

Sebastian P. Brock

**PREZENTARE SUCCINTĂ
A LITERATURII SIRIACE¹**

Cu binecuvântarea IPS Prof. Univ. Dr. Irineu Popa, Arhiepiscopul Craiovei
și Mitropolitul Olteniei

Studiu introductiv IPS Prof. Univ. Dr. Irineu Popa

Traducere din limba engleză de arhid. lect. dr. Ioniță Apostolache și prof.
Hermina Maria Apostolache

Editura Mitropolia Olteniei

Craiova
2016

¹ Traducere s-a realizat după prima ediție a lucrării *A Brief Outline of Syriac Literature*, a profesorului Sebastian P. Brock, publicată la „St. Ephrem Ecumenical Research Institute” (SEERI), India, Kottayam, 1997.

Cuvânt înainte

Teologia siriacă – o sinteză între dogmă, simbol și taină

Considerată de specialiști drept *al treilea important filon al teologiei ecleziale*, alături de teologia de limbă greacă și cea de limbă latină, teologia siriacă aduce în prim plan figuri pline de farmec, mai mult sau mai puțin aureolate de ortodoxia învățaturii creștine.² Parcursul de la trăirea mistică a comuniunii cu Hristos, întărită în focul încercărilor martirice din primele veacuri creștine, la elevatele idei doctrinare de școală, de multe ori cântărite atent în cadrul dezbaterilor sinodale, definește modul generos de abordare al unei literaturi cu multiple valențe și subtilități teologale. Un avantaj în acest sens îl constituie limba siriacă, foarte apropiată de dialectul

² Analizând în detaliu acest aspect, profesorul Sebastian Brock, afirmă: „Deși creștinismul își are originile într-un mediu vorbitor de limbă aramaică, faptul că în interiorul creștinismului a existat dintotdeauna o tradiție aramaică este în mod normal uitat. Astfel, potrivit percepției moderne generale a istoriei tradiției creștine, există doar două mari filoane în această tradiție: filonul «grec răsăritean» (reprezentat de Bisericile Ortodoxe greacă, rusă, română etc.) și cel «latin occidental» (Reprezentat de Biserica Romano Catolică și de diferitele biserici ieșite din Reformă). Existența unui al treilea filon, cel al «Răsăritului siriacă», e cu totul lăsată în afara oricărei considerații” (Sebastian BROCK, „*The Importance and Potencial if Seeri in an Internațional Context*”, The Harp (Kottayam) 10: 1-2 (1997)

aramaic,³ prin care s-au auzit pentru prima oară în grai omenesc cuvintele Mântuitorului Hristos.⁴

Propovăduirea învățaturii creștine pe meleagurile siriane este prin urmare strâns legată de activitatea pământească a Mântuitorului Hristos. În întâmplarea istorisită de Eusebiu de Cezareea în *Cronica lui Addai*, aflăm că regele Abgar al Edessei, bolnav fiind și auzind de faptele minunate ale Domnului, Îi scrie și Îl roagă să-i vindece suferința. La scurtă vreme după Învierea din morți și Înălțarea la ceruri, „Toma, unul din cei doisprezece apostoli, a trimis la Edesa, printr-o lucrare dumnezeiască, pe Tadeu care și el era numărat în rândul celor șaptezeci de ucenici ai lui Hristos, ca vestitor și propovăduitor al învățaturii despre Hristos, așa încât prin el au fost duse aici la împlinire toate făgăduințele Mântuitorului”.⁵ Tot Eusebiu mai consemnează și faptul că Sfântul Apostol Toma ar fi propovăduit credința creștină parților, preponderent întâlniți în primele secole pe teritoriul Siriei orientale. Predica sa a vizat în special Edesa, oraș cu bogate resurse economice și culturale, încă din perioada antică. După sfârșitul său mucenicesc, trupul i-a fost cinstit de creștinii sirieni, iar scrierile sale (Faptele lui Toma, Psalmii lui Toma, Evanghelia lui Toma) au fost păstrate și folosite cu sfințenie.⁶

³ Siriaca este un dialect al limbii aramaice, care era folosită mai cu seamă în orașe precum Edesa sau Nisibe, în partea de nord a Mesopotamiei, trecând dincolo granița Siriei cu Iracul și Turcia de astăzi (R.R. Phoenix Jr. – C.B. Horn, “Syriac-speaking Churches: Their Origins and History to the Eighteenth Century,” *Bulletin of the Royal Institute for Inter-Faith Studies* 7:2 (2005), p. 10, nota 2).

⁴ Limba siriacă a devenit pentru o bună perioadă de timp, alături de cea greacă, limba oficială a creștinismului oriental. S-a menținut pe această poziție până în secolul XIV, când locul ei a fost luat de limba arabă. (William WRIGHT, *Istoria literaturii creștine siriace*, Traducere și introducere Remus Rus, Ed. Diogene, 1996, p. 8).

⁵ Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericească ...*, p. 60, nota 128.

⁶ *Ibidem*, pp. 64 – 65.

Literatura siriacă din primele veacuri este puternic influențată de spiritul semitic.⁷ Perioada de început se regăsește în specificul numeroaselor mișcări religioase care penetrau ideatic lumea orientală, inclusiv arealul mesopotamian.⁸ Aici creștinismul găsește un mediu propice de dezvoltare, ancorându-se temeinic pe deschiderea comunităților evreiești, dar și pe căutările și filosofiele vestitelor școli din Antiohia, Nisibe sau Edesa. „Fericita influență nu a întârziat să se facă simțită în Mesopotamia, spune Rubens Duval. Relațiile stabilite între Edesa și Biserica din Ierusalim mai întâi, și Biserica din Antiohia, după aceea, au creat o mișcare intelectuală care a făcut din Edesa un mare centru de studii religioase și științifice și din armeerana - mesopotamică, limba literară, pe care avea să o adopte la un moment dat întreaga Sirie, începând de la țărmurile Mediteranei și până la Adiabene, și de la Munții Taurus, până la Golful Persic”.⁹

Pentru a înțelege mai bine parcursul și evoluția în timp a literaturii siriace, trebuie știut că, teritoriul sirian din primele veacuri creștine se împărțea în: Siria Orientală (situată în nordul Mesopotamiei, încorporând micile state Adiabene, cu capitala la Nisibis și Osrohene, cu centrul la Edessa) și Siria Occidentală (sau elenizată, cu capitala la Antiohia).¹⁰ În acest spațiu de confluență, ideile teologice au avut o dinamică aparte. Pe de o parte întâlnim conservarea valorilor semitice, păstrate nealterate prin dialogul permanent cu spațiul iudaic, și, pe de altă parte, descoperim spontaneitatea conceptelor, dezvoltate în dialogul cu elenismul. Orașul Edesa, de pildă, se remarcă în

⁷ Rubens DUVAL, *Anciennes literatures cretienne II, La litterature syriaque*, Troisieme edition, Paris, Librairie Victor Lecoffre, 1907, p. 3.

⁸ R. DUVAL, op. cit., p. 4.

⁹ R. DUVAL, op. cit., p. 5.

¹⁰ Diac. Ioan I. ICĂ JR., *Efrem, creștinismul siriac și cealaltă teologie*, studiu introductiv la SFÂNTUL EFREM SIRUL, *Imnele Raiului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2010, p. 7.

primă instanță prin păstrarea dialectului aramaic. Încă din primele veacuri creștine, această cetate a devenit punctul de interferență între cele două mari imperii antice: Roman și Part. Din dinamica acestei simbioze culturale, creștinismul a avut în primul rând de câștigat, răspândindu-se cu repeziciune, atât în limba greacă, cât și în limba siriacă. Acest aspect devine indispensabil în înțelegerea și analiza gândirii Părinților Sirieni din primele veacuri.¹¹

Fundamentul biblic al teologiei siriene

În ceea ce privește specificul semitic al teologiei siriene, trebuie știut că se grefează pe vechile rădăcini iudaice, „*ca o formă specifică de iudeo-creștinism, aflat în simbioză și competiție cu iudaismul puternicei diaspore siriace*”.¹² El se

¹¹ Profesorul Sebastian Brock vorbește în acest sens despre o întrepătrundere lingvistică și ideologică, reflectată cu preponderență în domeniul teologiei. „Ceea ce este important de reținut în această legătură, notează Brock, este că avem de-a face cu două culturi literare diferite, fiecare cu propriul renume, și că literatura siriacă are în spate propriul sistem educațional, despre care cele mai valoroase mărturii sunt oferite de Școala Persană de la Edesa, care în acea vreme, după ce a fost închisă de Zeno în 489, a transmis sinteză dintre tradiția teologică siriacă și cea grecească spre Nisibis, dincolo de granițele Imperiului Sasanid, și astfel spre Biserica de Răsărit în general. Nici siriaca nu a fost singura limbă a creștinismului priomar, existând în acea vreme numeroase însemări maniheice sau păgâne scrise într-însa. Greaca, pe de altă parte, care era limba dominantă în provinciile de răsărit ale Imperiului Roman, nu era însă singura limbă de prestigiu ... În situația dată, foarte mulți oameni din Siria antică cunoșteau deopotrivă cele două limbi, greacă și siriacă” (Brock, “Greek and Syriac in Late Antique Syria,” in A.K. Bowman – G. Woolf, *Literacy and Power in the Ancient World* (Cambridge 1994), p. 153).

¹² Diacon. Ioan Ică jr., *Sfântul Efrem, creștinismul siriac și cealaltă teologie* – studiu introductiv la lucrarea lui Sebastian Brock, *Efrem Sirul. I. Ochiul*

justifică în primul rând prin vechile traduceri ale Sfintei Scripturi. Acestea constituie într-o foarte mare măsură și începutul confluențelor histologico-mistice, dezvoltate de-a lungul timpului în cele două spații de manifestare a teologiei siriace (semitic și grecesc).¹³

Cel dintâi pas în dezvoltarea literaturii creștine siriace se leagă de traducerea Vechiului Testament: *Peșita* (sau „versiunea simplă”).¹⁴ Este cel mai vechi monument al acestei tradiții, fiind realizată în perioada fundamentării creștinismului în Mesopotamia. Acest lucru este susținut de cercetători prin numeroase argumente și citări din Noul Testament, existând în mod evident o concordanță și totodată o armonie a textelor. Așa se face că Bardesanes, scriitor creștin sirian de la finele secolului al II-lea, cunoștea și folosea versiunea Peșitto a Vechiului Testament. Veridicitatea textului este confirmată de asemenea și de Meliton, episcopul de Sardes, în anul 170.¹⁵ În condițiile în care autorii ar fi fost creștini traducerea textului s-ar fi făcut în Edessa sau Adiabene. Ca și Septuaginta, versiunea siriacă a acestei traduceri nu a apărut dintr-o dată. Cărțile ei au fost traduse în epoci diferite, în conformitate cu nevoile spirituale ale primilor comunități de creștini. În ceea ce privește data alcătuirii ei, Sebastian Brock spune că „este incertă și scriitorii sirieni nu menționează precis despre cum și când

Luminos. II O introducere despre Paradis, Traducere: Pr. Mircea Ilecui și Diac. Ioan I. Ică Jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 7.

¹³ Despre această perioadă, teologul francez Rubens Duval spune: „Literatura siriacă nu este creația genială a națiunii care se dezvoltă progresiv și posedă o tradiție încheiată. Nimic nu leagă această literatură de un trecut autohton. Ea încolțește ca o mlădiță din literatura sacră a Palestinei” (Rubens DUVAL, *Op. cit.*, p. 7).

¹⁴ Denumirea de *Peshitto*, derivată din grecescul *ta apla* (*cea simplă*), a fost dată în opoziție cu versiunea *Hexaplară* a lui Origen, care oferea, pe lângă textul original, și diferite versiuni desprinse din traduceri grecești.

¹⁵ R. DUVAL, *op. cit.*, pp. 25 -28.

această lucrare s-a realizat”.¹⁶ Un lucru este cert, și anume rolul pe care l-a avut poporul ales și limba aramaică în realizarea acestei monumentale opere.

Apariția și dezvoltarea literaturii novo-testamentare în arealul sirian stă în strânsă legătură cu traducerea Peșita a Vechiul Testament. Această convergență este confirmată de cunoscutul teolog german Adolf von Harnack. „Componenta istorică a acestor scrieri, mai spune Harnack, scotea în evidență separația dintre Biserică și Sinagogă încă și mai mult decât literatura Didahiei, pentru că aceasta din urmă putea încă fi raportată la etica evreiască, și de fapt se și dezvoltase din aceasta, în timp ce literatura istorică pune accentul pe tot ceea ce pentru evrei era un «scandalon», stabilind și lărgind astfel ruptura dintre ei și corpurile creștine”.¹⁷ Așa se face că, încă din primele șase secole creștine, Noul Testament a fost tradus de cel puțin cinci ori în limba siriacă.¹⁸ În acest context amintim următoarele opere: Diatesaronul lui Tațian Asirianul, Evanghelia separată și varianta Peșitto a Noului Testament.

Diatesaronul, „Evanghelia amestecată” (*Evanghelia da-Mahallete*) sau „Armonia celor patru Evanghelii”, operă atribuită lui Tațian Asirianul,¹⁹ ocupă de asemenea un loc aparte în istoria literaturii siriace. Este o abordare unitară a

¹⁶ S. Brock, *The Bible in the Syriac Tradition* (Gorgias Handbooks 7; Piscataway, NJ, 2006 rev.), p. 23.

¹⁷ Adolf von HARNACK, *Originea Noului Testament*, Traducere, Traducere și cuvânt înainte: Gabriela Badea, Ed. Herald, București, pp. 16-18.

¹⁸ Jean-Yves LACOSTE, *Enciclopedia of Christian Theology*, vol. 1, A-F, Routledge, New York-London, col. 1, p. 1600.

¹⁹ Vezi: R. Rus, *Dicționar ...*, p. 802 – 803; I.G. Coman, *Patrologie*, Ed. IBMBOR, București, 1956, p. 64-65; Francine Culdaut, în volumul colectiv *Originile Creștinismului*, Introducere de Pierre Geoltrain, Traducere de Gabriela Ciubuc, Ed. Polirom, Iași, 2002, pp. 353 – 354; Tațian, *Diatesaron* (Armonia celor patru Evanghelii), ediție îngrijită și coordonată de Monica Medeleanu, Ed. Herald, București, 2007, p. 13 – 14.

celor patru Evanghelii, încorporate armonios într-o singură lucrare.²⁰ Privitor la limba inițială în care a fost redactată lucrarea, teoriile sunt împărțite. Unii specialiști înclinând spre siriacă, alții spre varianta grecească.²¹ Dincolo de aceste aspecte de formă, importanța opere este dată capacitatea ei de receptare în rândul creștinilor sirieni. Astfel, vreme de aproape un secol, Diatessaronul a fost socotită în rândul celor mai valoroase scrieri ale literaturii siriace. Rolul pe care l-a avut în cadrul cultului a făcut ca lucrarea să fie citată și comentată de Afraate și chiar de Sfântul Efreem Sirul.²² Importanța lucrării

²⁰ Pornind de la acest aspect, Von Harnack constată o situație general valabilă în această perioadă, raportată direct la raportul dintre Vechiul și Noul Testament: „Bisericile iudeo-creștine, atâta timp cât au existat, au adăugat numai o singură Evanghelie la Vechiul Testament, «Evanghelia Evreilor» sau «Evanghelia Eboniților», și nimic altceva. E de presupus că și Bisericile egiptene au avut o perioadă cu numai o singură Evanghelie în plus față de Vechiul Testament. Este de altfel sigur că mai multe Biserici importante, timp de o jumătate de veac (cca. 130-170 sau 180 d. Hr.) au avut o singură Evanghelie pe lângă Vechiul Testament, și că în ceea ce privește Bisericile siriană și arabă această stare de fapt s-a prelungit până la sfârșitul secolului al III-lea” – vezi Adopf von Harnack, *Originea ...*, p. 18, nota 13.

²¹ R. Duval afirmă în acest sens că Diatessaronul, ca primă traducere a Evangheliei siriace, a luat naștere de fapt în limba greacă, fiind tradus cel mai probabil la Roma de Tațian Asirianul, discipolul Sfântului Iustin Martirul și Filosoful. Ulterior, prin anii 170, în timpul vieții lui Tațian, lucrarea a fost redactată și în limba siriană. Tot în acest sens Duval afirmă că textul evanghelic al Diatessaronului se apropie de Codexul Bazaе (D) și de diferitele forme ale vechii traduceri latine – vezi R. DUVAL, *op. cit.*, p. 38.

²² Tot în acest sens amintim existența unei versiuni tradusă în armeană care se păstrează în două manuscrise localizate temporal în perioada lui Bar Salibi și a manuscrisului Vatican. Textul comentariului efreman a fost tradus și în limba latină. Varianta din 1876, semnată de Moesinger, a constituit principala sursă folosită de Th. Zahn în reconstituirea Diatessaronului. În acest context Rev. Hope W. HOGG tratează și problema evoluției temporale a traducerilor Diatessaronului, într-o consistentă introducere la ediția sa bilingvă *Tațian 'Diatessaron, Oxford, 1895*, alcătuită pe baza Manuscrisului

este evidențiată de asemenea în „Cronica lui Addai” (cca. 400), unde aflăm că: „*un popor numeros, zi după zi se aduna și venea la rugăciunea cultului, la lectura Vechiului Testament și Noului Testament, care este Diatessaronul*”.²³ De asemenea, Teodoret, episcopul Cirului, vorbește de asemenea despre uzitarea Diatessaronului în rândul comunităților din dioceza sa, consemnând existența a peste două sute de exemplare, pe care ulterior le-a înlocuit. Epoca Diatessaronului a apus sub episcopatul lui Rabula al Edessei (411-435) care, luând în calcul ortodoxia dubitară a lui Tațian, a decretat ca interzisă folosirea lucrării în cult.²⁴

Originea „*Evangheliilor separate*” (*Mepharreshe*) se regăsește în jurul anilor 200. Din redactarea textului rezultă foarte ușor că traducătorul era familiarizat cu Diatessaronul lui Tațian, folosind deseori același tip de frazare. Este foarte probabil ca această lucrare să fi fost concepută sub autoritatea și cu sprijinul episcopului Serapion al Antiohiei. Acest lucru este menționat de istoricul Eusebiu de Cezareea, într-un tratat alcătuit împotriva unei Evanghelii apocrife, atribuite Sfântului Apostol Petru.²⁵ Pe de altă parte, este important de știut că

Vatican editat de Agostino Ciasca în 1888, lucrare tradusă în limba română de Monica Medeleanu la Ed. Herald, București, 2007, p. 9.

²³ Alain DESCREUMAUX, *Histoire du roi Abgar et Jesus, prezentare și traducere a textului integral al „Doctrinei lui Addai”*, Colecția de buzunar „Apocryphes”, Brepols, 1993.

²⁴ El consfințează astfel ca, în locul Diatessaronului, „preoții și diaconii să aibă grijă ca în fiecare biserică să se găsească un exemplar din Evangheliile separate și că acestea trebuie citite” (*S. Ephraemi Syri Rabulae epi Edesseni Balaei aliorumque opera secta*, Ed. J.J. Overbeck, Oxford, 1865, p. 220, 3, apud William Right, op. cit., p. 15).

²⁵ Redăm în acest sens câteva rânduri din lucrarea episcopului Serapion, citate în *Istoria* lui Eusebiu: „Fraților, noi ținem la Petru și la ceilalți apostoli cu aceeași tărie ca și la Hristos. În schimb avem atâta experiență să respingem pseudoepigrafele puse sub numele lui pentru că știm că pentru astfel de scrieri nu avem nici un temei tradițional. Căci pe când eram la voi socoteam că toți erați legați de credința cea dreaptă și chiar fără să fi citit

textul *Evangheliilor Mepharreshe* corespunde tradiției literare antiohiene de la finalul celui de al doilea secol creștin.²⁶ În timpul episcopului Rabbula,²⁷ conținutul acestora este conturat, revăzut și îmbunătățit după mai multe manuscrise grecești, realizându-se astfel o și mai mare corespondență cu versiunea traducerii Peșitta din perioada sa. Astfel a luat naștere traducerea *Peșitto a Noului Testament*.²⁸

Caracterul simbolistico-mistic al teologiei siriene

În decursul timpului, date fiind împrejurările politice și expansiunea Imperiului Roman, teologia siriacă a fost marcată

Evanghelia zisă a lui Petru îmi ziceam: dacă numai întra-atâta constă supărarea voastră, atunci puteți să o citiți. Întrucât însă m-am convins din auzite că judecata voastră înclină spre erezii, mă voi grăbi să vin din nou la voi” (EUSEBIU DE CEZAREEA, *op. cit.*, p. 236).

²⁶ R. DUVAL, *op. cit.*, p. 39.

²⁷ Episcopul Rabbula al Edesei s-a născut la Kenneshrin din tată păgân și mamă creștină. În tinerețe a avut parte de o educație aleasă, reușind să învețe la perfecție limba greacă. S-a convertit la creștinism sub înrăurirea episcopilor Eusebiu al Edesei și Acaciu al Alepului. Foarte devreme a îmbrățișat haina monahală, retrăgându-se în lavra Avraam, nu departe de locul natal. După moartea episcopului Diogene, a fost ales să păstorească dioceza Edesei (411/2). S-a manifestat vehement împotriva pătrunderii influențelor iudaice, păgâne și gnostice în Siria. A fost un înflăcărat persecutor al nestorienilor, motiv pentru care Ibas îl numește „tiranul din Edessa”. A stat alături de Sfântul Chiril al Alexandriei la Sinodul de la Efes (431). La îndemnul acestuia a tradus în siriacă opera: *Despre credința cea adevărată în Domnul nostru Iisus Hristos către Împăratul Teodosie*. De asemenea, din însemnările biografului său, rezultă că a semnat numeroase epistole cu caracter doctrinar, de mare importanță pentru această perioadă. Printre scrierile sale se numără și varianta Peshitta a Noului Testament. A trecut la Domnul în anul 435 – vezi R. RUS, *Dicționarul ...*, p. 736 – 737.

²⁸ Textul Peșitto al Noului Testament a devenit traducerea oficială pentru Biserica din Edessa, în cel de al cincilea secol al erei creștine. Mai mult decât atât, înaintea scindărilor de la Efes și Calcedon dintre nestorienii și iacobiți, această frumoasă operă a fost folosită din plin – vezi: Jean-Yves LACOSTE, *op. cit.*, col. 1, p. 1600.

tot mai mult de specificul și influența celei grecești. Primele veacuri însă au păstrat realitatea semitică și biblică pe care s-au gresat primele scrieri patristice din acest spațiu. În gândirea primilor Părinți și scriitori sirieni descoperim un important prag de emancipare a creștinismului, care depășește cu mult tutelajul tradiției iudaice. Lucrarea lor se manifestă cu precădere în încercarea de statornicire a învățaturii hristologice în contextul provocărilor eretice din primele veacuri creștine.²⁹ În mare parte, având ca fundament Sfintele Evanghelii, Părinții sirieni au învățat că „dumnezeirea lui Hristos este o dimensiune supremă și cu neputință de atins, dar, pentru faptul că Fiul lui Dumnezeu S-a înomenit, umanitatea este de acum încoronată și împlinită”. Au înțeles de asemenea faptul că Fiul Tatălui, „ca Dumnezeu-om, a săvârșit faptele cele mai umane, iar ca om a împlinit lucrurile cele mai presus de lume, adică a flămânzit, a însetat, a avut nevoie de somn, a suferit dureri fizice, de neînțelegerea semenilor Săi, S-a smerit mai mult decât toți oamenii, umblând cu vameșii, cu oprimații și cu batjocoriții societății, dar nu s-a îndepărat de iubirea desăvârșită, n-a invidiat și n-a cârțit, deși a muștrat pe cei vicleni, însă fără să le închidă calea mântuirii”.³⁰

Conținutul teologiei siriene s-a răspândit de o manieră cu totul aparte. Pentru a înțelege această profundă moștenire hristologico-mistică trebuie să căutăm mai întâi la forma ei exterioară. Plină de simbolism și taină, aceasta se descoperă cel mai mult în specificitatea lirismului sirian. Influențate foarte

²⁹ „Cu cât iudeo-creștinismul se retrăgea mai mult din lume în general și cu cât Biserica își stabilea mai ferm doctrina și disciplina (la care mai trebuie adăugată alcătuirea canonului Noului Testament) și își formula hristologia Logosului, cu atât iudeo-creștinismul apărea mai străin și mai eretic; după Irineu, el a fost chiar plasat în aceeași categorie cu gnosticismul” (Adolf von Harnack, *op. cit.*, p. 82).

³⁰ Prof. Univ. Dr. Irineu Popa, *Iisus Hristos este Același, ieri și azi, și în veac*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2010, p. 65-66.

mult de vechea poezie evreiască de factură biblică, operele în versuri ale teologilor sirieni urmăreau în principal reconstituirea principalelor evenimente din iconomia mântuirii, pornind de la textul Scripturii, folosindu-se de versul narativ sau de forma dialogică. „Aceste poeme dialogice – spune Sebastian Brock – au menirea de a fi reactivate pentru a putea fi folosite în scopul educației religioase, de vreme ce cuprind învățăminte profunde bazate pe textele biblice ... Din acest punct de vedere poeții sirieni au un dar în folosirea imaginilor din viața de zi cu zi, în scopul prezentării întregului curs al istoriei mântuirii”.³¹

Dintre toți scriitorii sirieni, pe această filieră a teologiei versificate, Sfântul Efreim Sirul (cca. 306-373) se remarcă în mod deosebit. Alcătuirile sale în versuri conturează o profundă viziune hristologică, exprimată mai degrabă prin paradoxuri și simboluri, decât prin analize și definiții în proză. El devine astfel emisarul *creștinismului semitic autentic*, care, deși a rămas în afara influenței „*tradiției filosofice grecești, implică forme de gândire mult mai potrivite contextului cultural propriu pentru aceste Biserici*”.³² Fără a fi cu totul străin de conceptualitatea și filosofia grecească, și nici de celelalte scrieri patristice din spațiul elenistic, Sfântul Părinte rămâne întru totul original. Stilul său este definit de „o formă literară prin care, în mod firesc, nu se limitează adevărul de credință în formule sau definiții dogmatice, ci se oferă, în esență, o viziune teologică dinamică, îndemnând continuu cititorul să pătrundă cu mintea dincolo de forma exterioară a cuvintelor, spre adevăratul lor înțeles”. Ca apologet al Bisericii, Sfântul Părinte a luptat fără oboseală împotriva ereticilor arieni, demonstrând

³¹ Sebastian BROCK, *The Syriac Orient: a third „lung” for the Church?*, în *Orinetalia Christiana Periodica*, nr. 1/2005, p. 9.

³² Sebastian Brock, *Priere et vie spirituelle. Texts du Peres siriaques*, traduit par Didier Rance et Andre Joly, *Spiritualite Orientale* no. 9, Abbaye de Bellefontaine, 2011, p. 18.

că „Întruparea Mântuitorului Hristos este o taină, care depășește cu mult puterea de înțelegere a oricărei minți omenești ... a arătat că Domnul a venit în lume, îmbrăcându-se cu firea noastră, pentru ca noi, prin credință și iubire, să ne îmbrăcăm cu El prin Botez”.³³

În lupta pentru dovedirea adevărului dogmatic, Sfântul Efrem dezvoltă o tematică hristologică, specifică numai arealului sirien. Din aceasta se remarcă îndeosebi „teologia îmbrăcării cu trup” – *lbeš pagrā*. În această viziune, plină de frumusețea și acuratețea cuvântului grăit în versuri, strălucește din nou litera Scripturii. În meditațiile sale, Sfântul Părinte desfășoară o analiză circulară a realității soteriologice. Invocă mai întâi veșmântul strălucitor al slavei, în care fuseseră îmbrăcați odinioară Adam și Eva în Rai și pe care l-au lepădat prin neascultare, pentru a ajunge în cele din urmă la strălucirea firii omenești, asumată de Mântuitorul Hristos prin Întrupare. De aici se ajunge imediat la Taina Sfântului Botez: „*Dă-mi mie haină luminoasă, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină*”. Această primă treaptă această primă treaptă a îmbrăcării noastre în Dumnezeu se aseamănă unei însemnări lăunrice, marcă distinctivă a obârșiei noastre dumnezeiești. „Chipul lui Dumnezeu din om constă în faptul că el (omul) e o ființă rațională și cuvântătoare: «El e creat pentru că e chipul Cuvântătorului, Rațiunii creatoare, și în această privință omul este făcut chip al lui Dumnezeu, întrucât ca om conlucrează la facerea omului». Este stăpân pentru că Hristos este Domn și Împărat a toate: «Faptul că a fost creat chip al naturii care stăpânește toate nu înseamnă nimic altceva decât că natura lui a fost creată dintru început ca împărătească». «Este liber, pentru că este chip al libertății absolute. În libertatea alegerii și-a avut asemănarea cu Cel ce stăpânește toate și ca atare, nu a fost

³³ Ioniță Apostolache, *Hristologie și mistică în teologia siriană*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2014, p. 67.

aservit prin nici o necesitate la ceva din afara lui, ci după propria lui voie a condus spre ceea ce i se părea potrivit și a ales ce i-a plăcut cu deplină putere »”.³⁴ Iată prin urmare că „chiar dacă rămâne rob pe pământ, robul care s-a îmbrăcat în apă în Cel ce slobozește toate este om liber sus; libertatea este podoaba lui./ Omul liber care s-a îmbrăcat în apă în Veghetorul Acela (Hristos, Îngerul Domnului) se face părtaș al Robului ca să se asemena Domnului, care s-a făcut Rob pentru robii Săi”.³⁵

Pe de altă parte, în viziunea Sfântului Părinte *simbolul* sau *tipul* este mijlocul prin care de ajunge cel mai ușor la inima omului. Ca instrument de lucru, simbolul devine compatibil cu teologia în versuri, în cadrul căreia dobândește valențe și posibilități inepuizabile. Aceasta face ca teologia efremiană să fie „preponderent simbolică”. De aceea, în abordarea subiectelor sale hristologice sau mistice, Sfântul Efrem evită definițiile teologice, pe care le socotește neputincioase în încercarea lor „de a cuprinde Necuprinsul”. Se trece astfel dincolo de abordarea filosofică a teologiei speculative, preferându-se „expunerea simbolică și plină de paradoxuri a poeziei siriene”. „Oriunde ai privi, spune Sf. Efrem Sirul, simbolul Tău este acolo:/ oriunde ai citi, poți găsi tipurile Sale,/ Pentru că în El au fost făcute toate,/ Și a făcut tot ceea ce există prin simbolurile Sale,/ Atunci când a creat lumea”.³⁶

Treptat, teologia Sfântului Efrem Sirul și a părinților de după dânsul³⁷ a imprimat un specific aparte în istoria literaturii

³⁴ P.S. prof. dr. Irineu SLĂTINEANUL, *Omul după chipul lui Dumnezeu, între posibilitatea asemănării și catastrofa căderii*, în Revista Mitropolia Olteniei, anul LV, nr. 1-4/2003, p. 8.

³⁵ Sfântul Efrem Sirul, *Imne la Epifanie*, apud Ioniță Apostolache, *Hristologie și mistică ...*, p. 77.

³⁶ Sfântul Efrem Sirul, *Imnele despre feciorie*, apud Ibidem, p. 111.

³⁷ Amintim aici în mod special de reprezentanții poeziei, imnografiei și misticii siriene, între ei numărându-se: Iacob de Sarug, Narsai, Sf. Isaac Sirul sau Ioan Sabba de Dalyatha.

siriace. Tematica lucrărilor din primele secole a generat veritabile direcții de cercetare, exploatate din plin de specialiști și teologi. Amintim aici doar câteva repere care vizează în speță domeniul hristologico-mistic: „Hristos ca Tămăduitor al firii umane și Deschizător al Paradisului pierdut”, simbolistica „Focului dumnezeiesc” și „Ochiului luminos”, „Pogorârea la iad și biruința morții”, „Mirele ceresc” și „Cămara de nuntă”, simbolismul hristologic și teotokologic al „perlei” etc.³⁸

Disputele hristologice din sândul Bisericii Siriene

Secolul al V-lea are o importanță aparte în istoria doctrinară a creștinismului sirian. Învățăturile propagate de Paul de Samosata, Diodor de Tars sau Teodor de Mopsuestia au provocat tulburări ideologice și au generat numeroase dispute de ordin doctrinar. Problema a fost de data aceasta legată de cele două firi ale Mântuitorului Hristos, modul manifestării lor în ipostasul Logosului Înomenit și implicațiile rezultate ca urmare a relațiilor dintre ele. Într-un context mai larg evoluția ideilor hristologice din această perioadă este strâns legată de raportul dintre cele două mari centre teologice ale Răsăritului Creștin: Antiohia și Alexandria.

Originea Școlii teologice din Antiohia era foarte veche, fiind legată de vechile preocupări filosofice ale urmașilor lui Alexandru cel Mare (cca. 300 î.Hr.). Limba cel mai des folosită era greaca, cu toate că, majoritatea teologilor erau de origine siriacă: Diodor de Tars, Teodor de Mopsuestia, Nestorie,

³⁸ A se vedea aici traducerea în limba română a lucrării „Ochiul luminos. Viziunea spirituală a lumii la Sfântul Efrem Sirul”, a profesorului Sebastian Brock (traducere Pr. Mircea Ilecui, Ed. Deisis, Sibiu, 1998).

Teodoret de Cir etc.³⁹ În hristologie, reprezentanții Școlii din Antiohia au promovat o interpretare literară, aducând laolaltă latura biblică și istorică a omenității Mântuitorului. Ei au încercat mai întâi să contracareze erezia lui Apolonarie, care susținea prezența Logosului dumnezeiesc în natura umană prin actul întrupării, devenind astfel „o uniune compusă în formă omenească”.⁴⁰ Din acest considerent, perspectiva teologilor antiohieni însuma o profundă textură polemică, fiind preocupați să „combată numeroasele erezii ale timpului și în special pe cea a lui Apolonarie, care nega faptul că Mântuitorul Hristos ar fi avut minte și suflet omenesc. Spre a-l contracara pe Apolonarie, amândoi, Diodor și Teodor, au subliniat foarte mult omenitatea perfectă și completă a Domnului. Demersul lor a conturat în cele din urmă întregul *specific doctrinar al hristologiei antiohiene*, care distingea foarte clar naturile dumnezeiască și omenească a Mântuitorului. Pe de altă parte, *tradiția hristologiei alexandrine* (bazată îndeosebi pe opera Sfântului Chiril) privea Întruparea dintr-o altă perspectivă, arătând că: unirea celor două naturi s-a făcut în unica persoană a Mântuitorului Hristos, Logosul dumnezeiesc devenind om adevărat. În felul acesta s-ar putea spune că *tradițiile hristologice antiohiene și alexandrină* au avut încă de la început două puncte de diferență: antiohienii porneau de la Iisus cel istoric (adică de la omenitatea Sa), de vreme ce alexandrinii începeau Logosul sau Cuvântul dumnezeiesc (adică de la dumnezeirea Sa)”⁴¹.

³⁹ Deacon Ioniță Apostolache, *The Syriac Theological Heritage in the Context of the Christological Controversies from the First Christian Centuries*, în „Special Issue”, nr. 1/2015, p. 217.

⁴⁰ Prof. univ. dr. IRINEU POPA, *Iisus Hristos este Același, ieri și azi și în veac*, p. 207-208; HENRY CHADWRIK, *The Church in Ancient Society. From Galilee to Gregory the Great*, Oxford University Press, New York, 2001, p. 518-519.

⁴¹ S.P. BROCK, *The Rise of Christian Thought*, p. 148.

Cu toate că era mult mai veche, disputa hristologică dintre cele două tradiții, antioniană și alexandrină, se identifică în mare parte cu perioada Sfântului Chiril al Alexandriei și a lui Nestorie. Momentul de început al dezbaterei polemizatoare dintre cei doi a apărut odată cu instalarea lui Nestorie în scaunul de patriarh de Constantinopol. Învățătura promovată de el se prujinea îndeosebi pe o abordare logică, lipsită de nuanțe și interpretări mistice.⁴² Bazându-se pe viziunea lui Teodor de Mopsuestia, Nestorie generează teoria ipostaselor separate, ajungând de aici la celebra afirmație că „Maica Domnului este Născătoare de om” (antropothokos), sau „cel mult, Născătoare de Hristos” (hristotokos). Pe de altă parte, hristologia Sfântul Chiril al Alexandriei, continuatoare a gândirii Sfântului Atanasie cel Mare și Didim cel Orb, se oprește asupra teoriei Logos-sarx. În această perspectivă, el este mai puțin interesat să explice unirea dintre cele două naturi, întrucât preocuparea sa este legată de etapele de existență ale Logosului înainte și după Întrupare. Din acest punct de vedere, Logosul rămâne același și continuă să rămână veșnic chiar și după ce El a luat chip de rob. Ca Persoană divină, El nu se schimbă în niciun fel, cu toate că se face om (*ενσωματος*) și, prin urmare, ipostasul Cuvântului se întrupează (*σεσαρκωμενη*). El ajunge astfel la formula: „*O singură fire întrupată a lui Dumnezeu-Logosul*” (*μια φυσικς του Θεου λογου σεσαρκωμενη*). Aceasta, cu toate că nu s-a bucurat de o autoritate unanimă în Biserică, rămâne totuși

⁴² Profesorul Remus Rus face o scurtă descriere a caracteristicilor histologice, dezvoltate în fiecare din cele două școli teologice din Alexandria și Antiohia: „Școala alexandrină s-a concentrat cu precădere asupra divinității Persoanei lui Hristos, omenitatea lui fiind mai puțin nuanțată, ducând în cele din urmă la apariția monofizitismului, în timp ce școala antiohiană accentua, deși în mod exclusiv, omenitatea Persoanei lui Hristos, insistând asupra deplinătății ei, și ca atare prezentându-o ca persoană separată, tendință care a facilitat interpretarea doctrinară a lui Nestorie” – Remus RUS, *Dicționar explicativ de literatură creștină din primul mileniu*, Ed. Lidia, București, 2003, p. 594.

perfect ortodoxă. Reactualizarea ei în dialogul cu Bisericile necalcedoniene se justifică prin autoritatea de care formula s-a bucurat și se bucură printre teologii necalcedonieni. Biserica Ortodoxă însă, încă din secolul al VI-lea, pune în relief armonia hotărârilor Sinodului de la Calcedon cu doctrina Sfântului Chiril și făcea observația că în expresia „*O singură fire întrupată a lui Dumnezeu Logosul*” cuvântul *φυσις* a fost folosit pentru *υποστασις*, adică în sensul de persoană. Aceasta era, cum vom vedea, interpretarea pe care o dădea împăratul Iustinian în *Ομολογια πιστεως*, interpretare aprobată de Sinodul al V-lea Ecumenic. De fapt, însuși Sfântul Chiril distingea cu claritate *φυσις* de *υποστασις*. Nu este însă mai puțin adevărat, totuși, că, în multe din scrierile sale, Sfântul Chiril folosește, evident, cei doi termeni ca echivalenți.⁴³

Din secolul al V-lea și până în secolul al VII-lea cele două extremități ale Bisericii Siriene, până acum diferențiate de contextul politic, s-au adâncit într-o ruptură de ordin doctrinar. Așa se face că, analizând această problematică pe filieră doctrinară, în special legat de cele două firi și voințe ale Mântuitorului Hristos, dumnezeiască și omenească, ajungem la adevăratul motiv al scindării creștinismului răsăritean.⁴⁴ Începând de la Calcedon (451), problematica hristologică a generat *cele trei biserici vechi siriene*: Biserica de Răsărit, Biserica Ortodoxă Siriacă și Biserica Maronită. Pe fondul

⁴³ IPS Irineu Popa, *Iisus Hristos este Același ...*, p. 283-285.

⁴⁴ „Din nefericire, cu toate precauțiile luate de sinod, Calcedonul n-a adus pacea în Biserică. Dacă Occidentul rămâne în mare parte fidel definiției dogmatice, foarte curând în Orient a apărut o reacție ostilă care va dura până azi. Deci, aceia care interpretau formula Sfântului Chiril în sens opus celor două firi, au văzut în hotărârile dogmatice o biruință a Papei Leon, ceea ce înseamnă pentru ei o biruință a nestorianismului. Drept urmare, această partidă n-a recunoscut Sinodul de la Calcedon și nici episcopii locali, care primeau definiția lui, punând început Bisericilor eterodoxe monofizite” (IPS prof. univ. dr. Irineu Popa, *Iisus Hristos este Același, ieri și azi, și în veac*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2010, p. 288).

acesta, „conflictele frecvente dintre Bisericile de limbă greacă din Imperiul Bizantin și Bisericile Siriene au accentuat și mai mult criza creștinilor sirieni din califatul arab, începând cu anul 630. Ca rezultat al acestor neînțelegeri de ordin doctrinar, bisericile s-au anatematizat una pe cealaltă, refuzând comuniunea euharistică reciprocă a credincioșilor în cadrul Sfintei Liturghii”.⁴⁵

Perioada post-calcedoniană a generat momentul crucial în istoria Bisericii Siriene. Imperiul Roman de Răsărit a fost împărțit în două: cei care acceptau învățătura Sinodului de la Calcedon (*calcedonieni*) și cei care au respins-o (*ne-calcedonieni*). Ambele părți au invocat spiritul ortodox: primii devenind cunoscuți drept „Grec-Ortodocși” sau Biserica „Melchită”, de vreme ce ultimii au preluat denumirea de „*Ortodocși Sirieni*”.⁴⁶ Nu trebuie uitate aici nici încercările de reconciliere doctrinară a celor două biserici. Împărații bizantini au depus astfel eforturi însemnate pentru „a atrage pe monofiziți la dreapta credință, silindu-i uneori pe ortodocși la diferite concesii de ordin doctrinar. Printre aceștia se numără și împăratul Zonon, cu faimosul său *Honoticon*, care declara că Mântuitorul Hristos e unul, anatematizând atât pe Nestorie, cât și pe Eutihie, dar rupând bunele relații dintre Răsărit și Apus.”⁴⁷

⁴⁵ Robert R. Phenix jr. and Cornelia B. Horn, *Syriac Speaking Churches ...*, p. 12-13.

⁴⁶ „Din secolul VI, termenul de «*Ortodocși Sirieni*» nu avea o afiliere etnică, cei mai mulți dintre episcopii ne-calcedonieni cunoscând deopotrivă limba greacă și siriacă. Spiritul sirian nu era prin urmare ceva exclusivist. Termenul de «*nestorian*» se folosea de asemenea pentru ne-calcedonieni, însă avea rezonanțe peiorative impuse în contextul doctrinei diofizite, reprezentanții săi fiind socotiți la acea vreme drept eretici” (Volker L. Menze, *Justinian and the Making of the Syrian Orthodox Church*, Oxford Early Christian Studies, New York: Oxford University Press, 2009, p. 3).

⁴⁷ *Henoticonul* îndemna spre receptarea învățăturii Sinoadelor de la Nicea, Constantinopol I și Efes I. Afirmă deopotrivă că atât Nestorie, cât și Eutihie au fost condamnați pe bună dreptate, subscriind de asemenea valoarea

Schisma produsă a durat de la 484, până în vremea împăratului Iustinian, care a repus, la loc de cinste, Sinodul de la Calcedon”.⁴⁸

Dincolo de aceste încercări, în latura ne-calcedoniană a Bisericii Siriene s-au ridicat două personalități reprezentative pentru hristologia monofizită: Filoxene de Maboug, reprezentând latura vorbitoare de limbă siriacă a patriarhatului Antiohiei și Sever de Antiohia, din latura grecească.⁴⁹ Alături de aceștia unii orientaliști îl așează și pe Iacob de Sarug, episcop de mare rafinament teologic, reputat innograf al Bisericii Siriene. Deși a studiat împreună cu Filoxene la Edesa, acesta pare a fi singurul lucru pe care îl are în comun cu acesta. Astfel, de vreme ce episcopul de Maboug a așezat întotdeauna o atitudine vădit monofizită în scrierile sale, Iacob preferă să se țină departe de aceste probleme, peferând să dezvolte o latură simbolistico-mistică în ceea ce privește problematica hristologică.

„O scurtă sinteză a teologiei siriene”

Stadiul actual al cercetării teologiei Părinților siriene se leagă de numele unor oameni dedicați, binecuvântați de Dumnezeu cu darul de a scoate de sub colbul vremii „*nestematele de mare preț*” ale aleșilor Săi. Între cei dintâi dintre aceștia se numără și emeritul profesor *Sebastian Brock*. Lucrarea de față, publicată pentru prima dată în limba română, adună laolaltă o „*scurtă sinteză a teologiei siriene*”. Pusă sub un titlu fără pretenții exhaustive, cartea profesorului Brock este deosebit de valoroasă în studiul și cercetarea acestui domeniu. În fapt, „este

doctrinară a celor 12 *Anatematisme* chiriliene (Andrian Nichols, *Rome and the Eastern Churches. A Study in Schism*, Revised edition, Ignatius Press, San Francisco, 2010, p. 95).

⁴⁸ IPS prof. univ. dr. Irineu Popa, *Iisus Hristos este Același, ieri și azi, și în veac*, p. 288-289.

⁴⁹ Andrian Nichols, *Rome and the Eastern Churches ...*, 2010, p. 96.

una dintre cele mai binevenite contribuții academice ale sale. Ea oferă o oportunitate deosebită vorbitorilor de limbă engleză să prețuiască și mai mult inestimabila moștenire a literaturii de limbă siriacă. Conținutul lucrării include scurte biografii ale autorilor sirieni, o listă cu lucrările acestora care au fost publicate sau care urmează să fie publicate, precum și o selecție de texte din câteva dintre acestea. Astfel, cercetătorul interesat sau studentul poate avea o perspectivă generoasă cu privire la comorile de care se poate bucura”.⁵⁰

Alcătuită ca un adevărat florilegiu de teologie patristică, lucrarea de față vine să evidențiază în primul rând prin forța mesajului pe care îl transmite. Tonusul ei este dat de o dinamică permanentă, care aduce împreună viața și opera celor mai importanți Părinți și scriitori sirieni. Exemplele biografice sunt completate de fragmente de text, pe care autorul le traduce direct din originalul siriac. În felul acesta, cititorul are posibilitatea de a-și forma o viziune competentă asupra întregului fenomen literar. Importante sunt de asemenea și referințele bibliografice pe care le regăsim împărțite pe criterii de relevanță, teme teologice sau autori. În forma dată, traducerea de față a respectat întru totul împărțirea inițială a lucrării, precum și însemnările și indicațiile autorului. Textul are cursivitate și oferă din plin o lectură ușoară. În ansamblul ei, cartea prof. Sebastian Brock este binevenită și se recomandă pentru oricine dorește să cunoască mai multe despre teologia siriacă. Este de asemenea de mare folos celor care doresc să se documenteze într-un eventual studiu sau cercetare academică.

Nu în cele din urmă, trebuie să evidențiem faptul că valoarea traducerii acestei lucrări se întărește prin reputația academică internațională a profesorului Sebastian Brock. Întreaga sa operă, dedicată Părinților sirieni, poartă într-adevăr

⁵⁰ Foreword la *A Brief Outline of Syriac Literature*, a profesorului Sebastian P. Brock, publicată la „St. Ephrem Ecumenical Research Institute” (SEERI), India, Kottayam, 1997, p. 3.

valențele unei veritabile *sinteze*, reușind să ofere perspective și interpretări inedite, să aducă la lumină adevăruri, învățături sau personalități, care de altfel ar fi rămas ascunse și uitate în clepsidra timpului. Menirea slujirii profesorului Brock este pe departe una jertfelnică și mărturisitoare, binecuvântată de Dumnezeu. Nimeni altcineva nu poate da atâta putere omului să vorbească despre lucrul Mâinilor Sale și să mărturisească în lume despre cuvântul adevărului Său. Și cu atât mai mare se face această bucurie, cu cât darul se împarte și la alții, în convingerea că *„această teologie se învață de la Părinții Sirieni și astfel lor suntem datori să le aducem cinstirea cuvenită”*.

†**Dr. Irineu,**

Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

Prefață

Această prezentare succintă a literaturii siriace își propune să ofere o perspectivă generală asupra acestui subiect. Numărul autorilor și al scrierilor expuse aici s-a limitat în mod conștient la cei/cele mai important(e) (sau în unele cazuri la cele mai accesibile), mai mult, subliniindu-se că istoria literaturii siriace rămâne neîntreruptă până astăzi. În centrul atenției s-au aflat primele paisprezece secole creștine. Motivele pentru această limitare sunt, evident, de ordin practic: literatura siriacă, până în anul 1300, este de o importanță cu totul aparte și, prin urmare, editarea textelor siriace a fost, în mare, limitată la autorii din această perioadă. Cu toate acestea, trebuie să menționăm că, chiar și în acest interval de timp, foarte multe lucrări de valoare au rămas nepublicate, fiind menționate numai ocazional. În ansamblu, scrierile selectate și lucrările special menționate în cea de a treia secțiune se limitează la cele disponibile în forma deja publicată. În cuprinsul secțiunii acesteia, cei mai importanți autori au fost evidențiați cu un asterix (*). Sunt oferite, de asemenea, indicații cu privire la disponibilitatea traducerilor existente în limba engleză (și/sau ocazional cu privire la traducerile în altă limbă modernă europeană). Astfel: ET – traducere în engleză; FT – traducere în limba franceză; GT – traducere în limba germană etc. Detalii cu privire la acestea se pot găsi în cea de a șasea secțiune. Secțiunea a patra are în vedere mai multe îndrumări cu privire la temele specifice literaturii siriace. Alte lămuriri, referitor la cele mai multe texte traduse din siriacă, se pot găsi în secțiunea a cincea. Pentru a oferi cititorului o primă impresie asupra diversității pe care o oferă literatura siriacă, am așezat în cea de a șaptea secțiune mai multe exemple de texte. În cele din urmă, câteva îndrumări de bază se pot găsi în ultima secțiune, cea de a opta.

I. Analiză retrospectivă: principalele perioade

Limba siriacă își are începutul în dialectul aramaic care se vorbea în Edesa (Urhay, în zilele noastre localitatea Urfa din Sud-Estul Turciei), cu propria scriere, întâia dată atestată de inscripțiile din primele veacuri pre-creștine. S-ar putea să fi fost îmbrățișată ca limbă literară pentru creștinii vorbitori de aramaică din perioada timpurie, având ca rezultat răspândirea rapidă, deodată cu răspândirea creștinismului din provinciile estice ale Imperiului Roman și îndepărtatul Orient al Imperiului Persan. Siriaca de fapt constituie unul dintre cele trei dialecte aramaice, prin care s-a generat o literatură bogată, celelalte două fiind cel Iudeo-Aramaic și cel Madean, siriaca fiind deasupra acestora atât prin cantitatea, cât și prin calitatea scrierilor sale.

Literatura siriacă se întinde pe perioada de timp cuprinsă între secolele II-XX d.Hr. Acest lung interval de timp ar putea fi împărțită în șase perioade importante:

A. Literatura timpurie: sec. II-III;

B. Afraat, Efrem și scriitorii din secolul al IV-lea;

C. Din secolul al V-lea și până la jumătatea secolului al VII-lea;

D. De la mijlocul sec. al VII-lea și până la sfârșitul sec. al XIII-lea;

E. Din sec. al XIV-lea și până în sec. al XIX-lea;

F. Secolul al XX-lea.

În aceste șase perioade, cele notate cu B-D (sec. IV-XIII) au generat cea mai prolifică și cea mai de calitate literatură siriacă.

II.Contextul laic și bisericesc

(a) Perioadele A-C (cuprinse între secolele II-VII) sunt legate de vremea în care scriitorii sirieni trăiau fie sub Imperiul Roman, fie sub cel Persan (sub parți, până în anul 226; sub ocupația sasanizilor, în perioada anilor 226-640). Scriitorii sirieni care trăiau în zona de ocupație romană (tot mai mulți creștini, începând cu secolul al IV-lea) proveneau cel mai adesea din partea de Sud-Est a Turciei și a Siriei de astăzi. Cei care trăiau sub Zoroastrismul Imperiului Persan proveneau din Iracul de astăzi, din Iran și din statele Golfului. Sub primii reprezentanți ai dinastiei Sasanide, persecuțiile împotriva creștinilor erau răzlețe, majoritatea fiind legate de perioada războiului cu Imperiul Roman. S-au intensificat însă în timpul regelui Shapur II, la mijlocul secolului al IV-lea. Începând cu secolul al VI-lea, creștinismul a devenit o religie minoritară recunoscută, martiri fiind doar aceia ce făceau parte dintre convertiții de la Zoroastrism la credința în Hristos.

Perioadele A-B (secolele II-IV) se leagă de perioada de unitate a Bisericii. Pe de altă parte, erezia ariană era o amenințare serioasă în vremurile Sfântului Efrem. Rezultatul controverselor hristologice, începând cu secolul al V-lea, a atras după sine împărțirea Bisericii Siriene în trei facțiuni eclesiastice:

1.Biserica Orientală (aflată aproape în întregime între granițele Imperiului Persan, având un Patriarh Catolicos la Seleucia-Ctesiphon), care a urmat doctrina antiohiană, sau diofizită (două naturi), generată de hristologia lui Teodor de Mopsuestia;

2.Aceia care (alături de greci și de Bisericile Apusene) au acceptat formula hristologică de la Calcedon (451) și care în

decursul secolului al VII-lea s-au scindat în două (fiecare dintre ei fiind conduși de către un Patriarh de Antiohia), anume Melchiții și Maroniții;

3. Biserica Siriană Ortodoxă, care (alături de armeni, copti și etiopienii ortodocși) a respins învățătura Sinodului de la Calcedon, îmbrățișând hristologia alexandrină, sau miafizită (o singură fire), bazată pe învățătura Sfântului Chiril al Alexandriei (termenii de „nestorian”, aplicat celor din prima grupă, și cel de „monofizit”, sau „iacobit”, pentru cei din grupa a treia, sunt încărcăți de confuzie și ar trebui evitați).

Trebuie să amintim că Sinoadele Ecumenice din această perioadă erau convocate de Împăratul roman, având incidență și aplicabilitate doar între granițele Imperiului Roman. Cu toate acestea, hotărârile sinodale s-ar putea să fi fost foarte bine receptate și în afara Imperiului Roman, așa cum este cazul hotărârilor stabilite la Sinodul de la Niceea (325), care au fost acceptate în mod oficial și de Biserica dintre granițele Imperiului Persan, prin sinodul din anul 410.

Cele mai importante centre pentru literatura siriacă au fost (în Imperiul Roman): Edesa (actualmente Urfa), Nisibe (până în anul 363), Sarug, Amid (actualmente Diyarbekir), Mabug. La acestea se adaugă, începând cu secolul al VI-lea, un număr mare de mănăstiri, așezate în nordul Siriei, sau în sud-estul Turciei. În Imperiul Persan, cele mai importante centre erau: Seleucia-Ctesiphon, Nisibe (după anul 363, școala de aici a exercitat o influență deosebită, începând cu secolul al VI-lea), Beth Lapat (localitate cunoscută și sub numele de Gundeshapur), Karka d-Ledan, Quatar. În secolele al V-lea și al VI-lea au fost întemeiate numeroase mănăstiri, în special în zona orașului Nisibe, foarte aproape de nordul Iracului de astăzi.

Trei influențe importante ar putea fi identificate în perioada A-C (sec. II-VII), provenite din: vechea Mesopotamie (care a influențat literatura din dialectele aramaice timpurii),

din spectrul biblic, iudaic și grecesc. Primele două dintre acestea aparțin în mod evident perioadei A-B (sec. II-IV), de vreme ce cea de a treia devine tot mai pregnantă odată cu trecerea timpului, atingând apogeul în secolul al VII-lea. Creștinismul siriac se distinge prin însemnările scriitorilor din secolul al IV-lea, adăugându-și totodată propria tradiție ascetică și proto-monastică, destul de independentă în acest timp de formele de monahism, dezvoltate în aceeași perioadă în arealul egiptean. Cu toate acestea, tradiția monahismului egiptean ajunge ulterior să-și câștige propriul prestigiu, dominând arealul creștinismului sirian, formele distinctive ale ascezei siriene făcându-se în timp uitate.

(b) Perioadele D-F (sec. VII-XX) sunt legate de dominația islamică din Orientul Mijlociu.

Perioada D (sec. VII-XIII) aparține ocupațiilor: Omeiade (sec. VII-VIII), Abaside (750 - cca. 1100), Seleucide (în Turcia, sec. XI-XII) și Mongole (din sec. XIII). Perioada E (sec. XIV-XIX) aparține succesiunilor dinastice: Mongol, Mamluk (alături de alte dinastii locale) și domniei Otomane în Asia de Vest, distingându-se prin devastări și distrugerii masive în timp de război, sau în vremea Morții Negre (a ciumei). Perioada F (sec. XX) se delimitează prin ieșirea de sub hegemonia Imperiului Otoman și evoluția spre modernitatea statală în Asia de Vest.

În vremea invaziilor arabe, granițele bisericești între diferitele comunități creștine erau deja fixate în mod virtual. Sirienii ortodocși și Biserica de Răsărit formau cea mai mare parte a Bisericilor siriene. Din secolul al VIII-lea înainte, foarte mulți scriitori din Bisericile siriene au preferat să scrie în arabă, decât în limba siriacă. Foarte puțini dintre Melkiți și Maroniți au continuat să scrie în siriacă după secolul al VIII-lea, siriaca rămânând pentru mai multă vreme în uzul liturgic, ca limbă de cult. În Biserica Melkită, siriaca a fost folosită în foarte puține locații ca limbă liturgică, fiind întrebuințată până prin secolul al

XVII-lea. În Biserica Maronită, este folosită și astăzi, însă în perioada recentă a fost înlocuită masiv de limba arabă. Ca rezultat al împrăștierei la scară largă a limbii arabe, în special ca limbă liturgică, în rândul Bisericilor Melkite și Maronite, cea mai mare parte a literaturii siriace din perioada D (sec. VII-XIII) și toată literatura din perioadele E-F (sec. XIV-XX) a fost generată de scriitori din Biserica Siriană de Răsărit și din Bisericile Ortodoxe Siriene (și, în perioada mai recentă, de omologii lor din ritul Catolic de Răsărit).

Mai cu seamă spre sfârșitul secolului al VIII-lea și începutul secolului al IX-lea, doctori/dascăli din diferitele Biserici Siriene au jucat un rol important în transmiterea filosofiei grecești și a științelor spre lumea arabă, prin traduceri și comentariile pe care le-au scris. Unul dintre cei mai cunoscuți dascăli din această perioadă este Hunayn ibn Ishaq, a cărui preocupare era să traducă prima dată din greacă în siriacă și apoi din siriacă în arabă. Logica lucrării acesteia destul de anevoioasă se leagă de bogata experiență desprinsă din tradiția acestui areal, a traducerilor unor asemenea texte din greacă în siriacă, neexistând însă o tradiție similară pentru traducerea textelor din greacă în arabă. Astfel, era mai ușor să se lucreze dintr-o limbă semitică (siriaca) într-o alta (araba, în cazul de față). Multe dintre aceste texte desprinse din originale grecești au îmbogățit partea de apus a Europei, prin traduceri realizate din arabă în latină, lucrate mai cu seamă în Spania secolului al XII-lea. Dascălii sirieni au jucat un rol deosebit de important în transmiterea filosofiei antice grecești și a științelor spre Europa apuseană.

Cuceririle Imperiului Bizantin din nordul Siriei, de la sfârșitul secolului al X-lea, au avut ca rezultat reînnoirea influenței grecești în acest spațiu, mai cu seamă în domeniul liturgic. Aceasta s-a fixat îndeosebi în teologia Bisericii Melkite, cu doar câteva extensii spre Biserica Siriacă Ortodoxă. Cruciadele (1096-1270) au adus primul contact direct cu

Biserica apuseană. Așa se face că din această perioadă, Biserica Maronită a acceptat primatul Episcopului Romei. Încă nu se ajunsese la mijlocul secolului al XVI-lea, când alte Biserici de rit catolic și-au făcut apariția. O schismă în Biserica de Răsărit a dus la apariția unei ierarhii independente în Caldeea (1551), în timp ce Bisericile Siriene de rit catolic s-au scindat în cursul secolului al XVIII-lea (anul 1782 a marcat apariția definitivă a unei ierarhii separate).

În India, creștinismul de limbă siriacă se leagă, conform unei vechi tradiții, de numele Sfântului Apostol Toma. În orice caz, creștinismul era bine înrădăcinat în India, încă din primele veacuri, precum și legăturile eclesiale cu Biserica de Răsărit, în vremea Catolicosului de Seleucia-Ctesiphon. Se știe foarte puțin însă de perioade ante-portugheză (până spre anul 1497), de vreme ce, din nefericire, foarte puține documente relevante au supraviețuit. Cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea este marcată de încercările de latinizare a ritului siriacă din India și de suprimarea a numeroase elemente din tradițiile bisericilor locale de aici. În contrapondere cu aceste demersuri, la mijlocul secolului al XVII-lea, mai multe grupuri de localnici s-au răscolat împotriva dominației bisericesti europene, alipindu-se de ierarhia Bisericilor Ortodoxe Siriene din Imperiul Otoman. Drept rezultat, o ierarhie indiană s-a înființat sub autoritatea Patriarhatului Sirian Ortodox, fiind introdusă treptat tradiția liturgică siriacă de vest, înlocuindu-se astfel tradiția mai timpurie a răsăritului sirian. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, sub influența misionarilor englezi, un grup din Biserica Ortodoxă Siriană a căutat să facă unele reforme importante, acest demers ducând la apariția, până la sfârșitul secolului, a Bisericii independente a lui Mar Toma, care își propusese să fie singura Biserica „Reformată” de la originile Ortodoxe (spre deosebire de cea Catolică).

De-a lungul perioadei D (mijlocul sec. VII – sec. XIII), cele mai importante centre de literatură siriacă au continuat să

existe în (ceea ce este acum): Estul Turciei, Siria, Irak și Nord-Vestul Iranului, sirienii ortodocși fiind predominanți în Sud-Estul Turciei și în Siria, putând fi găsiți de asemenea și în Irak (centre de referință au fost la Tagrit, Mănăstirea Mar Mattai, la Sud-Est de Mosul) și în Biserica de Răsărit, mai întâi în Irak și apoi în Nord-Vestul Iranului. Influența Bisericii Răsăritene, în special întinsă de-a lungul drumurilor comerciale din Asia și păstrarea inscripției chinezo-siriene din Xian, datată la anul 781, vorbesc despre prezența creștinismului în China de vest, în anul 635.

De-a lungul perioadei E (sec. XIV-XIX), Biserica Siriacă Ortodoxă a avut mai multe centre importante la Malatya (Melitene) și Tur'Abdin, precum și în nordul Siriei și în nordul Iracului. Biserica de Răsărit este în primul rând localizată în nordul Iracului, estul Turciei și în Nord-Vestul Iranului.

Secolul al XX-lea (perioada F) se caracterizează prin răspândirea masivă a populației din toate Bisericile Siriene din vremea războiului și (mai nou) prin emigrațiile la scară largă în țări din întreaga lume.

III.Cele șase perioade. Scurtă prezentare

A.Secolele I-III

Aceasta este cea mai puțin cunoscută perioadă din istoria literaturii siriace. Cele mai multe texte sunt anonime, cu dată și origine incertă. Numai câteva nume de autori au ajuns până la noi. Următoarele lucrări sunt mai cunoscute din această perioadă:

1*.PEȘITA VECHIULUI TESTAMENT. Aceasta a fost tradusă direct din limba ebraică în siriacă. Cărțile din care se compune au fost traduse de asemenea de diferiți autori și, poate, în perioade diferite de timp. Cel mai probabil, anumite cărți au fost traduse de iudei vorbitori de limbă siriacă, fiind preluate în cele din urmă de Biserica Siriacă de limbă semitică. Altele ar fi putut fi traduse de iudeii convertiți la creștinism. Unele cărți, anume Pentateuhul și Cronicile, conțin anumite caracteristici de interpretare, specifice Targumelor (traducerile iudaice în dialect aramaic ale Vechiului Testament). Este destul de sigur că Peșita Vechiului Testament a fost tradusă la sfârșitul secolului al II-lea. De vreme ce siriaca este dialectul aramaic local din zona Edesei, este probabil ca traducerea să se fi făcut în Edesa, sau în regiunea din apropierea Edesei. Numele de Peșita se regăsește numai în perioada D, atunci când s-a folosit în scopul deosebirii acestor traduceri tradiționale de cele din secolul al VII-lea, realizate în limba greacă (Siro-Hexaplară).

2*.DIATESARONUL. Cel mai probabil, cea mai veche formă a Noului Testament, care a circulat în limba

siriacă, a fost Diatesaronul, sau „armonia” celor patru Evanghelii, care prezintă informații culese din toate cele patru Sfinte Evanghelii, integrate într-o formă narativă unitară. Forma originală a Diatesaronului din păcate s-a pierdut, din acest motiv fiind acoperit de incertitudine. Este asociat cu numele lui Tațian Asirianul, venit în Siria din Orientul îndepărtat, studiind la Roma, pe lângă Sfântul Iustin Martirul și Filosoful și revenind în Răsărit aproximativ la anul 170. El ar fi compus Diatesaronul la Roma, de unde rezultă că limba originală a scrierii ar fi fost greaca (latina este în acest context prea puțin probabilă). În acest caz, textul siriac pierdut ar fi fost doar o traducere (putând fi datat după perioada lui Tațian). Însă dacă Tațian ar fi compilat textul după întoarcerea sa în Răsărit, atunci siriaca ar fi putut fi foarte bine limba originală, în care acesta s-a scris. În prezent, nu există dovezi suficiente pentru a hotărâ asupra uneia din aceste două variante.

3*.VECHILE EVANGHELII SIRIENE. Două manuscrise din secolul al V-lea (cunoscute sub numele „Curetonian” și „Sinaiticus”) ale Sfintelor Evanghelii păstrează cel mai vechi text al Noului Testament în limba siriacă, fiind cunoscute astăzi sub numele de „Vechi Siriene” (ET). Aceasta este o traducere relativ liberă a celor patru Evanghelii, luate separat, folosind răsleț (se pare) și varianta Diatesaronului. Textul grecesc din care s-a tradus are un caracter arhaic și multe caracteristici interesante, rezultatul fiind importanța deosebită pe care traducerea Evangheliilor Vechi Siriene a dobândit-o astfel pentru studiul și pentru istoria textului Noului Testament. Nu se știe însă unde și când a fost realizată această traducere. Cei mai mulți cercetători o plasează în secolul al III-lea, însă o altă parte dintre ei preferă să o așeze la începutul secolului al IV-lea. Se întâmplă să fie cel mai vechi martor și cea mai veche dovadă, prin care se confirmă existența Peșitei Vechiului Testament (sau cel puțin anumite cărți din ea), de

vreme ce traducătorii au folosit textul Peșitei pentru citatele din Vechiul Testament în Evangheliile Grecești, chiar și în cazurile când forma grecească din citate se deosebește de cea din Peșita Vechiului Testament.

4*.BARDESAN și Cartea legilor țării. Bardesan este singurul autor din această perioadă, despre care se știe ceva cu certitudine, inclusiv datele sale biografice (154-222). Bardesan a trăit în Edesa și a făcut parte din administrația regelui Abgar al VIII-lea cel Mare. Se pare că a avut o educație aleasă, cunoscând atât limba greacă, cât și pe cea siriacă. A scris însă numai în limba siriacă, fiind cunoscut drept „filosoful Aramaic”. Gândirea sa a fost una speculativă, însă multe dintre ideile sale (în special cele legate de cosmologie) au fost socotite ulterior neortodoxe. Se știe de asemenea că scrierile sale au fost pierdute, însă rămâne cunoscut faptul că a scris atât proză, cât și poezie. Cartea legilor țării, în limba siriacă, ce totuși a supraviețuit (ET), îi este adesea atribuită, însă a fost scrisă de fapt de unul din ucenicii săi, pe nume Filip. Această lucrare este un dialog filosofic (aparținând în mod esențial genului literar grecesc), având ca subiect de perspectivă „Soarta”. Vorbitorii sunt Bardesan și câțiva dintre discipolii săi. În cuprinsul scrierii, sesizăm o discepanță a legilor (sau mai degrabă a obiceiurilor) între diferite grupuri sociale, de aici provenind și inspirația titlului inițial. Lucrarea a fost tradusă în limba greacă (unde apare sub titlul „Despre soartă” și este atribuită lui Bardesan însuși), fiind citată în „Constituțiile Clementine” (IX, 19-29) și de către Eusebiu, în lucrarea „Preparatio Evangelica” (VI, 10, 1-48).

5*.ODELE LUI SOLOMON (ET). Alcătuiesc o colecție de 42 de poeme scurte, de mare frumusețe, care au supraviețuit aproape integral în limba siriacă. Unele dintre ele s-au păstrat de asemenea și în limba greacă, cinci dintre ele

găsindu-se traduse chiar în coptă. Data, locul scrierii și limba în care au fost alcătuite sunt incerte. Unii cercetători au apreciat că sunt contemporane cu ultimele scrieri ale Noului Testament, având legături strânse cu literatura ioaneică. Alții le-au așezat la mijlocul, sau spre sfârșitul secolului al II-lea, în vreme ce altele sunt prezentate în opoziție cu erezia maniheică, aparținând astfel sfârșitului secolului al III-lea (atunci când Mani a fost condamnat la moarte, în 276). Limba originală a fost probabil greaca sau siriaca, deși au fost sugerate și limba ebraică, sau vreun dialect aramaic. Dacă Odele ar fi fost scrise în siriacă, atunci ar fi fost scrise în apropierea Edesei. Trebuie menționat totuși că aceste scrieri nu se integrează în nicio normă sau formă de versificare cunoscută în specificul literaturii siriace. Deoarece Odele lui Solomon au un caracter extrem de aluziv, este foarte dificil de stabilit destinatarii, pentru care au fost alcătuite. Mulți dintre aceștia prăznuiesc cu siguranță caracterul liberativ al vieții baptismale în Hristos (deși nu pot fi socotite imne pentru rânduiala baptismală, după cum s-a sugerat în alt context). În câteva dintre aceste Ode, autorul pare să vorbească despre Mântuitorul Hristos la persoana întâi, pe când în altele, aluziile și imaginile create sfidează orice fel de interpretare ce ar putea genera mulțumire.

6*.FAPTELE LUI TOMA (ET). Există o bogată literatură apocrifă, asociată cu numele Sfântului Apostol Toma. Două dintre cele mai importante lucrări sunt „Evanghelia lui Toma” (scrisă probabil în Siria, în secolul al II-lea și cunoscută din fragmentele grecești și dintr-o traducere completă în coptă) și „Faptele lui Iuda Toma”, compuse în limba siriacă, cel mai sigur în secolul al III-lea (locul rămânând necunoscut). În decursul timpului, această ultimă scriere a supraviețuit în ambele traduceri, siriacă și grecească. Există de asemenea câteva traduceri și în alte limbi creștine orientale. În ansamblu, lucrarea se aseamănă variantei grecești a lucrării apocrife

„Faptele Apostolilor”, aparținând genului nuvelistic, sau „romanțat” (cu echivalență în nuvela istorică). „Faptele” descriu misiunea Sfântului Apostol Toma în India, actul narativ fiind împărțit în 30 de secțiuni (numite „acte”), urmate de actul martiric al Sfântului Apostol. Actele I-VI au în vedere șederea sa în nordul Indiei și convertirea regelui Gudnaphar, pe când Actele VII-XIII și Martiriul se referă la experiența avută la curtea regelui Mazdai (în mod evident în sudul Indiei). Descrierile rânduielilor liturgice ale Botezului și Sfintei Euharistii, până la un anumit punct al lucrării (#25-27, 49, 121, 132, 157), sunt deosebit de importante pentru cei ce studiază istoria rânduielii liturgice din tradiția siriacă a primelor veacuri. Din „Faptele lui Toma” fac parte și două poeme celebre, scrise probabil mai înainte decât restul lucrării. Ele au un caracter alegoric, fiind cunoscute cel mai adesea sub numele de „Imnele Miresei” (#6-7) și „Imnele Perlei” (sau „ale Sufletului”; #108-13).

Topica principalelor capitole din „Fapte” este următoarea:

I (#1-16). Trimiterea lui Iuda Toma în India și vânzarea lui, de Hristos, către Habba, un negustor al regelui Gudnaphar. La sosirea lor în Sandaruk au asistat la nunta unei căpetenii locale, în cadrul căreia Iuda Toma a cântat un imn despre „Mireasa luminii” (#6-7).

II (#17-29). Iuda Toma arată că mai degrabă poate ridica un palat veșnic pentru rege în ceruri, decât unul vremelnic pe pământ. La început, regele s-a mâniat, însă în cele din urmă a înțeles valoarea celor spuse și a primit Taina Sfântului Botez.

III (#30-38). Prezintă episodul cu Șarpele Negru, care mușcase un tânăr, vindecat mai apoi de Apostol.

IV (#39-41). Un mânz îl îndeamnă pe Iuda Toma să-l călărească, pentru a merge în oraș să predice.

V (#42-50). Iuda Toma vindecă o femeie demonizată, pe care mai apoi o botează.

VI (#51-61) Înviază din morți o tânără femeie, ucisă de un copilandru. Ea povestește mai apoi cele văzute în lumea de dincolo și chinurile păcătoșilor.

VII (#62-67). Descrie episodul în care un general (menționat mai târziu cu numele de Sipur) îl căuta pe Apostol pentru a-i vindeca soția și fiica. Îi încredințează pe aceștia diaconului său Xanthippos.

VIII (#68-81). Patru asini sălbatici se așează în slujba lui Iuda Toma, purtându-l pe acesta și pe general în oraș, unde Apostolul vindecă pe soția și fiica generalului.

IX (#82-118). Convertirea Mygdoniei, soția lui Karish, rudă a regelui Mazdai. Când Mygdonia a refuzat să intre în așternutul lui Karish, acesta s-a plâns regelui Mazdai, care l-a aruncat pe Apostol în închisoare, unde a cântat „Imnul sufletului” (#108-113).

X (#119-133). Mygdonia se botează împreună cu sora ei, Narkia. Ulterior Sipur, soția și fiica sa cer de asemenea să fie botezați.

XI (#134-138). Soția regelui Mazdai, Tertia, o vizitează pe Mygdonia și descoperă învățătura Apostolului – sparma lui Mazdai.

XII (#139-149). Fiul regelui Mazdai, Vizan, are mai multe discuții cu Apostolul, rămânând de asemenea mișcat la inimă.

XIII (#150-158). Vizan, soția sa Manashar și Tertia se botează cu toții.

XIV Martiriul Sfântului Toma (#159-170). Regele Mazdai îl condamnă pe Apostol, ordonând soldaților să-l ducă pe muntele din apropiere și să-l înjunghie. După aceasta, Iuda le apare în vedere lui Sipur, Vizan și femeilor. Mai târziu, praful de pe mormântul Apostolului îl vindecă pe fiul lui

Mazdai de o posedare demonică, regele însuși mărturisindu-și credința în Hristos.

7.O lucrare în limba siriacă, atribuită lui MELITO FILOSOFUL (ET), presupusă a fi o cuvântare ținută înaintea lui Antonius Cezar (nimeni altul decât împăratul roman Marcus Aurelius Antoninus, 161-180). Scrierea aparține genului apologetic și este datată în sec. al II-lea, fiind o apărare a creștinismului înaintea Imperiului Roman, câteva exemplare supraviețuind și în limba greacă. Se poate lua în considerare o vreme când împăratul a dorit să se convertească la creștinism. Este foarte probabil ca lucrarea să fi fost scrisă în secolul al III-lea, iar nu al II-lea. Este de asemenea incert dacă limba siriacă este cea originală, de vreme ce în lucrare este citată Epistola a doua a Sfântului Apostol Petru (care nu făcea parte din canonul timpuriu al Noului Testament Siriace), fiind astfel foarte probabil ca varianta aceasta să fie o traducere după un text original grecesc pierdut.

8.SFATURILE LUI MENANDER în siriacă (EN) sunt compuse din mai multe sfaturi înțelepte, atribuite lui Menander cel Sfânt. Lucrarea nu are o legătură foarte clară cu colecțiile grecești ale „Înțelepciunii lui Menander”, deși se crede în mod obișnuit că varianta în limba siriacă este o traducere și că lucrarea originală a fost scrisă probabil în Egipt, în perioada romană. Autorul nu are prea multe cunoștințe despre iudaism și nici despre învățătura creștină.

9.SCRISOAREA MAREI (ET) către Serapion, fiul său, în care sunt oferite diferite învățăminte și sfaturi, prin care acesta este învățat să se ferească de mândria lumii. Autoarea pretinde că este dintre păgâni, fiind făcute doar referințe trecătoare despre „înțeleptul Rege” (adică Iisus Hristos), care a fost răstignit de iudei și de aceea Ierusalimul a căzut.

Scritoarea a fost datată în mod diferit: sfârșitul secolului I, secolul al III-lea, sau secolul al IV-lea. Deoarece legătura dintre distrugerea Ierusalimului (anul 70) și răstignirea lui Iisus se potrivește polemicii dintre creștini și iudei, din secolul al IV-lea, este foarte probabil ca Scrisoarea să fie în fapt un produs al literaturii creștine din această perioadă.

10.Povestea „Înțeleptului Aramaic” AHIKAR (ET) se distinge ca fiind cea mai longevivă piesă a literaturii aramaice, mărturiile dintr-însa cuprinzând două milenii și jumătate. Textul aramaic se întoarce cel puțin până în secolul al V-lea î.Hr., regăsindu-se într-un papirus din Elefantin (în sudul Egiptului), lucrarea fiindu-i de asemenea familiară autorului cărții Tobit, unde trăsăturile lui Ahikar sunt foarte apropiate de cele ale lui Tobit (Tob. I, 21). În perioada elenistică, lucrarea a fost tradusă în limba greacă (variantă actualmente pierdută, cu excepția unei secțiuni, care a fost inclusă în “Viața lui Esop”, scrisă de asemenea în greacă). Nu se știe cu certitudine filiera prin care povestea lui Ahikar a pătruns în arealul sirian, aceasta apărând cu siguranță aici la o dată destul de timpurie. De-a lungul timpului, s-au realizat traduceri ale lucrării în diferite limbi: pe lângă arabă, armeană, etiopiană, georgiană, turcă veche, siriacă modernă, amintim (pe linia textului grecesc pierdut) traduceri din limba română și slavonă. Lucrarea cuprinde o structură narativă, stabilită în vremea regelui asirian Sennacherib (704-681 î.Hr.), incluzându-se aici, tot la dată timpurie, cele două seturi de muștrări către nepotul lui Ahikar, Nadan.

B.Secolul al IV-lea

Mijlocul și cea de a doua jumătate a secolului al IV-lea dau mărturie despre cele mai multe scrieri în limba siriacă, păstrate de-a lungul timpului: „Demonstrațiile lui Afraate”,

bogatele lucrări în poezie și proză ale Sfântului Efreem și scrierea anonimă „Cartea Treptelor” (Liber Graduum).

11*.AFRAATE (cunoscut de asemenea sub numele de „Înțeleptul Persan”) este autorul colecției celor 23 de lucrări scurte, descrise uneori drept „Demonstrații”, sau alteori ca „Scrisori” (FT, GT, pațial ET). Primele 22 sunt rânduite după alfabetul siriatic (care avea 22 de litere). Temporal, cele de la 1 la 10 sunt datate în mod cert în anul 337, cele de la 11 la 22 în anul 344 și cea de a 23-a în luna august a anului 345. La început, identitatea autorului a fost incertă pentru scriitorii de mai târziu, în primele manuscrise numele său fiind consemnat ca „Iacob”, mai degrabă decât „Afraat”, aceasta generând identificarea sa incorectă cu Iacob, episcop de Nisibe (în mod evident imposibilă, de vreme ce Iacob de Nisibe a murit la anul 338). Această confuzie trebuie să fi fost legată de o dată timpurie, de vreme ce ea apare la scriitorul latin Ghenadius (sfârșitul secolului al V-lea), precum și în prima traducerea armeană a Demonstrațiilor. În Evul Mediu a apărut o nouă inadvertență, Afraate fiind prezentat drept mai-marele cunoscutei mănăstiri Mar Mattai.

Afraate (așa cum i se spune de regulă astăzi) a scris cu siguranță dintre granițele Imperiului Persan, fiind, se pare, o figură autoritară înlăuntrul Bisericii (aceasta reiese în special din cuprinsul Demonstrațiilor 10 și 14, ambele adresându-se „episcopului și clerului”). Demonstrațiile acoperă așadar o tematică vastă, după cum se poate vedea din lista de la jos:

- 1.Despre Credință (ET),
- 2.Despre Dragoste (ET),
- 3.Despre Prăznuire,
- 4.Despre Rugăciune (ET),
- 5.Despre Războaie (ET),
- 6.Despre Bnay Qyama (fiii și fiicele legământului-ET),
- 7.Despre Pocăință (ET),

- 8.Despre Învierea Morților (ET),
- 9.Despre Smerenie,
- 10.Despre Păstori (ET),
- 11.Despre Tăierea Împrejur (ET),
- 12.Despre Paște (ET),
- 13.Despre Sabat (ET),
- 14.Sfătuirea,
- 15.Despre alegerea mâncărilor (ET),
- 16.Despre Poporul (păgân) care a luat locul Poporului (iudeu) (ET),
- 17.Despre Hristos Fiul lui Dumnezeu (ET),
- 18.Împotriva iudeilor, despre Feciorie și Cugetare (ET),
- 19.Împotriva iudeilor care spun că vor fi slăviți încă o dată împreună (ET),
- 20.Despre ajutorarea celor nevoiași,
- 21.Despre persecuții (ET),
- 22.Despre moartea cea mai de pe urmă (ET),
- 23.Despre Strugurele din Ciorchine, întru care se află binecuvântare (Isaia LXV,8) (parțial în ET).

Prima grupă de zece Demonstrații tratează în primul rând aspecte din viața creștină, pe când în cea de a doua (11-22), cele mai multe Demonstrații se referă la creștinii care sunt influențați de iudaism și care au adoptat diferite practici iudaice (nu este foarte clar aici dacă Afraate se afla într-o dispută directă cu iudeii).

Demonstrația 4 se distinge ca fiind cel mai vechi tratat creștin „Despre Rugăciune” (mai vechi decât tratatul „Despre Rugăciunea Domnească”, alcătuit de Origen în secolul al III-lea).

Demonstrația 6 este una dintre cele mai importante izvoare de cunoaștere a tradiției ascetice siriace, independentă de influența (care s-a dovedit a fi ulterior foarte puternică) monahismului egiptean. Lucrarea se adresează anumitor categorii sociale, bărbați și femei deopotrivă, care și-au asumat

unele angajamente ascetice, probabil deodată cu Taina Sfântului Botez (săvârșit mai degrabă la vremea maturității, decât în copilărie). Termenii cheie ai acestei rânduiei sunt: *ihidaye*, *bnay qyama*, *bthule* și *qaddishe*. Într-o întrebuintare mai târzie, *ihidaye* înseamnă „solitar, eremit”, în contrast cu *dayraya*, care se referă la monahul cenobitic. În textele din secolul al IV-lea, avea un înțeles mai larg, rezumând toate înțelesurile precedente: singur (cu înțeles de celib, necăsătorit), cu minte singură și următor al lui Hristos Ihidaye (ihidaye se regăsește în grecescul *monogenes*, „Unul-Născut”). *Bnay qyama*, în traducere literală: „fiii legământului” (cu singularul *bar qyama* – pentru masculin și *bath qyama* – pentru feminin) pare să definească același grup. Mai multe sugestii au fost înaintate aici cu privire la înțelesul lui *qyama*, însă pe de-a întregul înseamnă „legământ”, cel mai probabil, cu înțelesul de angajament formal. Termenii *ihidaye* sau *bnay qyama* sunt formați din două categorii: *bthule* și *qaddishe*. Termenul *bthule*, cu înțeles literal de „feciorelnici”, se referă la bărbații sau femeile necăsătorite, care s-au afierosit în legământul celibatului, de vreme ce *qaddishe*, în traducere literală „cei singuri”, se întrebuintează pentru cei căsătoriți, care au hotărât să se înfrâneze de la relațiile trupești (termenul derivă din forma sinaitică narativă în Ieșire XIX, 10, comparativ cu 15).

Demonstrațiile 5, 14 și 21 se referă la evenimentele contemporane lui Afraate, având astfel o semnificație istorică.

Grija lui Afraate față de iudaism, din cea de a doua grupă de Demonstrații, a fost generată parțial de anumite evenimente de context. La începutul anilor 340 (sau 341), pe fondul ostilităților cu Imperiul Roman, a avut loc o persecuție și numeroși creștini, clerici și laici, au fost martirizați. Una dintre cauzele acestei persecuții ar fi fost acuzațiile aduse de iudeii din cercurile înalte, care susțineau despre creștini că îi favorizau în secret pe romani (acuzație probabil nu fără un sâmbure de adevăr, după cum se poate vedea din Demonstrația

5). *Demonstrația 21* se referă în mod direct la această persecuție.

Demonstrațiile lui Afraate reprezintă prima lucrare în limba siriacă, ce s-a păstrat peste timp. Foarte multe pasaje sunt scrise de o manieră artistică și într-o formă literară elevată, constituind unul dintre cele mai de seamă modele ale literaturii siriace. Fără să fi fost influențat de spiritul grecesc, Afraate este printre cei mai puțin elenizați scriitori de limbă siriacă.

12*.EFREM (c. 306 – 9.VII.373). Data și locul nașterii sale nu se cunosc. Se pare că părinții săi au fost prin naștere creștini și cea mai mare parte a vieții sale a petrecut-o în Nisibe, unde a slujit ca diacon sub mai mulți episcopi, începând cu Iacob (trecut la cele veșnice pe la anul 338). În 363, când orașul a fost predat Imperiului Persan, comunitatea creștină a trebuit să plece și astfel Sfântul Efreem și-a petrecut ultimii ani ai vieții în Edesa. Trebuie menționat totodată că biografia sa, scrisă în secolul al VI-lea, este plină de detalii irelevante, conturându-i astfel un portret greșit.

Efreem a scris atât proză, cât și versuri, în ambele moduri făcând uz de două forme separate: o parte din scrierile sale în proză se desfășoară într-o formă simplă, urmând un stil liniar, în vreme ce altele sunt alcătuite în cea mai înaltă formă artistică. În poezie, Sfântul Efreem face uz atât de memre, cât și de madrașe. Stilul folosit în memre este direcționat spre poezia narativă, aceste însemnări fiind cuplete de 7+7 silabe (mai târziu cunoscute drept *memrele lui Mar Efreem*), în vreme ce în madrașe el se folosește de lirica poeziei grupate pe strofe, care poate fi alcătuită dintr-o varietate de combinații metrice pe silabe, cu toate că fiecare poem este pătruns de aceeași metrică. Efreem este autorul a aproape 50 de metrice diferite, începând de la cele mai simple (patru linii, fiecare a câte 5 silabe) și până la cele mai complexe.

Reputația deosebită de care s-a bucurat Sfântul Părinte se leagă în primul rând de poezia pe care a alcătuit-o, fiind socotită pe bună dreptate cea mai delicată și cea mai mare din întreaga poezie siriacă. În același timp, Efrem a fost un teolog de înaltă simțire, unul care în mod expres a preferat să-și exprime teologia prin intermediul poeziei, decât prin proză. Fără îndoială că, datorită reputației sale, foarte multe scrieri au fost traduse sub numele său, mare parte dintre ele neapartenându-i, rămânând acoperite de incertitudine. Lucrările menționate mai jos sunt desprinse dintre cele a căror paternitate este cunoscută.

Edițiile operei Sfântului Efrem, din perioada secolelor VIII-IX, ce-i drept nu foarte reușite, au fost astăzi aproape în întregime înlocuite de ediții moderne mai bune.

Proza 1. Proză obișnuită:

- *Comentarii (pushaqa) la Facere (ET).*
 - *Comentarii exegetice (turgama) la Ieșire (ET).*
- Sfântului Efrem îi sunt atribuite o serie de comentarii la cele mai multe dintre cărțile Vechiului Testament, însă doar acestea două au o paternitate sigură (sau cel puțin putem spune că provin din cercul său). Textul biblic este comentat pe secvențe, însă neuniform. De pildă, în Comentariul la Cartea Facerii se acordă foarte multă atenție primelor capitole (în mod special celor cuprinse între 1 și 6), pe când celelalte sunt analizate în treacăt în restul cărții sale, excepție făcând Facere 49, pentru care oferă două posibilități de interpretare. Interpretarea Cărții Exodului/Ieșirii este mult mai scurtă și incompletă, încheindu-se la capitolul 32. Ambele lucrări sunt remarcabile pentru numărul mare de tradiții iudaice la care fac trimitere, citând totodată fraze și expresii, care coincid cu una sau alta din Targunimele iudaice. Cu toate acestea, nu este deloc probabil ca autorul să fi avut acces direct la vreuna dintre aceste scrieri,

cunoștințele sale despre tradiția iudaică parvenindu-i cel mai sigur pe cale orală.

- *Comentariu la Diatesaron* (ET). Originalul siriac al celei mai mari părți din această lucrare a ieșit recent la lumină, fiind descoperit cu câteva decenii în urmă. Înainte de aceasta, lucrarea a fost cunoscută numai după traducerea ei armeană (care rămâne totuși singurul text complet al acestei lucrări). În această scriere, Efrem comentează pe textul armonizat al Evangheliei, cunoscută sub numele de Diatesaron (armonia celor patru Sfinte Evanghelii), decât pe o singură Evanghelie. În afară de faptul că este o mărturie foarte importantă a Diatesaronului, Comentariul Sfântului Părinte reprezintă o însemnată sursă exegetică a literaturii siriace de la finele secolului al IV-lea, pentru textul Sfintei Evanghelii. Lucrarea este foarte variată ca formă literară: unele secțiuni seamănă mai mult cu niște note, în vreme ce altele conțin din abundență elemente și digresiuni teologice; altele preiau și dezvoltă un caracter aproape liric. Cum stilul exegetic din omilii se contrapune uneori cu cel din imne, s-a sugerat faptul că acest Comentariu ar putea proveni de la ucenicii Sfântului Efrem, iar nu de la el însuși. Spre a face și mai dificilă rezolvarea acestei probleme, au fost sesizate anumite diferențe minore între textul siriac și cel armean, existând până la un anumit punct o împărțire a textului (X.1-2 - la început și X.19b). Pe de altă parte, comentariul conține singura dovadă clară din întreg Corpusul Efremian cu privire la cunoașterea lui Afraate: XVI, 25 - reflectă în mod clar cele spuse de Înțeleptul Persan în Dem. 23, 9.

- *Comentariu la Fapte* (LT). Această scurtă lucrare a supraviețuit numai în traducerea armeană.

- *Comentariu la Epistolele Pauline* (LT). Și acesta a supraviețuit numai în armeană. Cuprinde un comentariu la III Corinteni, o epistolă apocrifă a lui Pavel, care s-a bucurat de o

largă circulație în Biserica Siriacă, nereușind însă să supraviețuiască în siriacă.

- *Proză de dezmințire, apologetică sau polemică* (ET). Din această categorie fac parte mai multe lucrări, după cum urmează: „Cinci cuvântări către Hypatius, împotriva doctrinelor false”; „Împotriva discursului lui Bardesanes intitulat *Domus*” (lucrarea este cunoscută de asemenea sub denumirea „Împotriva platonicienilor”); „Împotriva falselor învățături” (sau „Împotriva lui Marcion I”); „Două cuvântări împotriva lui Marcion” (sau „Împotriva lui Marcion II-III”); „Cuvântări împotriva lui Mani”.

Proza 2. Proza artistică:

- *Cuvântare despre Domnul nostru* (ET).
- *Epistola către Publius* (ET). Din această lucrare au supraviețuit două extrase extinse, constând în mai multe meditații referitoare la Judecata cea mai de urmă.
- *Cuvântări despre semnele pe care Moise le-a făcut în Egipt* (FT). Acestea fac parte dintr-un grup de cuvântări așezate sub numele Sfântului Părinte, fiind printre puținele a căror paternitate s-a dovedit a fi concretă.

Poezia 1. Predici în versuri (*memre*):

- *Șase memre despre Credință* (ET), așezate de obicei între primele sale lucrări.
- *Memre despre Nicomidia* (FT). În acest ciclu extins de lucrări se descrie distrugerea în urma unui cutremur a Nicomidiei, la anul 358. Scrierea a supraviețuit în câteva paragrafe în siriacă, găsimu-se însă integral într-o veche traducere armeană.
- *Memre împotriva lui Bardesanes* (ET).

Un număr mare de memre au fost traduse sub numele Sfântului Efrem, numai câteva dintre acestea fiind cu adevărat genuine. În cele patru volume de *Predici* (*memre*), publicate în

ediția critică a lui E. Beck, următoarele lucrări sunt socotite originale:

- I.1-3. *Despre muștrare*;
- II.1. *Despre Iona și pocăința ninivitenilor* (ET). Acest lung poem narativ a fost tradus în greacă, armeană, georgiană și etiopiană. Foarte multe extrase pot fi găsite în Fenquitho a Bisericii Ortodoxe Siriene, cât și în Hudra Bisericii Siriene de Răsărit.
- II.4. *Despre femeia cea păcătoasă* (Luca 7) (ET). Numai partea de mijloc a poemului acesta este socotită de către E. Beck a fi originală. Prin partea narativă sunt descrise vânzările și aluaturile Satanei (prezentat ca unul dintre foștii iubiți ai femeii), aceste motive fiind preluate mai târziu și de către alți scriitori. Există o adaptare în limba greacă, prin intermediul căreia aceste motive ajung în cele din urmă în apusul medieval.
- IV.2. *Despre singuratici* (ET). Doar aceste texte, din Predicile III și IV ale ediției Beck, s-au putea să fie genuine. Memrele așezate de el în lucrarea „Nachtrage zu Ephrem” (“Completări la Efrem”) nu sunt într-un tot original, acest lucru fiind aplicabil și pentru alte memre, publicate în alte părți sub numele Sfântului Părinte.

Poezia 2. Poemele lirice (madrashé sau rugăciunile cântate, traduse în mod convenționat ca „imne”):

Acestea reprezintă cea mai importantă parte din opera Sfântului Efrem. Au ajuns până la noi în colecții de diferite mărimi, păstrate laolaltă cu poemele în forma lor completă, culese dintr-un număr redus de manuscrise, datate între secolele V-VII (în manuscrisele târzii, tradițiile liturgice au generat numai extrase). Este însă incert dacă aceste colecții merg până în perioada Sfântului Efrem, sau se regăsesc mai degrabă la editorii operei sale, care au trăit după dânsul. În orice caz, existau la anul 485, atunci când Filoxene a refuzat o

parte din ele (tot el menționând de asemenea o serie de colecții de texte care nu s-au mai păstrat).

- *Madrașe despre Crediță* (ET). Fac parte din cea mai mare colecție (87), fiind incluse în faimosul grup de cinci poeme despre Perlă și simbolismul ei (81-85).

- *Madrașe despre Nisibe* (ET de la 1-21, 35-43, 52-68). Această colecție de 77 de poeme este cunoscută de obicei după titlul latin dat de primul editor al textului (Bickell). Numai primele 34 dintre ele se referă la orașul Nisibe și la episcopii de aici, pe când în celelalte el vorbește despre „Coborârea la iad (Sheol) a Mântuitorului Hristos”. Într-un mic grup de strofe din cea de a doua parte (52-54), Efreem descrie, folosindu-se de vechiul stil mesopotamian prin alternanță dialogică de versuri, disputa dintre Satan și Moarte, privind puterea asupra neamului omenesc. Acest gen a fost preluat și adaptat pentru poemele dialogice de mai târziu, împreunându-le cu specificul scripturistic (vezi aici 17, jos).

- *Madrașe împotriva ereziilor*. Majoritatea poemelor din această categorie de 56 de madrașe sunt îndreptate direct împotriva învățaturii lui Marcion, Bardesan și Mani. Probabil au fost scrise în cei zece ani, când Sfântul Efreem a viețuit în Edesa.

- *Madrașe despre feciorie* (ET). Această colecție de 52 de poeme (o parte din ele pierdute sau deteriorate) acoperă de asemenea alte teme specifice teologiei Sfântului Părinte (stofele 4-7 sunt denumite: „Despre ulei, măslină și tainele Domnului nostru”).

- *Madrașe despre Biserică* (GT). Această colecție, de asemenea formată din 52 de poeme, adună o varietate de teme; există însă câteva lacune, manuscrisul fiind defectuos.

- *Madrașe la Nașterea Domnului* (ET). Această colecție a fost probabil mult mai mare decât cele 28 de poeme, pe care le găsim în ediția Beck, fiind astfel potrivit să includem câteva paragrafe autentice din acestea în colecția intitulată acum

„Despre Epifanie” (Praznicele Nașterii și Epifaniei Domnului Hristos fiind sărbătorite în zilele Sfântului Efrem la aceeași dată, pe 6 ianuarie). În textele liturgice din Fenquito și Hundra putem găsi diferite extrase pe mai multe teme, pentru perioada Subbara și Nașterii.

- *Madrașe despre Pâinea Nedospită* (21), despre *Răstignire* (9) și despre *Înviere* (5) (FT). Din primul grup al ciclului Pascal lipsesc mai multe poeme din partea de mijloc. Câteva strofe din aceste madrașe apar de asemenea în structura lui Fenquitho și Hudra.

- *Madrașe despre Rai* (ET). Acest grup de 15 poeme aparține probabil perioadei nisibiene a vieții Sfântului Efrem.

- *Madrașe despre Post* (10).

- *Madrașe împotriva lui Iulian Apostatul* (ET). Această colecție alcătuită din patru madrașe se referă la moartea împăratului Iulian în campania din Imperiul Persan, în anul 363. Evenimentul a fost văzut de Efrem (și de scriitorii creștini de mai târziu) drept pedeapsă pentru apostazia sa și pentru faptele rele îndreptate împotriva creștinilor.

- Următoarele trei colecții de poeme, despre nevoitorii *Avraam din Qidun* (15) și *Iulian cel Bătrân* (Saba, 24) și despre *Mărturisitori* (6), îi sunt atribuite lui Efrem, însă majoritatea acestor madrașe nu pot fi scrise de dânsul din mai multe motive. Cele care ar putea fi genuine, sunt: *Despre Avraam din Qidun* 1-5 și *Despre Iulian Saba* 1-4.

- colecție de *51 de imne* (LT), care s-au păstrat numai în traducere armeană. Câteva dintre ele ar putea fi genuine, regăsindu-se în rândul colecțiilor de madrașe pierdute.

13*.CARTEA TREPTELOR (LIBER GRADUUM).

Aceasta este o lucrare ce vizează latura spirituală a teologiei efremiene, cuprinzând 30 de capitole (LT și ET). Autorul, care a viețuit cu certitudine în Imperiul Persan (există o referință la râul Zab, un afluent al Tigrlui), este necunoscut. Probabil a

scris în cea de a doua jumătate a secolului al IV-lea (sau la începutul secolului al V-lea). În sânul comunității creștine, căreia autorul anonim i se adresează, se face o distincție între înțeleșurile de „Dreptate” (*ki'ne*) și „Perfecțiune”, sau „Desăvârșire” (*gmire*). Cel dintâi se referă la „poruncile mai mici” și viața trăită în milostenie, în vreme ce ultimul urmărește „poruncile cele mari”, care implică o renunțare totală la bunurile pământești și imitarea desăvârșită a vieții în Hristos.

„Cartea Treptelor” a fost transcrisă integral, cele mai multe manuscrise conținând un număr limitat de Învățăminte (uneori atribuite greșit: ex. 14 este greșit atribuit lui Evagrie). Structura în două părți a Cărții treptelor a fost ulterior preluată de Filoxene (vezi cap. 22, mai jos), în vreme ce scriitorii de după dânsul au optat pentru structurarea tripartită, după modelul promovat de Ioan Singuraticul (vezi cap. 16, mai jos).

Cele 30 de capitole au următoarele titluri: 1.Despre osebirea dintre poruncile mari, pentru cei desăvârșiți, și poruncile mici, pentru cei drepți; 2.Despre cei care doresc să fie desăvârșiți; 3.Tainele fizice și duhovnicești; 4.Despre „legumele” pentru cei bolnavi (cf. Romani XIV,2); 5.Despre „laptele” pentru copii (cf. I Corinteni III,1-2); 6.Despre cel ce ajunge la desăvârșire și continuă să crească; 7.Despre poruncile pentru cei drepți; 8.Despre cei ce împart toată agoniseala spre hrana săracilor; 9.Despre virtute, despre dragostea celor drepți și despre profeti; 10.Despre bunătățile ce li se adaugă în lupta cu cel rău, împărțășind binele, despre postire și astâmpărarea patimilor trupești și sufletești; 11.Despre ascultarea Scripturilor, și când Legea este citită înaintea noastră; 12.Despre taina Bisericii nevăzute și văzute; 13.Despre pilda vieții celor drepți; 14.Despre cei drepți și cei desăvârșiți; 15.Despre pornirea spre căsătorie din Adam; 16.Despre creșterea unei persoane prin împlinirea poruncilor mari; 17.Despre Patimile Domnului oferite nouă ca pildă; 18.Despre lacrimile rugăciunii; 19.Despre caracteristicile deosebite ale

drumului spre desăvârșire; 20.Despre greutatea pașilor de pe această cale; 21.Despre pomul lui Adam; 22.Despre judecățile pe care, împlinindu-le, aceia nu sunt mântuiți; 23.Despre Satan, Faraon și copiii lui Israel; 24.Despre pocăință; 25.Despre glasul lui Dumnezeu și al lui Satan; 26.Despre Legea cea nouă pe care Domnul a statornicit-o pentru Adam; 27.Despre pilda tâlharului mântuit; 28.Că sufletul omenesc nu este material; 29.Despre biruirea trupului; 30.Despre poruncile credinței și dragostei la Singuratici.

C.Perioada din secolul al V-lea și până la jumătatea secolului al VII-lea

a.Secolul al V-lea

14.CYRILLONA (cca. 400). Este o colecție mică formată din șase texte versificate (strâns legate între ele), două dintre acestea fiind atribuite în mod special unui oarecare Cyrillona, a cărui identitate rămâne obscură. De vreme ce într-unul dintre poeme se vorbește despre invazia hunilor, întreaga colecție ar putea fi datată în jurul anului 396. Câțiva scriitori moderni l-au identificat pe Cyrillona cu „Absamya, fiul soriei Sfântului Efrem”, folosindu-se de supoziția că însuși Sfântul Părinte ar fi scris un poem cu privire la incursiunile hunilor. Pe de altă parte, chiar și mai neplăcută este sugestia că autorul ar putea fi identificat cu Qiyore (Cirus), liderul școlii din Edesa. Cele șase poeme sunt formate din diferite memre și acoperă mai multe teme de interes teologic: despre lăcuste și despre invazia hunilor; despre spălarea picioarelor, de Paști; despre Răstignire; despre grâu și simbolismele sale și despre Zaheu (cele despre invaziile hunilor și despre Răstignire sunt cele atribuite lui Cyrillona).

15.BALAI (prima jumătate a sec. al V-lea). Nu se cunoaște nimic despre viața acestui poet siriac, cu excepția

faptului că a fost horepiscop, cel mai probabil lângă Alep. A scris:

- Cinci madrașe în cinstea episcopului Akakios de Beroea (Alep).
- Madrașă scrisă la constituirea unei noi biserici în Qenneshrin (Chalkis) – ET, FT, GT.
- Îi sunt de asemenea atribuite mai multe rânduielei liturgice scurte, ba'awata (imne de umilință), alcătuite pe metrica de patru silabe (cunoscută drept metrica lui Mar Balai), însă și această scriere este incertă.
- Un manuscris timpuriu despre poemul epic în cinstea lui Iosif (în 12 memre, angajând metrica de 7+7 silabe) atribuie această lucrare mai degrabă lui Balai, decât Sfântului Efrem, însă autorul rămâne incert.

16*.IOAN SINGURATICUL (Ioan de Apamea) (prima jumătate a secolului al V-lea). Foarte multă incertitudine înconjoară viața acestui important autor de lucrări spirituale din literatura siriacă: manuscrisele sunt atribuite în mod variat lui Ioan Singuraticul, Ioan de Apamea și lui Ioan de Lykopolis (sau Teba, cca. 394). Ultimul nume este cu siguranță incorect, însă este destul de probabil ca Ioan Singuraticul și Ioan de Apamea să fie una și aceeași persoană, aparținând primei jumătăți a secolului al V-lea, trebuind să fie deosebit astfel de Ioan Egipteanul, care a învățat împotriva lui Filoxene și de celălalt Ioan de Apamea, condamnat la Sinodul Sirian din 786/7. Lucrările publicate până în prezent sub numele lui Ioan Singuraticul sunt autentice, fiind scrise integral de același autor. Mai mult, prin întreita paternitate a vieții spirituale, în care sunt descrise treptele trupești, sufletești și duhovnicești de devenire personală, opera lui Ioan Singuraticul s-a dovedit a fi foarte influentă în literatura monastică de limbă siriacă de mai târziu. Ioan pare să fi cunoscut la fel de bine limbile greacă și siriacă, în care a fost educat, având de asemenea instruire

medicală. Câteva dintre operele sale sunt sub formă de dialog, imitând genul grecesc al dialogurilor filosofice, care fusese deja folosit în Cartea Legilor Țării. Cele mai importante lucrări ale sale, publicate până acum, sunt:

- Un dialog despre suflet și patimi (FT).
 - Comentariu la Qohelet (Eclesiast).
 - Trei Scrisori (GT), prima adresată lui Theodulos și celor dimpreună cu dânsul, celelalte două lui Eutropius și Eusebius.
 - Șase Dialoguri cu Thaumasio; Scrisori și tratate adresate lui Thaumasio, despre taina și iconomia lui Hristos.
 - Trei cuvântări (ET, GT); primul este despre desăvârșire, sau liniștire; al doilea și al treilea sunt despre taină și botez.
 - Scrisoare către Hesychios, despre viața călugărească;
 - Cuvânt despre Rugăciune (ET).
- Mai multe dintre lucrările sale urmează să fie publicate.

17*.POEZIA ANONIMĂ. Cu toate că este foarte greu de stabilit data poeziei anonime (din care a supraviețuit o mare parte a textelor), următoarele poeme narative (memre) pe teme biblice aparțin cel mai probabil secolului al V-lea:

- Memra despre Avraam și Sara în Egipt (Facere XII, 10-20) (ET).
- Două memre despre Jertfa lui Isaac (Facere XXII) (ET). Cea de a doua se folosește de prima și amândouă o evidențiază pe Sara (care nu este niciodată menționată în narațiunea biblică).
- Patru memre despre Iosif (atribuite lui Nasrai, însă cel mai probabil nu sunt scrise de el) (ET în 3-4).
- Memra despre Ilie și despre Văduva din Sarepta Sidonului (I Regi XVII).
- Memra despre Maria și Iosif (ET).

Este probabil ca multe dintre dialogurile soghyatha, referitoare la diferite personaje biblice, să aparțină secolului al V-lea, de vreme ce s-au transmis deopotrivă în manuscrisele siriene din răsărit și apus. Între acestea am putea aminti: Abel și Cain (GT); Maria și Îngerul (ET); Maria și Magii (ET); Ioan Botezătorul și Hristos (ET); Heruvimul și hoțul (ET); Disputa Lunii.

Mai multe madrașe anonime, în special cele scrise în cinstea Preasfintei Fecioare Maria (ET), aparțin cel mai probabil secolului al V-lea.

18*.PROZA ANONIMĂ: HAGIOGRAFIA.

Manuscrisele foarte vechi pot uneori fixa ca dată secolul al V-lea pentru textele hagiografice. În altă situație, o astfel de datare, nu mai puțin sigură, rămâne totuși discutabilă. Textele următoare sunt cele mai importante lucrări din această categorie:

- *Viața lui Avraam de Qidun* și a nepoatei sale Maria (atribuită greșit Sfântului Efrem) (ET pentru secțiunea despre Maria). Aceasta a fost tradusă în greacă și apoi în latină. Versiunea latină a servit drept bază pentru realizarea unei piese de teatru pe această temă, realizată în secolul al XX-lea de sora Horotswitha din Gandersheim.
- *Viața Omului lui Dumnezeu* (FT, ET). Cea mai veche formă a acestei lucrări a fost compusă în siriacă, fiind mai apoi tradusă în limba greacă într-o formă reeditată, în care personajul principal este Alexis. Această poveste grecească îmbogățită a fost ulterior tradusă înapoi în siriacă, precum și în latină (versiune care a servit ca bază pentru una dintre cele mai vechi piese de teatru din literatura franceză a Evului Mediu).
- *Martiriul lui Shmona, Gurya și Habbib* (ET). Cultul acestor mucenici edesieni (probabil martirizați în anii 297 și 309) s-a răspândit foarte repede și Pildele lor de viață au fost traduse din siriacă în greacă.

- *Învățătura lui Addai* (ET), *Martiriul lui Sharbel și Barsamya* (ET). *Învățătura lui Addai* dezvoltă într-o formă mult mai extinsă legenda corespondenței dintre regele Abgar cel Negru al Edesei și Mântuitorul Hristos, preluată deja de Eusebiu în traducere grecească, în „Istoria Bisericească” (I, 13). Între materialele adiționale se află și câteva predici, pe care Addai le-a ținut în Edesa și o veche descriere despre „Găsirea Lemnului Crucii” (scrisă mai degrabă de Protonike, soția împăratului Claudiu, decât de Sfânta Împărăteasă Elena, mama împăratului Constantin, după cum se știe din cunoscuta legendă). *Învățătura lui Addai* are multe caracteristici similare cu istoriile complete ale martirilor (sub Traian) Sharbel și Barsamya. Este de asemenea probabil ca grupul de texte să fi fost scris în Edesa între anii 420-430, în interiorul cercurilor care-l susțineau pe Ibas împotriva episcopului Rabbula.
- *Eufemia și Barbarul* (ET). Acest text narativ din arealul edesian prezintă povestea unei tinere femei din Edesa, măritată împotriva propriei voințe cu un barbar, fiind mai apoi orbită în casa mamei sale.
- *Faptele mucenicilor persani sub Sapur II*. Ne-au parvenit un număr mare de texte despre creștinii care au primit cununa muceniei în timpul persecuțiilor lui Sapur, în anul 340. Despre data și conținutul lor ne putem exprima cu multă precizie și încredere. Se poate ca textele cele mai vechi să fi fost scrise în prima decadă a secolului al V-lea, cuprinzând: cea mai veche dintre cele două Fapte (povestite) ale Catolicosului Simeon Bar Sabba, martiriul lui Miles, al lui Pusai, al Martei (ET), precum și alte fapte din celelalte acte martirice. De-a lungul vremii, s-au consemnat și alte fapte și întâmplări din viețile martirilor, săvârșite în cea mai grea perioadă a persecuțiilor, aceea a Sasanizilor.
- *Faptele martirilor persani sub Yezdgerd I și Bahram V*. Un mic grup de scurte, dar importante însemnări cu privire la martirajele de la începutul anilor 420 au supraviețuit (unele

dintre ele sunt atribuite unui anume Abgar). Acestea cuprind martirajele lui Narsai (nu poetul!), Tataq, Iacob Scribul, cei zece mucenici din Beth Garmai, 'Abda, Peroz și Mihrshabur. Martiriul lui 'Abda este incomplet, însă mai multe informații putem găsi în textul grecesc, în „Istoria Bisericească” a lui Teodoret de Cir (V, 39).

- *Faptele mucenicilor persani sub Yezdgerd II.* Ne-au parvenit de asemenea câteva texte prezentate pe larg, în care sunt detaliate pătimirile mucenicilor din perioada anilor 440. Între acestea, amintim textele referitoare la Pethion, unde textul narativ a fost încărcat cu elemente de legendă (ET din martiriul lui Anahid).

- *Viața lui Simeon Stâlpnicul* (ET). A fost scrisă la scurt timp după moartea lui Simeon, în anul 459, la mănăstirea din apropierea stâlpului lui Simeon. Laolaltă cu scurtele mărturii pe care le oferă Teodoret în „Istoria sa Bisericească”, lucrarea este cea mai importantă sursă pentru viața acestui sfânt stâlpnic. Viața siriacă a supraviețuit cel puțin în două forme distincte.

- *Romanul lui Iulian* (ET). Această lucrare de proporții, destul de vehementă și ostilă împăratului Iulian, răpus în lupta din anul 363, se preocupă în primul rând de succesul acestuia, Jovian, care este zugrăvit în termeni elogioși. Lucrarea (a cărei introducere s-a pierdut), a fost scrisă cu siguranță în Edesa în secolul al V-lea (mai degrabă decât în secolul al VI-lea, așa cum s-a afirmat anterior).

- *Viața lui Rabbula* (ET), episcop de Edesa, în perioada anilor 411-436. Textul are conținut panegiric (Rabbula a fost el însuși autorul acestei lucrări, pe care a alcătuit-o în greacă și siriacă; alături de aceasta, de la el s-a mai păstrat doar traducerea lucrării „Despre credință” a Sfântului Chiril al Alexandriei, precum și câteva canoane bisericești).

- *Omilie în proză despre Avraam și Isaac* (Facere XXII) (ET).

19*.NARSAI (E; c.399-c.502). S-a născut în Imperiul Persan, la 'Ain Dulba, în localitatea Ma'alta, fiind orfan din copilărie. A fost îngrijit de un unchi, care era superiorul Mănăstirii Kafr Mari, aproape de Beth Zabdai. A petrecut 10 ani ca ucenic la Școala Persană din Edesa, unde a revenit ulterior ca profesor, ajungând chiar (data nu se știe) conducătorul acesteia. Intensificându-se neînțelegerile pe care le avea cu episcopul Cyrus, Narsai a părăsit Edesa (cu probabilitate în anul 471), ajungând astfel la Nisibe, unde, cu ajutorul episcopului Barsauma, a reînființat școala (preluând fără îndoială din profesorii și studenții pe care îi avusese în Școala Persană din Edesa și din această pricină a fost închisă în anul 489, prin decretul împăratului Zenon). Era încă în viață în anul 496, la prima certificare a Școlii din Nisibe (ET). Data morții sale, cu siguranță la o vârstă înaintată, nu se cunoaște. Operele sale, care s-au păstrat, sunt toate în versuri, memre în care se folosește metrica de 7:7 și 12:12 silabe. S-au păstrat aproape 80 de memre, sau omilii în versuri, în mare parte construite pe topica biblică (cu exemplificări și comentarii atât din Vechiul, cât și din Noul Testament). Există de asemenea un important grup de omilii în versuri, unde Narsai comentează despre rânduiala Tainei Sfântului Botez și a Sfintei Euharistii. De asemenea, Narsai este probabil cel mai important poet al Bisericii Siriene de Răsărit, însă doar un mic număr din omiliile sale sunt până acum accesibile în traducere modernă, acestea incluzând: 6 memre despre Creație (FT); 4 memre despre Botez și Euharistie (una dintre ele, Omilia a XVII-a, nu-i aparține în mod cert lui Narsai, putând fi scrisă în secolul al VI-lea) (ET); 5 memre la Praznicele Împărătești (Naștere, Epifanie, Patimi, Înviere, Înălțare, ET; acestea cuprind anumite pasaje cu caracter hristologic, în care Narsai se opune poziției Sfântului Chiril al Alexandriei); 6 memre pe teme din Vechiul Testament (ET: Enoh și Ilie, Potopul, Binecuvântarea lui Noe,

Turnul Babel, Cortul Mărturiei, Șarpele de Aramă); 5 memre despre Parabolele Evanghelice (FT: Cele zece fecioare, Fiul risipitor, Bogatul nemilostiv și săracul Lazăr, Lucrătorii viei, Grâul și neghina); Memra despre cei Trei Doctori (Diodor, Nestorie și Teodor - FT).

Dialogul soghyatha, atribuit lui Narsai, în mod sigur nu este scris de el.

b.Secolele V-VI

20*.JACOB DE SARUG (d. 29 noiembrie 521). Iacob, probabil cel mai fin poet sirian după Sfântul Efrem, s-a născut la Kumran, pe râul Eufrat, undeva pe la mijlocul secolului al V-lea. Și-a primit educația la Școala Persană din Edesa, însă a reacționat împotriva învățaturii ei hristologice. La o dată necunoscută a devenit horepiscop în zona Sarug (undeva la Sud-Vest de Edesa), fiind numit în anul 519 episcop de Batan da-Sarug. În mod evident, a dezaprobat și a încercat să se țină departe de controversele hristologice contemporane, dovadă că numai într-unele dintre scrisorile sale (sub presiunea contemporanilor) și-a exprimat în mod deschis dezacordul pentru formula doctrinară de la Calcedon (451). Faima sa rămâne mai ales printr-un număr foarte mare de memre care au supraviețuit, concepute în metrica de 12 silabe. Dintre acestea, au fost editate până în prezent un număr de 225, rămânând încă foarte multe care nu au văzut lumina tiparului. Cele mai multe dintre memrele sale folosesc o topică biblică, cel mai adesea de o înaltă manieră imaginară. În câteva dintre acestea (de menționat sunt cele despre cele „Șase zile ale Creației”) se poate distinge foarte ușor influența exegezei lui Teodor de Mopsuestia, moștenire pe care Iacob și-a însușit-o în Școala Persană din Edesa. Mai multe omilii sunt dedicate diferitelor aspecte din viața Preasfintei Fecioare Maria, în altele el se ocupă de viața unor sfinți locali (cum este de pildă cazul Sfântului Simeon Stâlpnicul). Pe lângă acestea, Iacob se

preocupă și de viața ascetică, experiența liturgică și temele eshatologice. Șase omilii în proză (targunime) au supraviețuit de asemenea, cu privire la: Naștere, Epifanie, Postul cel Mare (al Paștelui), Psalmii Duminicali (Hosha'na), Patimi și Înviere. Iacob a lăsat de asemenea 43 de Scrisori, viețile a doi sfinți contemporani, în proză (Daniel din Galash și Hannia) și diferite madrașe. Dintre acestea, numai Scrisorile au fost publicate până în prezent. Trei texte Anaforalice și o rânduială baptismală maronită sunt atribuite de asemenea lui Iacob.

La fel ca în cazul lui Narsai, numai un mic număr din lucrările scrise de Iacob sunt disponibile în traduceri moderne, acestea fiind următoarele: Memre despre Fecioara Maria (IT, ET); 7 memre împotriva iudeilor (FT - cea de a șasea dintre ele este sub forma disputei dintre Sinagogă și Biserică); Memre la Praznicele Împărătești (ET); 4 memre despre Creație (FT); Memra despre Viața lui Moise (ET); Memra despre Efrem (ET); Memra despre Simeon Stâlpnicul (ET); Omii în proză sau targunime (FT, ET); Diferite Scrisori (FT) și alte memre (ET).

21.SIMEON OLARUL (Quqaya) (prima jumătate a secolului al VI-lea). Talentul poetic al acestui olar din nordul Siriei, din satul Geshir, a fost descoperit de Iacob de Sarug. Din însemnările sale au supraviețuit 9 poeme scurte despre Praznicul Nașterii Domnului (ET), apărând astfel un nou și foarte popular gen de poeme scurte, cunoscute sub numele de *quqyoto*.

22*.FILOXENE/AKSENOYO DE MABBUG (d. 10 decembrie 523). S-a născut în Imperiul Persan, la Tahel în Beth Garmai. După o biografie mai nouă, înainte de a ajunge la Școala Persană din Edesa, a studiat mai întâi la Mănăstirea Mar Gabriel din Tur 'Abdin. Acolo și-a făcut mai mulți ucenici, care au reacționat mai târziu împotriva diofizitismului, sau a

doctrinei celor două naturi ale Persoanei Mântuitorului Hristos, parte din tradiția hristologică (după unii, din rândul acestora ar fi făcut parte Iacob de Sarug și Simeon din Beth Arsham). În felul acesta, Filoxene a devenit un oponent puternic al doctrinei calcedoniene, jucând un rol activ în diferitele controverse ale timpului său. În anul 485 a devenit mitropolit de Mabbug (fiind hirotonit la data de 18 august). După moartea împăratului Atanasie, în anul 518, episcopii anti-Calcedonieni au fost exilați, ca rezultat al politicii pro-Calcedoniene dusă de noul împărat, Justinian I. Filoxene a fost exilat mai întâi în Gangra (în Paflagonia) și mai apoi (cca. 520/1) în Philippoupolis (în Tracia - Plovdiv), unde a și murit, în mod oficial prin sufocarea cu fum de la băile publice.

Filoxene a fost cel mai important scriitor și teolog ortodox sirian din vremea sa. Deși cunoștințele sale de limbă greacă nu au fost foarte profunde, a devenit conștient de importanța traducerii textelor cheie din limba greacă, precum Noul Testament și Crezul, încercând pe cât posibil să păstreze cu fidelitate conținutul original. În felul acesta, el a finanțat revizuirea traducerilor acestor texte (revizuirea Noului Testament a fost preluată de Policarp, horepiscopul său, și finalizată în anul 508). Următoarele lucrări din opera lui Filoxene sunt cele mai importante:

- „Învățătură despre viața monastică”, în 13 memre (ET, FT). Această importantă lucrare despre rânduiala monastică a supraviețuit într-un număr mare de manuscrise, fapt ce denotă popularitatea de care s-a bucurat.
- Zece memre la cuvintele „Unul din Treime s-a întrupat și a suferit”, de asemenea cunoscute sub numele de memre „Împotriva lui Habbib” (LT/FT). La finele celei de a treia memră putem găsi un important florilegiu, cu scurte extrase atât din limba greacă, cât și din siriacă. Aceasta este o lucrare timpurie, datată la anul 482/4.

- „Trei memre despre Trinitate și Întrupare”, cunoscute de asemenea sub numele de „Cartea părerilor (Ktaba d-re'yane)” (LT).
- „Comentariu la Prologul Evangheliei după Ioan” (FT). Această lucrare de mare importanță nu este atât un comentariu, cât mai degrabă un tratat teologic, concentrat pe capitolul I de la Ioan. Scrierea ar putea fi datată la scurt timp după anul 508, de vreme ce se menționează într-însa despre revizuirea Peșitei Noului Testament, pe care de asemenea a susținut-o financiar (Filoxene explică de ce acest lucru este necesar).
- „Comentariu la Sfinții Evangheliști Matei și Luca” (ET). Scrierea se mai păstrează fragmentar.
- „Memra despre Bunavestire” (GT). Aceasta aparține cu probabilitate paragrafului precedent.
- „Memra despre locuirea Sfântului Duh” (ET, FT). Aici autorul se preocupă de întrebarea dacă Sfântul Duh se depărtează de la cineva care păcătuiește.
- „Scrisori”. Mai multe scrisori, semnate de Filoxene, au supraviețuit (uneori numai în extrase), unele dintre ele fiind adevărate tratate teologice, cu consistență și conținut. Dintre acestea, doar următoarele au fost publicate: Scrisoare despre Credință, adresată călugărilor (ET, FT); Scrisoare către împăratul Zenon, despre Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu (ET); Prima scrisoare pentru călugării din Beth Gaugal (ET); A doua scrisoare pentru călugării din Beth Gaugal (FT); Scrisoare pentru călugării din Senoun (FT); Scrisoare pentru călugării din Tell'Ada; Scrisoare adresată lui Patriciu de Edesa (FT- o formă mai scurtă a acestei scrisori monahicești târzii a fost inclusă în traducerea grecească a „Primei Părți”, a scrierilor lui Isaac de Ninive, așezându-le sub numele lui Isaac); Scrisoare către Avram și Oeste, prinții Edesei, cu privire la Șefan bar Sudhaili (ET); Scrisoare către Abu Ya'far, stratilatul (generalul) din Hirta d-Na'man (autenticitatea acesteia este îndoielnică); Scrisoare către călugării palestinieni (FT); Scrisoare către

Maron Citețul din Anazarba (FT); Scrisoare către Shem'on, mai marele mănăstirii din Tell'Ada (FT); Scrisoare către monahii ortodocși din Răsărit (ET); Scrisoare către un oarecare convertit din lume (novice) (ET); Scrisoare către un convertit de la iudaism (o altă scrisoare despre cele trei trepte ale vieții călugărești îi este atribuită de asemenea lui Filoxene, această supoziție fiind cu siguranță incorectă, lucrarea aparținându-i probabil lui Iosif Seerul - vezi punctul 67, mai jos); Extrase despre Rugăciune (ET); Trei anaforale și o scurtă rânduială la Taina Sfântului Botez, atribuite de asemenea lui Filoxene, însă dacă este sau nu autorul acestora rămâne totuși de văzut.

23*.ISAAC AL ANTIOHIEI. Denumirea convențională de „Isaac al Antiohiei” a fost atribuită în fapt mai multor poeți cu numele de Isaac. În secolul al VII-lea, Iacob de Edesa deja identifică trei persoane diferite cu acest nume:

1.*Isaac din Amid*, despre care se spune că a fost ucenicul Sfântului Efrem, care a vizitat Roma și a slujit pe un prinț din Amid (alte surse mărturisesc că acest Isaac a fost un ucenic indirect al Sfântului Efrem, slujind alături de Zenobius, un ucenic direct al acestuia, și nu alături de Efrem însuși). El este probabil autorul unei memre care se mai păstrează și astăzi „despre Constantinopol”.

2.*Isaac „cel Mare”*, din Edesa, care a înflorit pe vremea lui Petru Fullo, patriarhul Antiohiei (d. 488). Acest Isaac este probabil autorul unui lung poem „despre Papagalul din Antiohia”, care cânta Trisaghionul cu adaosul lui Petru Fullo: „*Cel ce a fost răstignit pentru noi*”.

3. Alt Isaac din Edesa, care a început din poziția de anti-Calcedonian, însă sub episcopul Asklepios de Edesa (522-525) a devenit Calcedonian.

Alături de acești trei scriitori cu numele de Isaac, din prima jumătate a secolului al V-lea, a doua jumătate a secolului

al V-lea și prima parte a secolului al VI-lea, a existat în mod probabil și un al patrulea poet cu acest nume, numit și „Isaac Singuraticul”. Aproape 200 de memre, așezate sub unul dintre aceste nume, au supraviețuit, însă dintre ele, numai 69 au fost publicate până în prezent. Totodată, pentru cele mai multe dintre aceste scrieri, rămâne totuși neclar căruia dintre autorii menționați cu numele de Isaac ar trebui să îi aparțină. Dintre omiliile publicate, numai câteva corespund cu cele din vechile manuscrisele (din secolul al VI-lea), unde autorul este simplu menționat: „Isaac dascălul”. Foarte puține omilii din corpusul așezat sub numele lui Isaac sunt așadar disponibile în traducere modernă: „Memra despre Constantinopol” (ET); „Memra împotriva iudeilor” (ET); Două memre „despre Întrupare” (FT).

O traducere latină comparativă este disponibilă pentru cele 37 de texte ale lui Isaac, editate de Bickell (1973). Aceasta include și câteva madrașe.

24.SYMMACHUS (W). Acest autor, de altfel necunoscut, a lăsat o „Viață imaginară a lui Abel” (ET). Probabil nu este același cu Symmachus, care a scris un „Comentariu la Cântarea Cântărilor” (de 6-10 memre, până la sfârșit, pentru a completa traducerea siriacă a comentariului lăsat de Sfântul Grigorie al Nissei la aceeași lucrare).

c.Secolul al VI-lea

25.CRONICA ANONIMĂ, cunoscută adesea ca „a lui Iosua Stilitul” (din prima jumătate a sec. al VI-lea). Această cronică edesiană locală, care oferă informații cu privire la evenimentele din Edesa, din perioada anilor 495-507, s-a păstrat prin includerea ei în „Cronica lui Zuqnin”, scrisă la sfârșitul secolului al VIII-lea (vezi punctul 69, mai jos).

26.ȘTEFAN bar SUDHAILI (începutul sec. al VI-lea). Un gânditor speculativ, cu tendințe panteiste, a fost probabil autorul „Cărții Sfântului Hierotheos” (ET), care se presupune că ar fi fost despre Hierotheos, dascălul lui Dionisie Areopagitul. A fost de asemenea destinatarul corespondențelor lui Filoxene și Iacob de Sarug.

27.SERGIU de RESH’AINA (d. 536). Preot și protoprezbiter, Sergiu și-a primit educația în Alexandria, fiind foarte cunoscut pentru traducerile sale din limba greacă, ce includ mai multe scrieri pe teme medicale de la Galean și de asemenea din Corpusul Dionisian (aceste traduceri au fost ulterior revizuite la sfârșitul secolului al VII-lea de Focas de Edesa). Traducerea “Isagogiei” lui Porfiriu (Introductio in Praedicamenta or Isagoge et in Aristotelis Categorias commentarium) a fost atribuită de asemenea lui Sergiu, însă această ipoteză nu poate fi îndreptățită. Operele sale originale, care au reușit să supraviețuiască, includ: Un tratat despre viața duhovnicească, folosit ca introducere la traducerea făcută la Dionisie Areopagitul (FT); Două introduceri la „Logica” lui Aristotel, cea mai lungă dintre ele fiind adresată lui Theodor din Karkh Juddan și cea mai scurtă lui Filoxene (nepublicată).

28.SHEM’ON (SIMEON) DE BETH ARSHAM (d.c. 548). Episcop sirian ortodox de Beth Arsham (pe fluviul Tigru), căruia i se atribuie două scrisori (ET) de mare importanță istorică, despre martirii creștini din Najran (în 518, 522 și 523, aceste date fiind incerte) și despre tratatul polemic intitulat „Despre Barsauma (de Nisibe) și Secta Nestorienilor”, în care analizează răspândirea hristologiei diofizite în Răsărit, privită dintr-o perspectivă ostilă. S-a sugerat că Shem’on este totodată autorul „Cărții lui Himyarites” (ET), puțin mai mare decât o epistolă, în care tratează problema martiriului (din nefericire, lucrarea nu s-a păstrat integral). Cu toate acestea,

autenticitatea ei este îndoielnică și, într-adevăr, cele două Epistole ar putea fi reeditări târzii ale textului original, realizate de către Shem'on.

29.ILIE (mijlocul sec. al VI-lea). Este autor al „Vieții lui Ioan de Tella” (LT), lucrare adresată fraților săi duhovnicești, Mar Sergius și Mar Paul.

30*.DANIEL de SALAH (mijlocul sec. al VI-lea). Este autor al unui complex și important „Comentariu la Cartea Psalmilor”, din care au fost publicate numai mici extrase de text.

31*.CIRUS de EDESA (mijlocul sec. al VI-lea). De vreme ce se intitula „de Edesa”, este foarte probabil să se fi născut chiar în Edesa. A fost ucenicul lui Mar Aba (catolicos între anii 540-552), cât timp acesta a predat la Școala din Nisibe (c. 533/8). A învățat la Școala din Seleucia-Ctesiphon, devenind conducătorul ei. Ulterior, după moartea lui Mar Aba, Cirus a fondat o școală monastică la Hirta (al-Hira). Este autorul a șase „Lămuriri” despre rânduielile praznicale (la Post, Paște, Patimi, Înviere, Înălțare, Cincizecime).

32.TOMA de EDESA (mijlocul sec. al VI-lea). A fost ucenic al lui Mar Aba și succesori ca profesor al Școlii din Nisibe. Descrierile sale la Praznicul Nașterii și al Epifaniei au supraviețuit (numai prima dintre ele a fost complet editată).

33.CRONICA EDESEI (mijlocul sec. al VI-lea). Această cronică (ET, GT, LT), fundamentată pe arhivele locale edesiene, începe prin descrierea marelui potop din Edesa, din noiembrie 201, când printre clădirile distruse, s-a numărat și sanctuarul (haykla) din biserica creștinilor. Celelalte tablouri

descrie (ultimul legându-se de anul 540) sunt mult mai scurte, remarcându-se totodată absența vreunei mențiuni legate de activitatea și persoana Apostolului Addai.

34*.IOAN de EFES (c. 507 - c. 588). Născut la Amid, a intrat în Mănăstirea Mar Ioan Urtaya din Amid, la vârsta de numai 15 ani. În anul 530 a călătorit în Antiohia, Egipt și Constantinopol, devenind starețul mănăstirii Mar Mare, de lângă Constantinopol. A fost trimis de împăratul Iustinian să-i convertească pe păgânii din Asia Mică. În jurul anului 558 a fost rânduit mitropolit de Efes de Iacob Baradeus. În vremea domniei lui Iustin II a fost închis o perioadă, datorită opoziției sale față de Sinodul de la Calcedon. Din opera sa au supraviețuit doar două scrieri, de mare importanță pentru istoria Bisericii din secolul al VI-lea:

- „Viețile Sfinților edesieni” (ET). Această lucrare conține 58 de scurte istorioare despre sfinții Bisericii Ortodoxe Siriene, bărbați și femei, contemporani autorului, majoritatea din regiunea Amid, dintre care pe mulți îi cunoscuse personal.
- „Istoria Bisericească” (LT). Această lucrare se desfășoară din vremea lui Iulius Cezar, până la anul 588, posibil cu puțin înainte de moartea sa. A fost împărțită în trei cărți, dintre care numai cea de a treia s-a păstrat în totalitate (ET). *Cartea I*, care acoperă perioada de început, până la anul 449, s-a pierdut complet; pentru *Cartea a II-a*, care acoperă perioada anilor 449-571, există o amplă adaptare, inclusă în cea de a treia parte a „Cronicii lui Zuqnin” (punctul 69, mai jos), precum și câteva fragmente din lucrarea originală.

35.PETRU de KALLINIKOS (d. 591). A fost Patriarhul Sirian Ortodox al Antiohiei (între anii 581-591). Se pare că a scris în greacă și siriacă deopotrivă. Una din lucrările sale, scrisă cu certitudine în limba siriacă, a fost o memra în versuri despre „Răstignirea Domnului” (ET), precum și cel

puțin una (ET) dintre cele șapte epistole care s-au mai păstrat (în parte). Celelalte epistole și trei tratate teologice, care au supraviețuit numai în traducere siriacă, au fost inițial scrise în limba greacă, acestea fiind: un Tratat împotriva lui Proba și Ioan Barbur; o lucrare extinsă în trei cărți „împotriva lui Damian, patriarhul Alexandriei” (ET) (cărțile I și II.1-5 s-au pierdut); un Tratat „împotriva Triteismului” (ET).

36*.PSEUDO ZAHARIA RETORUL (sfârșitul sec. al VI-lea). Acest autor necunoscut are o importantă “Istorie Bisericească”, inclusă în Cărțile 3-6 ale operei sale și o traducere adaptată din limba greacă a unei părți din „Istoria Bisericească” a lui Zaharia Retorul (ET pentru Cărțile 3-12). *Cărțile 1-2* conțin (printre altele) traducerea siriacă a „Istoriei lui Iosif și Aseneth”, „Faptele Sfântului Silvestru, Papă al Romei”, „Aflarea moaștelor Sfântului Arhidiacon Ștefan”, „Legenda celor șapte adormiți din Efes” și „Scrisoarea lui Proclu către armeni”. *Cărțile 3-6* (bazate pe Zaharia) acoperă perioada anilor 450-491. *Cărțile 7-8* acoperă domniile împăraților Anastasie (491-518) și Iustin I (518-527), în vreme ce *Cărțile 9-12* vizează domnia lui Iustinian (527-565) și Iustin II, până la anul 569 (Cartea 11 s-a pierdut complet, iar Cărțile 10 și 12 se păstrează numai fragmentar).

37.AHUDEMMEH (sec. al VI-lea). Identitatea acestui Ahudemme, autor al câtorva scurte tratate antropologice, este incertă. Este posibil, însă departe de a fi probat definitiv, să fi fost identificat drept mitropolit sirian ortodox din Orient, demnitate în care ar fi murit la anul 575, a cărei biografie s-ar păstra încă (FT). Este posibil să fi trăit în Imperiul Persan, întrucât antropologia sa este influențată de idei iraniene și grecești deopotrivă. Din moștenirea scrisă, două lucrări sunt cunoscute: „Despre alcătuirea omului” (FT); „Despre om ca microcosmos” (LT) (această scriere târzie s-a transmis

împreună cu un text de origine complet diferită, probabil grecesc, prin intermediul unui anume Antipatros).

38.AVRAM de NATHPAR (a doua jumătate a sec. al VI-lea). Autor al câtorva lucrări monahale, dintre care cele mai multe au rămas nepublicate.

39.LITERATURA ANONIMĂ (sec. al VI-lea). Următoarele lucrări au fost scrise cel mai probabil pe parcursul secolului al VI-lea:

a. *Poezia*: foarte multă poezie cu autor anonim aparține probabil secolului al VI-lea, aici încadrându-se dialogurile soghyatha și frumoasele madrașe despre Epifanie (ET).

b. *Proza*: printre cele mai multe lucrări cu autor anonim din secolul al VI-lea, se remarcă următoarele titluri:

- „Peștera Comorilor” (ET). Această colecție de tradiții și legende biblice se adresează unui anume Nemesius. Lucrarea se întinde de la Creație la Cincizecime, o perioadă căreia i se alocă cel puțin 5500 de ani, fiind marcat în mod expres sfârșitul fiecărui mileniu în parte. Sunt incluse de asemenea foarte multe tradiții non-biblice, cele mai multe de proveniență iudaică, precum nașterea celui de al patrulea fiu al lui Noe, Yonton, care este descris ca maestru al înțelepciunii și Nimrod. Cu toate că unele dintre aceste surse merg foarte adânc în istorie, se crede că lucrarea ar fi ajuns la forma finală cândva prin sec. al VI-lea. Atribuirea ei lui Efrem, așa cum rezultă din unele manuscrise, este total greșită.

- Trei „Omilii la Epifanie” (FT).

- Trei „Omilii despre Femeia Păcătoasă” (Luca VII) (FT).

- „Omilie despre Marele Preot” (Evrei V, 7) (FT).

- „Viața Catolicosului și mărturisitorului sirian din Răsărit Mar Aba” (d. 552) și Viețile a doi martiri sirieni din Biserica de Răsărit, a lui Grigor (Piragushnasp) și Yazidpaneh,

ambii martirizați sub Khosrau I (531-579). Aceste consistente însemnări conferă un interes particular referitor la viața creștinilor din Imperiul Persan, în secolul al VI-lea.

- „Viața lui Ahudemeh” (d. 575) (FT), mitropolit sirian ortodox din Orient și „Apostol al arabilor”.

d.Secolele VI-VII

40.BARHADBESHABBA 'ARBAYA (E; c. 600).

Barhadbeshabba a fost profesor la școala din Nisibe, originar din Beth 'Arabaye. Cercetătorii moderni îl deosebesc de obicei de Barshadbeshabba, episcopul de Halwan, deși acest lucru nu este deloc sigur. De la el a rămas „Istoria Bisericească” (ET). Această lucrare, alcătuită din 32 de capitole, este cuprinsă în singurul manuscris care a supraviețuit, cu titlul de „Istoria Sfinților Părinți care au fost prizoniți pentru adevăr”. În mare parte, cartea are în vedere, mai întâi, controversa ariană din secolul al IV-lea, urmărind, mai apoi, linia disputei hristologice dintre Chiril și Nestorie. Anumite capitole sunt în fapt scurte biografii ale unor anumite persoane din epoca patristică, precum Atanasie, Grigorie cel Mare, Vasile, Diodor, Ioan Hrisostom, Teodor de Mopsuestia și Nestorie. Ultimele două capitole sunt dedicate lui Narsai și Avram (d. 569).

41.BARHADBESHABBA de HALWAN (începutul sec. al VII-lea). A fost episcop de Halyan. Din această postură a luat parte și a semnat hotărârile sinodului local din anul 605, din vremea catolicosului Grigorie. Prin acest detaliu, se deosebește de Barhadbeshabba 'Arbaya, însă este foarte posibil să fie una și aceeași persoană. A compus „Cartea rânduielii înființării școlilor” (FT). Prima parte are în vedere „școlile” ce pot fi găsite în Sfânta Scriptură și în Grecia antică, Școala lui Zoroastru, cea a lui Hristos „Marele Învățător” și școlile creștine din Alexandria și Antiohia. Ultima parte a lucrării este dedicată Școlii Persane din Edesa și (în special) Școlii din

Nisibe, până în vremea lui Hnana, liderul controversat al acestei școli (pe care autorul îl aprobă). Regulamentele de funcționare a Școlii din Nisibe (496, revizuit în 604) au supraviețuit de asemenea (ET).

42.SHUBHALMARAN (sfârșitul sec. al VI-lea - începutul sec. al VII-lea). Autor al mai multor texte monastice, inclusiv unul intitulat „Cartea Darurilor” (ET în pregătire).

43*.BABAI cel MARE (c. 551-628). S-a născut în Beth Ainatha, în Beth Zabdai. A studiat la Școala din Nisibe sub îndrumarea lui Avam de Beth Rabban. Ulterior a intrat în Marea Lavră din Muntele Izla, înființată în anul 571 de Avram de Kashkar (d. 588). De aici a plecat după doar câțiva ani, înființându-și propria mănăstire și școală în vecinătatea localității Beth Zabdai. În anul 604 s-a reîntors la Marea Lavră, unde a fost numit stareț, urmându-i aici lui Dadisho'. A fost foarte riguros în împlinirea rânduielilor călugărești, impunând mai multe schimbări. Din această cauză, activitatea sa nu a fost întotdeauna apreciată și mulți călugări au plecat din mănăstire (cu toate acestea, canoanele lui Babai s-au păstrat). La moartea catolicosului Grigorie, în anii 608/9, au fost organizate noi alegeri pentru oficiul de catolicos, de către șahul Khosro II. Ca rezultat al acestor alegeri, Biserica Siriacă de Răsărit a fost administrată, în perioada 609-628, prin acord comun de arhidiaconul de Seleucia - Ctesiphon, Mar Aba, și Babai, care a fost rânduit exarh al mănăstirilor. Babai a murit în anul 628, nu mult după moartea lui Khosro II. Operele sale, care au supraviețuit, tratează mai multe teme teologice, precum: hristologie, ascetism, hagiografie și liturgică.

Hristologie:

- „Cartea Unității” (LT). „Despre dumnezeirea și omenitatea (lui Hristos) și despre prosopon-ul de legătură”, în 7

cărți (memre). Cea de a VII-a carte pare să fi aparținut în variantă originală unei lucrări separate.

- Împotriva celor care spun că „după cum sufletul și trupul sunt o qnoma, astfel și Dumnezeu Cuvântul și Omul este o qnoma” (LT).
- Un extras, despre faptul că două naturi implică două qnome, se păstrează într-o colecție târzie cu texte pe tematică hristologică (ET).

Ascetism: Comentarii la Capetele lui Evagrie (GT); Comentarii la lucrarea lui Marcu Ascetul, „Legea duhovnicească” (nepublicată); Canoanele monahilor (ET); Sfaturi ascetice (nepublicată).

Aghiografie: Viața lui Giwargis/Mihramgushnasp, martirizat în anul 615, la vârsta de 39 de ani; Martiriul Christinei (din care se mai păstrează doar partea introductivă a lucrării). Un număr de alte lucrări biografice, semnate de Babai cel Mare, s-au pierdut de-a lungul timpului.

Liturgică: Un număr de *teshbhata*, atribuite lui Babai cel Mare, se pot fi găsi în Hudra.

Babai cel Mare trebuie deosebit de contemporanul său Babai Nisibianul (ai cărui părinți erau din Nisibe), care este autorul mai multor poeme liturgice și scrisori monastice (ET), transmise sub numele de Babai Catolicosul.

44*.MARTYSIUS/SAHDONA (prima jumătate a sec. al VII-lea). S-a născut în Halmon, localitatea Beth Nuhadra. Vocația monahală a descoperit-o sub înrâurirea mamei sale și a unei femei sfinte din localitate, pe nume Shirin. A devenit astfel călugăr la faimoasa mănăstire Beth 'Abe și la cca. 635/40 a fost uns episcop de Beth Garmai. Poziția sa doctrinară, înclinată mai mult spre hristologia calcedoniană (mărturisind una, nu două, *qnome* în Hristos Cel Întrupat), a fost criticată într-un sinod local, ajungând în cele din urmă să fie depus, fiind reabilitat la scurt timp după, dar apoi încă o dată depus.

Cu toate că hristologia sa este puternic ancorată în tradiția diofizită a Bisericii Siriene de Răsărit, înclinațiile sale calcedoniene, vădite în lucrarea sa, s-au transmis numai pe filiera tradiției calcedoniene.

- „Cartea Desăvârșirii” (FT). Această scriere de proporții reprezintă lucrarea sa de căpătâi și totodată una dintre primele realizări de mare rafinament ale literaturii monastice din Răsăritul Bisericii Siriene. Începutul s-a pierdut, din nefericire. Lucrarea se împarte în două. În cuprinsul părții I, primele două secțiuni (în mare pierdute), se ocupă de fundamentarea dogmatică a vieții morale a creștinilor, pe când secțiunile III și IV oferă o introducere cu privire la „desăvârșirea” vieții (monahale), de rânduială cenobitică, sau solitară. Partea a II-a, alcătuită din 14 capitole, este dedicată virtuților personale. Puternica bază biblică a lucrării este ușor de sesizat prin marele număr de citate scripturistice folosite.

- Cinci Epistole (FT).
- Maxime despre Înțelepciune (FT).

45.ISHO 'YAHB II (d. 646). A fost catolicos al Bisericii Siriene de Răsărit în perioada anilor 628-646 și autor al unei Epistole către un anume Rabban Avram despre „Cum trebuie să mărturisim unicul prosofon al lui Hristos” (FT).

46.IOAN al SEDRELOR (d. 648). A fost patriarhul sirian ortodox al Antiohiei (630/1-648). Ioan și-a câștigat denumirea „de Sedre” (d-Sedraw(hy)), compunând o rugăciune liturgică numită „sedre” (fiind cel care a promovat acest gen literar). Pe lângă *sedre* (numai câteva i se pot atribui în mod direct), Ioan a lăsat următoarele lucrări:

- Două „plerophoriai” (GT), sau scrieri polemice pe teme doctrinare. Una dintre ele este adresată urmașilor lui Iulian de Halicarnassus (cuprinde un florilegiu extins, sau antologie de

scurte extrase patristice) și cealaltă este îndreptată împotriva diofizitismului.

- Cuvântări despre Mirungere (GT).
- Anafora (GT).
- Scrisoare, descriind un dialog cu un emir musulman anonim (FT). Despre această dispută inter-religioasă se menționează că ar fi avut loc în duminica de 9 mai, fără să se specifice anul. S-au sugerat în acest sens anii 639 și 644 și, dacă oricare dintre aceștia ar fi corect, lucrarea reprezintă de departe cel mai vechi dialog musulmano-creștin. Cu toate acestea, este posibil ca lucrarea să aparțină mai degrabă unui Ioan, de mai târziu, decât lui Ioan al Sedrelor.

47.MARUTHA (d. 649). S-a născut la Balad și a studiat zece ani la mănăstirea Mar Zakkai, Kallinikos. Mai târziu a luat legătura cu mănăstirea Mar Mattai, unde a fost numit Maphrian de Tagrit (cc. 628/9)⁵¹. Viața sa (FT) a fost scrisă de urmașul său ca Maphrian, Denha (d. 660), care a transcris lucrările sale, dintre care se mai păstrează următoarele titluri: *Omilie* la binecuvântarea apei, la Epifanie (ET); introducere în „Nestorianism” a Bisericii din Persia, păstrată în *Cronica Siriacă* a lui Mihail (FT); îi sunt atribuite de asemenea o *Anafora* și *câteva rugăciuni*.

48.GRIGORIE de CIPRU (prima jumătate a sec. al VII-lea). Se cunosc destul de puține despre acest călugăr persan din Susiana, care a petrecut câțiva timp în Cipru, înainte de a se reîntoarce în mănăstirea din Muntele Izla. Dintre cele trei Epistole ale sale și șapte Tratatate despre viața monastică, numai *Tratatul* intitulat „Despre sfânta meditație (theoria), care se

⁵¹ n.tr.: înalt prelat în Biserica Ortodoxă Siriană, care urma al doilea ca rang după Patriarhul Ortodox al Antiohiei.

tâlcuiește în siriacă dumnezeiască vedere” a fost publicat până acum (LT).

49.LITERATURA ANONIMĂ (începutul sec. al VII-lea).

- *Omilia* în versuri despre Alexandru cel Mare (ET, GT). Această lucrare a supraviețuit în mai multe forme diferite, fiind atribuită uneori lui Iacob de Sarug. Cu toate acestea, trebuie să fi fost scrisă în nordul Mesopotamiei, în perioada cc. 629/30, la scurt timp după campania victorioasă a lui Heraclie în Imperiul Sasanid, în cadrul căreia s-au recuperat relicvele lemnului Sfintei Cruci (care fuseseră luate de persani la cucerirea Ierusalimului, în anul 614).
- *Textele hagiografice anonime* din această perioadă cuprind „Viața catolicosului sirian de Răsărit Sabrisho” (d. 604) și „Viața Fevroniei de Nisibe” (ET).

D.Perioada de la jumătatea sec. al VII-lea și până în sec. al XIII-lea

Analizând perioada invaziilor arabe, care au generat o importantă ruptură politică în istoria Asiei de Vest, observăm că scrierile siriace din aceste secole nu au fost golite de sens și nici nu au fost în vreun fel private de continuitate.

a.A doua jumătate a sec. al VII-lea

50.SEVER SEBOKHT (d. 666/7). A fost episcop la mănăstirea din Qenneshre și unul dintre cei mai învățați oameni ai timpului său, în domeniile astronomiei și filosofiei. Mai multe dintre lucrările sale, din ambele domenii, au supraviețuit, de amintit fiind tratatele despre Astrolabe⁵² și

⁵² Instrument folosit pentru măsurătorile și calculele astronomice, similar telescoapelor astronomice de astăzi (n.tr.)

despre Constelații, mai multe scrisori pe subiecte de logică, adresate lui Aitalaha de Ninive și unui periodeut (exarh) pe nume Yaunan, precum și un tratat despre Silogisme (scris în anul 638). A tradus de asemenea din persană un compendiu de logică, scris de Paul Persul, pentru șahul persan Khosro I (d. 579).

51.GABRIEL DE QUATAR (mijlocul sec. al VII-lea). Este autorul unui important „Comentariu la Sfânta Liturghie” (parțial în ET).

52.AVRAM bar LIPEH din QUATAR (mijlocul sec. al VII-lea). Este autorul unui scurt „Comentariu cu privire la oficiul liturgic” (LT).

53.ANONYMOUS (sfârșitul sec. al VII-lea). Autorul necunoscut al „Cronicii Khuzistan” (LT, ET-în pregătire), privind sfârșitul perioadei Sasanide și începutul cuceririlor arabe. S-a sugerat că autorul acestei lucrări ar fi Ilie, episcop de Merv.

54*.ISHO 'YAHB III (d. 659). Era fiul lui Bastomag de Kuplana (din Marele Zab), un influent proprietar de pământuri. A devenit călugăr la mănăstirea din apropierea localității Beth 'Abe și în anul cc. 637 a fost hirotonit episcop de Ninive. Zece ani mai târziu a fost ridicat la rangul de mitropolit de Arbela, iar în anul 649 a fost numit catolicos. Isho 'yahb este creditat cu mai multe reforme liturgice de amploare, limitând printre altele numărul anaforalelor din uzul bisericesc la cele mai importante trei dintre acestea: a Apostolilor Addai și Mari, a lui Teodor și Nestorie.

- *Epistole* (LT). Numeroasa sa colecție de 106 Epistole oferă informații foarte importante despre viața Bisericii din Răsărit, într-o perioadă critică din istoria sa, în primii ani ai

dominației arabe. În manuscrise, scrisorile sunt împărțite în trei grupe: cele scrise pe vremea când era episcop (52), cele din timpul când a funcționat ca mitropolit (32) și cele din vremea oficiului de catolicos (22), cu toate că în anumite cazuri împărțirea acestora este incorectă.

- „Viața lui Isho ’sabran”, un martir din ultimii ani ai Imperiului Sasanid.

55*.ISAAC de NINIVE (ISAAC SIRUL) (sfârșitul sec. al VII-lea). S-a născut și a învățat la Beth Quatraye, a devenit călugăr și, în vremea catolicosului George (661-680/1), a fost consacrat episcop de Ninive (Mosul). Cinci luni mai târziu a demisionat și s-a retras în singurătate, în munții din Khuzistan, ținând legătura cu mănăstirea Rabban Shabur. Prin traducerea grecească a celor „Cinci părți” ale lucrărilor sale, s-a dovedit a fi cel mai influent dintre scriitorii sirieni din arealul monahal. În felul acesta, a continuat să exercite o puternică influență în rândul cercurilor monastice, până în secolul al XX-lea, cu precădere în rândul viețuitorilor din mănăstirile Sfântului Munte Athos și în cele din pustiul Egiptului. Următoarele lucrări s-au păstrat peste timp:

- „Prima parte” (ET). Aceasta este o colecție de 82 de cuvântări de diferite dimensiuni și stiluri de abordare (câteva dintre ele sunt structurate sub formă de întrebări și răspunsuri, altele urmează stilul epistolar). Cele mai multe dintre ele au fost traduse în greacă la mănăstirea calcedoniană Sfântul Saba din Palestina, cel mai probabil în secolul al VIII-lea (numele traducătorilor sunt Avramie și Patrichie). Din motive nelămurite încă, cinci texte, semnate de alți scriitori sirieni, au fost de asemenea incluse în această traducere, fiind așezate sub numele lui Isaac: patru dintre ele îi aparțin lui Ioan Saba (Ioan de Dalyatha) și unul cuprinde rezumatul Scrisorii lui Filoxene către Patrikios. Traducerile arabe s-au realizat după ambele versiuni de text, greacă și siriacă. Cea grecească a fost sursa

multor altor traduceri, inclusiv pentru cele în georgiană și slavonă, realizate în Evul Mediu, precum și pentru alte numeroase limbi din perioada modernă.

- „Partea a doua” (IT+ET) conține 42 de texte, dintre care cel de al treilea cuprinde patru „Capete de învățătură duhovnicească” (*Kephalaia*). Din acestea reiese că partea a doua se citea în cercurile monastice calcedoniene, nefiind niciodată tradusă în greacă. Așa se face că, numai în perioada recentă, această parte a ieșit la lumină printr-un manuscris original în limba siriacă.
- „Cartea harului” (ET cu extrase). Este nesigur dacă această lucrare (încă nepublicată) îi aparține lui Isaac Sirul, fiind destul de probabil să fi fost scrisă de contemporanul acestuia, Shem'on cel Grațios.

56.SHEM'ON cel GRAȚIOS (Shem'on d-Taybutheh; sfârșitul sec. al VII-lea). A câștigat faimă ca medic în vremea catolicosului Hananisho' (680-700). A devenit ulterior călugăr, ucenicind alături de Rabban Shabur. Din opera sa au supraviețuit câteva scrieri scurte despre viața duhovnicească (parțial prezentate în ET, IT). Între temele prezentate, se numără: retragerea harului, ca rezultat al păcatelor săvârșite; cele trei altare noetice, după învățătura Părinților; facultățile eului lăuntric și lucrarea împlinită de acestea; feluritele moduri de rugăciune; alcătuirea inimii și lucrările ei (conținând de asemenea și o descriere psihică).

57.DADISHO (sfârșitul sec. al VII-lea). Asemenea lui Isaac, Dadisho era originar din Beth Qatraye, adăugându-se mai apoi mănăstirii Rabban Shabur. Lucrările sale care s-au păstrat includ:

- „Comentariu la Ascheticonul lui Avva Isaia” (FT).

- „Comentariu la Paradis din perspectiva Părinților Egipteni”, compilat de „Enanisho” (nepublicat, cu excepția câtorva fragmente).
- „Despre Pustnicie în cele Șapte Săptămâni” (ET). Această lucrare tratează tema isihiei, din vremea retragerii în singurătate a pustnicilor, care dura șapte săptămâni.
- Alte texte scurte, despre viața duhovnicească (ET).

58.IOAN/IOHANNAN bar PENKAYE (sfârșitul sec. al VII-lea). Cel de al doilea nume indică faptul că părinții săi erau din Fenek, localitate aflată pe malul fluviului Tigru (din Tur 'Abdin). A fost călugăr, mai întâi la mănăstirea Mar Ioan din Kamul și apoi la mănăstirea Mar Bassima. Scriitorii târzii l-au confundat cu Ioan Saba/Ioan de Dalyatha. I s-au păstrat câteva lucrări (în mare parte needitate până în prezent), dintre acestea cea mai importantă fiind „Ktaba d-rish melle”, sau „Istoria lumii pe scurt”, în 15 cărți (ET, FT pentru Cartea 15). Primele patru cărți acoperă perioada de la creație la Irod cel Mare; cartea 5 vorbește despre demoni; cărțile 6-8 tratează pe larg tipologia Vechiului Testament; cartea 9 are în vedere ritualurile cultice la popoarele păgâne (cu câteva importante informații despre Zoroastrism); cărțile 10-13 sunt dedicate vieții Mântuitorului Hristos și ucenicilor Săi; cartea 14 prezintă istoria Bisericii până la cuceririle arabe, iar ultima cartea vizează ultima decadă a secolului al VII-lea (pentru fiecare perioadă prezentată, lucrarea reprezintă o sursă rară de informare, în contextul local și contemporan al autorului).

59.ANONIMOUS (Pseudo Metodie), Apocalipsa (ET, GT). Aceste însemnări cu influențe apocaliptice au fost scrise probabil la anul 691 în nordul Mesopotamiei. De îndată au fost traduse în greacă și apoi în latină, având o mare influență asupra altor scrieri apocaliptice. Printr-o sinteză destul de concisă, lucrarea se întinde de la creație până în vremea

autorului, când acesta vede pe Ismaeliți (i.e. Arabi) vestind venirea vremii celei mai de pe urmă. Se pare că din acest punct începe propriu-zis apocalipsa, fiind legată de numele ultimului împărat roman (bizantin), vestirea „fiului pierzării” și victoria finală asupra acestuia, când Sfânta Cruce se va arăta pe cer, dimpreună cu coroana împărătească. Lucrarea uzitează de o serie de lucrări mai vechi, scrise în limba siriacă, cum ar fi „Peștera Comorilor”, „Romanul lui Iulian” și „Poemul lui Alexandru”.

60.HAGIOGRAFIA

- „Viața lui Rabban bar 'Idta” (d. 612). Scrisă în proză de Ioan Persanul (în ultima parte a sec. al VII-lea), este cunoscută numai într-o versiune rezumată din sec. al XI-lea (ET).
- „Viața lui Rabban Hormizd” (sec. VI/VII). Varianta în proză este atribuită călugărului Shem'on (sec. al VII-lea) (ET); există și alte două versiuni mai târzii ale acestui text.
- „Viața Sfântului Maxim Mărturisitorul” (d. 662). O variantă ostilă monotelită (ET) a vieții acestui mărturisitor diotelit a fost probabil concepută la câteva decenii după moartea lui Maxim. După aceasta, Maxim era originar din Palestina și nu din Constantinopol (după cum se menționează în variația grecească a vieții sale).

b.Secolele VII-VIII

61*.IACOB de EDESA (c. 640-5.VI.708). S-a născut la 'En Deba, în regiunea Antiohiei. A studiat mai întâi sub îndrumarea lui Sever Sebokht, la mănăstirea din Qenneshre de lângă Eufurat și apoi în Alexandria. A fost ales episcop de Edesa în anul 684, însă a demisionat, invocând atitudinea laxă a ierarhiei, referitor la împlinirea canoanelor bisericesti. S-a retras mai întâi la o mănăstire din Kaisum (aproape de Samosata), însă ulterior a fost chemat la mănăstirea din

Eusebona, unde a deprins limba greacă și alte învățături, vreme de 11 ani. Datorită unui grup de călugări ostili studiului în limba greacă, Iacob a plecat mai apoi spre mănăstirea Tell 'Ada, unde a petrecut alți 9 ani, vreme în care a lucrat la revizuirea Vechiului Testament în limba siriacă. După moartea episcopului Habbib, succesorul său în Edesa, el a revenit în scaunul episcopal, însă patru luni mai târziu, după o vizită la Tel 'Ada, pentru a-și recupera cărțile, a murit. Lucrările sale care au supraviețuit sunt:

- „Comentariu la Hexaimeron” (cele șase zile ale creației) (LT). Această lucrare savantă, cuprinzând referințe de înaltă valoare științifică, a rămas nefinalizată la moartea sa, fiind completată ulterior de George, episcopul triburilor arabe.
- „Scolie la Vechiul Testament” (ET).
- Revizuirii de texte liturgice, incluzând aici Anaforaua lui Iacob, Rânduiala baptismală a lui Sever și Rânduiala la sfințirea apei, la Praznicul Epifaniei.
- „Explicarea Sfintei Liturghii”.
- „Tratat despre Mirungere” (ET).
- Canoane, adesea prezentate sub formă de întrebări și răspunsuri (parțial în ET).
- Cronică, din care au supraviețuit numai fragmente. Iacob a acoperit perioada din anii 691/2, completându-o până în anii 709/10 (LT).
- Scrisori, cu o largă varietate de subiecte și învățături. Un grup de 17 sunt adresate lui Ioan Stilitul din Litarba.
- Un Enchiridion filosofic, sau manual de termeni filosofici.
- Gramatică, din care s-au păstrat doar câteva fragmente. Iacob a fost sistematizatorul modalității actuale de scriere vocalizată, care s-a dezvoltat ulterior în apusul Siriei.
- „Apologie împotriva clerului calcedonian din Harran” (scrisă pe când era încă diacon).

- Câteva Scrisori în versuri, două dintre ele fiind adresate unui anume Qurisona.

Iacob a fost de asemenea traducător și dedicat revizuitor al vechilor traduceri. Traducerile sale includ „Testamentum Domini”, „Actele Sinodului din Cartagina”, din 256 (traducerea lui Iacob este datată la anul 686/7) și „Istoria Recabiților”. Revizuirile sale pe vechile traduceri acoperă „Omiliile Catehetice ale lui Sever de Antiohia” (în 700/1) și “Imne” (adesea numite înșelător drept „Octoehos”), „Categoriile Aristotelice” și câteva cărți ale Vechiului Testament (pentru acestea din urmă a combinat elemente din Peșita, versiunea Siro-Hexaplară și, în același timp, s-a folosit de o serie de manuscrise grecești).

62*.GEORGE, episcopul TRIBURILOR ARABE

(d. Feb. 724). George a fost ucenicul lui Atanasie II și a devenit episcop sirian ortodox pentru creștinii din triburile arabe la anul 686. Este ultimul reprezentant de seamă al episcopilor cărturari din arealul siro-ortodox, din secolul al VII-lea, având cunoștințe temeinice în știința și filosofia grecească. Operele sale care s-au păstrat sunt următoarele:

- „Completarea la Cartea 7 a lui Iacob de Edesa”, privind Comentariul acestuia la Hexaimeron, pe care Iacob l-a lăsat neterminat la moartea sa (LT).
- Traducere revizuită, însoțită de introducere și comentarii, la cele mai vechi cărți ale „Logicii lui Aristotel” (Organon).
- *Scolie* la Omiliile lui Grigorie de Nazianz.
- Un „Comentariu liturgic” (cuprinzând Botezul, Euharistia (ET) și Mirungerea (GT)).
- „Colecție de scrisori”. Acestea sunt de mare interes și folosință prin varietatea de topică pe care o dezvoltă în conținutul lor, vorbind astfel despre: identitatea lui Afraate și gândirea sa cu privire la sufletul și spiritul omenesc; probleme

cronologice și astronomice; pasaje dificile din opera epistolară a lui Iacob de Edesa (GT).

- „Omilie în versuri” (memra) despre Sever de Antiohia (ET). Îi mai sunt atribuite și alte memre, însă există dubii cu privire la autenticitatea lor (cea despre Mirungere este menționată în unele manuscrise ca aparținând lui Iacob de Sarug).

c.Secolul al VIII-lea

63.Autorul ANONIM al „Comentariului din Diyarbekir” (începutul secolului al VIII-lea?). Este un manuscris găsit în Diyarbekir, conținând un important comentariu anonim la Cărțile Facere și Ieșire I-IX (FT).

64.SERGIU STILITUL din Gusit (începutul sec. al VIII-lea). Este autorul unui tratat apologetic împotriva iudeilor (ET).

65.ELIA (prima jumătate a sec. al VIII-lea). Este un autor al unei “Epistole” adresate lui Leon din Harran (LT), comentând în 12 secțiuni motivele pentru care a părăsit latura calcedoniană și a devenit un Sirian Ortodox.

66*.IOAN de DALYATHA (IOAN SABA) (mijlocul sec. al VIII-lea). Au fost numeroase confuzii cu privire la identitatea acestui monah scriitor, însă se pare că Ioan de Dalyatha este aceeași persoană cu Ioan Saba (cel Bătrân), dar cu totul diferit de Ioan din Phenek. S-ar fi născut în Nordul Iracului și a devenit monah lângă Muntele Qurdu (unde arca lui Noe a rămas după potop, conform Peșitei, urmând tradiția Iudaică). Denumirea de „de Dalyatha” (*cârceii viței de vie*) derivă probabil de la numele mănăstirii sale de metanie. Nimic nu se știe în detaliu despre viața sa, însă scrierile sale descoperă faptul că era o persoană cu experiențe profunde în viața

mistică. Mai multe texte scurte din opera sa au fost traduse în limba greacă, împreună cu lucrările lui Isaac Sirul (de Ninive), circulând astfel multă vreme sub numele Sfântului Părinte.

- *Epistole* (FT), cu număr variabil de 48, sau 51.
- *Cuvântări* sau *Omilii*, variind ca număr între 25 și 28.
- „Capete de învățătură și cunoaștere duhovnicească”.

Numai prima din aceste trei grupe de texte a fost publicată până în prezent.

67*.IOSIF HAZZAYA (PROFETUL) (mijlocul sec. al VIII-lea). Părinții lui au fost zoroastrieni. La vârsta de șapte ani a fost luat captiv și vândut ca sclav, mai întâi la un sinjar arab și apoi la un creștin, în zona Qardu. Acolo, impresionat de viața monahilor din mănăstirea lui Ioan de Kamul, a cerut să fie botezat și apoi, fiind eliberat de stăpânul său, a devenit călugăr în Beth Nuhadra. După ce a viețuit o vreme în singurătate, a fost ales pentru o perioadă stareț la mănăstirea Mar Bassima din regiunea Qardu, revenind în singurătate și fiind așezat stareț al unei mănăstiri (se pare că la Rabban Bikhithisho). Fratele său s-a convertit de asemenea la creștinism, primind numele de „Abdisho”, și multe dintre scrierile lui Iosif au fost transmise sub numele fratelui său. În acest catalog al scriitorilor sirieni, „Abdisho” de Nisibe este menționat în multe dintre lucrările lui Iosif, dintre acestea supraviețuind doar o parte, dintre care numai următoarele au și fost publicate:

- „Scrisoare despre cele trei trepte ale vieții duhovnicești” (ET, FT). Această lucrare schematică, ce s-a păstrat atât într-o variantă mai lungă, cât și într-una mai scurtă, a fost atribuită adesea în manuscrise lui Filoxene, însă această asociere nu poate fi nicidecum posibilă, Iosif fiind cel mai îndreptățit să fie adevăratul ei autor.
- Texte de întindere mică pe diferite teme legate de viața duhovnicească (ET).

68.AVRAM bar DASHANDAD, „Șchiopol” (mijlocul sec. al VIII-lea). Originar din Beth Sayyade, a ajuns conducătorul Școlii din Bashosh, mutându-se la Marga și apoi la Mosul, la Mănăstirea Mar Gabriel (mai târziu, datorită notorietății sale, a fost cunoscut drept „Mar Avram și Mar Gabriel”). A fost dascălul lui Timotei I și al lui Isho' bar Nun. Este autorul unei epistole monastice adresate fratelui său mai tânăr, Ioan (ET).

69*.AUTORUL ANONIM al Cronicii Zuq̄nin (c. 776). Un călugăr rămas necunoscut din mănăstirea Zuq̄nin (în vecinătatea Amidului) a fost autorul unei foarte importante Cronici referitoare la istoria lumii (cunoscută adesea drept Cronica lui Pseudo-Dionisie din Tel-Mahre) (LT+FT). Cele mai vechi perioade prezentate în Cronică au fost fundamentate pe diferite surse de inspirație. Astfel, pentru perioada biblică, autorul se folosește de traducerea siriacă a Cronicii lui Eusebiu și de o legendă inedită despre originea celor trei magi. Pentru perioada anilor 495-507, autorul anonim folosește o Cronică Edesiană locală, cunoscută în mod obișnuit astăzi sub numele de Cronica lui Iosua Stilitul (ET - 25, prezentat mai sus), pe care o integrează masiv în lucrare. Partea dedicată secolului al VI-lea se inspiră îndeaproape din partea a doua, pierdută, a Istoriei Bisericești a lui Ioan de Efes (ET - 34, prezentat mai sus). Pentru secolul al VIII-lea, autorul se bazează în mod considerabil pe propriile sale cunoștințe și experiențe de viață (FT, ET, în așteptare).

70*.Teodor bar Koni (sfârșitul sec. al VIII-lea). Profesor la Școala din Kashkar, din Beth 'Aramaye (aproape de orașul arab Wasit). De la el s-a păstrat o singură lucrare: „Cartea Scoliei” (FT), finalizată în anul 792. Aceasta cuprinde 11 memre, cele de la 1-9 privind întrebări specifice din Vechiul (1-5) și Noul Testament (6-9), grupate în conformitate cu

secvențele prezentate în cărți. Pe lângă aceste memre, lucrarea lui Teodor conține și un număr de secțiuni de terminologie filosofică, astfel că întreaga scriere reprezintă în ansamblul ei o introducere în teologie și filosofie, fundamentată întotdeauna pe Sfânta Scriptură. Memrele 10 și 11 sunt probabil adaosuri mai noi, cea de a 10-a fiind o apologie a creștinismului, adresată musulmanilor, iar a 11-a constituie un raport al diferitelor erezii (sunt preluate aici două importante citate din textele religioase ale madeaniților). Lucrarea ne-a parvenit în două recenzii/revizurii (care reprezintă în fapt două ediții succesive strâns legate de autor).

d.Secolele VIII-IX

71*.TIMOTEI I (c. 728-823). S-a născut în Hazza (în Adiabene), la 12 km. Sud-Vest de Arbela. Primele învățături le-a primit sub îndrumarea unchiului său după tată, George, episcop de Beth Baghash, fiind trimis mai apoi la faimoasa școală din Bashosh, condusă de Avam bar Dashandad. Astfel, când Avram s-a mutat mai întâi la Marga și apoi la mănăstirea Mar Gabriel din Mosul, Timotei l-a urmat. A fost hirotonit episcop de Beth Baghash, probabil în perioada anilor 766/770. După moartea catolicosului Hnanisho, în anii 778/779, s-au iscat mai multe dispute cu privire la succesiune, dar în cele din urmă Timotei a fost ales (779) și consacrat catolicos (7 mai 780). Au rămas totuși anumite ostilități, care s-au stins în cele din urmă, ajungându-se la reconcilierea deplină (c. 782). Bogata colecție de Scrisori a lui Timotei oferă perspective vii, desprinse din viața Bisericii de Răsărit, în timpul celui mai cunoscut califat abbasid.

- S-au păstrat *59 de Scrisori* (Abdisho menționează că ar fi fost 200) (LT de la 1-39). Scrisorile 42, 44-46, 49-58 au rămas încă nepublicate. Colecția nu este ordonată cronologic. Majoritatea sunt adresate prietenului și discipolului său de mai

înainte, Sergiu: 14-20, 28-33, 37-40, 44 și 49 sunt adresate acestuia ca „Sergiu, prezbiter și doctor”, pe când în 3, 5, 7, 8, 11, 13, 21-25, 46-48, 52-55, 57-59, Sergiu este numit „mitropolit de Elam”. După conținutul lor, aceste epistole ar putea fi împărțite după cum urmează:

-pe probleme bisericești: 3-13, 17-15, 21-25, 27-32, 44-47, 49-58.

-disponibilitatea manuscriselor pentru traduceri din scriitorii patristici de limbă greacă: 3, 16-20, 22, 24, 33, 37-39, 43, 47, 49.

-Hexapla și descoperirea vechilor manuscrise iudaice de lângă Ierihon, după care Psalmii lui David ar fi fost necanonici (GT) (Patru dintre acestea au fost traduse în limba siriacă și au supraviețuit. Două dintre ele corespund psalmilor necanonici din sulul Psalmilor de la Peștera Qumran XI): 47.

-noi traduceri din greacă în siriacă și din textele filosofice de limbă greacă (în special din Topica lui Aristotel): 43, 48 (ET).

-discuție cu un filosof aristotelian la curtea califului: 40 (FT).

-discuție cu califul al-Mahdi (775-85), cu scopul de a apăra creștinismul (ET, FT).

-pe teme teologice: 24, 39, 41 (adresate monahilor lui Mar Maron [FT]), 42.

-despre relațiile ecumenice (puncte doctrinare comune, primat, cele cinci scaune patriarhale): 26.

-diverse: 1 (Botez), 2 (suflet), 14 (scrisoare de mângâiere), 19 (o nouă gramatică), 36 (diverse teme).

- colecție de *48 de Canoane* (LT, GT). Timotei a fost de asemenea responsabil de adunarea laolaltă a textelor de la sinoadele primare și a canoanelor stabilite în cadrul acestora într-o colecție așezată astăzi sub numele de „Synodicon Orientale”.

72*.ISHO 'BAR NUN (c. 744 - 1 aprilie 828). S-a născut la Bet Gabbare, pe râul Tigru, aproape de Mosul. A studiat (alături de Timotei I) sub îndrumarea lui Avram bar Dashandad. Ulterior, a predat pentru o scurtă perioadă la Școala din Seleucia Ctesiphon, pe care a părăsit-o, pentru a deveni călugăr la mănăstirea Mar Avram din muntele Izla. Mai târziu, a activat în Baghdad și apoi, pentru mai mult timp, în Mosul. Nu se știe dacă este aceeași persoană cu Isho'dad bar Nun, episcop de Ram Hormizd, menționat în Scrisorile lui Timotei. A fost consacrat în demnitatea de catolicos la 6 iunie 823. Din lucrările sale (numai câteva fiind publicate) s-au păstrat următoarele:

- „Întrebări alese din Vechiul și Noul Testament” (ET pentru câteva dintre acestea, legate de Pentateuh). Aceasta ar putea fi o selecție dintr-o lucrare mai mare, acum pierdută.
- „Lucrare gramaticală”.
- „Omilii de mângâiere” (numai fragmente).
- „Scrisori către horepiscopul Ishaq de Beth Qatraye și către diaconul Macarie”, pe probleme liturgice.
- „Patru întrebări despre scrierile Părinților Singuratici”.

e.Secolul al IX-lea

73*.IOV DE EDESA (începutul sec. al IX-lea). Se știe că era după naștere din Edesa și că ar fi fost contemporan cu catolicosul Timotei I (d. 823). Hunayn ibn Ishaq îl menționează ca traducător al operei lui Galen în limba siriacă. Cele două lucrări ale lui Iov, care s-au păstrat, îmbracă deopotrivă un caracter științific:

- „Cartea comorilor” (ET), în șase părți, se ocupă de metafizică, psihologie, medicină, chimie, fizică, matematică, metodologie și astronomie.
- Despre hidrofobia canină (nepublicată).

În cuprinsul „Cărții comorilor”, Iov citează numeroase lucrări, pe care le-a scris mai înainte, despre cosmologie, suflet, silogisme, despre senzuri, medicină și despre credință. Niciuna dintre aceste lucrări nu s-a păstrat.

74*.IOAN (IWANNIS) de DARA (a înflorit în prima jumătate a sec. al IX-lea). Nu se știe nimic despre viața sa, exceptând faptul că patriarhul Dionisie de Tallmahre (d. 845) i-a dedicat „Istoria bisericească” alcătuită de el însuși. Până în prezent, numai primele din lista lucrărilor de mai jos au fost publicate:

- „Comentariu la Sfânta Liturghie”, în patru cărți (FT).
- „Despre suflet”.
- „Despre învierea trupurilor”.
- „Despre Preoție”.
- „Comentariu la „Ierarhia cerească și bisericească” a Sf. Dionisie Areopagitul”.
- „Despre Paradis”.
- „Împotriva ereziilor”.
- „Învierea lui Hristos”.
- „Despre Cincizecime”.
- „Despre Aflarea Sfintei Cruci”.
- „Despre Pronia Dumnezeiască”.
- „Despre Demoni”.
- „Despre Învățătura Creștinilor”.

75*.ISHO'DAD de MERV (mijlocul sec. al IX-lea). Episcop de Hdatta, a candidat pentru scaunul de catolicos în anul 852. Este autorul unuia din cele mai mari comentarii la întreaga Sfântă Scriptură, Vechiul (FT) și Noul Testament (ET), adunând laolaltă multe dintre sursele mai vechi. Pentru partea dedicată Vechiului Testament, este primul scriitor siriac

ce folosește scrierile lui Acvila, Simachus și Teodoțian, surse ce se pot găsi menționate la sfârșitul Sirohexaplei.

76.NONNUS (mijlocul sec. al IX-lea). A fost Arhidiacon de Nisibe, cu o notorietate ce ține de combaterea cu succes a învățaturii calcedoniene dezvoltată de Teodor Abu Qurra la curtea regelui armean Ashot. La cererea lui Ashot, el a scris “Comentariul la Ioan” (în arabă, folosindu-se însă de izvoarele siriace), tradus ulterior în armeană (limbă în care a și supraviețuit). De la el s-au păstrat patru lucrări teologice în limba siriacă: un tratat apologetic (LT), în care răspunde la trei întrebări legate de Treime și Întrupare (până la un anumit punct chestionarul este neclar); două scrisori. Numai primele dintre aceste texte au fost publicate.

77*.ANTON de TAGRIT (probabil în sec. al IX-lea). Barhebreus presupune că Anton (pe care îl socotește călugăr) a fost contemporan cu patriarhul Dionisie de Tell Marhre (d. 22 august 845), sursa fiind pentru el doar tradiția orală. Cu toate acestea, o dată din secolul al IX-lea se potrivește pentru viața și activitate sa. Operele sale care s-au păstrat, sunt următoarele:

- Despre „Știință și Retorică”, în cinci cărți (ET pentru Cartea 5). Anton a prevăzut că, pentru a-și atinge scopul și a scrie această importantă lucrare, trebuia să dea răspuns celor care „spuneau că limba siriacă este slabă, limitată, rămasă în urmă și neclară, indicând de asemenea că nu este deloc generoasă”. Până acum, Cartea 5, tratând figurile retorice, a fost publicată.

- „Despre Providență” (nepublicată).
- „Despre Mirungere” (nepublicată).
- „Scrisori de mângâiere” (nepublicată).
- *Rugăciuni*. Câteva dintre ele sunt în versuri, constituind probabil una din cele mai vechi piese, cu evidență și valoare în uzul liturgic.

78*.ANONIMUS (Pseudo George de Arbela) (sec. al IX-lea). Numele și perioada autorului acestui extins și important „Comentariu despre Rânduielile Liturgice Siriene de Răsărit” (LT) sunt necunoscute. A fost alcătuit cu siguranță după Avram bar Lipeh (sec. al VII-lea - punctul 52 de mai sus), pe care îl citează, și după revizuirile liturgice ale lui Isho 'dad III. Pe de altă parte, în ce privește autorul acestei lucrări nu poate fi vorba nici despre George din secolul al X-lea, mitropolit de Mosul și Arbela, cu care l-a identificat Assemani. Lucrarea este împărțită în 7 cărți, acoperind: 1.anul liturgic; 2.diferite rânduieli liturgice (împărțirea Psalmilor, folosirea Rugăciunii „Tatăl nostru” în diferite slujbe, despre 'onyata); 3.despre Lilya; despre prevederile pentru diferitele părți ale anului liturgic; 4.despre Sfintele Taine (în special Euharistie); 5.despre Botez; 6.despre locul lui Quddash 'idta (rânduiala slujbei de sfințire a unui locaș de închinare) la începutul anului bisericesc și despre alte rânduieli și practici liturgice; 7.despre rânduielile de înmormântare și cununie.

79*.TOMA, episcop de MARGA (mijlocul sec. al IX-lea).

- „Cartea celor mai mari” (a Stareților) (ET). Această lucrare extinsă cuprinde în cea mai mare parte a conținutului ei figuri legate de propria sa mănăstire, din Beth 'Abe. Între cele șase cărți, Cartea a șasea constituie o scriere timpurie separată, în principal legată de mănăstirea lui Rabban Ciprian.

80.ISHO 'DNAH (c. 860). Mitropolit de Prat d-Maishan (Basra).

- „Cartea Castității”, sau „Istoria ctitorilor mănăstirilor din ținuturile persane și arabe” (FT). Aceasta este o colecție formată din 140 de însemnări scurte, referitoare la chipurile de

monahi din mănăstirea Mar Augen (cunoscută din sec. al IV-lea), până la mijlocul sec. al IX-lea.

81.ANONIMUS (sfârșitul sec. al IX-lea) este autor al unui comentariu la Vechiul și Noul Testament, din care numai secțiunea privind Facere I-XVIII a fost publicată până în prezent (ET).

82*.MOSHE BAR KEPHA (833-d. 12 februarie 903). S-a născut în Balad (în variantă modernă Eski Mosul), în nordul Iracului, fiind educat la Mănăstirea Mar Sargis (cunoscută drept „Mănăstirea suspendată”), în Muntele Dry, undeva la 15 km N-E de Balad. La cca. 863 a fost hirotonit episcop de Beth Raman, Beth Kiyonaye și Mosul (dioceza sa se întindea de-a lungul fluviului Tigru, la sud de Mosul și nord de Tagrit). I s-au păstrat foarte multe lucrări, pe trei domenii principale: exegeză, teologie și liturgică. Multe dintre ele încă nu au fost publicate.

Exegeză:

- „Comentariu la zilele Creației” (Hexaimeron), în 5 cărți (textul siriac a fost publicat fragmentar, găsimu-se și în variantă completă în GT).
- „Comentariu despre Paradis”, în 3 cărți (acesta a fost unul dintre primele texte în limba siriacă studiate de cercetătorii europeni, fiind tradus în latină de Andreas Masius, în 1569; textul siriac a rămas însă nepublicat) (LT).
- „Introducere la Cartea Psalmilor” (FT).
- *Comentarii* la Matei, Luca, Ioan, Fapte și Epistolele Pauline (numai cele de la Ioan și Romani au fost până acum publicate, cu GT).

Texte teologice în limba siriacă încă nepublicate:

- „Despre Suflet” (41 de capitole) (numai în GT).
- „Despre Înviere” (34 de capitole).
- „Despre crearea îngerilor” (45 de capitole).

- „Despre ierarhiile îngerești” (16 capitole).
- „Despre predestinare și liberă voință”.
- „Despre preoție” (această lucrare este de asemenea atribuită lui Ioan de Dara).

Liturgică (numai textele în limba siriacă din cea de a doua și a treia parte și câteva din Omilii sunt publicate):

- „Comentariu despre îmbrăcămintea monahilor”.
- „Comentariu despre rânduiala de sfințire a bisericii”.
- „Comentariu despre preoția cerească și pământescă”.
- „Instruire a membrilor Bisericii”.
- *Colecție* de 38 de omilii (ET, FT în parte).
- „Carte despre rânduiala Praznicelor”.

Se știe de asemenea că mai multe lucrări au fost pierdute: o „Istorie a Bisericii”, un „Comentariu la Omiliile Sf. Grigorie de Nazianz”, o lucrare împotriva ereziilor și un comentariu la „Categoriile” lui Aristotel (un extras din cele care s-au păstrat).

f. Secolul al X-lea

83. ILIE de ANBAR (prima jumătate a sec. al X-lea).

Episcop de Anbar (Peroz Shabur) și autor al unei impresionante lucrări în versuri, intitulată „Ktaba d-durrasha” („Cartea regulilor”), sau „Capete de învățătură”, în trei părți, cuprinzând cu totul 10 memre (GT pentru partea a II-a). Conținutul acestei scrieri, care ar putea fi descris drept gnostic, este puternic influențat de Corpusul Dionisian.

84*. AUTORUL ANONIM (sec. al X-lea?) al „Cărții Cauzei Cauzelor” (GT). Autorul se identifică drept episcop de Edesa, care a demisionat și s-a retras, dedicându-se vieții contemplative. În consecință, a fost identificat uneori cu Iacob de Edesa, acest lucru fiind imposibil, întrucât autorul a trăit în mod evident câteva secole mai târziu. Lucrarea caută să fie „o

carte folositoare tuturor neamurilor de sub cer, despre cunoaștere și adevăr, și cum este cunoscut”. Tratează probleme teologice vaste, privind relația dintre Dumnezeu și umanitate și, într-o încercare remarcabilă de dialog inter-religios, caută să prezinte specificitatea doctrinei creștine, ca de pildă dogma Sfintei Treimi, într-un mod accesibil și acceptabil pentru iudei și musulmani.

85.EMANUEL bar SHAHHARE (a doua jumătate a sec. al X-lea). Este autorul unei lucrări extinse în versuri, încă nepublicată, cuprinzând un „Comentariu la Haxaameron” (Cele șase zile ale creației).

g.Secolul al XI-lea

86.ILIE de NISIBE (11 februarie 975 - 11 iulie 1046).

S-a născut la Shenna (de aceea este cunoscut uneori și cu numele de Ilie de Shinaya), a fost hirotonit preot în anul 994 și a studiat la mănăstirea Mar Mihail, aproape de Mosul. În anul 1002, a fost ales episcop de Beth Nuhadra și în anul 1008, mitropolit de Nisibe. Prima dată a scris în arabă, folosind siriaca, pentru a compune mai multe rugăciuni liturgice (păstrate încă în uz). Ambele limbi, siriaca și araba, au fost folosite împreună în două lucrări:

- „Cronografie” (FT, LT). Această scriere importantă conține citate scurte din mai multe surse vechi, de altfel pierdute. Cele mai multe dintre ele sunt preluate în tabele elaborate.
- Un Glosar Arabo-Siriatic, intitulat „Interpretul”, pentru a facilita învățarea limbii siriace.

h.Secolul al XII-lea

87*.DIONISIE BAR SALIBI (d. 1171). S-a născut probabil la Melitene (Malatya), un punct de întâlnire între cultura greacă și siriacă de la sfârșitul sec. al XII-lea, primind

la botez numele de Iacob. În anul 1148, a fost numit episcop de Mar 'ash (Germanikia), primind numele de Dionisie. După alegerea lui Mihail I ca patriarh (1166), a devenit mitropolit de Amid. Este cunoscut de contemporani drept „doctor elocvent, vârf al generației sale și un filopon⁵³ ca Iacob de Edesa”. A fost unul dintre cei mai învățați și prolifici scriitorii ortodocși sirieni din secolul al XII-lea. Cele mai importante opere ale sale, care s-au păstrat, sunt:

- „Comentariu la Vechiul Testament” (în mare parte nepublicat).

- „Comentariu la Noul Testament” (LT).

Dionisie bar Salibi a fost primul sirian ortodox care a alcătuit un *Comentariu* integral la Sfânta Scriptură, folosindu-se masiv de lucrările exegetice de dinaintea sa, grecești (în traduceri siriace) și siriace deopotrivă (incluzând aici și comentariile din Biserica Siriacă de Răsărit). În mare parte, comentariul Vechiului Testament este organizat pe două secțiuni, factuală sau materială (su'rana'it) și spirituală (ruhana'it).

- „Comentariu la serviciul liturgic” (LT).

- „Comentariu la rânduiala Sfântului Botez” (nepublicat).

- *Trei Anaforale*.

- *Lucrări polemice* împotriva musulmanilor (nepublicate), iudeilor, armeanilor (ET), melkiților și nestorienilor (nepublicat).

- „Comentariu la Capetele Gnostice ale lui Evagrie”.

- „Comentariu la Isagogia lui Porfir” și la lucrările lui Aristotel, „Logica” și „Organon” (completate în 1148; nepublicate).

- *Canoane* penitențiale.

Pe lângă acestea, se numără mai multe lucrări, care s-au pierdut: o *Cronică*, un *Tratat* despre Providență, un *Compediu*

⁵³ Filosof, gramătic, comentator.

de teologie, *Comentarii* la lucrările diferiților Părinți greci, *Scrisori și Poeme*.

88.ILIE III ABU HALIM (s. 12 aprilie 1190). Episcop de Maipherqat, apoi mitropolit de Nisibe și în final catolicos (1176). A scris atât în arabă, cât și în siriacă, *Scrisoarea* sa fiind folosită în colecția de rugăciuni pe care a alcătuit-o pentru slujba de dimineață din cuprinsul unui an liturgic (manuscrisele care conțin aceste texte sunt numite simplu „Abu Halim”).

89*.MIHAIL cel MARE (d.1199). A fost Patriarh sirian ortodox în perioada anilor 1166-1199. S-a născut în Melitene și înainte de a fi ales patriarh, a fost superior al Mănăstirii Barsauma, din regiunea Melitene. Pe lângă revizuirea „Pontificiului Sirian Ortodox” și editarea „Vieții lui Abhai, episcop de Nicea”, este autorul celor mai mari lucrări *Cronologice* (FT) din întreaga lumea siriacă, cuprinzând perioada de la Creație, până în zilele sale. În această lucrare masivă au fost incluse mai multe documente, care nu se mai păstrează în alte surse. Pentru secolul al VII-lea și începutul secolului al VIII-lea, s-a folosit considerabil de „Istoria Bisericească” pierdută, scrisă de unul din predecesorii săi, patriarhul Dionisie din Tel-Mahre (818 - 22 august 845).

i.Secolul al XIII-lea

90.IOANIN BAR ZO'BI (sfârșitul sec. XII/începutul sec. XIII). Călugăr la mănăstirea din Beth Qoqa, din Adiabene și unul dintre cei mai învățați scriitori din Siria de Răsărit, ai vremii sale. Foarte puține dintre scrierile sale au fost editate (un comentariu în versuri la Botez și Euharistie și diferite lucrări pe teme de gramatică și filosofie, atât în proză, cât și în versuri).

91.SOLOMON din BOSRA (începutul sec. al XIII-lea). S-a născut în localitatea Akhlat din Lake Van. La o dată necunoscută era deja mitropolit de Prath d-Maishan, sau Basra, în anul 1222. De altfel, el este autorul mai multor lucrări scurte, fiind cunoscut printr-o serie de compilații biblice, denumite „Cartea Albinei” (ET).

92.GIWARGIS WARDA (prima jumătate a sec. al XIII-lea). Acest cunoscut poet din Arbela a trăit în perioada grea a invaziilor mongole, mai multe din poemele sale fiind dedicate evenimentelor contemporane (amintim aici descrierea devastării orașului Karamlais de către mongoli, în anul 1235/6). Multe din imnele sale au fost integrate în uzul liturgic, manuscrisele care le conțin numindu-se „Warda” (Roze). Topica este mai mult aghiografică, sau se ocupă de sărbătorile liturgice. Numai 23 dintre cele 150 de poeme ale sale au fost publicate până în prezent.

93*.ANONIMUS (prima jumătate a sec. al XIII-lea). Acest autor necunoscut al uneia dintre cele mai extinse și importante *Cronici* Siriene despre lume, începând de la Creație până la cca. 1234 (LT+FT), a venit probabil din Edesa. Lucrarea (care are din nefericire câteva lacune) este structurată pe două părți, una dedicată problemelor bisericești, cealaltă celor din lume. Între sursele folosite pentru începutul perioadei biblice se numără „Cartea Jubileelor” (nefiind citată cu siguranță de niciun alt scriitor sirian). Pentru perioada dintre secolele VII-VIII s-a folosit mai mult „Istoria Bisericească” pierdută a lui Dionisie din Tel-Mahre.

94*.IACOB SEVER bar SHAKKO (d. 1241). Născut la Bartella (în apropiere de Mosul), a studiat sub îndrumarea profesorului Ioanin bar Zo’bi (la mănăstirea din Beth Qoqe) și a unui profesor musulman din Mosul, Kamal al-Din Musa ibn

Yunus (pentru dialectică și filosofie). A devenit mai apoi episcop la mănăstirea Mar Mattai, primind numele de Sever. Lucrările sale care s-au păstrat sunt:

- Ktobo d-Simoto, „Cartea comorilor”. Acest compendiu de teologie este împărțit în patru părți: 1.despre Dumnezeu Treimic; 2.despre Întrupare; 3.despre Providență și 4.despre crearea lumii (referindu-se la îngeri, stele, geografie, istoria naturală etc, sfârșind cu plăsmuirea omului și a sufletului, despre antihrist, învierea trupurilor și despre judecata cea mai de pe urmă). Lucrarea a rămas nepublicată.

- Ktobo d-Dialogu, „Cartea Dialogurilor”. Este aranjată în două părți. Prima acoperă: 1.gramatica; 2.retorica; 3.poezia și metrica; 4.elocvența și bogăția limbii siriace. Cea de a doua parte se ocupă de: 1.logică și silogisme; 2.filosofie (fragmentată de asemenea în cinci capitole: a.definiția și împărțirea filosofiei; b.viața filosofică și scopul ei; c.psihic și psihologie; d.aritmetică, muzică, geometrie, matematică; e.metafizică și teologie). Până în prezent, din această lucrare s-au publicat numai extrase.

- Două scrisori în versuri.
- Un simbol de credință.

95*.BAR 'EBROYO/ABU 'L FARAJ/ BARHEBRAEUS (1225/6 - 30 iulie 1286). Alături de Sf. Efreem Sirul, este poate cel mai vestit scriitor sirian. S-a născut în Melitene și a fost fiul medicului Aron, despre care se crede că ar fi fost un iudeu convertit la creștinism (de aici și numele de Barhebraeus). Numele său de botez a fost Yuhanon, luând ulterior numele de Grigorie, când a fost ales, destul de tânăr, ca episcop de Gubos (1246). A devenit mai apoi episcop de Alep (1253), fiind numit Maphrian de Răsărit (1264). A murit în Maragha (Nord-Vestul Iracului). A fost un polivalent, cu o capacitate extraordinară de învățare, cunoscând practic orice temă care se studia în vremea sa. A scris la fel de bine în

siriacă și arabă, având de asemenea bogate cunoștințe de greacă, armeană, persană și posibil de coptă și ebraică. În Istoria sa Bisericească (II, 431-486) a lăsat un considerabil bagaj de informații autobiografice, suplimentate după moartea sa de fratele său Barsauma, care a oferit de asemenea o listă cu scrierile sale (o altă listă se poate găsi în panegiricul în versuri al lui Barhebraeus, scris de Dioscor de Gaza - a se vedea punctul 98, mai jos). Lista extinsă a lucrărilor care s-au păstrat din opera sa acoperă teme precum: filosofie, etică, astronomie, gramatică, exegeză, liturghie, drept canonic, istorie și multe altele. Câteva dintre cele mai importante lucrări ale sale nu au fost încă publicate. Pentru diferitele sale compendii, a folosit surse din greacă, siriacă, arabă și persană. Unele din temele de lucru au fost cuprinse în scrieri realizate pe trei nivele diferite de dificultate: elementar, intermediar și avansat. Cele mai importante lucrări care s-au păstrat sunt:

- Mnorat Qudsho – „Candelabru Sanctuarului” (FT I-IV, VII-XII; GT VI). Acest compendiu teologic de scară largă se cuprinde în 12 cărți (numite „fundamente”), cu următoarele titluri:

I.Despre cunoașterea fără ocolișuri.

II.Despre natura universului.

III.Despre teologie (i.e. despre Preasfânta Treime).

IV.Despre întruparea lui Dumnezeu Cuvântul.

V.Despre cunoașterea făpturilor cerești, numite îngeri.

VI.Despre preoția pământească.

VII.Despre duhurile rele, sau demoni.

VIII.Despre sufletul rațional.

IX.Despre liberul arbitru (libera voință) și libertate, și despre soartă, determinism și despre sfârșit.

X.Despre învierea morților.

XI.Despre sfârșit, judecată și despre răsplătirea binelui și răului.

XII.Despre paradis sau Eden.

- *Ktobo d-Zalge*. Este pe jumătatea compendiului de teologie, fiind împărțită în zece părți:

- I.Despre Creația în zece zile.

- II.Despre teologie (i.e. despre Preasfânta Treime).

- III.Despre întrupare.

- IV.Despre îngeri.

- V.Despre duhurile rele.

- VI.Despre suflet.

- VII.Despre preoție.

- VIII.Despre libera voință și despre sfârșit.

- IX.Despre sfârșit și despre cele două lumi, microcosmos și macrocosmos, și despre începutul Noii Lumi.

- X.Despre Paradis (FT).

- *'Osar Roze* - „Comoara Tainelor” (ET pentru Pentateuh și Noul Testament). Aceasta este mai degrabă o colecție sistematică de note, decât de comentarii, la toate cărțile Bibliiei Siriace. De aceea, există un puternic interes de natură filosofică și textuală.

- *Ktobo d-Hudoye* - „Carte de îndreptare” (cunoscută de asemenea drept colecție de Nomocanoane) (LT). Aceasta este o colecție de *Drept Canonic*, aranjată tematic, pentru o folosire ușoară. Lucrarea este împărțită în 40 de capitole, cele mai de început vizând problemele bisericești, iar cele de final, problemele laice (moștenire, relații de afaceri, interesul, dreptul de irigare, furtul, omuciderea etc.).

- *Ktobo d-Itiqon* - „Cartea de Etică”, cu subtitlul „despre purtarea desăvârșită, după înțelepciunea părinților pustiei și a învățaților profesori”. Lucrarea este împărțită în patru discursuri, primele două ocupându-se de cunoașterea cea din afară („activitatea membrilor”) și ultimele două despre cunoașterea cea dinlăuntru („lucrarea inimii”):

- I.(9 capitole) despre rugăciunea liturgică, lucrul mâinilor, lecturile biblice, privegherea, psalmodierea, sărbătorile, pelerinajele etc. (FT).

II.(6 capitole) despre mâncare, căsătorie și celibat, curăția trupului, diferitele vârste ale omului, lucrul manual, comerțul și despre milostenie.

III.(12 capitole) „Despre purificarea sufletului de zgura patimilor”.

IV.(16 capitole) „Despre împodobirea sufletului cu desăvârșirea virtuților”. Sursa și modelul cel mai important folosit de Barhebraeus pentru această lucrare a fost „Ihya ’ulum al-din” a lui al-Ghazali (d. 1111).

- *Ktobo d-Yawno* - „Cartea Porumbelului” (ET). Această lucrare, în patru capitole, descrie diferitele forme ale vieții ascetice. Capitolul patru are ca bază materială propria sa existență duhovnicească.

- Comentariu la „Cartea Sfântului Ieroteu” (o lucrare mistică din secolul al VI-lea, alcătuită de Ștefan bar Sudhaili).

- *Ktobo d-He wat Hekmto* - „Cartea cremei Înțelepciunii”. Este o vastă enciclopedie inspirată din filosofia lui Aristotel, împărțită în patru cărți:

I. „Despre Logică”, în nouă părți, urmând lucrării de logică a lui Aristotel („Organon”), după structura studiată în arealul sirian cel puțin din secolul al VI-lea: 1. „Isagogia” lui Porfir, sau „Introducerea”; 2. „Categoriile”; 3. „Despre Interpretare” (Peri hermenias); 4. „Analizele Primare”; 5. „Apodicticele” sau „Analizele Posterioare”; 6. „Topicele”; 7. „Sofistica”; 8. „Retorica”; 9. „Poetica”.

II. „Despre lumea fizică”, în 13 părți.

III. „Despre Metafizică”, în 2 părți.

IV. „Despre filosofia practică” (prelucrată după „Etica, Economia și Politica” lui Aristotel, ocupându-se totodată și de fizionomie).

Barhebraeus s-a folosit într-un mod aparte de lucrarea „Shifa” a lui Ibn Sina și de lucrarea (cea de a patra carte) lui al Tusi Ahlq-e Nasiri. A conservat de asemenea un număr de citate din operele scriitorilor greci, de altfel pierdute de-a

lungul timpului. Până în prezent, au fost publicate numai extrase din aceste importante lucrări.

- *Ktobo da-Swod Sfy* (FT) - „Cartea conversației pline de înțelepciune”. Acesta este tratatul său de mărime mijlocie despre logică, lumea fizică și filosofie.
- *Ktobo d-Tegrat Tegroto* - „Cartea Tratatului Tratatelor”. Se ocupă de logică, lumea fizică și filosofie.
- *Ktobo d-Boboto* - „Cartea învățăceilor (a ochiului)”. Aceasta constituie o introducere sumară în logică.
- *Istoria Bisericească* (LT). Este structurată în două părți, prima ocupându-se de patriarhii Antiohiei și de arealul vestic (până la anul 1285), și cea de a doua cu meleagurile din îndepărtatul răsărit, acoperind Catolicoșii Bisericii Siriene de Răsărit și Maphrianii Bisericii Siriene Ortodoxe. Lucrarea include de asemenea o secțiune autobiografică.
- *Cronica* (ET). Aceasta acoperă sumativ perioada de la „Creație până în zilele lui Barhebraeus”. A realizat de asemenea o adaptare în limba arabă a acestei lucrări, spre folosul prietenilor săi musulmani.
- *Ktobo d-Semhe* - „Cartea Splendorii” (GT). Este cea mai mare și importantă operă de gramatică a lui Barhebraeus.
- *Ktobo d-Gramatiqui* - „Cartea Gramaticii”. Reprezintă o gramatică scrisă în metrica de șapte silabe.
- *Ktobo d-Balsusyoto* - „Cartea Scânteii”. Este o scurtă lucrare de gramatică.
- *Ktobo d-Suloqo Hawanonoyo* (FT) - „Cartea urcușului duhovnicesc”. Această lucrare, compusă în anul 1279, se ocupă de probleme de astronomie.
- *Ktobo d-Tunoye Maghkone* - „Carte de povești cu haz” (ET). Aceasta este o colecție de narațiuni scurte și zicători culese din surse anterioare. În acest sens, Barhebraeus s-a folosit cel mai mult de o lucrare a lui Abu Sa'd al-Abi (d.c. 1030).

- *Poeme* (Mushhoto). Pe lângă gramatica în versuri, Barhebraeus a scris un considerabil număr de poeme, dintre care cel mai lung se intitulează „Despre înțelepciune”.
- *Anaforala*.

E.Perioada secolelor XIV-XIX

Sec. XIII/XIV

96*.'ABDISHO BAR BRIKA (d. 1318). A fost episcop de Sinjar și de Bet 'Arbaye și mai apoi mitropolit de Soba (sau Nisibe). A scris în arabă și siriacă. Operele sale care s-au păstrat sunt:

- *Nomocanoanele* (LT) sau „Colecția de canoane sinodale”, ordonate tematic.
- „Reguli de sentințe bisericești” (LT), conceput ca manual pentru uzul consistoriilor bisericești.
- „Mărgăritarul” sau „Perla”, cu subtitlul „Adevărul credinței” (ET). Această scurtă și influentă expunere a Teologiei Siriene de Răsărit a fost scrisă în anul 1298.
- „Paradisul Edenului”. Este o colecție de 50 de poeme, care au circulat prima oară în anul 1291, însă mai târziu (1316) au fost completate de autor cu un comentariu explicativ, dată fiind folosirea inițială a unu mare număr de cuvinte de înțeles obscur.
- „Catalogul numeric al scriitorilor sirieni” (ET, LT). Această lucrare constituie o sursă informativă de neprețuit, mai ales pentru lucrările pierdute ale scriitorilor sirieni. În cuprins (în ordine cronologică), autorul menționează câteva din lucrările sale care nu au ajuns până la noi, anume un comentariu la Sfânta Scriptură, o lucrare despre viața lui Hristos pe pământ și o alta despre erezii și filosofie.

97.KHAMIS bar QARDAHE (sfârșitul sec. XIII/începutul sec. XIV). A slujit ca preot în Arbela, fiind

totodată un poet prolific, scriind atât versuri religioase, cât și laice. Printre altele, a scris un supliment la poemul lui Barhebraeus „Despre Înțelepciune”. Poezia sa liturgică (în special lucrarea „Onyatha”) s-a transmis în mai multe volume, intitulate în mod special „Khamis”.

98.DIOSCOR de GOZARTO (sfârșitul sec. XIII/începutul sec. XIV). Călugăr la o mănăstire din Bartelli, a fost uns episcop de Gozarto d-Qardu în anul 1285/6 de către Barhebraeus. Este autorul „Vieții în versuri a lui Barhebraeus” și al unei Anaforale.

99.ANONIMUS (E). Un scriitor anonim a compus „Istoria lui Yahballaha și „Rabban Sauma” (ET, FT), la scurt timp după moartea lui Yahballaha III, în anul 1317. Aceasta reprezintă o istorie vie despre cum doi călugări din China au fost trimiși în apus ca emisari ai împăratului Mongol II Khan. Unul dintre ei a fost ales Catolicos, în vreme ce celălalt (Rabban Sauma) a călătorit în Europa. Autorul a fost evident un martor ocular al multora dintre evenimentele relatate. Pe de altă parte, în contextul călătoriei lui Rabban Sauma în Europa, el a reușit să se folosească de corespondența personală cu acesta (alcătuită sub forma unui jurnal de călătorie), din care reproduce adesea textual în lucrarea sa.

100.TIMOTEI II (d. 1353). Mitropolit de Mosul și mai apoi (în anul 1318) catolicos, urmându-i în scaun lui Yahaballaha. Dintre lucrările rămase de la acesta, amintim: „Despre tainele bisericești”. Lucrarea este structurată pe șapte capitole: 1.despre preoție; 2.despre sfințirea bisericii; 3.despre botez; 4.despre euharistie; 5.despre slujirea monahală; 6.despre slujba de înmormântare; 7.despre slujbele de logodnă și căsătorie.

Secolele XIV-XIX

De-a lungul acestor secole, activitatea literară, de poezie, sau proză, a avut în continuare o dezvoltare considerabilă, rămânând totuși foarte puțin studiată de cercetători și numai un mic număr de scrieri dintre acestea au reușit să fie publicate. Din secolul al XV-lea, ar putea fi amintiți preotul Isaia din Bet Sbirina (Tur 'Abdin) și fiul său Yeshu' (d. 1492). Între cele dintâi poeme, câteva se referă la evenimentele contemporane (inclusiv la devastările lui Timur Leng, d. 1407). Ishaq Quardahe Sbadnaya (E) aparține mijlocului sec. al XV-lea, fiind autorul câtorva *acrostihuri* 'Onyata și a unui poem în 12 silabe despre Iconomia Divină, însoțit de un comentariu în proză, cuprinzând numeroase citate din vechile scrieri. De la sfârșitul sec. al XV-lea vine Mas'ud, și el din Tur 'Abdin (W), autor al unui poem teologic intitulat „Corabia duhovnicească” (LT). Tot în această perioadă, sec. XV/XVI, se remarcă trei poeți importanți: Patriarhul Nuh (d. 1509), David „Fenicianul” (W) și Sargis bar Wahle (E), care a alcătuit în versuri „Viața lui Rabban Hormizd” (ET). Sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea a constituit punctul de pornire al literaturii siriace moderne. Din această perioadă au supraviețuit câteva poeme scrise în dialectul Alqosh. De altfel, până în secolul al XIX-lea, influența misionarilor americani a impus la Urmiah siriaca modernă (mai ales în dialectul Urmiah), care a ajuns treptat să fie folosită ca limbă scrisă.

Pe parcursul secolelor XVII-XVIII s-au realizat câteva traduceri în siriacă din clasicii spiritualității apusene, precum „Imitatio Christi”, a lui Toma de Kempis (această traducere a fost făcută de Maphrian Basil Ishaq Gobeyr (W, d. 1721). Doi scriitori remarcabili în limba siriacă pentru această perioadă sunt Patriarhul Caldean Iosif II, cu rezidența în Amid/Diarbekir (E, d. 1731), autor al lucrărilor „Magnetul” și „Oglinda strălucitoare” (ambele foarte populare și citite în manuscris), și

Mitropolitul Basileios Shem'un de Tur 'Abdin (W, martirizat în anul 1740), autor al: „Cărții de Teologie” (1714), „Corabia Tainelor” (versuri pe teme teologice; 1727/9), „Armura recunoștinței și Speranța Credinței” (1723, tradusă ulterior în arabă) și numeroase omilii și poeme. De asemenea, Shem'un a compilat un *dicționar*, fundamentat pe unul mult mai vechi, semnat de Bar Bahlul (sfârșitul sec. al X-lea).

F.Secolul al XX-lea

Sfârșitul secolului al XIX-lea a adus o renaștere considerabilă a activității literare în Siria. Una dintre figurile remarcabile a fost Toma Audo, mitropolit caldean de Urmia (E, 1853-1917), care, printre multe alte lucrări, a compilat un foarte valoros „Dicționar Siriatic-Siriatic” (1896, retipărit în 1985). Între figurile importante ale acestei perioade se numără: Patriarhul Sirian Catolic Rahmani (W, 1848-1929), Patriarhul Sirian Ortodox Efrem Barsaum (W, 1887-1957) și Mitropolitul Filoxene Yuhanon Dolabani (W, 1885-1969). Dolabani a fost cel care a tradus în siriacă importanta „Istorie a Literaturii Siriace” a lui Barsaum și drama „Teodora” a lui Paulos Behnam, ambele scrise inițial în arabă.

Mai mulți scriitori din sec. al XX-lea au folosit siriaca drept vehicul pentru literatura laică. Un pionier în acest domeniu a fost Na'um Fa'yeq (W, 1868-1930), care a întemeiat periodicul „Steaua Răsăritului”, în anul 1908. S-au realizat de asemenea mai multe traduceri în siriacă din literatura laică apuseană, între acestea numărându-se romanul „Paul și Virginia”, al lui Bernard de Saint Pierre, tradus de Paulos Gabriel (W, d. 1971) și Ghatta Maqdasi Elyas (W) și publicat (în 1955) sub titlul d „Myatruto” (Virtute), și piesa lui Racine „Athalie” (tradusă de Abrohom Isu (Bagdad, 1978). Cele mai recente traduceri cuprind „Prințul” lui Machiavelli (de Gabriel Afram), publicată în Suedia, în anul 1995. O creștere considerabilă a scrierilor în limba clasică siriacă, atât

în proză, cât și în versuri, continuă și astăzi, atât în Orientul Mijlociu și (mai ales) în Diaspora, acum împrăștiată peste tot în lume.

Apendice: Tabel cronologic al autorilor (sec. II-XIII)

Secolul

Sec. II-III	*Peșita V.T.
	*Diatesaronul
	*Vechile Evanghelii Siriene
	*Cartea legilor țării (Școala lui Bardesan)
	*Odele lui Solomon
	*Faptele lui Toma
	Melito „Filosoful”
	Sentințele lui Meandru
	Mara
	*Ahikar
Sec. IV	*Afraate (337-345)
	*Efrem (d. 373)
	*Cartea treptelor
Sec. V	Cirilona
	Balai
	*Ioan Singuraticul
	*Poezia Anonimă (soghyatha, memre, madrashe)
	*Proza Anonimă (hagiografia)
	Avram de Quidun
	Omul lui Dumnezeu (Alexie)
	Martirii din Edesa (Shmona, Gurya, Habbib)
	Învățătura lui Addai
	Legenda Matirilor Edesieni (Barsamya,

	Sharbel)
	Eufemia și Gotul
	Martirii Persani
	Simeon Stâlplnicul
	„Romanul lui Iulian”
	Rabbula
	Omiliile despre Avram și Isaac
Sec. V-VI	*Nasrai (E)
	*Iacob de Sarug (W, d. 521)
	Simeon Olarul (W)
	*Filoxene/Aksenoyo (W, d. 523)
	Isaac de Antiohia (W)
	Symmachus (W)
Sec. VI	Anonimus, „Cronica lui Iosua Stilitul” (W)
	Ștefan bar Sudhaili (W)
	Sergiu de Resh’aina (W, d. 536)
	Simeon de Beth Arsham (W)
	Ilie (W)
	*Daniel de Salah (W)
	*Cirus de Edesa (E)
	Toma de Edesa (E)
	Anonimus, „Cronica Edesei” (W)
	*Ioan de Efesa (W)
	Petru de Kallinikos (W)
	Anonimus, „Cronica lui Preudo Zaharia”
	Ahudemmeh (W?)
	Avram de Narhpar (E)
	Anonimus, *, „Peștera comorilor” etc.
Sec. VI-VII	Barhadbeshabba ’Arbaya (E)
	Barhadbeshabba de Halwan (E)
	Shubhalmaran (E)
	*Babai cel Mare (E, d. 628)

	*Shadona/Martirius (E)
	Isho 'yahb II (E, d. 646)
	Ioan al Sedrelor (W, d. 648)
	Marutha (W, d. 649)
	Grigorie de Cipriu (E)
	Anonimus, „Memra despre Alexandru cel Mare” etc.
Sfârșitul sec. VII	Sever Sebokht (W, 666/7)
	Gabriel Qatraya (E)
	Avram bar Lipeh (E)
	Anonimus, „Cronica Khuzistan” (E)
	*Isho 'yahb III (E, d. 659)
	*Isaac de Ninive (E)
	Shem'on cel Grațios (E)
	Dadisho' (E)
	Ioan bar Pankaye
	Anonimus, „Apocalipsa lui Pseudo Metodie”; hagiografie
Sec. VII-VIII	*Iacob de Edesa (W, d. 708)
	*George, episcopul triburilor arabe (W, d. 724)
Sec. VIII	Anonimus, „Comentariu Diyarbekir” (E)
	Sergiu Stilitul (W)
	Ilie (W)
	*Ioan de Dalyatha/Ioan Saba (E)
	*Iosif Hazzaya/ „profetul” (E)
	Avram bar Dashandad (E)
	*Anonimus, autorul „Cronicii Zuqnin” (W, c. 776)
	*Teodor bar Koni (E)
Sec. VIII-IX	*Timotei I (E, d. 823)
	*Isho' bar Nun (E, d. 828)
Sec. IX	*Iov de Edesa (E)

	*Ioan de Dara (W)
	*Isho'dad de Merv (E)
	Nonnus de Nisibe (W)
	*Anton de Tagrit (W)
	*Anonimus, Pseudo George de Arbela
	*Toma de Marga (E)
	Isho'dnah (E)
	Anonimus, „Comentariu la V.T., N.T.”
	*Moshe bar Kepha (W, d. 903)
Sec. X	Ilie de Anbar (E)
	*Anonimus, autorul „Cărții Cauzei Cauzelor” (W)
	Emanuel bar Shahhare (E)
Sec. XI	Ilie de Nisibe (E, d. 1046)
Sec. XII	*Dionisie bar Salibi (W, d. 1171)
	Ilie III Abu Halim (E, d. 1190)
	*Mihail I, „cel Mare” (W, d. 1199)
Sec. XIII	Ioanin bar Zo'bi (E)
	Solomon de Borsa (E)
	Giwargis Warda (E)
	*Anonimus, autorul „Cronicii anului 1234” (W)
	*Iacob Severus bar Shakko (W, d. 1241)
	*Barhebraeus/Bar 'Ebroyo/Abu 'l Farag (W, d. 1286)
Sec. XIII-XIV	*'Abdisho (E, d. 1318)
	Kharmis bar Qardahe (E)
	Dioscor de Gazoto (W)
	Anonimus, „Istoria lui Yahballaha III și Rabban Sauma” (E)
	Timotei II (E, 1353)

IV.Teme specifice

A.Sfânta Scriptură

Cea mai veche ediție printată a Noului Testament în limba siriacă a fost îngrijită de Johann Widmanstetter, cu ajutorul preotului sirian ortodox Moise din Mardin. Aceasta a fost publicată la Viena în anul 1555. Cele mai importante ediții integrale ale Bibliei în siriacă (Peșita), care au urmat celei din anul 1555, sunt:

- Biblia poliglotă de la Paris (W; 1645); partea de limbă siriacă a fost îngrijită de maronitul Gabriel Sionita;
- Biblia poliglotă de la Londra (W; 1657), editată de Brian Walton;
- Ediția lui Samuel Lee (W; 1823);
- Ediția publicată de „American Mission’s Press” în Urmiah (E; 1852);
- Ediția publicată de „Dominican Press” în Mosul (E; 1887-1892);
- Ediția „Trinitarian Bible Society” (E; 1913 și republicările), îngrijită de Joseph d-Qelayta după ediția Urmiah;
- Ediția publicată în Beirut (E; 1951), după cea apărută anterior la Mosul;
- „United Bible Societies Editions” (W; 1979). Ediția originală este o fotocopie, retipărită după varianta completă (Vechiul și Noul Testament) a lui S. Lee, la care s-a adăugat Cartea Apocalipsei (scrisă de mână și probabil îngrijită după ediția de la Mosul, aceasta fiind singura, alături de edițiile mai vechi, care cuprinde și cărțile deuterocanonice). În varianta republicată din anul 1988,

textul Noului Testament a fost preluat din ediția publicată în 1920, la „British and Foreign Bible Society”.

a.Edițiile Vechiului Testament:

1.Peșita

O ediție critică a Peșitei Siriace, tradusă după Biblia Ebraică, se găsește în curs de publicare la Institutul „Peșita” din Leiden (Olanda). Textul se bazează pe un manuscris din sec. VI-VII din Biblioteca Ambroziană, Milano (siglum: 7a1) și câteva variante de manuscrise anterioare secolului al XIII-lea sunt menționate în aparatul critic (câteva volume incluzând manuscrise vechi). Volumele publicate până în prezent sunt:

I.1. Facere, Ieșire (1977)

I.2. și II.1b. Levitic, Numeri, Deuteronom, Iosua (1991)

II.1a. Iov (1982)

II.2. Judecători, I-II Samuel (1978)

II.3. Psalmi (1980)

II.4. I-II Regi (1976)

II.5. Proverbe, Înțelepciunea lui Solomon, Eclesiastul (Qohelet), Cântarea Cântărilor (1979)

III.1. Isaia (1987)

III.3. Iezechil (1985)

III.4. Cel doisprezece profeți, Daniel (1980)

IV.3. Apocalipsa lui Baruh; IV Ezra (1973)

IV.6. Ode, Psalmii Apocrifi, Psalmii lui Solomon, Tobit, 1(3) Ezra (1972)

2.Sirohexapla

Această traducere în siriacă a Vechiului Testament nu a supraviețuit în întregime (parți din Pentateuh și cărțile istorice s-au pierdut). Următoarele sunt cele mai cunoscute ediții:

- A. Ceriani, *Codex Syro-Hexaplaris ...* (1874); o ediție foto-litografiată, alcătuită din mai multe manuscrise, din cea de a doua jumătate a Sirohexaplei, adăpostite în Biblioteca Ambroziană din Milano.
- P. de Lagarde, *Bibliothecae Syriacae...* (1892); cuprinde ce s-a mai păstrat din Pentateuh și cărțile istorice.
- W. Baars, *Texte noi din Sirohexapla* (1968), conține mai multe adaosuri la ediția *Lagarde*.
- A. Voobus, *Pentateuhul în versiunea Sirohexaplară* (CSCO Subsidia 45, 1975); o ediție fotografică a unui manuscris în care se cuprinde ultima parte a Pentateuhului.

3. „Siro-Lucianic”

Această traducere din secolul al VI-lea, din Septuaginta, a supraviețuit numai fragmentar și se pare că nu a cuprins mai mult de câteva cărți. Este foarte posibil ca traducerea să fi fost susținută de Filoxene (alături de varianta filoxeniană a Noului Testament), de vreme ce citează la un moment dat „*Comentariul*” acestuia la Prologul Evangheliei Sf. Ioan. Fragmentele care au supraviețuit au fost editate de A. Ceriani, în *Monumenta Sacra et Profana* 5 (1875).

O parte dintr-o altă traducere, aparținând tot secolului al VI-lea, la „Cântarea Cântărilor”, a supraviețuit de asemenea. În aceasta sunt combinate materiale din Peșita cu traducerea Septuagintei.

4. Iacob de Edesa (d. 708)

Spre sfârșitul vieții sale, Iacob a lucrat la o revizuire a mai multor cărți din Vechiul Testament, folosindu-se de materiale din Peșita, de varianta siro-hexaplară și de traducerea grecească a manuscrisului (sau manuscriselor) Septuagintei. O ediție a traducerii sale la Cărțile lui Samuel, realizată de A. Salvesen, este foarte aproape de a fi publicată.

Cărțile apocrife și deuteronomice

Acestea au fost traduse din greacă, cu excepția *Eclesiastului* (Bar Sira), care a fost preluat direct din textul original ebraic. Ediția standard este cea a lui P. de Lagarde (1961), însă textele pot fi găsite în edițiile Peșitei de la Mosul, și în „United Bible Societies”.

b.Edițiile Noului Testament:

1.Peșita

Cea mai bună ediție, bazată pe manuscrise vechi, este cea de la „British and Foreign Biblical Societies” (1920 și variantele republicate). Textul său este inclus în ediția Sfintei Scripturi în limba siriacă, de la „United Bible Societies” (1988, vezi mai jos). Aceasta include „Epistolele mici sobornicești” (II Petru, II-III Ioan, Iuda) și „Apocalipsa”, într-o traducere anonimă din secolul al VI-lea (aceste cărți lipsesc din traducerea Peșitei).

2.Traducerea Siriacă Veche

Cea mai cunoscută ediție, întărită de traducerile englezești, este cea a lui F.C. Burkitt, „Evangelion da-Mepharreshe I-II” (1904). Aceasta se folosește de manuscrisul Curetonian, folosind de asemenea în aparatul critic fragmente din Sinaiticus.

3.Versiunea Harkleană

Cea mai completă ediție a Noului Testament rămâne totuși cea a lui J. White, cu titlul pe larg „Sacrorum Evangeliorum ... Versio Syriaca Philoxeniana I-II” (1778, 1779/1803). Pentru edițiile mai recente, cu părți din versiunea Harkleană a N.T., vezi (d) mai jos.

4.Ediții comparate

Pentru Sfintele Evanghelii, citatele din Vechiul Testament, Peșita și versiunea Harkleană sunt prezentate de o manieră foarte convențională de G. Kiraz, în lucrarea „Ediția Comparată a Evangheliilor Siriace I-IV” (1996).

Pentru Epistole, textul Peșitei și versiunii Harkleene este prezentat, împreună cu citate din scriitorii sirieni (și traduceri siriace ale textelor grecești) în ediția lui B. Aland și A. Juckel, *Das Neue Testament in syrischer Uberlieferung*, I (1886; Epistolele Sobornicești); II,1 (1991; Romani, I Corinteni); II, 2 (1995; II Corinteni - Coloseni).

c.Instrumente de lucru

1.Concordanțe

Concordanțele biblice sunt disponibile pentru următoarele cărți:

- Peșita V.T.; *Pentateuh*: W. Strothmann (1986); *Cărțile istorice*: W. Strothmann (în curând); *Profeți*: W. Strothmann (1984); *Psalmi*: N. Sprenger (1976); *Ecclesiast* (Peșita și Sirohexapla): W Strothmann (1973); *Ben Sirah*: M. Winter (1976). O concordanță completă la Peșita V.T. se află în pregătire la Institutul „Peshitta” din Leiden.
- Peșita N.T.; G.Kiraz, *O concordanță computerizată la versiunea siriacă a N.T.*, I-VI (A Computer-Generated Concordance to the Syriac N.T. I-VI) (1993).

2.Dicționare (NT)

- W. Jennings, *Lexicon to the Syriac NT/ Lexicon al Noului Testament în limba siriacă* (1926);
- T. Falla, *A Key to the Peshita Gospels I (alph to dalath)/ Cheia Evangheliilor Peșitei*, I (1991);

- G. Kiraz, *Lexical Tools to the Syriac New Testament/ Instrumente lexicale pentru Noul Testament în Siriacă* (1994).

3.Introduceri de bază

- A. Voobus, în lucrarea *Interpreter's Dictionary of the Bible, Supplement/ Dicționar explicativ al Sfintei Scripturi, Supliment* (1976), 848-54;
- B.M. Metzger, *Early Versions of the NT/ Versiuni timpurii ale N.T.* (1977), capitolul 1;
- P.B. Dirksen, *The OT Peshitta/ Peșita Vechiului Testament*, în M.J. Mulder (ed.), *Miqra* (1988), 255-97;
- S.P. Brock, în *Anchor Dictionary of the Bible/ Dicționar de bază al Sfintei Scripturi*, 6(1992), 794-9;
- Idem, *The Bible in the Syriac Tradition/ Biblia în Tradiția Siriacă* (SEERI, Correspondence Course 1; 1989).

B.Exegeză

Câteva genuri distincte de interpretare sunt folosite pentru comentariile exegetice:

- *Comentarii pe cărți individuale*: Efrem, Ioan de Apamea, Daniel de Salah etc.
- *Comentarii la întreaga Sfântă Scriptură*: Isho'dad, Anonimus, Dionisie Bar Salibi, Barhebraeus.
- *Comentarii la Hexaemeron*: Narsai (în versuri), Iacob de Sarug (în versuri), Iacob de Edesa, Moise bar Kepha, Emanuel bar Shahhare (în versuri).
- *Omilii în versuri pe anumite scene biblice*: Narsai, Iacob de Sarug.
- *Scolii*: Iacob de Edesa, Teodor bar Koni.
- *Întrebări și răspunsuri*: Isho 'barnun.
- *Teologice*: Filoxene.
- *Comentariu la Lecționar*: Gannat Bussame („Grădina desfătărilor”, E).

Cele mai importante traduceri ale unor lucrări exegetice din limba greacă în siriacă, ce s-au păstat, sunt următoarele (așezate aici în ordine alfabetică):

- Sf. Atanasie, *Comentarii la Psalmi*;
- Sf. Vasile cel Mare, *Comentariu la Hexaimeron*; diferite omilii cu anumite pasaje;
- Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire* (la Pentateuh); *Omilii la Luca*;
- Eusebiu de Cezareea, *Întrebări și răspunsuri din Evanghelie*;
- Sf. Grigorie de Nyssa, *Comentariu la Cântarea Cântărilor*;
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Noul Testament* (numai câteva fragmente din aceste lucrări, unele la cărțile V.T. și altele la N.T. s-au păstrat);
- Teodor de Mopsuestia, *Comentariu la Cartea Facerii* (fragmente), la *Psalmi* (incomplet), *Eclesiast*, *Ioan*.

Următoarele lucrări menționate oferă o foarte importantă orientare cronologică (incluzând aici câteva lucrări neamintite în Capitolul II; lucrările scrise în paranteze nu au supraviețuit). Există astfel o interacțiune considerabilă între Estul și Vestul tradiției exegetice siriene, urmând ca prin comentariile arabe ale lui Ibn Tayyb, tradiția exegetică a Bisericii Siriene de Răsărit să interacționeze cu tradițiile târzii ale coptilor și etiopienilor ortodocși.

- Sec. IV – Sf. Efrem
- Sec. V – traducerea din greacă în siriacă: *Hexaimeronul* Sf. Vasile cel Mare, Ioan de Apamea, Nasrai și Teodor
- Sec. V-VI – Iacob de Sarug, Sf. Ioan Gură de Aur, Filoxene, Eusebiu, Ioan bar Aphthonia, Sf. Atanasie, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Chiril al Alexandriei.
- Sec. VI – Daniel de Salah (Ahob) (Hnana).
- Sec. VII – *Sirohexapla* lui Iacob de Edesa (Gabriel de Qatar).

- Sec. VIII – George de Be’eltan Anon, *Comentariu la Facere, Ieșire IX*; Teodor Bar Koni.
- Sec. IX – Ioan de Dara, Isho’barnun, Moise bar Kepha, Isho’dad de Merv, Anonimus, *Comentariu la VT și NT*.
- Sec. X – Emanuel bar Shahhare.
- Sec. XI – Ibn din Tayyb (arabă).
- Sec. XII – Dionisie bar Salibi.
- Sec. XIII – Barhebraeus, *Gannat Bussame* (Comentariu la Leționar).

Un foarte bun ghid introductiv în literatura exegetică siriacă a Vechiului Testament a fost publicat de L. van Rompay, în ediția M. Saebo, *Biblia Ebraică/ Vechiul Testament: Istoria interpretării*, I, i (Gottingen, 1996), 612-41 (o variantă adăugită va apărea într-un viitor volum); și în lucrarea sa *Literatura exegetică siriacă și apropierea dintre tradițiile siro-orientale și siro-occidentale*, în „Parole de l’Orient” 20 (1995), 221-35. Pe Noul Testament, o cercetare este oferită de J.C. Mc Cullough, *Cele mai cunoscute școli teologice din Răsărit*, în „Theological Review” 5 (1982), 14-33, 79-126.

C.Liturgică

a.Anaforalele

1. *Biserica de Răsărit* - are în uz trei Anaforale, cea mai importantă dintre ele fiind cea a lui Addai și Mari (sau „a Apostolilor”). Aceasta este cea mai veche anafora creștină care s-a păstrat și se află încă în uz. Celelalte două anaforale (ambele traduse probabil în limba greacă) sunt atribuite lui Teodor de Mopsuestia și lui Nestorie. Există o ediție critică (cu studiu introductiv) cu privire la *Anaforaua lui Addai și Mari*, realizată de A. Gelson, *The Eucharistic Prayer of Addai and Mari/ Rugăciunea euharistică a lui Addai și Mari* (1991), și la *Anaforala lui Teodor* de J. Vadakkal, *The East Syriac Anaphora of Mar Theodore of Mopsuestia/ Anaforaua Bisericii*

Siriene de Răsărit a lui Mar Teodor de Mopsuestia (1989). Câteva traduceri ale acestor texte liturgice se mai pot găsi și la K.A. Paul și G. Mooken (1967).

2. *Ortodoxi Sirieni* (și Maroniții) - peste 70 de *anaforale* au supraviețuit (o listă în acest sens este oferită de A. Raes, *Anaphorae Syriacae* I.i (1939), xi-xiv, precum și în *Ephemerides Liturgicae* 102 (1988), 441-45). Acestea le sunt atribuite nume de autori din vremurile apostolice, până în Evul Mediu și, în câteva cazuri, atribuirea lor diferă de la manuscris la manuscris. Anumite texte liturgice sunt legate de anaforalele provenite din alte tradiții liturgice. Așa se face că *Anaforaua Celor XII Apostoli*, din tradiția Siro-Ortodoxă, se înrudește cu textul grecesc al *Anaforalei Sfântului Ioan Gură de Aur* și *Anaforaua* (Maronită) atribuită lui Sharrar (sau Petru III) este legată de *Anaforaua Apostolilor Addai și Mari*, din Biserica de Răsărit. O ediție critică a celor 22 de texte anaforalice, cu o prefață tradusă în latină, se poate găsi în seria „*Anaphorae Syriacae*” (Roma, 1939-). Volumele publicate conțin:

I.i. (1939), Timotei de Alexandria, Sever de Antiohia;

I.ii. (1940), Grigorie de Nazianz, Ioan Hrisostom, XII Apostoli I-II;

I.iii. (1944), Dioscor I-II, Chiril;

II.i. (1951), Iacob de Sarug I-III, Ioan Saba;

II.ii. (1953), Iacov I-II, Grigorie, Ioan;

II.iii. (1973), Celestin, Petru III (= Sharrar), Toma;

III.i. (1981), Ioan de Borsa, Iacob de Edesa, Iulius.

Traducerea latină a mai multor texte anaforalice încă nepublicate se poate găsi în E. Renaudot, *Liturgiarum Orientalium Collectio* II (1716, republicat în 1847, 1970).

Două ediții bilingve curente însumează o colecție destul de generoasă de anaforale:

A. Konat (ed.; Pampakuda 1986), *Syriac-Malayalam*: Iacov (în formă scurtă), Dionisie bar Salibi I, Ioan Hrisostom (=Ioan de Harran), Ioan Evanghelistul, Matei Păstorul, Eustație

I, Iulius, Xystus, Petru II, XII Apostoli II, Isaac, Avram Căutătorul și o alta compilată din mai multe anaforale.

Mar Atanasie Samuel (ed.; Lodi, NJ, 1991), *Siriacă-Engleză*: Iacov, Marcu, Petru II, XII Apostoli II, Ioan Evanghelistul, Xystus, Iulius, Ioan Hrisostom (=Ioan de Harran, în lista *Raes*), Chiril al Alexandriei, Iacob de Sarug I, Filoxene I, Sever, Dionisie bar Salibi I.

b.Botezul

1.*Biserica de Răsărit* - Rânduiala liturgică baptismală care se folosește astăzi merge înapoi în timp, până la Iasho 'yah III (d. 659). O traducere a acesteia se poate găsi la Paul și Mooken (vezi mai sus, sub anaforale).

2.*Sirienii Ortodocși* - Prezentul serviciu baptismal îi este atribuit lui Sever de Antiohia. Există în două forme oarecum diferite, una asociată Antiohiei, cealaltă Tagritului. Alte două servicii baptismale s-au păstrat de asemenea, însă nu se mai folosesc în rânduială, una fiind atribuită lui Timotei de Alexandria, cealaltă având autor anonim. Acestea au câteva legături cu ritul Maronit.

Există o ediție bilingvă, Siriacă-Englezească, a *Rânduiei baptismale antiohiene*, a lui A.Y. Samuel (1974). Tot el a publicat de asemenea o ediție bilingvă a rânduieiilor de căsătorie și înmormântare (1974). O traducere englezească a *Rânduiei de la Tagrit* (încă folosită în India) se poate găsi în M. Elenjikal, *Baptism in the Malankara Church/ Botezul în Biserica din Malankara* (1974). Celelalte două vechi rânduiei liturgice sunt traduse de S.P. Brock în „Le Museon”, 63 (1970), 367-431 (Timotei) și în „Parole de l’Orient”, 8 (1977/8), 311-46 (Anonimus).

3.*Maroniții*. Serviciul liturgic îi este atribuit lui Iacob de Sarug (și într-adevăr există foarte multe paralele cu scrierile sale). O ediție fotografică a celor mai vechi manuscrise, cu traducere franțuzească, este oferită de A. Mouhahha, *Les rites*

de l'initiation dans l'église maronite (1978); o revizuire a textului (din 1942) se află în uzul curent al Bisericii Maronite.

4. *Melkiții* - Cea mai veche formă de rânduială baptismală, înaintea riturilor bizantine din Evul Mediu, a supraviețuit în câteva manuscrise atribuite Sf. Vasile cel Mare. Un scurt text, cu câteva trăsături arhaice, se păstrează de asemenea (ediție și traducere de S.P. Brock, în „Parole de l'Orient” 3(1972), 119, 30).

c. Oficiul săptămânal și Imnele Praznicale (Hudra/Fenqitho)

1. *Biserica de Răsărit* - ET a serviciului săptămânal de A.J. Maclean, *East Syrian Daily Offices* (1984, republicat în 1969). ET cu părți specifice din Hudra se pot găsi în J. Moolan, *The period of Anunciation, Nativity...* (1985); P. Kuruthukulangara, *The Feast of the Nativity...* (1989); și V. Pathikulangara, *Resurrection, Life and Renewal...* (1982).

2. *Sirienii Ortodocși* - ET a serviciului săptămânal (Shehimo) de Bede Griffiths, *Book of Common Prayer with the Harp of the Spirit* (1980). ET adaptat la Fenqitho de Francis Acharya, *The Crown of the Year I-III* (1982-6).

3. *Maroniții* - ET din Fenqitho, *The Prayer of the Faithful*, după „Maronite Liturgical Year” I-III (1982-5).

D. Drept canonic

a. Răsăritul Sirian

Cea mai importantă colecție este un vast corpus de aproximativ 80 de texte, a căror redactare finală a fost asociată cu numele Catolicosului Ilie I (d. 1049), dar care ar putea fi de altfel dintr-o perioadă mai târzie. Textele sunt ordonate aproximativ cronologic, iar cele mai importante părți constitutive sunt:

- *Canoanele Pseudo Apostolice* (în două colecții, de 27 și 83 de canoane);

- *Canoanele de la Ancira, Neocezarea, Niceea, Gangra, Antiohia, Laodiceea, Constantinopol I, Cartagina, Calcedon;*
- *Scrisorile lui Marutha și cele 73 de canoane (ET);*
- *Diferite acte sinodale și alte scrisori;*
- *Sinoadele Bisericii de Răsărit, cunoscute adesea ca „Sinodicon Orientale” [FT, ET în pregătire]. Acestea sunt alcătuite din: Sinodul lui Isaac (410); Sinodul lui Yahballaha (419/20); Sinodul lui Dadisho (423/4); Sinodul lui Aqaq (485, 486); Sinodul lui Baboi (497); Sinodul lui Aba (543/4); Sinodul lui Iosif (554); Sinodul lui Ezechiel (576); Sinodul lui Isho 'yab I (585/6); Sinodul lui Sabrisho (596); Sinodul lui Grigorie (605); Sinodul lui Giwargis (George) (676).*

Tot aici sunt incluse de asemenea și documentele următoare:

- *Diferite reguli monastice (ET);*
- *Statutele Școlii din Nisibe (ET);*
- *Deciziile canonice ale lui Hananisho (773-780); Timotei I (780-823); Isho 'barnun (823-28);*
- *Compendiile canonice de Simeon de Revardashir (sec. 7), Isho 'bokht (sec. 8/9) și Abdisho 'bar Bahriz (sec. 9);*
- *Cartea Siro-Romană a Legii;*
- *Diferite documente ale lui Timotei I;*
- *Diferite tratate despre moștenire.*

Între celelalte compendii ale Răsăritului Sirian sunt incluse și cele ale lui Gabriel de Basra (884/91), care nu s-au păstrat integral; *Nomocanonul (LT)* și *Regulile judecății bisericești (LT)*, compilate de Adisho, mitropolit de Soba (Nisibe; vezi punctul 96 de mai sus); și *Cartea Părinților (Liber Patrum; LT)*, atribuită Catolicosului din secolul al IV-lea, Simeon bar Sabba'e, dar aparținând probabil sec. XIII-XIV. Un important compendiu de drept canonic din Răsăritul Sirian a fost editat în arabă de Ibn at-Tyyib (d. 1043), intitulat „*Fiqh and Nasraniya*” (*Legea creștinismului*).

Un ghid de mare ajutor pentru textele canonice ale Bisericii de Răsărit poate fi găsit în lucrarea lui A. Thazhat, *The Juridical Sources of Syro-Malabar Church/ Sursele juridice ale Bisericii Syro-Malabar* (Kottayam 1987) și în W. Selb, *Orientalisches Kirchenrecht, I, Die Geschichte des Kirchenrechts der Nestorianer* (Viena, 1981). În franceză s-a publicat o analiză fină a legii canonice din Biserica de Răsărit, semnat de J. Dauvillier, în *Dictionnaire de droit canonique*.

b. Apusul Sirian

Mai multe colecții consistente privind dreptul canonic au supraviețuit, cu conținut oarecum diferit. Unul dintre aceste manuscrise (*Damascus Patr.* 8/11 din 1204) a fost publicat în întregime sub titlul de „The Synodicon...”/ *Sinodiconul* (ET). Între lucrările cu ajutorul cărora a fost realizată această colecție specială, amintim pe următoarele:

- *Canoanele Apostolice*;
- *Dispozițiile Apostolice prin Hipolit*;
- *Canoanele de la Niceea, Ancira, Neocezarea, Gangra, Antiohia, Laodiceea, Constantinopol I, Efes I, Calcedon*;
- *Canoanele lui Ioan bar Qursos*;
- *Canoanele lui Rabbula*;
- *Extrase din Scrisorile lui Sever*;
- *Extrase din Iacob de Edesa*;
- *Canoanele patriarhilor George, Quryaqos, Dionisie, Ioan și Ignatie*;
- *Texte pe diferite teme, ca de pildă despre căsătoriile ilicite și moștenire, preluate din dreptul musulman*;
- *Cartea Siro-Romană a Legii*;
- *Mai multe exemple adiționale din Sever și alți autori*;
- *Canoanele mănăstirii Mar Mattai*;

- *Canoanele lui Ioan de Mardin* pentru mănăstirea Mar Hanaya (=astăzi Deir ez-Za'faran, în vecinătatea localității Mardin).

Alte colecții importante sunt:

-*Didascalia Apostolorum* din sec. al IV-lea (ET) (în greacă s-a pierdut), care a fost inclusă în câteva dintre colecțiile sinodale;

-*Actele celui de al doilea Sinod Ecumenic de la Efes* (449) (GT, ET), păstrate într-un singur manuscris.

-*Nomocanonul lui Barhebraeus* a generat de asemenea o colecție de canoane, ordonate tematic.

Cele mai bune ghiduri ale textelor canonice din Apusul Sirian sunt:

-A.Voobus, *Syrische Kanonessammlungen, IA, B Westsyrische Originalurkunde* (CSCO 307, 317; 1970);

-W.Selb, *Orientalisches Kirchenrecht, 2, Die Geschichte des Kirchenrechts der Westsyrier* (Viena, 1989).

E.Literatura și spiritualitatea monastică

Este foarte important să distingem diferitele perioade (în evoluția literaturii și spiritualității monastice siriene):

1.Secolele III-IV

În această perioadă, literatura ascetică siriacă și-a împrăștiat anumite caracteristici, care au distins-o de dezvoltările din aceeași perioadă, apărute în sânul monahismului egiptean. Cele mai valoroase mărturii despre această formă de „proto-monahism” (cum ar putea fi numit) au fost generate de Afraatem în *Demonstrațiile 6-7*. Viața consacrată era trăită în sânul primelor comunități creștine, fie în gospodăria comună, fie în cadrul familiei, fără o retragere dintr-însele și fără înstrăinare (așa cum era în Egipt), fiind asumate în mod evident anumite voturi (probabil la Botez, care

se administra pe atunci la vârsta maturității). În cele două situații, pentru astfel de persoane, sunt folosiți doi termeni: *ihidaye* și *bnay qyama*. De altfel, mai târziu, termenului de *ihidaye* i s-a adăugat înțelesul de „solidar/singuratic”, sau „călugăr” (tradus în greacă: „*monachos*”). În secolul al IV-lea, termenul a dobândit conotații mai ample, cum ar fi: „singur” (celibatar), „minte-adunată” și (mai presus de toate) următor și imitator al lui Hristos *Ihidaya* (temenul care traduce grecescul „*monogenes*”). Originile și fundamentul semantic al celui alt termen, *bnay qyama* (de la singularul *bar/bath qyama*), sunt controversate și traducerea uzuală cu înțelesul de „fii (i.e. membrii) ai legământului” nu este foarte sigură. S-ar părea că temenii de *ihidaye* și *bnay qyama* se referă împreună la persoanele care au ales să trăiască o viață consacrată castității. Din aceste categorii *bthule/btulatha*, „feciorelnicii” (bărbați sau femei) sunt necăsătoriți, pe când *quaddishe* (cu înțelesul literar de „sfânt”) definește cuplurile căsătorite, care au renunțat de bună voie la relațiile conjugale (termenul derivă din Ieșire XIX, 10; 15)⁵⁴. Un text important de la finele acestei perioade se găsește în “Cartea Treptelor” („*Liber Graduum*”).

2. Secolele V-VI

În această perioadă, tradiția locală a proto-monahismului sirian a fost absorbită de tradiția monastică generală, care s-a dezvoltat pe filiera monahismului egiptean în două forme diferite: tradiția cenobitică a Sf. Pahomie cel Mare și tradiția eremitică a Sf. Antonie cel Mare. În decursul primelor două secole, tradiția monahismului egiptean a câștigat tot mai mult prestigiu, cele mai importante texte privind monahismul egiptean fiind traduse din limba greacă în siriacă (amintim aici „Viața Sf. Antonie cel Mare”, „Istoria Lausiacă”

⁵⁴ „Zis-a Domnul către Moise: Pogoară-te de grăiește poporului să se țină curat astăzi și mâine, și să-și spele mâinile”; „Le-a zis Moise: Să fiți gata pentru poimăine și de femei să nu vă atingeți!”.

a lui Paladie, „Historia Monachorum”, precum și numeroase colecții de Apoftegme și ziceri din înțelepciunea Părinților Pustiei). Din această cauză, în decursul timpului, tradiția proto-monahismului sirian s-a stins și a fost uitată. În consecință, s-au descoperit noi origini pentru monahismul sirian, astfel că formarea monahismului sirian și mesopotamian a ajuns să fie acreditată de egipteanul Mar Awgen (Eugen) și de ucenicii săi. De asemenea, în această perioadă s-au tradus în siriacă multe alte lucrări monahale de limbă greacă, de amintit fiind aici o parte din scrierile lui Evagrie (d. 399), omiliile macariene, scrierile ascetice ale Sf. Vasile cel Mare, scrisorile lui Ammonius, “Corpus-ul Dionisian”, lucrări scrise de Marcu Ascetul și altele.

Primul autor siriac din această perioadă a fost Ioan de Apamea (care pare să aparțină începutului de secol al V-lea). Deși multe dintre lucrările sale așteaptă să fie publicate, Ioan se evidențiază ca o figură de mare importanță, atât în ceea ce îl privește, cât și pentru influența pe care, în mod evident, a avut-o asupra tradiției siriene de mai târziu (este promotor al modelului tripartit/trihotomic al vieții duhovnicești, cu treptele trupului, sufletului și duhului).

Din secolul al VI-lea, cei mai importanți scriitori sunt Filoxene și Ștefan bar Sudhaili, pentru tradiția siriacă de Apus, și Babai cel Mare în Răsărit (mijlocul secolului al VI-lea a făcut mărturia unei revitalizări a monahismului siriac, progres inițiat de Avram de Nashkar, în Biserica de Răsărit).

3. Secolele VII-VIII

Aceasta este perioada de înflorire a tradiției monahale din Răsăritul sirian, care a generat un număr mare de autori remarcabili, ce au scris despre diferitele aspecte ale vieții duhovnicești, cu ar fi: Shadona/Martirius, Isaac de Ninive, Ioan de Dalyatha (Ioan cel Bătrân, sau Saba) și Iosif Profetul (Hazzaya). În secolul al VII-lea, Ananisho a adunat laolaltă,

într-un singur volum, intitulat „Paradisul Părinților”, cele mai importante (clasice) texte ale monahismului egiptean. Au fost oferite de asemenea comentarii la cele mai vechi texte monastice (de amintit aici cel al lui Dadisho, la “Asketikon-ul” Avvei Isaia și la diverse Apoftegme. Mai multe dintre aceste texte monastice ale literaturii siriene de Răsărit au ajuns și în Palestina, în secolul al VIII-lea. Omiliile care formează „prima parte” a operelor Sfântului Isaac Sirul (împreună cu Scrisorile lui Filoxene și Patricius și cu patru omilii ale lui Ioan de Dalyatha) au fost traduse în greacă la mănăstirea Mar Saba, în vreme ce lucrări scrise de diferiți autori din tradiția monahismului sirian de Răsărit, tot din această perioadă, au fost citite și copiate în limba siriacă de călugării calcedonieni ortodocși (păstrându-se în Biblioteca Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai).

Tot în această perioadă, autorii sirieni din tradiția monahismului sirian de Apus apar angajați pe diferite direcții: în loc să scrie pe teme monahale, s-au ocupat de traducerea și comentarea textelor provenite din limba greacă (biblice, bisericești și laice deopotrivă). Cel mai cunoscut din acești monahi învățați este Ioan de Edesa (d. 708) (Trebuie amintit că de-a lungul secolelor au exista în mod firesc monahi copiiști, care ne-au transmis textele siriene, păstrate până astăzi).

4.Secolul al IX-lea

Din această perioadă ni s-au transmis două importante istorii monahale, scrise de Isho'dnah și Toma de Marga.

5.Secolele XII-XIII

Aceasta a fost o perioadă de revigorare a activității literare în limba siriacă, una dintre caracteristicile cele mai importante ale ei fiind folosirea de către anumiți scriitori sirieni a unor lucrări din tradiție islamică. De pildă, Barhebraeus, în

„Eticon-ul” său, folosește considerabil o lucrare influentă din acea perioadă, pusă pe seama lui al-Ghazzali.

Multe dintre textele relevante din această perioadă, sau de mai târziu, au rămas nepublicate, ca să nu mai vorbim de faptul că ele nici nu au putut fi studiate.

În cele ce urmează, vom prezenta în ordine cronologică cei mai importanți autori/scrieri (numerele din paranteze fac trimitere la secțiunea a III-a a cărții):

Cca. 400

- Afraate, *Demonstrațiile 6-7*;
- Liber Graduum/*Cartea treptelor* (=13);

Secolele V-VI

a.Scriitori sirieni:

- Ioan de Apamea (Ioan Singuraticul) (=16);
- Iacob de Sarug (=20), diferite memre și scrisori;
- Filoxene (=22), *Cuvântări, Scrisoarea către Patricius* și alte scrisori;
- Isaac de Antiohia (=23), diferite memre;
- Ștefan bar Sudhaili (=26), *Cartea Sfântului Ieroteu*;
- Sergiu de Resh'aina (=27), *Despre viața duhovnicească*;

b.Traduceri din greacă:

- Evagrie, numeroase lucrări;
- *Omiliile Macariene*;
- Sf. Atanasie cel Mare, *Viața Sf. Antonie cel Mare*;
- Paladie, *Istoria Lausiacă*;
- *Historia Monachorum*;
- Apoftegmata / *Ziceri din Părinții Pustiei*;
- Ammonas, *Scrisori*;
- Avva Isaia, *Asketikon*;
- Marcu Ascetul, numeroase lucrări;

- Dionisie Areopagitul (prima traducere, de Sergiu);
- Teodor de Mopsuestia, ultima carte despre „Calea desăvârșită a vieții”.

Secolele VI-VII

a.Scriitori sirieni:

- Avram de Nathpar (=38);
- Shubhalmaran (=42);
- Babai (=43), *Comentariu la Capetele Gnostice ale lui Evagrie Ponticul* (de aici „Cartea desăvârșirii” - s-a pierdut);
- Martirius/Sahdona (=44), “Cartea desăvârșirii”;
- Grigorie de Cipru (=48);
- Ananisho, compilarea „Cărții Paradisului” (a Părinților Egipteni);
- Isaac de Ninive (=55);
- Shem'on d-Taybutheh (=56);
- Dadisho (=57).

b.Traduceri din greacă:

- Dionisie Areopagitul (a doua traducere, de Focas, sfârșitul sec. al VII-lea);
- Ioan Climax / Scărarul, *Scara duhovnicească / Scara Raiului*.

Secolul al VIII-lea

- Ioan de Dalyatha (Ioan cel Bătrân/Ioan Saba) (=66);
- Iosif Hazzaya (=67);

Secolul al IX-lea

- *Istorieare mănăstirești* de Toma de Marga (=79) și Isho 'dnah (=80).

Secolul al XIII-lea

- Barhebraeus (=95), *Cartea porumbelului, Ethicon*;
- (Mai multe lucrări monastice, începând cu secolul al VII-lea, au rămas nepublicate).

Extrase din aceste traduceri se pot găsi în:

- S.P. Brock, *The Syriac Fathers on Prayer and the Spiritual Life* (Kalamazoo, 1987);
- A. Mingana, *Early Christian Mystics* (Woodbrooke Studies 7, 1934).

Următoarele lucrări oferă o orientare generală:

- S. Beggiani, *Introduction to Eastern Christian Spirituality: the Syriac Tradition* (Scranton, 1991);
- R. Beulay, *La lumiere sans forme. Introduction a l'etude de la mystique chretienne syro-orientale* (Chevetogne, 1987);
- G. Blum, *Mysticism in the Syriac Tradition* (SEERI Correspondence Course 7, 1990);
- R.C. Bondi, *The spirituality of Syriac-speaking Christians*, in B. Mc. Ginn and J. Meyendorf (eds.), *Christian Spirituality. Origins to Twelfth Century* (London, 1986), 152-61;
- S.P. Brock, *Syriac Spirituality*, in C.P.M. Jones and others (eds.), *The Study of Spirituality* (London, 1986), 199-215;
- Idem, *Spirituality in the Syriac Tradition* (SEERI, Moran Etho series 2, 1989);
- A. Guillaumont and I.H. Dalmais, „Syriaque (spiritualite)”, en *Dictionnaire de Spiritualite* 14(1990), 1429-50;
- A. Voobus, *History of Asceticism in the Syrian Orient* (3 volume, CSCO Subs.: 1958, 1960, 1988);

- P. Yousif, *An introduction to the East Syrian Spirituality*, in A. Thottakara (ed.), *East Syrian Spirituality* (Bagalore, 1990), 1-97.

Pentru perioada de început (în special secolul al IV-lea) și tradiția distinctă a proto-monahismului sirian, următoarele lucrări sunt de ajutor:

- S. Abouzayd, *Ihidayutha: a study of the life of singleness in the Syrian Orient* (Oxford, 1993);
- E. Beck, *Asceticisme et monachisme chez S. Ephrem*, în „L’Orient Syrien” 3(1958), 273-98;
- S.P. Brock, *Early Syrian asceticism*, „Numen” 20(1973), 1-19, retipărit în „Syriac Perspectives on Late Antiquity” (London, 1984);
- Idem, *The ascetic ideal: St. Ephrem and proto-monasticism*, în *The Luminous Eye* (Rome 1985/Kalamazoo 1992) ch. 8;
- S. Griffith, *Singles in God’s service...*, „The Harp” 4(1991). 145-59;
- Idem, *Monks, „Singles” and the „Sons of the Covenant”...*, în „Eulogema: Studies in honor of R. Taft” (Studia Anselmiana 110, 1994), 141-60;
- Idem, *Asceticism in the Church of Syria. The hermeneutics of early Syrian monasticism*, în V.L. Wimbush and R. Valantasis (eds.), *Asceticism* (1995), 220-48);
- A. Guillaumont, *Aux origines du monachisme chretien* (Abbaye de Bellefontaine 1979);
- T. Koonammakkal, *Early Christian monastic origins. A general introduction in the context of Syriac Orient*, „The Christian Orient” 13(1992), 139-62;
- R. Murray, *The exhortation to candidates for ascetical vows at baptism in the ancient Syriac Church*, „New Testament Studies” 21(1974/5), 59-80;

- Idem, *The characteristics of the earliest Syriac Christianity*, în N. Garsoian and others (eds.), *East of Byzantium. Syria and Armenia in the Formative Period* (Washington DC 1982), 3-16;
- G. Nedungat, *The convenantes of thea early Syriac speaking church*, „*Orientalia Christiana Periodica*” 39(1973), 191-215, 419-44;
- C. Stewart, *Working thea Earth of the Heart: the Messalian Controversy in History, Texts and Language to AD 431* (Oxford 1991) [*Despre relevanța Cărții Treptelor*].

Foarte multe articole bune, semnate de autori unici, din diferite perioade, se pot găsi în *Dicționarul de Spiritualitate*. O colecție de câteva reguli monahale, care au reușit să se păstreze până astăzi, putem găsi în lucrarea lui A. Voobus, *Syriac and Arabic Documents regarding Legislation relative to Syrian Asceticism* (Stockholm, 1960).

F.Cronici

Istoria scrisului din Siria a luat de-a lungul timpului diferite forme. Pentru „Istoria Universală” (începând de la Creație) și pentru „Istoria Bisericească”, modelele incipiente au plecat de la Eusebiu de Cezareea, a cărui Cronică și „Istoria Bisericească” au fost traduse în siriacă (de-a lungul timpului niciuna din ele nu s-a păstrat integral).

Primul scriitor sirian care a scris o Istorie Universală a fost Iacob de Edesa (d. 708), însă din aceasta au supraviețuit numai fragmente. Pentru Istoria Bisericească, primul scriitor sirian a fost Ioan de Efes (=34, sfârșitul sec. al VI-lea). Primele scrieri bisericești în siriacă au luat forma istoriilor locale, cea mai veche, care s-a păstrat, fiind lucrarea cunoscută de obicei astăzi ca a lui „Iosua Stilitul” (=25), aparținând începutului de secol al VI-lea.

Multe dintre cronicile siriene și alte lucrări istorice nu se mai păstrează, sau sunt parțial cunoscute prin refolosirea sau

citarea lor de mai târziu, în operele altor scriitori. O cronică deosebit de importantă, pierdută din păcate, este cea a patriarhului ortodox sirian, Dionisie de Telmahre (d. 845), acoperind perioada anilor 582-842. Întrebuințarea ei este legată în mod deosebit de numele lui Mihail cel Mare (=89) și de autorul anonim al cronicii din anul 1234 (=93), putând fi astfel reconstituită în parte.

Secolul al VII-lea, în mod particular, a produs un număr de texte apocrife, în care descrierea evenimentelor contemporane are de asemenea un rezultat apocrif. Este de amintit aici poemul lui Alexandru cel Mare (=49), din cca. 620, și Apocalipsa lui Pseudo Macarie (=59), din cca. 691/2.

Lucrări de Istorie Universală, care s-au păstrat (începând de la Creație, până în vremea autorilor lor):

- Pseudo Dionisie de Telmahre / *Cronica Zuqnin* (=69);
- Mihail cel Mare (=89);
- Anonimus (=93), *Cronica până la anul 1234*;
- Barhebraeus (=95), *Chronicon*.

Lucrări de Istorie Bisericească:

- Ioan de Efes (=34);
- Pseudo Zaharia Retorul (=36);
- Barhadbeshabba 'Arbaya (=40);
- Barhebraeus (=95), *Istoria Bisericească*.

Istории locale:

- Iosua Stilitul (=25);
- Cronica Edesei (=33);
- [Cronica Arbeleii: foarte multă incertitudine înconjoară această lucrare. Editorul ei (Mingana) susține că este o lucrare din secolul al VI-lea, însă după unele surse ar putea fi chiar lucrarea lui Mingana. În prezent, această problemă rămâne fără rezultat];

- Cronica Khuzistanului (=53).
 Au supraviețuit de asemenea numeroase fragmente din diverse cronici. Pentru istoria monahală, a se vedea lucrările prezentate mai sus.
 Pentru o orientare generală asupra acestei teme, următoarele mențiuni bibliografice sunt foarte utile:
- S.P. Brock, *Syriac sources for seventh-century history*, *Byzantine and Modern Greek Studies*, 2(1976), 17-36, reprinted in *Syriac Perspectives on Late Antiquity* (1984), ch. 7.
- Idem, *Syriac historical witting: a survey of the main surces*, „*Jurnal of the Iraqui Academy*” (Syriac Corporation) 5(1979/80), 297-326, retipărire în „*Studies in Syriac Christianity*” (1992), ch. 1.
- L. Corad, *Syriac perspectives on Bilad al-Sham during the Abbasid period*, în M.A. Al - Bakhit and R. Schick (eds.), *Bilad al-Sham during the Abbasid Period: 5th International Conference* (Amman 1991), 1-44.
- J-M. Fiey, *Les chroniques syriaques avaient-ils le sens critique?*, „*Parole de l’Orient*” 12 (1984/5), 253-64.
- P. Nagel, *Grundzuge syrischer Geschichtsschreibung*, în „*Berliner Byzantinische Arbeiten*”, 55 (1990), 245-259.
- A.N. Palmer, *The Seventh Century in the West-Syrian Chronicles* (1993) [Translation of excerpts with introductions].
- J.B. Segal, *Syriac cronicles as source material for the history of Islamic peoples*, în B. Lewis and P.M. Holt (eds.), *Historians of the Middle East* (1962), 246-58.
- W. Witakowski, *The Syriac Chronicle od Pseudo-Dionysius of Tel-Mahre. A study in the History of Historiography* (Uppsala, 1987).

G.Literatura laică

Acest capitol ar putea fi împărțit în mod convențional în:

- 1.Literatură populară și
- 2.Literatură scolastică.

1.Literatură populară

Mare parte din această literatură are un caracter internațional și se poate găsi tradusă în mai multe limbi diferite. Sunt notabile următoarele exemple:

- *Povestea lui Ahikar* (=III, 10). Scrisă cu probabilitate în secolul al VI-lea, sau al VII-lea î.Hr., această poveste aramaică a fost tradusă în limba greacă în perioada elenistică. Deși versiunea grecească nu a supraviețuit, lucrarea este citată ca sursă pentru o secțiune, centrată pe persoana lui Ahikar, într-un extras grecesc din *Viața lui Aesop*. A servit de asemenea ca fundament pentru traducerea de mai târziu a *Poveștii lui Ahikar*, din limba slavonă. Versiunea siriacă a istorisirii s-a păstrat în câteva forme ușor diferite, fiind folosită în traducerea ultimelor variante ale sale (în arabă, armeană, turcă veche, siriacă modernă etc.).
- *Fabulele lui Aesop*. Sunt mult mai vechi decât “Viața lui Aesop”, fiind transmise de-a lungul timpului în mai multe forme. O colecție a acestora a ajuns să fie tradusă în siriacă (ed.+ FT, B. Lefevre, 1941), unde numele de Aesopus a fost corupt în Iosipos (i.e. Josephus!). Limba siriacă a servit în schimb ca bază pentru traducerea în arabă (unde Aesop a fost înlocuit cu numele de Loqman) și apoi înapoi în greacă (la Melitene, sfârșitul secolului al XI-lea), unde lucrarea îi este atribuită lui Syntipas - de vreme ce a fost tradusă în același timp cu „Povestea lui Sindbad” (=grecul Syntipas), o altă lucrare populară, originară probabil din centrul Persiei.

- *Kalilah și Dimnah*. Această încântătoare colecție de fabule indiene (păstrate în „Pancatantra”) a fost tradusă în limba persană (fiind pierdute), în secolul al VI-lea, și apoi (de un anume Budh) în siriacă. Această primă traducere siriacă este cel mai vechi extras, care dă mărturie despre colecția din Orientul Mijlociu / Asia de Vest. Textul persan a fost tradus în arabă în secolul al IX-lea, de către Ibn al Muqaffa, și din această versiune s-a realizat cea de a doua ediție a traducerii siriace (la o dată necunoscută). Versiunea arabă a fost de asemenea sursa mai multor traduceri medievale, în: persană, greacă, spaniolă și ebraică, și astfel prin aceste traduceri, lucrarea a ajuns în Apusul Europei, în secolele XVI-XVII (purtaînd numele de „Bidpay” sau „Pilpay”/ „Arvuna”), unde s-a bucurat de o imensă popularitate (pentru traducerile celor două versiuni siriace, vezi Secțiunea V).
- *Istoria lui Alexandru cel Mare*, de Pseudo - Callisthenes, a fost un alt text care a captat imaginația populară, fiind de asemenea tradus (din greacă) în mai multe limbi, atât orientale, cât și occidentale. Versiunea siriacă (ed.+ ET, E.A.W. Budge, 1889) în mod surprinzător nu a fost tradusă direct din greacă și a venit pe filiera persană. Lucrarea a generat mai multe versiuni în limba siriacă, atribuite numelui lui Alexandru cel Mare, între acestea fiind și un lung poem apocaliptic de la începutul secolului al VII-lea (=III, 49), care este adesea în mod greșit atribuit lui Iacob de Sarug.

2.Literatura cultă

Aceasta ar putea cuprinde mai multe domenii de cunoaștere, precum: științele naturale, geografia, astronomia, matematica, medicina, filosofia, retorica etc. Trebuie însă amintit că multe lucrări din aceste domenii s-au pierdut. Scrieri dedicate în mod special științelor naturale, care au reușit să se păstreze în timp, sunt destul de rare („Cartea comorilor”, a lui Iov de Edesa, III, 73, este o excepție în acest sens), cea mai

mare parte a acestor teme (și geografia) fiind tratate în cuprinsul comentariilor despre Cele șase zile ale Creației (Hexaimeron). Astfel, comentariile la Hexaimeron ale lui Iacob de Edesa și Moise bar Kepha, în special, conțin foarte mult material relevant pe această temă. Pe astronomie au supraviețuit lucrările lui Sergiu de Rash'aina, Sever Sebokht și (mai presus de toate) lucrările lui Barhebraeus. În perioada Abbasidă (în mod special secolele VIII-IX), Gundishapor (Beth Lapat) s-a remarcat prin școala sa siriacă de medicină, și astfel foarte multe lucrări medicale au fost alcătuite în limba siriacă în această perioadă, deși foarte puține dintre acestea au reușit să supraviețuiască. Se remarcă astfel lucrarea cu titlul „Întrebări medicale”, a lui Hunayn ibn Ishaq. Această scriere, care se găsește în extras atât în siriacă, cât și în arabă, a fost de asemenea tradusă în limba latină, unde s-a făcut cunoscută sub numele de *Isagoga* (Introducere) lui Ioannitius, fiind descrisă drept „una dintre cele mai răspândite traduceri timpurii de medicină arabă” în Apusul Europei.

Primul autor siriac aplecat în mod deosebit spre filosofia greacă a fost Sergiu de Resh'aina (III, 27), care a oferit cititorilor sirieni o introducere la cele mai vechi lucrări de logică ale lui Aristotel (*Organon*), care au constituit de altfel baza întregii educații de înaltă clasă din antichitatea târzie. Mulți dintre scriitorii care au urmat s-au ocupat de tematici similare, câțiva dintre ei alcătuind comentarii, fie la anumite cărți din *Organon* (cu este de pildă Probus, care aparține cu probabilitate secolului al VI-lea), sau la întreaga colecție de logică aristotelică (cum a fost cazul lui Dionisie bar Salibi și Barhebraeus). Alții, asemenea lui Sever Sebokht, Atanasie de Balad și Iacob de Edesa în secolul al VII-lea, au alcătuit materiale introductive, spre folosul cititorilor sirieni, canalizându-i spre studiul filosofiei.

Secolele XII-XIII au făcut dovada unei activități enciclopedice intense, acoperind toate domeniile cunoașterii

umaniste. Multe dintre textele relevante din această perioadă încă așteaptă să fie publicate și studiate. În mod remarcabil, această situație vizează și cea mai mare și importantă lucrare enciclopedică de filosofie, alcătuită de Barhebraeus, *Crema științelor* (pentru traduceri din greacă, vezi mai jos).

În domeniul retoricii, cele mai importante lucrări sunt cele ale lui Anton de Tagrit, ale lui Iacob bar Shakko și ale lui Barhebraeus. Cea mai uzuală *Gramatică* din antichitatea târzie, a lui Dionisie Tharax, a fost tradusă (și adaptată) în siriacă la începutul secolului al VI-lea.

Traduceri

Scriitorii sirieni au jucat de asemenea un rol foarte important în traducerea din limba greacă a lucrărilor științifice de medicină și filosofie. Acest proces s-a desfășurat în trei faze importante:

1. *Traducerile din secolul al VI-lea*, câteodată având un caracter destul de interpretativ;

2. *Revizuirile din secolul al VII-lea*, sau noile traduceri, de obicei având menirea de a reproduce cu acuratețe textul original grecesc;

3. *Traducerile din secolul al IX-lea* (și revizuirile), de obicei servind ca primă treaptă pentru traducerea ulterioară în arabă.

Unul dintre cei mai vechi scriitori, care s-au ocupat de aceste scurte lucrări, a fost Sergiu de Resh'aina, care, pe lângă traducerea *Corpusului Dionisian* în siriacă, a tradus de asemenea un foarte influent tratat pseudo-aristotelician *Despre Univers* și lucrarea lui Alexandru de Aphrodisias cu titlul *Cauzele Universului* (pierdută în varianta grecească originală), împreună cu un considerabil număr de lucrări ale lui Galen.

Tot în această perioadă de început apar diferiți traducători anonimi, care traduc din cele mai populare lucrări de literatură, filosofie și etică greacă, cum ar fi: tratatele lui

Isocrates, Lucian, Plutarh, Themistius, precum și *Dialogul pseudo-platonic despre suflet* (al cărui original grecesc s-a pierdut), diferite maxime și ziceri din filosofii greci (între aceștia numărându-se și filosoafa pitagoreică Theano).

De asemenea, din cadrul acestei prime perioade fac parte și primele traduceri ale lucrărilor de logică ale lui Aristotel (care au stat la temelia educației de înaltă clasă în antichitatea târzie și Evul Mediu), împreună cu *Introducerea* lui Porfir (*Isagoga*) la acestea (aceste traduceri au fost atribuite uneori lui Sergius, însă nu pe bună dreptate).

De-a lungul celei de a doua perioade, s-a realizat un important număr de traduceri revizuite (în specificul lor literal) la *Organon*-ul lui Aristotel. Mulți dintre învățații care s-au angajat în această lucrare par să fi avut strânse legături cu mănăstirea din Qenneshre (de pe Eufrat). Între aceștia s-au remarcat patriarhul sirian ortodox Atanasie II (d. 687) și George, episcop al Triburilor Arabe (d. 724).

Cea de a treia perioadă (sfârșitul secolului al VIII-lea și în special începutul secolului al IX-lea) a fost martora unei mari înfloriri a lucrării de traducere din greacă în siriacă și arabă, mulțumită în general patronajului unui număr de califi abasizi și a interesului deosebit arătat de învățații arabi pentru moștenirea filosofiei și științei grecești. Mulți dintre primii traducători au aparținut diferitelor biserici siriene, găsind adesea mult mai avantajos să traducă mai întâi din greacă în siriacă (având avantajul celor câtorva secole de experiență în asemenea lucrare) și mai apoi din siriacă în arabă (pentru care nu exista încă un exercițiu propriu de traducere). Cel mai cunoscut dintre aceștia a fost Hunayn ibn Ishay (d.c. 873), a cărui lucrare de traducere a vizat texte biblice, medicale și filosofice (pe lângă această preocupare a semnat multe lucrări în nume personal, fiind un cunoscut autor).

În vreme ce arabii au încercat să înlocuiască limba siriacă, ca vehicul pentru cercetarea și învățarea literaturii laice

din Evul Mediu, multe dintre traduceri siriace au ajuns să fie copiate (aceasta s-a aplicat în special pentru lucrările realizate în cea de a treia perioadă). Prin urmare, este cunoscut din însemnările autorilor sirieni, precum Moise bar Kepha, Ioan de Dara, Dionisie bar Salibi, Ioacob bar Shakko, Barhebraeus și alții, că multe lucrări grecești din domeniul științei, medicinei și filosofiei au existat la un moment dat în traducere siriacă, chiar dacă manuscrisele lor nu au supraviețuit – sau în situația în care au reușit să se păstreze, s-au păstrat fragmentar (aceasta aplicându-se, de pildă, pentru versiunile siriace ale lui Euclid și *Meteorologiei* lui Teofrast).

O orientare generală și câteva ghiduri pe această temă putem găsi în următoarele însemnări:

- S.P. Brock, *Geek in Syriac and Syriac into Greek* = ch. 2 în SPB, *Syriac Perspectives on Late Antiquity* (London, 1984).
- Idem, *From antagonism to assimilation: Syriac attitudes to Greek learning* = 5 ch. In *Syriac Perspectives*.
- Idem, *Towards a history of Syriac translation technique*, III Symposium Syriacum (OCA 221, 1982), 1-14, = *Studies in Syriac Christianity* (Aldershot, 1992) ch.
- Idem, *The Syriac background to Hunayn's translation techniques*, Arm 3 (1991), 139-62.
- Idem, *The Syriac Commentary tradition* [on Aristotle's *Organon*], în C. Burnett (ed.), *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts* (London 1993), 3-18.
- R. Degen, *Ein Corpus medicorum syriacorum*, *Medizinhistorisches, Jurnal* 7 (1972), 114-22.
- Idem, *Galen im syrischen*, în V. Nutton (ed), *Galen: Problems and Prospects* (London, 1981), 131-66.
- De Lacy o'Leary, *How Greek Science passed to Arabs* (1949).

- M. Dols, *Syriac into Arabic: the transmission of the Greek medicine*, Arm 1 (1989), 45-52.
- G. Endress, *Philosophie und Wissenschaften bei den Syrern*, in H. Gaetje, *Grundriss der Arabischen Philologie II* (Wisbaden, 1987), 407-12.
- H. Hugonnard-Roche, *Aux origines de l'exegese orientale de la logique d'Aristote: Sergius de Resh'aina*, *Jurnal asiatique* 277 (1989), 1-17.
- Idem, *L'intermediaire syriaque dans la transmission de la philosophie greque a l'arabe: le cas de l'Organon d'Aristote*, *Arabic Science and Philosophy* 1 (1991), 187-209.
- Idem, *Note sur Sergius de Resh'aina, traducteur du grec en syriaque et commentateur d'Aristote*, in G. Endress and E. Kruk (eds), *The Ancient Tradition in Christian and Islamic Hellenism* (Leiden 1997), 121-43.
- G. Panicker, *The Book of Tresures* [by Job of Edessa], *The Harp* 8/9 (1995/6), 151-9.
- F.E. Peters, *The Greek and Syriac background*, in S. Hossein Nasr and O. Leaman (eds), *History of Islamic Philosophy* (London, 1996), 40-51.
- G. Strohmaier, *Humayn ibn Ishaq – an Arab scholar translating into Syriac*, Arm 3 (1991), 163-70.
- G. Troupeau, *Le role des Syriaques dans la transmission et l'exploitation du patrimoine philosophique et scientifique grec*, *Arabia* 38 (1991), 1-10.
- J. Watt, *Grammar, rethoric and Enkyklios Paideia in Syriac*, *Zeitschrift der deutschen morgenlandischen* 143 (1993), 45-71.
- Idem, *The Syriac reception of Platonic and Aristotelian rhetoric*, Arm 5 (1993), 579-601.
- M. Zonta, *Fonti greche e orientali dell'Economia di Barhebraeus nell'opera La Crema della Scienza* (Naples, 1992).

V. Traduceri în limba siriacă

Un vast număr de traduceri, majoritatea din limba greacă, au fost realizate în limba siriacă, de-a lungul secolelor V-IX. Cele mai vechi dintre ele sunt adesea destul de libere (și câteodată foarte extinse), însă în secolul al VI-lea și mai cu seamă în secolul al VII-lea a intrat în uz mai mult stilul literar al traducerilor, foarte multe din cele vechi fiind revizuite (sau câteodată refăcute de la început). Un nou val de traduceri a apărut în cea de a doua jumătate a secolului al VIII-lea și prima jumătate a secolului al IX-lea, ca parte a interesului general pentru lucrările din literatura filosofică grecească și literatura științifică arabă (adesea realizate prin intermediul limbii siriace).

Următoarele titluri sunt cele mai importante traduceri care au supraviețuit în limba siriacă (din greacă, dacă nu sunt menționate altfel; *indică faptul că originalul grecesc este în întregime sau în cea mai mare parte pierdut).

Sec. II (?)	Peșita Vechiului Testament (din ebraică)
	„Diatesaronul” (pierdut, în afară de citate)
Sec. III (?)	Evangheliile Siriace Vechi (ET)
	Majoritatea textelor apocrife din Vechiul Testament
Înainte de 411	„Constituțiile Clementine”
	*Titus de Bostra, „Împotriva maniheilor”
	*Eusebiu, „Teofania”
	*Eusebiu, „Martirii palestinieni” (ET)
Sec. IV-V	Eusebiu, „Istoria bisericească”
	Iosif Flaviu, „Cartea războaielor VI”
Sec. V	*Didascalia (ET)

	Sf. Vasile cel Mare, „Despre Sfântul Duh”; „Comentariu la Hexaemeron” (ET); diferite omilii
	*Teodor de Mopsuestia, „Omiliile catehetice” (ET)
Sec. V-VI	*Cartea legii siro-romane
	*Aristide, „Apologie” (ET)
	*Evagrie, diferite scrieri
	*Epifanie, „Despre greutatea și măsurile” (ET)
	Sf. Ioan Hrisostom, comentarii și diferite alte lucrări
	Sf. Grigorie de Nyssa, „Comentariu la Cântarea Cântărilor”, diferite alte lucrări
	Sf. Grigorie de Nazianz, „Omilii” (prima traducere)
	Sf. Atanasie, „Viața Sf. Antonie” (ET), diferite alte lucrări (ET)
	Sf. Chiril al Alexandriei, diferite lucrări
	Macarie, „Omilii” (GT)
	Ignatie de Antiohia, Scrisori (ET)
	Nil Ascetul, Scrieri monastice (IT)
	Paladie, „Istoria Lausiacă” (ET)
	„Istoria Monahilor” (ET)
	„Apophtegmata” (Ziceri ale Părinților Pustiei) (ET)
	Ammonius, „Scrisori” (ET)
	Avva Isaia, Asketikonul (FT)
	Themistius, Lucian, Pseudo Plutarh (diferite lucrări)
Sec. VI	Sf. Dionisie Areopagitul (prima traducere, de Sergiu de Resh 'aina)
	*Sever de Antiohia, „Omilii catehetice” (prima traducere, de Paul de Kallonikos)

	Iosif și Aseneth
	*Viața lui Petru Iberianul (GT)
	*Zaharia, „Viața lui Sever” (FT)
	*Nestorie, „Bazarul lui Heraclide” (ET, FT)
	Marcu Ascetul
	Kalilah și Dimnah (din Persia de Mijloc) (GT)
	„Romanul lui Alexandru” (din Persia de Mijloc) (ET)
	Porfirie, „Isagoga” (prima traducere)
	Galen, diferite lucrări (traduse de Sergiu de Resh 'aina)
	Aristotel, primele cărți din „Organon” (prima traducere)
Sec. VII	Sirohexapla V.T. (traducere de Paul de Tella)
	Harkleana N.T. (traducere de Toma de Harkel)
	Sf. Vasile cel Mare, „Omilii” (a doua traducere)
	*Sf. Chiril al Alexandriei, „Comentariu la Luca” (ET, FT)
	Sf. Grigorie de Nazianz, „Omilii” (a doua traducere, de Paul de Edesa)
	*Sf. Atanasie, „Scrisori Festale” (ET)
	*Sever, „Omilii” (traducere revizuită de Iacob de Edesa) (ET)
	*Sever, „Scrisori selectate” (traducere de Atanasie din Balad) (ET)
	Porfirie, „Isagoga” (a doua traducere, de Atanasie din Balad)
	Sf. Dionisie Areopagitul (a doua traducere,

		de Focas de Edesa)
		Ioan Climacos (Scărarul), „Scara”
Sfârșitul VIII-IX	sec.	Aceasta a fost o perioadă de intensă activitate de traducere din greacă în arabă, în special lucrări din filosofie, medicină și știință; deși numele multora dintre traducători sunt cunoscute, cea mai mare parte din traducerile siriace din această perioadă au fost pierdute
Sec. XI		Kalilah și Dimnah (din arabă) (ET)
		Sindbad (din arabă) (ET)

VI. Ghid sumativ al traducerilor în limba engleză

Următorul capitol oferă un ghid de traduceri dedicat autorilor din Secțiunea a III-a a cărții și traducerile în siriacă menționate în Secțiunea a V-a. Numai acolo unde traducerile în limba engleză lipsesc sau sunt inadecvate, se menționează traducerile din alte limbi moderne. Numărul autorilor sirieni este cel din Secțiunea a III-a. Asterixul din prezentul capitol indică faptul că este inclusă o ediție a originalului siriac. Detalii bibliografice complete se pot găsi consultând bibliografiile siriace ale lui C. Moss (acoperind aparițiile editoriale până în anul 1960) și S.P. Brock (1960-1990), titlurile sale fiind menționate în Secțiunea a VIII-a.

(4) **CARTEA LEGILOR ȚĂRII** (Școala lui BARDESAN): *W. Cureton, *Spicilegium Syriacum* (1855), 3-34, and *H.J.W. Drijvers (1965).

(5) **ODELE LUI SOLOMON**: *J.H. Charlesworth (1973); o traducere mai bună de J.A. Emerton, în H.F.D. Sparks (ed.), *The Apocryphal Old Testament* (Oxford, 1884), 683-731.

(6) **FAPTELE LUI TOMA**: *W. Wright (1871); A.F.J.

Klijn (1962), cu o introducere.

(7) **MELITO**, *Apologia*: *W. Cureton, *Spicilegium Syriacum* (1855), 41-51.

(8) **MENANDER**, *Ziceri*: T. Baarda, în J.H. Charlesworth (ed.), *The Old Testament Pseudepigrapha II*(1985), 591- 606 (cu o introducere bună).

(9) **MARA**, *Scrisoarea către Serapion*: *W. Cureton, *Spicilegium Syriacum* (1855), 70-76. Cf. K. McVey, în V Symposium Syriacum (1990), 257-72.

(10) **AHIKAR**: *J.R. Harris, F.C. Conybeare, A.S. Lewis, *The Story of Ahikar* (1913).

(11) **AFRAATE**, *Demonstrații*: 1, 5, 6, 8, 10, 17, 21, 22 în J. Gwynn, *A Select Library of Nicene and Post Nicene Fathers II*. 13 (1898). 11-13, 15-19, 21, part of 23 în J. Neusner, *Aphrahat and Judaism* (1971). 2 and 7 în „Journal of the Society for Oriental Research”, 14 (1930) and 16 (1932). 4 în S.P. Brock, *The Syriac Fathers on Prayer and the Spiritual Life* (1987), 5-25. Traducerea franceză completă de M-J. Pierre în *Sources Chretiennes* 349 și 359; traducerea completă în limba germană de P. Bruns (1991-2).

(12) **SF. EFREM**. Următoarele ediții sunt cele mai bune traduceri englezești disponibile (așezate în ordine cronologică):

- J.B. Morris, *Select Works of St. Ephrem the Syrian* (1847). Include singura traducere completă în limba engleză a „Imnelor despre credință” / „Hymns of Faith”.
- H. Burgess, *Select Metrical Hymns and Homilies of Ephrem Syrus* (1853); *The Repentance of Nineveh* (1853).
- J. Gwynn (ed.), *A Select Library of Nicene and Post Nicene Fathers* 11. 13 (1898). Incluzând „Imnele Nisibiene”/ „Nisibene Hymns” 1-21, 35-42, 62-68; „Hymns on Epiphany”
- *C.W. Mitchell, *Prose Refutations I-II* (1912, 1921).
- S.P. Brock, *The Harp of the Spirit. Poems of St Ephrem* (1975; selection of 12 poems; a doua ediție 1983; 18 poems).
- J. Lieu, în S.N.C. Lieu, *The Emperor Julian* (1986, a

doua ediție 1989). *Hymns on Julian*.

- K. McVey, *Ephrem the Syrian, Hymns* (1989). Incluzând „Hymns on Nativity”, „On Virginitate”, and „On Julian”.
- S.P. Brock, *St. Ephrem the Syrian, Hymns on Paradise* (1990).
- C.Mc. Carthy, *St. Ephrem, Commentary on the Diatessaron* (1993).
- E.G. Mathews and J.P.Amar, *St Ephrem the Syrian. Selected Prose Works*; incluzând: „Commentaries on Genesis and on Exodus”, „Homily on our Lord” și „Letter to Publius”.
- A.G. Salvesen, *Ephrem, Commentary on Exodus* (1995).

Pentru mai multe informații, consultați: S.P. Brock, *A brief guide to the main editions and translations of the works of Saint Ephrem*, The Harp 3 (1990), 1-29.

(13) **CARTEA TREPTELOR** - traducere completă de R. Kitchen, în pregătire (Cistercian Studies, Kalamazoo), ch. 12: în R. Murray, *Symbols of Church and Kingdom* (1975), 264-8; ch. 12 and 18: în S. Brock, *The Syriac Fathers on Prayer* (1987), 45-59.

(14) **CYRILLONA**: FT by D. Cerbelaud, *Cyrrillonas, L'Agneau veritable* (1984).

(15) **BALAI**: *On dedication of Church in Qenneshrin*, K. McVey, in *Aram* 5 (1993), 359-67.

(16) **IOAN SINGURATICUL**:

- *Dialog despre suflet*, FT by I. Hausherr (OCA 120, 1939); ET de Mary Hansbury în pregătire.
- *Trei Scrisori*, GT de *L.G. Rignell (1941).
- *Şase Dialoguri etc.*, G.T. de *W. Strothmann (1972); FT de R. Lavenant (*Sources Chretiennes* 311, 1984).
- *Trei Discursuri*, GT (or summary) de *L.G. Rignell (1960); ET of no. 1 de [D.Miller], *Ascetic Homilies of St Isaac*

the Syrian (1984), 461-6.

- *Scrisoare către Hesychius*, S.P. Brock, *The Syriac Fathers on Prayer* (1987), 81-98.
- *Despre rugăciune*, *S.P. Brock in *Journal of Theological Studies* 30 (1979), 84-101; ET repr. in *Ascetic Homilies of St Isaac the Syrian* (1984), 466-8.

(17) POEZIA ANONIMĂ:

- *Despre Avram și Sara în Egipt*, *S.P. Brock, *Le Museon* 105(1992), 104-32.
- *Despre Jertfa lui Isaac*, *S.P. Brock, *Le Museon* 99 (1986), 108-12, 122-5.
- *Despre Iosif*, nos 3-4, A.S. Rodrigues Pereira, *Jaarbericht Ex Oriente Lux* 31 (1989/90), 95-120.
- *Despre Ilie*, *S.P. Brock, *Le Museon* 89 (102), 106-10.
- *Memra despre Maria și Iosif*, S.P. Brock, *Bride of Light* (1994), 146-60.
- *Soghiitho despre Abel și Cain*, *F. Feldmann, *Syrische Wechsellieder* (1896); on *Mary and Angel, Mary and Magi*, S.P. Brock, *Bride of Light* (1994), 111-32; *John the Baptist and Christ, Cherub and Thief*, S.P. Brock, *Syriac Dialogue Hymns* (1987); *Dispute of Months*, *S.P. Brock, *Journal of Semitic Studies* 30 (1985), 193-6.

(18) PROZA ANONIMĂ:

- (Avram din Qidun și) *Maria*, S.P. Brock and S.A. Harvey, *Holy Women of the Syrian Orient* (1987), 29-36.
- *Omul lui Dumnezeu*, FT by A. Amiaud (1889); ET(of FT) by C.J. Odenkirchen (1978).
- *Shmona*, Gurya and Habbib, *F.C. Burkitt, *Euphemia and the Goth* (1913).
- *Învățătura lui Addai*, *G. Phillips (1876) and *W. Howard (1981); *Martyrdoms of Sharbel and Barsamya*. *W. Cureton, *Ancient Syriac Documents* (1864), 41-72.

- *Eufimia și gotul*, *F.C. Burkitt, *Euphemia and the Goth* (1913).
 - *Martiriul Martei* etc., Brock and Harvey, *Holy Women*, 67-81.
 - *Simeon Stilitul*, R. Doran (1992).
 - *Romanul lui Iulian*, H. Gollancz, *Julian the Apostate* (1928).
 - *Viața lui Rabbula* (în pregătire de R. Doran).
 - *Despre Avraam și Isaac*, *S.P. Brock, *Orientalia Lovaniensia Periodica* 12(1981), 225-60.
- (19) **NARSAI:**
- *Memre despre creație*, FT by *P. Ginoux, PO 34(1968).
 - *Memre despre Sf. Liturghie*, R.H. Connolly (1908); *Memra* 17, G. Vavanikunnel, *Homilies ... on Holy Qurbana* (1977) 55-84.
 - *Memre la praznicile duminicale*, *F.G. Mc. Lood, PO 40 (1979).
 - *Memre pe teme din V.T.*, *J. Frishman (diss. Leiden 1992).
 - *Memre despre parabolele evanghelice*, *FT by E.P. Siman (1984).
 - *Memre despre cei trei doctori*, FT by *F. Martin, *Jurnal asiatique* 15(1900), 469-525.
- (20) **IACOB DE SARUG:**
- *Memre despre Fecioara Maria*, IT by C. Vona (1953); ET by M. Hansbury, urmează să apară;
 - *Memre împotriva iudeilor*, FT by *M. Albert, PO 38(1976);
 - *Memre la praznicile duminicale*, ET by T. Kollampampil, în pregătire;
 - *Memre despre creație*, FT by *Kh. Alawn, *CSCO Syr* 214-5 (1989);
 - *Memra despre viața lui Moise*, S.P. Brock, *Sobornost* /

ECR 3(1981), 70-85;

- *Memra despre Simeon Stilitul*, S.A. Harvey, in V.L. Wimbush (ed.), *Ascetic Behavior, A. Sourcebook* (1990), 15-28;

- *Memra despre Sf. Efrem*, *J. Amar, PO 47(1995);

- *Omiliile în proză*, FT by F. Rilliet, PO 43(1986); ET by T. Kollampampil, în pregătire;

- *Memre despre Toma*, GT by W.Strothmann, GOFS 12(1976);

- *Memra despre Melchisedec*, J. Thokeparapil, Harp 6(1993), 53-64;

- mai multe memre se pot găsi în traducere în „The True Vine”, 1- (1989 -); pentru FT din anumite Scrisori, vezi aici bibliografia citată în Secțiunea a VIII-a.

(21) **SIMEON OLARUL**: S.P. Brock, *A Garland of Himns from the Early Church* (1989), 94-102.

(22) **FILOXEME**:

- *Discursuri ascetice*, *E.A.W. Budge (1984); FT E. Lemoine (*Surces Chretiene* 44, 1956);

- *Memre împotriva lui Habib*, LT/FT by *M. Briere and F. Graffin, PO 15, 38-41(1920, 1977-82);

- *Memre despre Sfânta Treime*, LT by *A. Vaschalde, CSCO Syr 9-10(1907);

- *Comentariu la Prologul Ioaneic*, FT by *A. de Halleux, CSCO Syr 165-6(1977);

- *Comentariu la Matei și Luca*, *J. Watt, CSCO Syr 171-2(1978);

- *Memra despre Buna Vestire*, GT by P. Kruger, OCP 20 (1954), 153-65;

- *Despre locuirea Duhului Sfânt*, S.P. Brock, *Syriac Fathers on Prayer*, 106-27;

- *Scrisori* (vezi cele dintâi titluri la Filoxene în bibliografia citată în Secțiunea VIII).

(23) **ISAAC DE ANTIOHIA:**

- *Memra despre Constantinopol*, *C. Moss, Zeitschrift fur Semitistik 7(1929), 298-306;
- *Împotriva iudeilor*, *S. Kazan. OC 46(1962), 87-98;
- *Despre Întrupare*, FT by P. Feghali, PdO 10 (1981/2), 79- 102; 11 (1983), 201-22;
- LT la 37 texts (inclusiv câteva madrașe) de *G. Bickel (1873).

(24) **SYMMACHUS:** *S.P. Brock, Le Museon 87 (1974), 467-92.

(25) **IOSUA STILITUL:** *W. Wright (1882); o nouă ET în pregătire, de J. Watt.

(26) **STEPHEN BAR SUDHAIM:** *F.S. Marsh, *The Book of the Holy Hierotheos* (1927).

(27) **SERGIU DE RESH'AINA:** FT by *P. Sherwood, L'Orient Syrien 5(1960), 433-57; 6(1961), 95-115, 121-56.

(28) **SIMEON DE BETH ARSHAM:**

- *Prima Scrisoare despre Martirii din Najran*, A. Jeffrey, Anglican;
- Theological Review 27 (1945), 195-205;
- *A doua Scrisoare despre Martirii din Najran*, *I. Shahid, *The Martyrs of Najran* (1971), 43-64;
- *Cartea lui Himyariles*, *A. Moberg (1924).

(29) **ILIE:** LT de *E.W. Brooks, CSCO Syr 7-8(1907).

(30) **CYRUS DE EDESA:** *W. Macomber, CSCO Syr 155-6 (1974).

(33) **CRONICA EDESEI:** B.W. Cowper, Journal of Sacred Literature 5(1865), 28-45; GT by *L. Hallier (1892); LT by *I. Guidi, CSCO Syr 1-2 (1903).

(34) **IOAN DE EFES:**

- *Viețile sfinților răsăriteni*, *E.W. Brooks, PO 17-19(1923-5);
- *Istoria Bisericească*, Partea III, R. Payne Smith (1860);

LT by *E.W. Rookes, CSCO Syr 105-6(1935-6).

(35) **PETRU DE KALLINIKOS:**

- *Memra despre Răstignire*, *R.Y. Ebied and L.R. Wicham, Jurnal of Theological Studies 26(1975), 23-37;
- *Scrisoare*, *R.Y.Ebied, A. van Roey, L. Wickham, *Peter of Callinicum: Anti-Tritheist Dossier* (1981), 103-4.

(36) **PSEUDO ZAHARIA:** F.J. Hamilton and E.W. Brooks (1899); LT of whole by *E.W. Brooks, CSCO 38-0, 41-2 (1919-24).

(37) **AHUDEMMEH:**

- *Viața: vezi 39, mai jos;*
- FT de *F. Nau, PO 3(1905), 101-15;
- *Despre om ca microcosmos*, LT by *H.B. Chabot, *Notices et extraits des manuscrits de la Biblioteque Nationale* 43 (1965), 70-72;

(39) **ANONYMOUS:**

- *Memra despre Epifanie*, *S.P. Brock, PdO 15(1988/9), 169-96; și în Harp 2:3(1989), 131-40;
- *Peștera Comorilor*, E.A.W. Budge (1927);
- *3 omilii despre Epifanie*, FT by *Adesreumaux, PO 38(1977);
- *3 omilii despre femeia păcătoasă*, FT by *F. Graffin, PO 41(1984);
- *Viața lui Ahudemmeh*, FT by *F. Graffin, PO 41(1984);

(40) **BARHADBESHABBA 'ARBAYA:** FT by *F. Nau, PO 9, 23 (1913, 1932).

(41) **BARHADBESHABBA DE HALWAN:** FT by *A. Scher, PO 4(1907).

(42) **SHUBHALMARAN:** ET în pregătire de D. Lane.

(43) **BABAI CEL MARE:**

- *Liber de unione (Cartea unității) și Împotriva unei singure qnoma*, LT by *A. Vaschlde, CSCO 34-5(1915);
- *Extras de hristologie*, *L. Abramowski and A.E.

Goodman, *A Nestorian Collection of Christological Texts* (1972), 123-5;

- *Comentariu la Capetele lui Evagrie*, *W. Frankenberg (1912);

- *Canoane* (s-au păstrat doar în traducerea arabă), *A. Voobus, *Syriac and Arabic Documents ... Syrian Asceticism* (1960), 178-84;

- *Babai de Nisibe*, „Letter to Cyriacus”, S.P. Brock, *The Syriac Fathers on Prayer*, 138-63.

(44) **MARTYRIUS/SHADONA**: FT by *A. de Halleus, CSCO Syr 86-87, 90-91, 110-13(1960-65).

(45) **ISHO 'YAHB II**: FT by L.R.M. Sako (1938).

(46) **IOAN AL SEDRELOR**:

- *Plerophoria și Despre Mirungere*, GT by *J. Martikainen, GOFS 34(1991);

- *Anafora*, GT by F. Fuchs (1926);

- *Dialog cu emirul*, FT by *F. Nau, *Jurnal asiatique* 11:5 (1915), 225-79.

(47) **MARUTHA DE TAGRIT**:

- *Viața* (de Denha), FT by F. Nau, PO 3 (1905);

- *Despre Epifanie*, *S.P. Brock, *Oriens Christianus* 66(1982), 51-74;

- *Despre răspândirea „nestorianismului”*, FT in *J.B. Chabot, *Chronique de Michel le Syrien XI. ix* (vol. II, 435-40).

(48) **GRIGORIE DE CIPRU**: *Despre Theoria*, LT by *I. Hausherr (1937).

(49) **ANONYMOUS**:

- *Memra despre Alexandru cel Mare*, E.A.W. Budge (1889); GT by *G. Reinink, CSCO Syr 195-6(1983);

- *Viața Fevroniei*, S.P. Brock and S.A. Harvey, *Holy Women of the Syrian Orient*, 152-76.

(51) **GABRIEL DE QATAR**: (part) G. Vavanikunnel, *Homilies and Interpretation on the Holy Qurbana* (1977), 87-

104.

(52) **AVRAM BAR LIPEH**: LT by *R.H. Connolly, CSCO Syr 29, 32(1913, 1915).

(53) **ANONYMOUS**, *Cronica Khuzistan*: LT by *I. Guidi, CSCO Syr 1-2(1903); GT by T. Noldeke, Sitzungsberichte, Akad. Wiss. Wien (1893); ET by S.P. Brock în pregătire.

(54) **ISHO'YAHB III**: LT by R.Duval, CSCO Syr 11-12(1904-5).

(55) **ISAAC DE NINIVE**:

- *Partea I*, Wensinek (1923);
- *Partea II*, ch.1-3, IT by *P. Bettolo – uremează să apară; ch. 1-2, S.P. Brock, Sobornost/ECR 19 (1997); ch.4-41; *S.P. Brock, CSCO Syr 224-5 (1995);
- *Cartea harului* (selecții), [D.Miller], „Ascetic Homilies of St Isaac the Syrian” (1984), 397-426.

(56) **SHEM'ON D-TAYBUTHEH**: (selecții), *A. Mingana, *Early Christian Mystics* (1934); IT by P. Bettolo (1992).

(57) **DADISHO**:

- *Comentariu la Asketikonul Avei Isaia*, FT by *R. Dragnet, CSCO Syr 144-5 (1972);
- *Despre cele șapte săptămâni*, etc., *A. Mingana, *Early Christian Mystics* (1934).

(56) **IOAN BAR PENKAYE**: (Book 15) S.P. Brock, *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 9(1987), 51-75 = *Studies in Syriac Christianity* (1992), ch.2.

(59) **ANONYMOUS**, *Apocalipsa lui Pseudo Metodie*: P.J. Alexander, *The Byzantine Apocalyptic Tradition* (1985), 36- 51; GT by *G. Reinink, CSCO Syr 220-21 (1993); ET of X.6 to end, S.P. Brock, in A.N. Palmer, *The Seventh Century in the West- Syrian Chronicles* (1993), 230-42.

(60) **ANONYMOUS, HAGIOGRAFIE**:

- *Viațile lui Rabban bar 'Idta și Rabban Hormizd*,

152

*E.A.W. Budge (1902);

- *Viața Sf. Maxim Mărturisorul*, *S.P. Brock, *Analecta Bollandiana* 91 (1973), 299- 346 = *Syriac Perspectives on Late Antiquity* (1984), ch.12.

(61) **JACOB DE EDESA:**

- *Hexaimeron*, *J.B. Chabot, A. Vaschalde, *CSCO Syr* 44, 48 (1928, 1932);

- *Scolie* (selecție), G. Phillips (1864);

- *Despre Mirungere*, *S.P. Brock, *Oriens Christianus* 63 (1979), 20-36;

- *Canoane*, GT by C. Kayser (1886); ET (of some), *A. Voobus, *The Syriac in the West Syrian Tradition*, 1, *CSCO Syr* 161-2 (1975), 206-47;

- *Cronică*, E.W. Brooks, *Zeitschrift der deutschen morgenlandischen Gesellschaft* 53 (1899), 261-327, 54 (1900) 100-102; L.T. by *E.W. Brooks, *CSCO* 5-6(1905);

- *Scrisori* (vezi integral la Jacob C. Moss, *Catalogue* [Title in Section VIII]).

(62) **GEORGE AL ARABILOR:**

- *Hexaimeron*, vezi (61);

- *Comentariu la Sf. Liturghie*, *R.H. Connoly and H.W. Codrington, *Two Commentaries on the Jacobite Liturgy* (1913), 11-23

- *Despre Mirungere, Scrisoare*, G.T. by V. Ryssel (1891);

- *Memra despre Sever*, *K.Mc. Vey, *CSCO Syr* 216-7 (1993).

(63) **ANONYMOUS**, *Comentariu Diyarbekir*: FT by *L. Van Rompay, *CSCO Syr* 205-6 (1986).

(64) **SERGIUS STILITUL**: *A.P. Hayman, *CSCO Syr* 152-3 (1973).

(65) **ELIA**: LT by *A. Van Roey, *CSCO Syr* 201-2 (1985).

(66) **IOAN SABA/ IOAN DE DALYATHA:** *Scrisori*, FT by *R. Beulay, PO 39(1978).

(67) **IOSIF HAZZAYA:**

• *Scrisoare despre cele trei trepte*, *G. Olinder (1950); FT by *R. Graffin, PO 45 (1992);

• *Selectii*, *A. Mingana, *Early Christian Mystics*.

(68) **AVRAM BAR DASHANDAD:** *A. Mingana, *Early Christian Mystics* (1934).

(69) **ANONYMOUS**, *Cronica Zuqnin* („Ps. Dionysius”):

• LT of vol. I by *J.B. Chabot, CSCO Syr 43, 66 (1927, 1949); FT of Vol. II [= CSCO Syr 53, 1933] by R. Hespel, CSCO Syr 213 (1989); ET of Vol. I, 235-317 = „Chronicle of Joshua the Stylite”, vezi (25) mai sus; ET of vol. II, 2-145, W. Witakowski (1996); FT of Vol. II, 145-376, FT by J.B. Chabot (1895); ET of Vol. II (complet) by A. Harrak, urmează să apară.

(70) **THEODOR BAR KONI:**

• FT by R. Hespel and R. Draguet, CSCO Syr 187-8 (1981- 2) [Syriac text: A. Scher, CSCO Syr 19, 26 (1910, 1912)]; FT (cu diferite revizuirii) by R. Hespel, CSCO, 193, 197 (1983-4).

(71) **TIMOTHY I:**

• LT pentru *Scrisorile* 1-39, IJT by *O. Braun, CSCO Syr 31 (1915); *Scrisoarea 40*, FT by *H.P.J. Cheikho (1983); Letters 43, 48, ET by S.P. Brock (urmează să apară); FT by *H. Pognon, *Une version syriaque des Aphorismes d'Hippocrate* (1903); *Scrisoarea 46*, GT by *O. Braun, *Oriens Christianas* 3 (1903), 300-19; *To monks of Beth Maron*, FT by *R. Bidawid (1956), 91- 125;

• *Dialog cu Califul Mahdi*, ET by * A. Mingana (1928); FT by H. Putman, *L' Eglise et Islam sous Timothee I/1975*;

• *Canoane*, LT by *J. Labourt (1904), 50-86; GT by *E. Sachau, *Syrische Rechtsbucher* 2(1908), 53-117.

(72) **ISHO'BARNUN:**

- *Anumite întrebări despre Pentateuh*, *E.G. Clarke (1962);

- *Decizii juridice*, GT by *E. Sachau, *Syrische Rechtsbucher* 2 (1908), 119-77.

(73) **IOV DE EDESA:** *A. Mingana (1935).

(74) **IOAN DE DARA:** *Comentariu la Sf. Liturghie*, FT by *J. Sader, CSCO Syr 133 (1970).

(75) **ISHO'DAD DE MERV:**

- *Comentariu la Vechiul Testament*, FI' by *C. van den Eynde. CSCO Syr 75 (1955) [Gen], 81 (1958) [Exod-Deut], 97 (1963) (Beit Mawtbc 129 (1969) [Isaiah, XII Proph], 147 (1972) [Jer, Ezek, Dan], 186 (1981) [Pss].

- *Comentariu la Noul Testament*, *M.D. Gibson (1911-13).

(76) **NONNUS DE NISIBE:** LT by *A. van Rocy (1948).

(77) **ANTONIE DE TAGRIT:** *Cartea 5*, *J. Watt, CSCO Syr 204(1986).

(78) **ANONYMOUS (Ps. GEORGE)**, LT by *R.H. Connolly, CSCO Syr 29. 32 (1913, 1915); ET of Book V.5 (on baptismal anointings) by S.P. Brock în Tuvaik: *Studies in honour of Jacob Vellian* (1995), 27-37.

(79) **TOMA DE MARGA:** *E.A.W. Budge (1893).

(80) **ISHO'DNAH:** FT by *J.B. Chabot (1891).

(81) **COMENTATOR ANONIM:** *La Geneză 1-18:* *A. Levene, *Early Syrian Fathers on Genesis* (1951).

(82) **MOISE BAR KEPHA**

- *Comentariu la Hexaimeron*, GT by L. Schlimme (1977); *Despre Paradis*, LT în *Patrologia Graeca* 111, coloanele 479-608;

- *Introducere la Psaltire*, GT by *G. Dieltrich, *Eine jakobitische Einleitung* (1901); FT by J-M. Voste, *Revue Biblique* 38 (1929), 214-28;

- *Comentariu la Ioan*, GT by *L. Schlimme (1978-81);
- *Comentariu la Romani*, GT by *J. Reller (1994);
- *Despre suflet*, GT by O. Braun (1891);
- *Comentariu la Sf. Liturghie*, *R.H. Connolly and H.W. Codrington, *Two Commentaries* (1913), 24-90;
- *Comentariu la Botez*, R.A. Ayloun, retip. în J. Vellian (cd). *Studies on Syrian Baptismal Rites* (1973), 7-15;
- *Comentariu despre Mirungere*, GT by *W. Strothmann (1973).
- *Omilii* (vezi Moss, *Catalogue...* [title in VIIIg]).
(83) **ILIE DE ANBAR**: *Memre MIL* GT by *A. Juckel, CSCO Syr 227 (1996).
- (84) **ANONYMOUS**, *Causa Causarum*: GT by C. Kayser (1893).
- (86) **ILIE DE NISIBE**:
- *Cronică*, LT by *E.W. Brooks, CSCO Syr 23-4 (1910); FT by L-J. Delaporte (1910).
- (87) **DIONISIE BAR SALIBI**:
- *Comentariu la Sf. Liturghie*, LT by H. Labourl, CSCO Syr 14 (1903).
- *Comentariu la Vechiul Testament* (vezi Moss, *Catalogue...*).
- *Comentariu la Noul Testament*, LT by *I. Sedlacek, J-B. Chabot, CSCO 16(1906) [Gospels, I.i], 20(1910) [Apoc, Acts, Catholic Epistles, 40(1922) [Gospels, I.ii]; *A. Vaschalde, CSCO 40(1933) [Gospels, II.i], 61(1940) [Gospels, II.ii];
- *Împotriva Melkiților, Împotriva Armenilor*, *A. Mingana (1927, 1931);
- *Canoane*, LT by H. Denzinger, *Ritus Orientalium* (1863), I, 493.
- (89) **MIHAI SIRIANUL**: FT by *J-B. Chabot (1989, 24, repr. 1963).

(91) **SOLOMON DE BORSA**: *E.A.W. Budge (1886).

(95) **ANONYMOUS**, *Cronică*, LT of vol. I by *J-B. Chabot, CSCO Syr 56(1937) [Syriac in CSCO Syr 36(1920)]; FT of vol. II by A. Abouna and J-M. Fiery, CSCO Syr 154(1974) [Syriac in CSCO Syr 37(1916)].

(96) **BARHERAEUS**:

- *Candelabrul*, I, FT by *J. Bakos, PO 22; II, FT by *J. Bakos, PO 24; III, FT by *F. Graffin, PO 27; IV, FT by *J. Khury, PO 31; V. GT by *R. Kohlhaas (1959); VI, FT by *A. Trobey, PO 30; VII, FT by *M. Albert, PO 30; VIII, FT by J. Bakos (1948); IX, FT by *P-H. Poirier, PO 43; X, FT by *E. Zigmund, PO 35; XI, FT by *N. Sed, PO 41; XII, FT by *N. Sed, PO 40;

- *Zalge*, X, FT by *N. Sed, PO 41;
- *Osar Raze*, Gen – 2 Sam, *M. Spreangling and W.C. Graham (1931); *Evangelii*, *W.E. Carr (1925);

- *Nomocanon*, LT by A. Mai, Scriptorum Veterum Nova Collectio 10:2 (1838), 1-268;

- *Ethikon*, Memra 1, FT by H. Teule, CSCO Syr 281-219 (1993);

- *Cartea Porumbelului*, *A.J. Wensink (1919);

- *Swad Sofiya*, FT by *H.F. Janssens (1937);

- *Istoria Bisericească*, LT by J. Abbeloos and T.J. Lamy (1872-7);

- *Cronică*, *E.A.W. Budge (1932);

- *Semhe*, GT by *A. Moberg (1907-13);

- *Sullaqa hawnanaya*, FT by *F. Nau (1899-1900);

- *Laughble Stories*, *E.A.W. Budge (1897).

(97) 'Abdisho'

- *Nomocanon*, LT by A. Mai, Scriptorum Veterum Nova Collectio 10:1 (1838), 1-331;

- *Ordo Iudiciorum Ecclesiasticorum*, LT by J-M. Voste

(1940);

- *Perla*, P. Badger, *The Nestorians and their Rituals*, II (1852), 380-422;

- *Catalogul scriitorilor sirieni*, P. Badger, *The Nestorians...*, II, 361-79.

(99) **ANONYMOUS**, *Istoria lui Rabban Sauma și a lui Yahballaha III*: E.A.W. Budge, *The Monks of Kublai Khan* (1928); FT by J.B. Chabot (1895).

(100) **TIMOTHY II**:

- *Comentariu la Liturgia baptismală*, *P.B. Kadicheeni (1980).

Traducerile în limba engleză ale lucrărilor în limba siriacă (următoarele mențiuni urmează ordinea cronologică din Secțiunea a V-a)

- *Vechile Evanghelii Siriace*: *F.C. Burkit (1904);

- Eusebiu, *Martirii Palestinieni*: *W. Cureton (1861);

- *Didascalia*: R.H. Connolly (1929); *A. Voobus, CSCO Syr 175-6, 179-80 (1979);

- Sf. Vasile cel Mare, *Hexameron*: *R.W. Thomson, CSCO Syr 222-3 (1995);

- Teodor de Mopsuestia, *Omilii catehetice*: *A. Mingana, Woodbrooke Studies 5-6 (1932-3); FT by *R. Tonneau (1949), and by M. Debie and others (1996); GT by P. Bruns (1995);

- Aristides, *Apologia*: J.R. Harris (1891);

- Epifanie, *Despre cumpătare și măsură*: J.E. Dean (1935);

- Sf. Atanasie, *Viața Sf. Antonie cel Mare*: *E.A.W. Budge, *Paradise of the Fathers* (1904); FT by *R. Draguet CSCO 183-4 (1980);

- Sf. Atanasie, diferite lucrări: *R.W. Thomson, CSCO Syr 114-5, 118-9, 141-2, 167-8 (1965-77);

- Macarie, *Omilii*: GT by *W. Strothmann (1981);

- Ignatie de Antiohia: *W. Cureton (1849);
- Nil Ascetul: IT by *P. Bettilo (1983);
- Pallade, *Istoria Lausiacă; Istoria Monahilor*: *E.A.W. Budge, *Paradise of the Fathers* (1904).
- *Apophtegmata/Zicerile Părinților*; Ammonius, *Letters*: D.J. Chitty (1979);
- Ava Isaia, *Asketikon*: FT by *R. Draguet, CSCO Syr 120-3 (1968);
- Sever, *Corespondența cu Sergiu*: I.R. Torrance (1988);
- *Viața lui Petru Iberianul*: GT by *R. Raabe (1895);
- Zaharia, *Viața lui Sever*: FT by *M.A. Krunger, PO 2 (1904);
- Nestorie, *Bazarul lui Heraclide din Damasc*: G.R. Driver and L. Hodgson (1925); FT by F. Nau (1910);
- Kalilah și Dimmah (prima versiune): GT by *F. Schultess (1911);
- Pseudo Challisthenes, Alexander: *E.A.W. Budge (1889);
- Sf. Chirial al Alexandriei, *Omilii la Luca*: R. Payne Simth (1869);
- Sever, *Imne*: *E.W. Brooks, PO 6-7 (1910-11);
- Sf. Atanasie, *Scrisori festale*: *W. Cureton (1848);
- Sever, *Scrisori alese*: *E.W. Brooks (1902-4), and PO 12, 14 (1919-20);
- Sever, *Omilii* (tr. Iacob de Edesa): FT by *M. Briere, F. Graffin, PO 4, 8, 12, 16, 20, 22, 23, 25, 29, 36-38 (1906-77);
- Kaliah și Dimnah (versiunea târzie): I.G.N. Keith-Falconer (1885);
- Sindbad: H. Gollancey, în *Transactions of the Folklore Society* 8 (1897), 99-130; FT by F. Mecler (1903).

VII.Fragmente din cele mai importante scrieri

4*. Școala lui BARDESANES, *Cartea Legilor Țării*.

Cartea îmbracă forma unui dialog filosofic, discursul introductiv (prezentat mai jos), introducând topica pe care lucrarea o dezbate, anume problema polemicii dintre voința liberă și predestinare, sau soartă.

Cu câteva zile în urmă, am fost în vizită la fratele nostru Shamashgram și Bardesanes a venit și ne-a găsit acolo. După ce l-a cercetat și a văzut că este bine, ne-a întrebat: „Despre ce vorbiți, căci am auzit vocea voastră de afară, pe când era să intru?”. Căci era obiceiul său, ca ori de câte ori afla că vorbeam despre ceva anume în lipsa sa, să întrebe: „Despre ce anume discutați?”. Astfel încât să poată intra cu noi în vorbă. I-am spus: „Aici Awida ne spune că «Dacă Dumnezeu este Unul, așa cum susții, și El este Acela care i-a plăsmuit pe oameni, de ce nu i-a plăsmuit în așa fel încât să nu poată săvârși răul și în schimb să săvârșească întotdeauna binele? Căci numai astfel voia Sa poate fi împlinită»”.

5*. ODELE LUI SOLOMON

Următoarea Odă (nr. 40) este un bun exemplu despre deschiderea pe care o manifestă această colecție de poeme lirice.

*Așa cum mierea se prelinge din fagure,
și laptele curge din sânul unei mame iubitoare pentru
pruncul ei,
așa este nădejdea mea după Tine, Doamne.
După cum fântâna mustește de apă,*

*așa și inima mea mustește după slava lui Dumnezeu,
și cuvintele buzelor mele Îl laudă pe Dânsul.
Limba mea se îndulcește din vorbirea cu El,
brațele mi se întăresc cântând despre Dânsul,
înfățișarea mi se luminează de bucuria pe care o aduce,
duhul meu se bucură de dragostea Sa,
și printr-Însul sufletul mi se luminează.
Cel care Îl are pe Dumnezeu, se poate încrede în El,
căci mântuirea sa este aproape,
va câștiga viața veșnică,
și cei care o vor primi pe dânsa, sunt nepătimitori.
Aliluia!*

6*.FAPTELE LUI TOMA

Capitolele XXVI-XXVII descriu botezul regelui indian Gundaphar și al fratelui său Gad de către Iuda Toma:

*Aceștia se bucurau prin cântări sfinte și rugăciuni,
lipindu-se de Apostol fără ca vreodată să-l mai părăsească.
Toți cei care erau în nevoie primeau mângâiere de la dânsul.
Au întrebat dacă pot primi pecetea bapțialmă și au zis:
«Văzând că sufletele noastre s-au îndreptat către Dumnezeu,
dă-ne nouă pecetea Sfântului Botez, căci am auzit că
Dumnezeul despre care tu vorbești cunoaște toate oile Sale
printr-un asemenea semn/pecete». Iuda a spus atunci către
dânșii: „Mă bucur și eu alături de voi și vă cer să ne
împărtășim în Sfânta Euharistie de Acest Hristos pe care eu Îl
vestesc”.*

*Atunci regele a dat ordin ca băile comunale să se
închidă timp de șapte zile și ca nimeni să nu facă baie acolo.
După ce au trecut cele șapte zile, în cea de a opta zi, toți trei
au intrat noaptea în baia comună, astfel ca Iuda să-i poată
boteza. În baia comună erau multe lămpi aprinse și de cum
au intrat în încăperea cu bazinul, Iuda a deschis calea înaintea
lor. Atunci Domnul nostru a apărut și le-a vorbit: „Pacea fie*

cu voi, fraților”. Au auzit numai această voce, însă nu au văzut pe nimeni și nici nu și-au dat seama cine a fost, căci încă nu fuseseră botezați. Atunci Iuda s-a ridicat și a stat pe marginea bazinului. A turnat untdelemn în mâinile sale, zicând: „Vino, nume sfânt al lui Hristos; vino, Putere a milostivirii Celui Preaînalt; vino, desăvârșită Milă; vino, Darule preaslăvite; vino, Împărțitorule al binecuvântărilor; vino, Descoperitorule al tainelor celor ascunse; vino, Mamă a celor șapte case, ca odihna ta să se așeze peste cea de a opta; vino, Binevestitorule al împăcării peste mințile celor de față; vino, Duhule Sfinte și curățește pornirile și inimile lor”. Atunci i-a botezat pe aceștia în numele Tatălui și al Fiului, și al Sfântului Duh.

De îndată ce au ieșit din apă, le-a apărut înaintea un tânăr, ținând o candelă aprinsă: lumina celorlalte pălea înaintea acesteia. Însă când au mers afară, acesta s-a făcut nevăzut față de dâșii. Atunci Apostolul a zis: „Nu ne-am făcut vrednici să suportăm lumina Ta, fiind prea mult pentru ochii noștri”. De vreme ce s-a luminat și s-a crăpat de ziuă, Apostolul a împărțit Sfânta Euharistie și i-a lăsat pe cei nou botezați să ia parte la Cina lui Hristos, umplându-se de bucurie și înățăre.

10*.AHIKAR

În „Povestea lui Ahikar”, Ahikar, „Înțeleptul armean” a fost denigrat de nepotul său, Nadan, drept pentru care regele asirian, al cărui slujitor era, a poruncit să fie executat. Ca să-l scape de condamnare, un prieten l-a înlocuit cu un sclav și l-a ascuns pe Ahikar. Câțiva ani mai târziu, regele Egiptului l-a provocat pe regele Asiriei, pentru a dezlega mai multe ghicitori. Dacă nu reușea să le dezlege, trebuia să plătească Egiptului tribut pentru trei ani de zile. Însă dacă le rezolva, atunci Egiptul trebuia să plătească acest tribut. De vreme ce nimeni de la curtea asiriană nu a fost în stare să dezlege aceste ghicitori, prietenul lui Ahikar i-a propus acestuia să profite de

ocazie și să rezolve ghicitorile, care sunt prinse în următorul extras. Ahikar însuși apare aici ca narator:

Regele Egiptului a grăit către mine: „Ahikar, lămurește-mi această parabolă: acolo este o coloană, în vârful căreia sunt doisprezece cedri; în fiecare cedru sunt treizeci de cercuri și în fiecare cerc sunt două părți, una albă și cealaltă neagră”. Și eu i-am răspuns: „Stăpânul meu rege, văcarii din țara noastră știu această parabolă pe care ai spus-o. Coloana despre care mi-ați vorbit este anul, cei doisprezece cedri sunt cele douăsprezece luni ale anului, cele treizeci de cercuri sunt cele treizeci de zile ale lunii și cele două părți, una albă și cealaltă neagră, închipuie ziua și noaptea”.

Regele a grăit iarăși către mine: „Ahikar, împletește cinci frânghii dintr-un râu de nisip”. Și eu i-am spus: „Domnul meu, poruncește să-mi fie adusă o frânghie de nisip din vistieria ta și voi face o împletitură ca aceea”. Auzind acestea, mi-a răspuns: „Dacă nu vei face aceasta, nu-ți voi dărui tributul Egiptului”. Atunci m-am așezat și am cugetat în inima mea cum aș putea împlini aceasta. Am mers afară din palatul regelui și am făcut cinci găuri în zidul dinspre răsărit al palatului; atunci când soarele a pătruns în găuri, am scuturat nisip peste ele și umbra lăsată de soare a început să pară ca și cum nisipul se torcea din găuri. În momentul acela i-am spus regelui: „Domnul meu, poruncește să libereze frânghiile și voi împleți în locul lor mai multe pentru măriia ta”. Când regele și nobilii săi au văzut aceasta, au rămas uimiți.

Regele a dat din nou poruncă, pentru ca o piatră de moară stricată să fie adusă la mine. A grăit către mine: „Ahikar, coase această piatră de moară stricată pentru noi”. Am mers atunci și am luat partea de jos a pietrei, am așezat-o înaintea regelui și am zis: „Stăpânul meu rege, vâzându-mă străin aici, fără cele ce-mi sunt de trebuință, poruncește cârpacilor tăi să taie fâșii din această parte de jos a pietrei, de vreme ce este perechea celei de deasupra, și eu o voi cârpi

deîndată”.

Auzind acestea, regele a râs și a zis: „Binecuvântată fie ziua nașterii lui Ahikar înaintea zeilor Egiptului. Și de vreme ce văd că ești viu, mă voi veseli astăzi pentru tine”. Atunci mi-a dăruit vreme de trei ani tributul Egiptului, după care m-am înapoiat la regele meu, Sennacherib.

11*.AFRAATE

a.Demonstrația VI (despre „Bnay Qyana”/„Fii și fiicele Legământului”, sau „despre cei care au ales să trăiască o viață așerosită lui Hristos”), secțiunile 7-10. Afraate începe (#7) prin a preveni pe fiicele Legământului împotriva abuzurilor bărbaților care făceau parte din același ordin (#8), al căror scop ar trebui să fie imitarea lui Hristos. La punctul #9, Afraate se folosește de proza artistică, enumerând câteva dintre paradoxurile care se găsesc în dogma Întrupării. În #10 face distincție între „schimbul” dintre Dumnezeu și omenitate, realizat în actul Întrupării: prin Întrupare, dumnezeiescul Logos Își „împrumută” trupul din omenitate (al cărei Creator continuă să fie) și prin Înălțarea la ceruri, îl ridică la Tronul Tatălui Ceresc ca pe o „chezășie” (în antichitate chezașul era cel care se oferea de bună voie drept arvună spre buna purtare; dimpotrivă, în folosirea modernă, se referă mai mult la cel sechestrat cu forța). În schimb, dumnezeiescul Logos trimite pe Duhul Său, Cel care este prezent în mod particular în Sfânta Euharistie ca „Domn al Fiului”. Duhul Său rămâne atunci împreună cu omenitatea și de aceea trebuie cinstit, ca într-un templu, în fiecare ființă omenească în parte. De vreme ce gândirea lui Afraate ar putea fi oarecum nefamiliară/atipică în această ultimă secțiune, se impun mai multe explicații, pe care le vom așeza între paranteze.

7.O, fecioarelor, care ați adus sufletele voastre la Hristos, când unul dintre bnay qyama vă zice vouă: „Voi trăi împreună cu tine și o să-mi slujești mie”, atunci să-i

răspundeți: „Sunt logodită cu un om care este Rege și El este Cel căruia îi voi sluji; dacă las această slujire pentru Dânsul și-ți slujesc ție, atunci alesul meu se va mânia, va scrie carte de despărțire și mă va alunga din casa Sa. Dacă tu vrei să fii cinstit de mine, atunci și eu doresc să fiu cinstită de tine, fii cu băgare de seamă să nu aduci răul asupra noastră: nu aprinde jăratic în așternutul tău, căci îți vei arde hainele (Proverbe VI, 27-8). Mai degrabă să rămâi singur și neprihăit și eu voi fi de asemenea singură și neprihănită. Prefă-te în dar minunat de nuntă, afară de cele pe care Mirele cel Ceresc le-a pregătit pentru ospățul nunții celei veșnice, și pregătește-te să-L întâmpini; eu în schimb voi sta cu candela aprinsă, ca să pot intra cu fecioarele cele înțelepte și să nu fiu lăsată afară cu cele nebune (Matei XXV, 1-12)”.

8. Ascultă așadar iubitul meu prieten despre cele ce-ți scriu – sfaturi care sunt potrivite pentru ihidaye, bnay qyama, feciorelnici (bărbați și femei) și pentru qaddishe. Peste toate acestea, se cuvine ca bărbatul care a luat jugul lui Hristos să aibă o credință mărturisitoare, potrivit celor scrise de mine în prima scrisoare (Demonstrația I, Despre credință); acesta trebuie să fie ostenitor în post și rugăciune; fierbinte în dragostea lui Hristos, trebuie să fie smerit, blând și veghetor; vorbele sale trebuie să fie blânde și bune, să aibă gânduri curate cu toți, să vorbească cu grijă, cântărindu-și cuvintele și să se ferească de râsetele zgomotoase; nu trebuie să iubească îmbrăcămintea luxoasă, nici să-și lase părul să crească și să-l împodobească, nici nu-i este îngăduit să se dea cu uleiuri parfumate; nici să participe la petreceri. Nu este potrivit pentru aceștia să poarte haine împodobite, nici să dea buzna afară pentru a bea vin.

Ar trebui să alunge orice gând trufaș, căci este nepotrivit pentru dânșii să iubească hainele împodobite sau să poarte voaluri.

Ar trebui să se arate printr-o cuvântare decentă, din

care să dea la o parte zelul exagerat și spiritul polemic; ar trebui să alunge de la dânsii cuvintele înșelătoare, pe acestea nici măcar să nu le asculte, sau să accepte fără să cerceteze mai întâi orice cuvânt grăit împotriva unuia care nu este de față, căci altcumva el va cădea în păcat.

Batjocoritoare este ispita urâciunii și nu se cuvine ca aceasta să ajungă la inimă.

Nu trebuie să împrumute sau să primească vreo cinste și nici să iubească lăcomia.

Să se lase mai degrabă nedreptățit, decât să înșele pe careva. Să se țină departe de orice tulburare și să nu grăiască vorbe deșarte.

Să nu batjocorească pe vreo persoană care s-a căit de păcatele sale, sau să-și bată joc de fratele său care postește. Să nu rușineze de asemenea pe nimeni care nu este în stare să postească.

Să facă muștrare celor care îl ascultă pe dânsul, însă acolo unde nu este cinstit de către oameni, să se poarte cu demnitate. Dacă cuvintele sale vor fi ascultate în vreun fel, să vorbească; de altfel, ar trebui să se păstreze în tăcere.

Să nu se disprețuiască pe sine datorită nevoilor pântecelui.

Să-și mărturisească păcatele înaintea unei persoane care se teme de Dumnezeu, dar să se păzească împotriva persoanelor rele. Nu trebuie să răspundă omului rău și nici măcar înaintea dușmanilor săi. Astfel, să se străduiască să nu-și facă vreun dușman.

Când oamenii îl îndeamnă să săvârșească ceva bun, să-și adauge această faptă bună și să nu se lase vătămat din gelozie.

Când are ceva și împarte săracilor, să se bucure de aceasta. Când nu are nimic, să nu fie trist.

Să nu se încurce cu vreun om rău și nici să nu vorbească cu cel asuprașor, ca nu cumva să fie asuprașor (cf.

Proverbe I, 11; Înțelepciunea lui Iisus Sirah XI, 33-34).

Să nu se certe cu cel hulitor, ca nu cumva Domnul său să ajungă părtași acestor hule.

Să stea departe de acuzele mincinoase și să nu caute în niciun fel să mulțumească sau să măgulească pe cineva.

Aceste lucruri sunt potrivite pentru ihidaye, care au primit jugul cel ceresc și s-au făcut ucenici ai Mântuitorului Hristos; de aceea, se cuvine pentru ucenicii lui Hristos să se asemenea Învățătorului lor.

9.Să ne facem plăcuți Mântuitorului nostru, frații mei, care „bogat fiind, a sărăcit” (II Corinteni VIII, 9),

deși era întru slavă, s-a deșertat de măreția Sa,

deși sălășluia pe înălțimi, nu a găsit loc unde să-și plece capul (Matei VIII, 20),

deși va veni pe norii cerului (Daniil VII, 13; Matei XXVI, 64), a călărit pe mânzul asinei (Ioan XII, 15) și a intrat în Ierusalim,

deși este Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, a luat chip de rob (Filipeni II, 7),

deși a fost odihna tuturor celor împovărați, El Însuși S-a odihnit de lucrarea zilei (Ioan IV 4, 6),

deși a fost fântâna care a potolit setea, a însetat și a cerut apă de băut (Ioan IV, 7),

deși este Izvorul bunătăților și a potolit foamea noastră, totuși a flămânzit și a mers în pustie să fie ispitit (Matei IV, 22),

deși a fost Cel Veghetor și nu a dat odihnă genelor Sale (Psalm CXXI, 4), totuși a adormit în corabie, în mijlocul mării (Matei VIII, 24),

deși îngerii Îi slujeau în cortul Tatălui Său, a fost purtat de mâini omenești,

deși a fost Doctorul tuturor celor bolnavi, totuși cuie i-au străpuns mâinile Sale,

și deși niciodată nu a făcut rău și nici nu a rănit pe

nimeni, a fost bătut cu palmele și a îndurat jigniri (Matei XXVI, 67),

și deși este Dătător de viață al tuturor muritorilor, s-a predat pe Sine morții pe Cruce.

10. Atât de multe umilințe a îndurat Dătătorul nostru de viață pentru noi toți! Să ne smerim și noi pentru aceasta, iubiților. Când Domnul nostru a venit, întru ale noastre a venit, deșertându-Se pe Sine de slavă. Să rămânem întru ale noastre, ca la ziua judecării să ne facem părtași de desăvârșirea lui Dumnezeu.

Domnul a luat chezășie de la noi (adică trupul Său omenesc), s-a deșertat (II Corinteni I, 22; V, 5; Efeseni I, 14), și ne-a lăsat nouă chezășie (Paracletul) care vine de la Dânsul, de vreme ce El S-a înălțat la ceruri.

Cel care nu avea nicio nevoie, s-a dovedit a fi mijlocul împlinirii nevoilor noastre.

Cele ce sunt ale noastre, ale Sale sunt de la început. Cât despre cele ce sunt ale Sale, ce altceva ar fi putut să ne dăruiască?

Căci adevărat este aceea că Domnul nostru a promis: „Unde sunt Eu și voi trebuie să fiți” (Ioan XIV, 3), întrucât ceea ce a luat de la noi (omenitatea Sa) se așează la loc de cinste în Sine și cunună I se așează pe creștet (Evrei II, 9).

Deopotrivă, trebuie să păstrăm în cinste pe cele primite de la Dânsul; întrucât ale noastre fiind, sunt rânduite întru cinstea Sa, căci de acum El sălășluiește în omenitatea noastră. Să cinștim toate cele ce sunt ale Sale, parte din propria Sa natură.

Dacă Îi aducem cinștire, vom merge la Dânsul, de vreme ce a luat întru Sine pe cele ce sunt ale noastre și le-a înălțat pe dânsele. Dar dacă Îl vom disprețui, atunci va lua de la noi darurile cu care ne-a împodobit.

Dacă vom nesocoti chezășia Sa, atunci ne va lipsi de cele ce sunt ale Sale și ne va sărăci de cele făgăduite.

Să-L mărim după cuviință pe Fiul Împăratului, care este împreună cu noi (s.c. prezența lui Hristos Euharistic), căci un chezaș (trupul omenesc al Mântuitorului) s-a luat de la noi în schimb pentru El. Oricine va aduce cinstire Fiului Împăratului, se va împărtăși de multe daruri de la Împărat.

Cele ce sunt ale noastre, care acum sunt întru Dânsul, sunt rânduite și încununare de slavă, căci le-a așezat pe dânsle laolaltă cu Împăratul. Însă noi, atât de săraci fiind, ce vom putea oferi în schimb Fiului de Împărat, care este împreună cu noi? Nimic altceva nu ne cere decât să ne împodobim sufletește pentru Dânsul, așa încât, atunci când va veni vremea ca El să meargă la Tatăl, să ne pomenească și pe noi înaintea Lui, ca pe unii care L-am păstrat întru cinste.

Când a venit la noi, nu a avut nimic din cele ale noastre, nici noi nu am avut nimic din ale Sale, cu toate că cele două naturi aparțin Lui și Tatălui Său.

Acum, când Arhanghelul Gavriil vestește Preasfintei Fecioare Maria că va lua în pântece, Cuvântul coboară din înălțime și vine, „și Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi” (Ioan I, 14); și când S-a întors la Cel care L-a trimis, a scos ce nu adusese, după cuvintele Apostolului, care spune: „Împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru ceruri” (Efeseni II, 6). Și când a mers la Tatăl, ni L-a trimis pe Duhul, spunându-ne: „Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacurilor” (Matei XXVIII, 20). Căci Hristos S-a așezat de-a dreapta Tatălui, locuind în neamul omenesc.

Este în stare să fie peste toate și mai prejos de toate, datorită înțelepciunii Tatălui Său, și sălășluiește în mulți, fiecare având o părticică din Sine, fără să Se micșoreze, după cum stă scris: „Îl voi împărți pe El printre mulți” (Isaia LIII, 12, Peșita), și El este în noi și noi în El, după cum a spus: „Voi sunteți întru Mine și Eu întru voi” (Ioan XIV, 20): și în alt loc a spus: „Eu și Tatăl Meu suntem una” (Ioan X, 30).

b. Demonstrația a XXIII-a, secțiunile 48-52. Aceasta dezvoltă tema Întrupării, arătând cum s-a împlinit mântuirea pentru omenitate. Imagistica de care Afraate face uz se potrivește scriitorilor sirieni din primele veacuri și la sfârșitul punctului #51 revine la tema trupului Mântuitorului Hristos ca fiind „chezaș” ridicat la ceruri, servind ca semn al învierii noastre. În #52, Afraate introduce o rugăciune adresată direct Mântuitorului. Majoritatea acestor tratate se încadrează într-o formă echilibrată de proză artistică.

48. Mare este darul Bunului Dumnezeu peste noi. Deși nu a fost constrâns de nimeni, totuși ca răspuns pentru păcatele noastre vrea să ne îndrepteze. Și deși nu câștigă nimic după faptele noastre, totuși ne îndeamnă să ne purtăm cu noblețe în prezența Sa. Însă, când refuzăm să cerem de la Dânsul, atunci se mânie pe noi, căci ne îndeamnă permanent, spunând: „Cereți și vi se va da” (Matei VII, 7). Și iarăși: „Toate câte veți cere cu credință, veți afla” (Matei XXI, 22).

Bogățiile Sale ne oferă cu prisosință tot ce avem nevoie, căci nu este nimeni care să poată spune: „Am primit îndeajuns!”, atunci când se împărtășește din comoara slavei lui Dumnezeu.

Dorește ca poporul să ceară de la Dânsul și ne îndeamnă permanent: „Cereți și vi se va da”; și: „Toate câte veți cere, veți afla”.

Dorește ca poporul să-și aducă cererea înaintea Sa. Căci oricât de mult s-ar înfrupta din comorile Sale, se va întoarce iarăși la dânsule. Căci cine mai este oare ca Dânsul, cine spune „cereți și vi se va da” și cine se supără numai atunci când nu cerem de la Dânsul?

49. Și chiar atunci când nu am cerut nimic, El ne trimite Darul, unul care nu s-a mai găsit niciodată până acum peste noi - trimiterea lui Mesia ca om desăvârșit, care va râde de Cel Rău și de oștirile sale și va alunga de la noi acea putere

păcătoasă.

Îl trimite pe Cel Neprihănit la noi să fie judecat și condamnat la moarte, astfel ca vina noastră să se spele și să se facă nevinovată prin judecata Sa nevinovată.

L-a trimis la noi pe cel Neînfricat spre luminarea păcătoșeniei noastre, ca să ne întărească în slăbiciune împotriva ispitirilor diavolești.

S-a îmbrăcat cu trup de lut, modelându-l după propria-I ființă.

A ascuns în noi sarea care topește tot ce e putred, ca astfel, când șarpele ar vrea să se apropie, să mănânce putreziciunea, să se umple de dezgustul sării, pe care nu este în stare să o mănânce.

El ne-a trimis pe Cel Neprihănit, propriul Său Fiu, să moară după moartea noastră, ca moartea să fie rușinată înaintea Sa.

Mare este Darul Domnului Dumnezeu, pe care ni l-a împărtășit nouă, celor nebăgați în seamă. Ce ar putea oare fi mai de preț decât Fiul Său, pe care ni l-a dăruit spre mântuire?

De vreme ce am fost chiar mai păcătoși decât suntem acum, totuși ne-a trimis acest Mare Dar. Când am fi putut noi oare să ne îndreptăm, ce am fi meritat atunci, dacă nu viața cea împreună cu Dânsul care a venit la noi – văzând că nu și-a cruțat propriul Fiu, trimițându-L să fie batjocorit? (cf. Romani V, 7-11; VIII, 32).

Cât de minunat și cât de bogat este darul Său peste noi! Căci Împăratul a părăsit propria țară să afle leacurile pentru vindecarea noastră. S-a călăuzit după pașii firavi ai trupului, după mijloacele unei nașteri omenești și după măsura unei batjocoriri mult mai mari decât a noastră. Pe toate acestea le-a îndurat de dragul nostru, de vreme ce noi am primit darul, cheazășia mântuirii noastre. Cât despre mine, iată de ce trebuie să mărturisesc: Dumnezeu nu a avut niciun dar mai mare decât

acesta pe care l-a trimis la noi. Când a venit, a primit de la noi un chezaș și a mers în patria Sa, și ne-a spus: „Voi sunteți în Mine și Eu sunt în voi” (Ioan XIV, 20); iar Apostolul la rândul său spune: „S-a înălțat și ne-a ridicat împreună cu El la ceruri” (Efeseni II, 6). Trupul pe care l-a îmbrăcat din cele ale noastre s-a făcut început al învierii noastre: l-a slobozit din robie și l-a ridicat la Sine.

Ne-a încredințat de fângăduințele Sale că va fi împreună cu noi. A spus destul de clar: „Unde sunt Eu, acolo veți fi și voi” (Ioan XIV, 3). De acum înainte, să ne bucurăm de acest chezaș (trupul omenesc al Mântuitorului), care s-a ridicat de la noi și șade întru slavă împreună cu slăvitul Împărat. Mare este darul Bunului Dumnezeu peste noi, văzând cum chezașul s-a ridicat de la noi de Împăratul care S-a făcut asemenea nouă, făcându-l prieten și păzitor al hotarului. Acesta nu este nimeni altul decât Fiul lui Adam, trupul ieșit din Preasfânta Fecioară, care ne-a ridicat împreună cu Sine la Viață. Astfel, trupul cel slăbănogit s-a făcut puternic și s-a umplut de slavă, care este mai mare și mai minunată decât slava de care Adam a fost golit la cădere.

52. Te slăvim pe Tine, preaiubite Hristoase, care ne-ai arătat calea spre locul unde trebuie să mergem.

Te cunoaștem pe Tine, Tămăduitorul rănilor noastre, care ai ascuns în noi pe Duhul Tău ca leac al suferințelor noastre.

Te slăvim pe Tine și pe Tatăl Tău Cel Preaînalt, care ne-a înălțat pe toți prin Tine și ne-a ridicat la Sine.

Te cunoaștem pe Tine în mila Celui ce Te-a trimis pe Tine, care dorește ca noi să trăim prin moartea Unuia Născut al Său.

Slăvim întru Tine firea cea dumnezeiască, care Te-a scos pe Tine din slava cea cerească și te-a trimis la noi.

Te slăvim pe Tine Cel ce locuiești întru sfințenia Sa, prin care s-au sfințit trupurile noastre, curățindu-se de rana pe

care am moștenit-o.

Lasă-ne să mărturisim prin cuvintele gurii noastre sărace, prin cea mai vrednică osteneală, Puterea care a venit în lume să dea viață celor slabi.

Să luăm aminte în fiecare zi să vestim lauda iubitului Său Fiu și la Tatăl care L-a trimis.

Să ne bucurăm în darul Său, ca El să se bucure întru noi.

Să cunoaștem într-Însul pe Tatăl, ca El să ne cunoască pe noi (cf. Matei X, 32).

Să întrebăm de darul acela din comoara Sa, de care avem nevoie, căci propria Sa nevoie este să dea viață celor nevoiași.

Mare și slăvit este darul Său pentru noi, întru care a cerut laudă de la noi, cei care suntem cu totul nevrednici de aceasta.

El este lăudat, chiar dacă noi nu vom împlini lauda Sa. Este slăvit, chiar dacă noi nu-I vom aduce slavă.

Nevoia Sa este de a dărui și dorința Sa este ca noi să cerem daruri de la Dânsul, ca prin cererea noastră să ne poată dărui mântuirea pe care ne-a făgăduit-o, ca să trăim împreună (în) cu Unul Născut Fiul Său.

Partea Sa este aceea de a dărui, a noastră să cerem. A Lui este mântuirea noastră, iar în puterea noastră stă șansa de a scăpa de moarte. A Lui este mântuirea noastră și noi suntem aceia pe care El ne cheamă să o primim. Al Lui este harul și în mâinile noastre stă șansa de a scăpa de Cel Rău. A Lui este mântuirea, cu Dânsul este lumina, de vreme pe noi ne-a vestit ca să scăpăm de întunericul morții. Nimeni nu poate măsura comoara darurilor Sale, nimeni nu poate înțelege adâncul înțelepciunii Sale.

***SFÂNTUL EFREM**

a. Comentariu la Facere II, 23. În gândirea Sfântului Efrem, Adam și Eva au fost creați într-un stadiu intermediar, nici muritor, nici nemuritor. Dumnezeu le-a dat „cea mai mică poruncă”, să nu mănânce din pomul cunoștinței, tocmai pentru ca ei să-și exercite libera voință, alegând între ascultare și neascultare: dacă alegeau ascultarea, atunci Dumnezeu „le putea dărui, după dreptate, viața veșnică” drept răsplată, oferindu-le până la acel moment totul „după harul Său”.

Dacă șarpele ar fi fost refuzat, dimpreună cu păcatul, atunci Adam și Eva ar fi putut mânca din pomul vieții și pomul cunoștinței nu ar fi fost oprit de la ei pentru multă vreme. Mai târziu ar fi primit cunoașterea desăvârșită, pentru ca în cele din urmă să dobândească viața nemuritoare. Ar fi primit desăvârșirea în starea lor omenească. Dacă ar fi primit cunoașterea desăvârșită și viața nemuritoare, ar fi plinit toate acestea în trupurile lor.

Astfel, prin cele făgăduite, șarpele a zădărnicit ceea ce ei ar fi putut avea: i-a făcut să creadă că ar putea primi aceasta nesocotind porunca, fiindcă săvârșind neascultarea nu ar fi primit promisiunea ca rezultat al păstrării poruncii. Diavolul a tănuțit desăvârșirea de la dânșii prin mijloacele desăvârșirii ce le fusese promisă, aducând peste ceea ce le fusese promis lumina înțelegerii din pomul cunoștinței, ca ochii lor să nu fie luminați de pomul vieții, după cum le fusese rânduțit.

Acum, după cădere, erau dispuși să repete porunca, chiar dacă nu au primit înapoi ceea ce avuseseră mai înainte de cădere, cu toate acestea, ar fi putut scăpa de blestemul aruncat asupra lor și asupra întregului pământ. Căci adevăratul motiv pentru care Dumnezeu a întârziat să vină la dânșii a fost acela ca, în cazul în care s-ar fi muștrat unul pe celălalt, când Judecătorul ar fi venit la dânșii, aceștia ar fi putut să ceară îndurare. Sosirea șarpelui nu a fost întârziată,

astfel încât ispitirea lor prin frumusețea vederii pomului să nu fie prea evidentă. Judecătorul, pe de altă parte, a întârziat să vină la dâșii, tocmai pentru a le da posibilitatea să-și pregătească o apărare. Cu toate acestea, graba ispititorului nu i-a ajutat, chiar dacă a părut că-i ajută. Nici n-au câștigat din întârzierea Judecătorului, chiar dacă aceasta, la rândul ei, a fost încredințată aceluiași scop.

b. Comentariu la Diatesaron XXI, 9-10. În timp ce cea mai mare parte a comentariului este scris în proză simplă (și uneori conține ceva mai mult decât o serie de note), anumite pasaje se folosesc de stilul artistic, preluând un caracter liric, așa cum se întâmplă de pildă în cea de a X-a secțiune a textului citat mai jos.

9. Simbolurile Lemnului (al Crucii) și al Mielului au început să fie descrise de Avraam: prin jertfa fiului său Isaac avem simbolul mielului cu lemnul (cf. Facere XXII), de vreme ce Iacob a făcut cunoscut lemnul care se reflectă în apă (cf. Facere XXX, 37). Astfel, lemnul a fost vrednic ca Mântuitorul Hristos să fie răstignit pe dânsul, căci „nu i se va zdrobi niciun os” (cf. Ioan XIX, 36).

Roadele pământului se pârguiesc pe lemn și comorile mărilor sunt purtate tot pe acesta (corăbiile de lemn); asemenea este și legătura dintre trup și suflet (s.c. are nevoie de lemn, de Cruce). Acesta este Lemnul pregătit de către cei mai răi dintre necredincioși; s-a făcut asemenea unui om sărman în liniștea sa, devenind mijloc al creșterii până la cel mai înalt grad de omenitate prin intermediul luminării sale.

10. Unul dintre soldați cu sulița coasta Sa a împuns (cf. Ioan XIX, 34).

*Acum, prin nedreptatea față de Dânsul
a cinstit pe prietenii Săi
și a înfierat batjocura din partea celor care L-au
batjocorit,*

*ca vrăjmașii Săi să învețe dreptatea Sa,
și prietenii Săi să se bucure de har.*

*Căci izvorul lucrării Sale a izvorât sângele care a
început să strige, de vreme ce apa a țâșnit deodată cerând
iertare:*

*sângele, prin propria vedere,
strigă împotriva ucigașilor Săi,
de vreme ce apa, prin simbolurile ei,
a curățit pe prietenii Săi,
ca ei să înțeleagă
că după ce a murit, a înviat,
și oricât de mult au căutat să-L schingiuiască,
comori ascunse se vor descoperi într-Însul.
Bogățiile cerești s-au înmulțit în fiecare mădular al Său
și când ighemonii le-au atins pe acestea
mâinile Sale s-au deschis
să-și îmbogățească prietenii
și să-i acuze pe cei care L-au răstignit.
Am alergat la fiecare mădular al Tău,
și prin toate acestea am primit daruri nemăsurate.
Prin coasta cea împunsă cu sabia
am intrat în grădina păzită de sabie (Facere III, 24).
Să intrăm și noi prin coasta care a fost străpunsă,
căci am fost dezbrăcați și goliți
prin sfatul coastei luate (Facere II, 21-22).
Căci focul care ardea în Adam
l-a ars în acea coastă.*

*Din această pricină coasta Celui de al doilea Adam a
fost împunsă,*

*și dintr-însa au țâșnit râuri de apă
pentru a stinge focul primului Adam.*

c. Scrisoarea către Publius 22-25. Parte din această scrisoare se cuprinde dintr-o meditație asupra naturii Gheenei,

până acolo unde se poate pricepe cu ajutorul „oglinzii” Sfintei Evanghelii.

22. Poate Gheena celor slabi se cuprinde din ceea ce aceștia văd, fiind slăbiciunea propriei lor izolare, care arde într-înșii, gândurile lor răsărind asemenea unor flăcări. Judecătorul cel tainic, ascuns în puterea de discernământ a minții, a vorbit, făcându-se pentru ei judecător aspru, care îi bate fără milă cu chinurile căinței. Poate acesta este motivul care îi separă, trimițându-i pe fiecare în parte la locul cuvenit: pe cei care apucă binele, în mâna cea dreaptă îi așează, la Mâna cea Dreaptă a milei; și iarăși, pe cei care apucă răul, în mâna stângă, îi pedepsește pe ei și îi alungă în locul numit „mâna stângă” (Matei XXV, 41); poate de aceea îi acuză în tăcere și în liniște aruncă asupra lor pedeapsa.

23. De aceea, cred că aceasta este legătura înțeleaptă pe care au rânduit-o Judecătorul și legea, căci este înscrisă în „litera legii, fiind umbra Domnului Legii” (conștiința morală). Din această pricină i s-a dat atâta autoritate, astfel că, deși poate fi împărțită la fiecare generație în parte, ea totuși rămâne una; fiind înscrisă în fiecare trup, totuși rămâne nedivizată; ogлиндindu-se în fiecare inimă, totuși nu se împarte. Se poartă neobosită peste toate, dojenindu-i pe toți fără rușine, învățând pe fiecare, și totuși nu silește pe nimeni; sfătuiește, însă nu constrânge; amintește tuturor că vine judecata prin felurite avertismente; aducându-le în minte Împărăția cerurilor, ca aceștia să dorească după dânsa; explică răsplătirile binelui, ca aceștia să tânjească după ele; arătându-le puterea judecății, ca aceștia să se poată înfrâna; le vorbește despre binefacerile Unuia-Născut, ca ei să prindă curaj; aleargă împreună cu dânșii după orice lucru bun și întărindu-i, veghind asupra lor și dojenindu-i, ca nu cumva să facă vreun lucru de rușine. Căci mila ei seamănă cu cea a Domnului, întrucât nu se depărtează de ei atunci când sunt tari în credință, nerușinându-se de ei nici atunci când se tăvălesc

în noroi. Celor care ascultă de dânsa, le va rămâne, iar celor care o leapădă, li se va lua. Astfel, pe de o parte, ea se amestecă cu dânșii în orice fel, iar pe de alta, la ziua judecării, stă dreaptă și mărturisește înaintea lor.

24. Când am privit toate acestea în acea oglindă clară a Sfintei Evanghelii a Domnului, sufletul meu a început să slăbească și duhul meu a amuțit; m-am azvârlit cu toată ființa mea în țărână (la pământ) și inima mea s-a umplut de suspinuri amare, în nădejdea ca păcatele să-mi fie cumva spălate în lacrimile mele. Mi-am amintit atunci de Bunul și Blândul Dumnezeu, care a șters datoria datornicului, jertfă de lacrimi, care a primit mai degrabă suspinurile în locul arderilor de tot, și când am ajuns la această stare, m-am regăsit în pocăință, adăpostindu-mă sub aripile căinței; mi-am făcut locaș la umbra smereniei, zicând: „Ce altceva aș putea oferi de acum înainte Celui ce nu are nevoie de arderea jertfelor, decât un duh umilit, căci aceasta este jertfa desăvârșită, care aduce îmblânzire pentru păcate; și o inimă înfrântă în locul arderilor de tot, pe care Dumnezeu nu o va lepăda (cf. Psalm L, 17-18). În locul libațiunilor de vin, voi aduce spre jertfă lacrimile împăciuitoare”.

25. Iată ce am văzut în acea lămuritoare și vie oglindă, în care vibrează imaginile tuturor faptelor omenești, de la Adam până la sfârșitul lumii, și de la Înviere, până în ziua Dreptei Judecări. Și ce am auzit de la acea voce binecuvântată, care s-a lămurit din oglindă, am așezat în această scrisoare, iubitul meu frate.

d. Pentru a evidenția stilul madrașic al Sfântului Efreem au fost alese aici două scurte poeme.

Imne despre credință (49)

1. Cât de minunat a fost Noe, a cărui pildă întrece pe toți cei din vremea sa: a fost cântărit pe talerele dreptății și a

fost găsit râvnitor; un singur suflet, așezat în armura castității, le mișcă pe toate. Au fost înecați în Potop, după ce au ieșit ușori la cântar, de vreme ce în Arcă zorul și greutatea lui Noe s-au ridicat. Slăvit fie Domnul, care s-a bucurat întru Noe.

Refren: Rugați-vă Domnului vostru!

2.Noie și-a rânduit slujirea peste tot Potopul, înfățișând două tipuri, plutind deasupra celor trecute, deschizând/înfățișând pe cele ce aveau să vină. Între aceste două generații, el a slujit la două simboluri, lăsând la o parte pe cel dintâi, pregătindu-se pentru următorul. A îngropat generația care îmbătrânise și a născut-o pe cea tânără. Lăudat fie Domnul, Cel ce l-a ales pe dânsul.

3.Deasupra Potopului, corabia a fost purtată de Domnul, a părăsit răsăritul, odihnindu-se la apus; s-a odihnit la apus, a fost purtată în latura de sud și a măsurat nordul; purtarea ei peste ape s-a făcut profeție pentru pământul uscat, arătând cum se vor înmulți vietățile în fiecare colț, sporind în fiecare regiune. Lăudat fie Mântuitorul ei.

4.Arca a vestit în cursul ei semnul Păstrătorului, al Crucii Cărmaciului ei și Cuvântul Marinarului, care a rânduit pentru noi Biserica în apa Botezului; al cărui întreit Nume îl primesc aceia care locuiesc într-însa, și, în locul Porumbelului, Duhul rânduiește ungera și taina mântuirii lor. Lăudat fie Mântuitorul ei.

5.Simbolurile ei se găsesc în lege, tipurile ei sunt în Arcă; fiecare poartă mărturia celeilalte – după cum fiecare cotlon din Arcă a fost golit, întocmai sunt golite și tipurile acesteia din Sfintele Scripturi; căci în venirea sa a adus simbolul Legii și în biserici a desăvârșit tipurile Arcei. Binecuvântată fie venirea Ta.

6.Mintea mea rătăcește, adâncindu-se în potopul puterii Mântuitorului. Binecuvântat fie Noe, care, în corabia sa, Arca, a plutit deasupra Potopului de ape și totuși sufletul său s-a adunat. Fă credința mea, Doamne, corabie

slăbiciunilor mele, ca păcatele să fie înecate în adâncurile rugăciunilor către Tine. Slăvit să fie cei născuți întru Tine!

Imne Praznicale (3)

1. Cine este cel ce se uită înapoi să vadă pe Adam și pe Eva, și pe vicleanul șarpe, cu viclenie în inima sa și pace pe buze, întinzându-se să-i înșele pe copiii Adam și simpla Eva? Pomul strălucește, fructele scânteiază, vina este mare, de vreme ce Dreptatea rămâne puternică și strălucitoare. Slăvit să fie cel ce rânduieste în dreapta Sa judecată potop de milostivire, arătând mila Sa peste cei păcătoși.

2. Cine s-ar încumeta să caute la această preacinstită pereche, în care cei doi rămânând, au rămas dintr-o dată goi?

Cel Rău a stătut acolo, fericit spectator, de vreme ce Cel Bun l-a văzut și a luat seama spre dânsul.

Cine ar putea să nu cadă și să plângă, văzând pe marele Adam cel coborât, om pedepsit, acoperindu-și rușinea cu frunzele? (Facere III, 7).

Binecuvântat fie Cel căruia i s-a făcut milă de Adam, cel acoperit cu frunze, trimițându-i Haina cea de Slavă spre a-i acoperi goliciunea.

3. Cine este acela care poate vorbi despre Pomul care i-a ademenit pe protopărinți să greșească?

Țintă nevăzută, ascunsă de la văzul ochilor, care se războiește cu cei ce o urmăresc pe dânsa.

Este deopotrivă Pomul Cunoștinței și, de cealaltă parte, este cauza cunoștinței, căci printr-însul oamenii află despre darurile cele pierdute și despre pedeapsa care a venit în locul lor.

Binecuvântat este acel Fruct care a amestecat cunoașterea Pomului Vieții între cei muritori.

4. Șarpele s-a făcut nevăzut și a văzut că porumbița (Eva) flămânzise în paradis; cel viclean s-a prefăcut el însuși în porumbel, el, cel cu totul pârât a devenit asemenea ei, ca pe

aceasta să o câștige; i-a cântat un cântec melodios, ca ea să zboare din mijlocul dojenii.

Binecuvântat este glasul Tatălui care s-a coborât pentru a liniști și șterge al mamei noastre vaiet.

5.Să nu facem din praznicul nostru bucurie pentru Cel Rău, aducând hule prietenilor noștri; căci cei de demult au prăznuit și l-au vândut pe Nabot la moarte, Cel Rău bucurându-se de praznicul lor! O, petrecăreților, care în loc de pâine, ați mâncat carne omenească! În vremea petrecerii, ei au sorbit sânge. Pentru că au mâncat carne omenească, s-au făcut hrană câinilor (I Regi XXI, 1-19).

Binecuvântat este Cel ce dă propriul Său Trup spre mâncare gurilor noastre păcătoase, ca noi să nu mai hulim!

Cel Preamilostiv a luat seama, a văzut un suflet în groapă și a căutat să-l tragă afară. Printr-un singur semn ar fi putut salva acel suflet, însă și-a așezat dragostea în pregătirea lucrării Sale, îmbrăcându-Se cu trup omenesc. Și-a asumat statutul copilăriei, să așeze într-însul adevărata cunoștință. I-a cântat din liră cântece melodioase, îndemnându-l să se ridice. Crucea Sa L-a ridicat pe înălțimi, ca fiii Evei să fie ridicați deopotrivă pe înălțimi.

e.La începutul celei de a doua Memra „Despre Credință”, Sfântul Efreem folosește o analogie din lumea naturală, pentru a ilustra relația dintre Tatăl și Fiul, și pentru a arăta în același timp faptul că a-L cunoaște pe Tatăl (identificat aici prin expresia „Binecuvântata Rădăcină”) este posibil numai prin „gustarea” Sa în Fiul, Rodul acestei Rădăcini.

Tatăl este desăvârșit în Ființa Sa, astfel fiind și Cel Unul-Născut al Său în nașterea Sa: Tată desăvârșit al Fiului desăvârșit, desăvârșit în nașterea Sa, deoființă cu Tatăl. Atotdesăvârșită, de asemenea, este rădăcina pomului și desăvârșite sunt roadele sale; căci ea nu ascunde de roadele sale gustul cel dulce care se trage din pom. Prin rădăcină,

aceasta (dulceața) nu se poate cunoaște, dulceața gustului răsare prin vlăstarele sale. Dacă rădăcina nu-și ascunde comorile de roade, cum ar putea atunci “Binecuvântata Rădăcină” să-și tăinuiască bogățiile de Rodul său? Privește la pom: în sânul său își ascunde față de toți dulceața și totuși, dulceața sa cea ascunsă s-a turnat din sânurile sale în roade; odată ce roadele primesc dulceața, o împărtășesc tuturor celor ce mănâncă din ele. Prin Rod ni s-a împărtășit astfel dulceața care izvorăște din Rădăcină.

Căci dacă Rodul n-ar fi primit-o, ar fi fost cu neputință oricui să ajungă la ea.

Rădăcina a dăruit-o Rodului ei, căci îl iubește pe acesta mai mult decât orice altceva.

Rodul a dăruit dulceața celor nevoiași, pentru că i-a iubit pe aceștia.

După cum Tatăl își iubește Rodul Său, asemenea și Rodul iubește pe cei care-L consumă pe Dânsul. „Este cu putință să guști în Rod pe cele ascunse ale Rădăcinii”.

13*. CARTEA TREPTELOR (LIBER GRADUUM)

a.În Omilia a XII-a, intitulată „*Despre taina Bisericii ascunse și lucrătoare*”, autorul descrie relația propriu-zisă dintre „cele trei biserici”, care sunt: Biserica văzută, Biserica din inimă și Biserica cerească. Pasajul este luat din secțiunile 2-3.

*Dacă ne îndoim și disprețuim **Biserica văzută**, dimpreună cu altarul ei văzut și cu preoția sa văzută, și Taina Sfântului Botez prin care dobândim iertare, atunci trupurile noastre nu se vor face cu adevărat temple, nici inimile noastre nu vor fi altare sau izvoare de laudă. Nici nu ni se va descoperi acea Biserică din înălțime cu altarul ei, lumina și preoția ei, unde sunt adunați toți sfinții cei curați cu inima, care sălășluiesc în slava sa, exaltând în lumina ei, văzând că nu disprețuiesc această binecuvântată soră, care zilnic naște și*

aduce pe lume copii frumoși, pe care îi trimite mai apoi spre acea măreață Biserică de sus.

Această Biserică văzută se descoperă pretutindeni: altarul ei, Botezul și preoția au fost instituite de Domnul nostru. Căci într-însa s-a rugat Domnul nostru și Apostolii Săi au fost deopotrivă botezați în ea și au jertfit Trupul și Sângele Său într-însa, slujind cu adevărat ca preoți. Este Biserica adevărului și mamă binecuvântată, care îi adună pe toți ca pe niște copii. De asemenea, acel trup și inima în care Domnul nostru locuiește – pentru că Duhul sălășluiește acolo – este cu adevărat templu și altar, văzând că Domnul nostru sălășluiește acolo, după cum este scris: „Trupurile voastre sunt temple ale Domnului și Hristos locuiește în lăuntru vostru” (cf. I Cor. VI, 19).

*Cât despre **Biserica cerească**, tot lucrul bun își află început într-însa și de acolo lumina a strălucit peste noi în toate părțile. După asemănarea sa, biserica fîințează în fiecare, dimpreună cu preoții și altarul ei. După rânduiala slujirii sale, trupul slujește pe cele din afară, în vreme ce inima lucrează ca preot pentru cele din lăuntru. Cei care se bucură în această Biserică văzută, ajung după aceea să slujească în cea cerească. De aceea, Biserica văzută este în mod superior mai importantă, fiind mama tuturor celor botezați, însă în special pentru că Fața Domnului a strălucit peste dânsa și a luminat-o pe ea.*

Această Biserică, cu altarul și Botezul ei, dă naștere celor vârstnici, bărbați și femei, asemenea pruncilor, și aceștia se hrănesc cu laptele ei, până când sunt înțărcați. Atunci, aceștia ajung la creșterea și cunoașterea, ce aparțin trupului și inimii deopotrivă, după care fac trupurile lor temple și inimile lor altare. Ei mănâncă hrană tare, superioară laptelui, până ce ajung desăvârșiți și se împărtășesc cu Domnul Însuși în adevăr, după cum El Însuși a spus: „Oricine Mă va mânca, va via întru Mine” (cf. In. VI, 58). De îndată ce au consumat

adevărată hrană - după cum spune Apostolul, „iar hrana tare este pentru cei desăvârșiți, care au prin obișnuință simțurile să deosebească binele de rău, ca să poată înțelege împreună cu toți sfinții care este lărgimea și lungimea și înălțimea și adâncimea” (Evr. V, 14; Efeseni III, 18) - ajung la acea Biserică cerească, în care ating maturitatea deplină și intră în Cetatea lui Iisus, Împăratului nostru. Acolo ei aduc slavă, în acel mare și desăvârșit loc, care este mama tuturor celor vii și pe deplin desăvârșiți (cf. Efeseni IV, 13).

Prin urmare, nu vom nesocoti **Biserica văzută**, care îi crește pe toți ca pe niște copii. Nici nu vom nesocoti această **Biserică din inimă**, văzând că îi întărește pe toți cei care sunt bolnavi. Și ne vom întări pentru **Biserica de sus**, pentru că într-însa toți sfinții ajung să fie pe deplin desăvârșiți.

b. „Cartea treptelor” distinge între două grupe de creștini: cei care urmează „poruncile mai mici” ale lui Hristos (de împlinire a milei trupești) și cei care urmează „poruncile cele mari” (a renunțării totale la lume și a imitării desăvârșite a lui Hristos). Primele sunt descrise ca „ale dreptății”, de vreme ce ultimele sunt văzute ca fiind „ale desăvârșirii”. În cuprinsul următoarei *Omilii* (a XIX-a), cei desăvârșiți (care sunt asociați în mod expres cu ihidaya) călătoresc spre cetatea Împărăției pe cărarea cea strâmtă, în vreme ce „cei dreپți”, care sunt de asemenea înfățișați ca fiind încă prunci sau neputincioși, împlinesc călătoria aceasta pe cărarea cea mai ușoară, pe latura cea mai ocolitoare a drumului. Fragmentul următor provine de la începutul *Omiliei* a XIX-a.

1. Dacă dorești să ajungi un ihidaya și ești nerăbdător să alergi spre cetatea Domnului nostru Iisus, atunci împrumută-mi ochii minții tale și-ți voi arăta cum să ajungi la cetatea Împăratului nostru pe calea cea mai dreaptă, cu condiția ca tu să ai puterea de a călători pe drumul pe care și-l voi arăta, căci povârnișurile spre care te voi călăuzi sunt foarte abrupte. Mai mult, sunt foarte multe cărări lăturalnice,

care te îndepărtează de drumul cel drept. Acestea te vor călăuzi de-a lungul multor munți. Zi după zi vei fi ținut în loc, până când ceasul despărțirii tale de această lume va sosi și te vei afla încă rătăcind pe cărările cele lăturalnice, care nu dau în drumul cel drept, dintr-o parte sau dintr-alta, numai pentru că tu nu știi cum să mergi direct pe drumul care ajunge în oraș. Și dacă nu vei reuși ca în vremea vieții tale să înveți să ajungi pe acest drum, sau să te grăbești să ajungi la locul de final, nu vei fi în stare să călătorești pe acestea, de vreme ce ai ieșit din această lume.

Acum sfârșitul drumului tău este plin de desăvârșire și se deschide abia când începi să deștelenеști din tine toate păcatele tale. Este asemenea drumului spre cetățile din lumea aceasta: dacă pe acest drum nu se află nimeni care să te călăuzească, pe care nici nu l-ai văzut și nici nu-l cunoști, atunci vei rătăci pe cărările lăturalnice, vei călători în cerc mai multă vreme și nu vei afla locul unde dorești să ajungi. Așa se întâmplă cu drumul cel ascuns, care merge spre un oraș de taină: multe poteci ascunse duc în tot felul de direcții și dacă acolo nu găsești pe nimeni care să cunoască drumul spre liman, care te poate îndepărta de cărările lăturalnice, atunci nu vei fi în stare să călătorești drept și vei pierde cea mai scurtă și sigură cale spre desăvârșire, te vei depărta de această lume fără să fi ajuns la desăvârșire și nu vei mai fi în stare să stai dimpreună cu Dumnezeu în cetatea și Împărăția Sa cea cerească, nici nu vei mai putea ajunge în ceata dreptilor.

2. Aceste poteci lăturalnice, care nu conduc spre drumul desăvârșit al țării, unde Domnul nostru se face văzut față către față, nu sunt cu siguranță rele. Însă Domnul nostru și cei care Îl predică pe Dânsul i-au îndreptat pe oameni să nu meargă pe drumul cel de sus, spre binele lor, dacă sunt copii sau bolnavi, văzând cărarea cea strâmtă și îngustă ce va da piept cu oricine se găsește pe drumul cel drept, care merge direct în cetate.

Căci tu te vei simți apăsător, din cauza înălțimii de sus și a adâncimii de jos. Dacă te îndrepti într-o parte, acolo este focul, și dacă o iei în partea cealaltă, acolo găsești adâncimi de ape. Dacă cineva cade, se va sfărâma în bucăți. Oricine intră în foc, va fi ars și oricine cade în apă, se va îneca. Căci la înălțime, urcușul este anevoios, abrupt și îngust. Dacă dorești să călătorești spre cetate, atunci silește-te când ești la înălțime să rămâi pe cărare, fără să te abați în niciun fel spre stânga sau spre dreapta, sau spre adâncime, căci vei pieri. Urcă drept și vei ajunge dintr-o dată în acea patrie mare și slăvită.

Lasă-mă să-ți tâlcuiesc parabola aceasta despre urcușurile abrupte, despre foc, apă și marile adâncimi. Dacă ai crezut cuvântului lui Iisus și ai făcut legământ cu Dânsul că vei lua seama la cuvintele Sale și vei păzi poruncile Sale cele mari, chiar dintru început, atât în trup, cât și în duh, vei călători pe acest drum al poruncilor și vei sta pe aceste înălțimi. Dacă ești în stare să le urci pe acestea, spre întărirea legământului cu Iisus, atunci Îl vei vedea și vei primi de la Dânsul toate cele promise. Căci spune: „Cu Mine te vei bucura la masa Împărăției” (cf. Luca XXII, 30). Până când nu te vei smeri asemenea unui rob înaintea tuturor oamenilor, fie ei răi sau buni, nu vei fi în stare să urci pe înălțimi, sau să sfârșești drumul pe care mergi spre acea țară, unde Domnul tău ți-a făgăduit că vei găsi bucurie. Odată întors de la legământul tău, vei cădea în marea adâncime, care duce direct spre Sheol. Și dacă vei încălca poruncile Sale, atunci vei merge la locul Gheenei, care este focul (și scrâșnirea dinților). Și dacă te vei lepăda de Dânsul, vei fi înecat, ca Iscarioteanul, în apele cele ascunse, care sunt învățătura Celui Rău.

3. Mai degrabă, ia aminte la cuvintele Domnului tău, care spune: „Calea vieții este îngustă și cu chinuri” (cf. Matei VII, 14). Și cu atât mai îngustă este cea care duce la desăvârșirea deplină și la slava lui Dumnezeu. Sfânta Scriptură spune mai departe: „Fiule! Când vrei să te apropii

să slujești Domnului Dumnezeu, gătește-ți sufletul tău spre ispită” (Înțelepciunea lui Iisus Sirah II, 1). Smerește-te atunci mai mult decât toate celelalte ființe omenești și îndură nenorocirea pentru puțină vreme, ca să ajungi la odihna cea veșnică. Nu strica legământul tău, căci altfel vei ajunge la o suferință de neimaginat.

4. Cărrile cele lăturalnice, rătăcind într-o parte sau alta de la urcușul direct, au fost vădite de Domnul nostru și de ucenicii Săi, nu spre a-i înștiința pe cei tari de această urcare, ci din dragoste pentru cei suferinzi și pentru copii, care nu sunt în stare de un asemenea efort, de vreme ce sunt ori prea tineri, ori prea bolnavi. De aceea, i-a învățat să se ferească de povârnișurile ocolitoare, care se perindă pe la poalele urcușului, și să nu se încumete să le urmeze, ci mai degrabă să afle drumul care urcă la înălțime, odată ce sunt îndeajuns de puternici, sau au crescut destul de mult și vor avea destulă putere într-înșii să urce pe calea cea îngustă și abruptă, fără vreo teamă care să-i întoarcă din drum și fără să obosească din pricina tinereții sau bolii și astfel, fără să cadă în acea prăpastie adâncă, sau să își piardă echilibrul pe o parte sau pe alta și să se prăpădească. Și pentru că osteneala ce însoțește aceste cărrile lăturalnice nu se aseamănă celei de pe urcușul cel drept, mulți sunt cei care preferă să le urmeze, neștiind că dacă nu pășesc de-a lungul cărării celei înguste, nu vor intra la locul de odihnă. Să nu lungim atunci slăbiciunea noastră și să nu întârziem peste măsură creșterea cea de sus, ci să ne vindecăm degrabă și să creștem duhovnicește, ca să putem intra pe cale, după această călătorie ostenitoare. Căci oricât am rătăci pe cărrile lăturalnice pe care le găsim lesne de urmat, ne vom pârjoli sufletele. Căci dacă nu vom urma calea cea îngustă, nu vom ajunge la adevărata desăvârșire.

5. Cărrile ocolitoare sunt poruncile cele mici, care se aseamănă laptelui pentru copii, sau legumelor pentru cei bolnavi, de vreme ce nici unii, nici alții, nu pot primi hrana cea

tare a poruncilor celor mari. „Iar hrana cea tare este pentru cei desăvârșiți” (cf. Evrei V, 14). Vezi atunci cum copiii și cei care sunt în suferință nu sunt în stare să urce aceste înălțimi. „Și eu, fraților, n-am putut să vă vorbesc ca unor oameni duhovnicești, ci ca unora trupești, ca unor prunci în Hristos” (I Corinteni III, 1). Îndrăznește, așadar, pentru hrana cea tare. „Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil. Dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului” (I Corinteni XIII, 11), de aceea am lăsat la o parte calea cea ușoară a poruncilor celor mici „și am devenit bărbat și am crescut pe deplin desăvârșit. Deci, vă rog, să-mi fiți mie următori, precum și eu lui Hristos (I Corinteni IV, 16) și să ajungeți pe deplin desăvârșiți”. Vezi așadar cum nu a reușit, de vreme ce erau tineri și bolnavi, să-i învețe să urce la înălțime. Le-a arătat în schimb aceste porunci mai mici, însă de vreme ce au crescut și s-au întărit, a strigat către dânșii: Veniți să mergeți pe drumul cel drept al poruncilor celor mari. Căci cei pe deplin desăvârșiți și puternici mănâncă din aceste merinde și pășesc pe cărarea cea bună.

16*.IOAN SINGURATICUL (Ioan de Apamea)

a. Dumnezeu este liniște și în liniște este cântat prin acele vrednice psalmodieri, vrednice de Dânsul. Nu vorbesc despre liniștea buzelor, căci dacă cineva abia își stăpânește limba, fără să știe a cânta cu mintea și duhul, atunci acesta este gol și se umple cu gânduri rele; păstrează numai o liniște exterioară, neștiind cum să cânte înlăuntru său, văzând că limba persoanei celei tainice nu a învățat încă să vorbească și nici măcar să gângurească. Ar trebui să iei seama la fiul cel duhovnicesc, care este în tine, ca la un prunc oarecare sau copil. Căci, după cum limba copilului rămâne legată, necunoscând încă vorbirea, așa este și cu limba cea interioară a minții: ea va rămâne în toată cuvântarea și în toată

gândirea, va fi așezată acolo, pregătită să învețe primele gândureli ale exprimării duhovnicești.

Căci acolo este liniștea buzelor, este liniștea întregului trup, acolo este pacea sufletului, acolo este liniștea minții și a duhului. La tăcerea limbii se ajunge atunci când se stă departe de vorbirea cea plină de răutate. Liniștea întregului trup este atunci când toate simțurile sunt nepătimitoare. Liniștea sufletului este atunci când niciun gând rău nu arde într-însul. Liniștea minții este atunci când într-însa nu se descoperă vreo cunoaștere, sau înțelepciune vicleană. Liniștea duhului este atunci când mintea se depărtează de la frământătura ființelor trupești și toate mișcările sale sunt îndreptate numai spre Ființa cea dumnezeiască, spre cinstirea cea minunată a liniștii care înconjoară această Ființă.

b.Cea de „a treia Cuvântare a lui Ioan” se referă la Taina Sfântului Botezul și descrie dialogul dintre Chrysthenes și Soterianus, în care Soterianus încearcă să-și convingă prietenul că ar trebui să se boteze, chiar dacă Chrysthenes nu poate vedea mare lucru în aceasta. La moment potrivit, conversația se rupe și Ioan Singuraticul conturează un discurs despre înțelesul Tainei Baptismale. Din această secțiune (ed. Rignell, pp. 20-21) am preluat următorul paragraf.

Pe de altă parte, Taina Botezului este aceasta: natura noastră omenească trebuie să se despartă de orice fel de întinăciune sau patimă, care vine de la diavol. Astfel, până când cineva primește Botezul, sufletul său este amestecat și întinat cu toată necurăția. Prin urmare, Hristos a rânduit ca Botezul să fie asemenea unui cuptor, încât, precum lucrurile sunt purificate și curățite prin foc și prin aer, prin aceleași mijloace ale Focului și Duhului Celui de viață dătător, sufletele să fie curățite de toată lucrarea cea diavolească. De aceea, Ioan numește Botezul Domnului „foc”, spunând că „El vă va boteza cu Duh Sfânt și cu Foc” (cf. Matei III, 11), de

vreme ce, asemenea focului, El purifică sufletele oamenilor și le curățește de greșeli și de rugina păcatelor.

Căci după cum lucrurile intră în foc și lasă deoparte zgura și rugina care s-a adunat pe ele, ieșind curate de toată întinăciunea, astfel și Botezul lui Hristos s-a apropiat de neamul omenesc, curățindu-l și purificându-l de toată necurăția care duce la pierzare.

Am putea să ne întrebăm despre acestea: de ce s-a scris că Ioan boteza cu apă, iar Domnul nostru boteza cu Duh Sfânt și cu foc? Știi de asemenea că apa este deopotrivă curățitoare, însă nu pe deplin: căci ce s-a curățit în apă, poate fi încă ușor de întinat, de vreme ce lucrurile care nu mai pot fi întinate au fost curățite în foc. Sunt de asemenea și cazuri în care lucrurile curățite în foc pot fi întinate din nou, cum este de pildă oțelul când se atinge de sare, ajungând să ruginească.

Iarăși, când lucrurile sunt curățite prin apă, ele nu pot sta departe de întinăciune pentru multă vreme. Căci de vreme ce au o fire predispusă spre întinăciune, astfel se pot murdări, putând sfârși chiar în necurăție. Focul însă înlătură toată murdăria și lucrul rămâne ca la început. Mai mult, apa nu nimicește întinăciunea, ci o dă la o parte. Focul însă nu lucrează în acest fel, căci distruge definitiv toată întinăciunea.

Din acest motiv, taina botezului lui Ioan s-a lămurit numai prin apă, însă această lucrare nu a căutat curățenia sufletească și nici nu a dezrădăcinat întinăciunea din suflet. Și, prin urmare, cei botezați de dânsul nu au primit chipul nestrăciunii.

Botezul lui Hristos, pe de altă parte, ne-a dăruit platoșa cea de biruință împotriva tuturor puterilor vrăjmașe. Legat de botezul lui Ioan, întrucât oamenii nu au primit naștere de sus și chip nou, acesta nu s-a putut chema „din foc și din Duh”, de vreme ce Botezul lui Hristos este numit întocmai, ca fiind din apă și din foc, și din Duh.

După cum, prin lucrarea apei, a focului și a Duhului, trupul nostru cel păcătos este înfățișat, conturat și zugrăvit cu culoare, frumusețe și chip în pântecele matern, tot așa, pentru că suntem sămânță vie și am fost înșelați, în locul greșelii, harul dumnezeiesc, prin lucrarea cea tainică a focului și a Duhului, a îmbrăcat din nou și a împodobit din belșug cu frumusețe sfântă sufletele noastre cele strălucitoare în pântecele Botezului, ca de acum încolo să nu mai fim copiii Celui Rău, ci fii ai lui Dumnezeu Tatăl.

c.Din Dialogul său despre patimile sufletești (ed. Dederling, p. 6).

Eusebius: Care este începutul viețuirii lăuntrice a fiecărei persoane?

Singuraticul: Lepădarea de iubirea de arginți. După lepădarea de iubirea de arginți este absolut necesar ca omul să se lepede și de mândrie. Abia după aceea o astfel de persoană va dobândi posibilitatea să persevereze în virtutea minții, în smerenie și îndelungă răbdare, în liniște și trezvie, în bucurie și nădejde, în grija pentru ce este de folos, în dragostea desăvârșită de Dumnezeu și de semenii. Căci prin unele ca acestea se poate apropia cineva de curățenia sufletului, care este esența întregului drum prin viață, prin care Dumnezeu i-a îndemnat pe oameni să pășească în decursul existenței lor pământești. Căci toate poruncile Sale îl fac pe om la fel de strălucitor ca soarele. Nu numai o singură dată s-a luptat cineva și a biruit patimile cele rele, sălășluind întru curăția minții, și pășește pe drumul rânduit de Dumnezeu. Pentru că în această viață și de acum înainte se începe de la curăția sufletului, ca să intre pe calea vieții „Persoanei celei noi”. Căci nu mai este rob și supus al legii, ci fiu iubit, care a fost liberat de toate cele ale acestei lumi.

17*.POEZIA ANONIMĂ

a. *Omilie în versuri la Facere XXII*. Au supraviețuit două omilii în versuri anonime (înrudite) pe această temă, ultima fiind întru totul deosebită, datorită prezentării pe care o face Sarei (care nu este menționată în Facere XXII) ca adevărata eroină a episodului. Nu numai că este descrisă ca fiind vrednică de porunca lui Dumnezeu dată lui Avraam, împărtășind marea credință a soțului ei și dragostea de Dumnezeu, ci este supusă unei noi încercări, când Avraam și Isaac revin acasă:

Odată ajunși acasă, Avraam a spus către fiul său:

„Fiul meu, rămâi te rog aici o vreme, până ce eu voi merge și mă voi întoarce la mama ta.

Voi vedea cum mă primește; voi iscodi mintea și gândurile ei”.

Bătrânul s-a întors și a intrat în pace. Sara s-a ridicat să-l primească;

A adus apă într-un vas, să-i spele picioarele și a început să vorbească așa:

„Bun venit, bătrân binecuvântat, soț iubitor de Dumnezeu;

Bun venit, jertfitorule, care nu ai cruțat trupul unicului meu fiu.

S-a tânguit când a fost legat, sau a suspinat când și-a dat duhul?

A fost nerăbdător să mă caute, însă eu nu eram acolo să-i fiu alături;

Ochii lui mă căutau pe deasupra munților, însă eu nu eram acolo să-l slobozesc.

Prin Dumnezeu, pe care tu Îl cinstești, povestește-mi cele întâmplate”.

Avraam a răspuns și a zis către Sara, răspunzând cuvintelor ei:

„Fiul tău nu a gemut când a fost legat, nu a suspinat când a murit.

M-ai pus sub blestemul lui Dumnezeu, spunând: „A cerut să te vadă pe jertfelnic?”

Când jertfelnicul s-a ridicat și a fost așezat pe dânsul, și când a fost legat de mâini,

Și cuțitul s-a ridicat deasupra capului său, atunci a amintit de tine acolo,

Și a cerut să te vadă în jertfelnic”.

„Fie ca sufletul unicului meu fiu să fie primit, căci Dumnezeu a primit cuvintele rugăciunii mamei sale.

Dacă aș fi numai un vultur, sau de aș avea iuțeala turturelei,

Aș merge să privesc locul în care fiul meu iubit a fost adus spre jertfă,

Să văd locul în care se află cenușa sa, latura în care a fost legat

Și să iau cu mine o parte din acea cenușă, să mă îmbăt de mirosul ei.

Am câteva fire din părul său să le prind pe îmbrăcămintea mea și când durerea mă va ajunge, le voi așterne pe acestea pe ochii mei și când întristarea mă va copleși, mă voi liniști privind la ele. Am câteva din hainele lui, ca să mi-l pot închipui, pentru că l-am așezat înaintea ochilor mei. Am dorit să văd jertfelnicul și locul în care oasele sale au ars și să iau o mână de cenușă, să jelesc înaintea-i totdeauna și să fiu mângâiată”.

Cum stătea acolo, cu inima îndurerată, cu mintea și gândul pierdut, foarte tulburată de emoții, mintea ei amețind de atâta bocet, copilul a intrat înăuntru, reîntorcându-se teafăr și nevătămat. Sara s-a ridicat să-l primească, l-a îmbrățișat și la sărutat printre lacrimi, și a început să-i spună: „Bun venit, fiul meu preaiubit, bun venit, fiul legămintelor mele; bun venit, căci mort ai fost și te-ai reîntors la viață”.

Copilul a început să vorbească, spunând: „Un fiu nu rămâne pentru totdeauna, nici averea sau bunăstarea, însă Dumnezeu veșnic îndură pentru oricine împlinește voia Lui. Căci fără glasul care a strigat: „Avraame, să nu faci niciun rău copilului”, aș fi murit ieri în legăturile mele și aș fi fost mistuit de foc”.

Atunci Sara a înălțat glasul, aducând mulțumire Bunului Dumnezeu, care i-a adus înapoi pe unicul ei fiu: „Mulțumesc lui Dumnezeu că te-a adus la mine pentru a doua oară; mă plec înaintea glasului Aceluia care te-a slobozit pe tine, fiul meu, de cuțit. Mă rog Aceluia care te-a izbăvit de arderea pe rug. De acum încolo, fiul meu, nu vei mai fi „fiul Sarei”, așa cum te numesc oamenii, ci „fiul rugului”, o „jertfă care a murit și a înviat”. Ție se cuvine toată slava, Domnul meu, în veci de veci, după milele Tale”.

b. *Poemele dialogice (soghyatha)* se evidențiază prin trei elemente: o scurtă introducere, un dialog extins între două personaje, care vorbesc alternativ în versuri, și o scurtă concluzie. Dialogul însuși s-a constituit adesea dintr-un acrostih alfabetic. Următorul text constituie introducerea dialogului dintre Cain și Abel, fundamentat pe textul de la Facere, capitolul al IV-lea. Foarte adesea, în această *soghyatha*, dialogul ia ca început un singur verset din textul biblic și valorifică implicațiile acestuia. În acest caz, versetul este cel de la Facere IV, 7, unde Dumnezeu spune către Cain: „*Dacă ai fi făcut bine, ai fost primit înapoi?*” (preluat în mod explicit de Abel în versetul 36, unde îi spune lui Cain: „*Domnul te-ar fi ales pe tine, dacă te-ai fi purtat bine*”). Fragmentul de mai jos se referă la versetele 13-20 din întregul poem (numărul total de versete din această *soghyatha* fiind de 56).

CAIN (Aleph) a spus: De vreme ce Domnul s-a bucurat de jertfa ta, dar pe a mea a respins-o, te voi ucide. De vreme ce pe tine te-a ales, îmi voi lua cele ce sunt ale mele de la tine, „prietenu” Său.

ABEL (Aleph) a spus: Cu ce am greșit, dacă Domnul a fost mulțumit de mine? El cercetează inimile noastre și are dreptul să aleagă sau să respingă după bunul Său plac.

CAIN (Beth): Eu sunt fratele cel mare și este după dreptate să mă accepte pe mine, decât pe tine. Dar a preferat pe cele ale tale și pe ale mele le-a respins. A respins ofranda mea și a ales-o pe cea adusă de tine.

ABEL (Beth): În toate ofrandele ce Îi sunt aduse dorește să vadă mai întâi dragostea și dacă aceasta nu se însoțește cu gândul cel bun, atunci jertfa este urâtă, și astfel se respinge.

CAIN (Gamal): Te voi lua de la „Prietenul” tău, căci pământul nu ne poate ține pe amândoi. Atunci El va trebui să accepte un sacrificiu din partea mea, de vreme ce nu mai este nimeni în afară de mine.

ABEL (Gamal): Împlinește-mi dorința de a merge într-un colț al pământului și nu mă omorî. Întreaga lumea va fi atunci a ta și îți vei putea aduce jertfa, după a ta plăcere.

CAIN (Daleth): Lacrimile și plânsul nu mă vor mișca, nici bocetele tale, oricât de dureroase ar fi acestea. Din clipa în care a acceptat jertfa ta, te-am socotit cu totul mort și îngropat.

ABEL (Daleth): Vei avea poate întreaga lume numai pentru tine, dar împlinește-mi dorința de a mă lăsa și pe mine într-însa. Așează jugul domniei tale pe grumazul meu, dar lasă-mă să mă satur de viața în care am venit.

18*. PROZA ANONIMĂ

a.Învățătura lui Addai. Următorul fragment vizează faimoasa corespondență dintre regele Abgar de Edesa și Mântuitorul Hristos.

Abgar a scris o epistolă și a trimis-o Mântuitorului Hristos prin mâna arhivarului Hannan. Acesta a plecat din Edesa pe 14 martie și a intrat în Ierusalim pe 12 aprilie, într-o

zi de miercuri. Acolo l-a găsit pe Hristos, în casa lui Gamaliel, căpetenia iudeilor, și scrisoarea, care fusese alcătuită mai înainte, a fost citită înaintea tuturor.

Abgar cel Negru către Iisus, bunul taumaturg, care s-a ridicat din pământul Ierusalimului: Salutări, Domnul meu! Am auzit multe despre Tine și despre vindecările Tale, cum că nu vindeci prin mijloacele medicinale, sau cu ajutorul leacurilor făcute din ierburi. În schimb, numai prin Cuvântul Tău dai vedere orbilor, îi faci pe șchipi să meargă, îi curățești pe cei leproși și-i faci pe cei surzi să audă. Pe cei bântuiți de duhuri necurate și chinuiți de acestea îi vindeci prin cuvântul Tău. Ridici până și pe cei morți. Când am aflat despre aceste mari minuni pe care le împlinești, am socotit că ești cu adevărat Dumnezeu, care S-a coborât din ceruri și a săvârșit aceste lucruri, sau că ești Fiul lui Dumnezeu, care faci toate acestea. Din această pricină, Ți-am scris spre a Te ruga să vii până la mine, văzând cinstirea pe care Ți-o port, și să vindeci boala de care sufăr, căci cu adevărat cred în Tine. Am auzit de asemenea că iudeii uneltesc împotriva Ta și Te persecută, dorind chiar să Te ridice pe cruce și să Îți facă rău. Acum eu stăpânesc peste o cetate mică și frumoasă, care ar fi de ajuns pentru amândoi să trăim aici în liniște.

Primind această scrisoare în casa Marelui Preot al Iudeilor, Iisus a spus lui Hannan: „Mergi și spune domnului tău, care te-a trimis la Mine: Binecuvântat ești tu, căci fără să mă fi văzut vreodată, ai crezut în Mine. Căci este scris: „Cei care Mă vor vedea, nu vor crede în Mine, dar sunt aceia care nu mă vor vedea și vor avea credință în Mine”. Cât despre cele scrise de tine, cerând ca să vin la tine: lucrarea pentru care am fost trimis aici nu s-a sfârșit, căci Eu sunt pe cale să Mă ridic la Tatăl, care M-a trimis pe Mine. Odată ce Mă voi înălța la Dânsul, voi trimite pe unul dintre ucenicii Mei, care te va vindeca și te va tămădui de boala de care suferi. Și va câștiga (converti) pe toți cei dimpreună cu tine pentru viața veșnică.

Cetatea ta, deopotrivă, va fi binecuvântată și niciun vrăjmaș nu va putea vreodată să o cucerească.

b. Din *Martiriul Martei* (ed. Bedjan, *Acta Martyrum et Sanctorum*, II, pp. 233-8). Atât Marta, cât și tatăl ei, Posi, au fost martirizați de-a lungul celor mai aprige persecuții care s-au abătut asupra Bisericii, în vremea Imperiului Persan. Acestea au avut loc în anul 340, în vremea domniei regelui Shapur II. Următorul fragment a fost preluat din procesul Martei, în care naratorul realizează o reconstituire imaginară a celor spuse de Marta și de Mobed (delegatul cultului zoroastrian), care o interoga.

Șeful Mobed a început să o interogheze pe slăvita Marta, prin cuvintele: „Ce ești tu?”. La care binecuvântata Marta a răspuns cu seninătate: „O femeie, după cum vezi”. Cei care s-a întâmplat să fie acolo, în apropierea șefului Mobed, s-au roșit și și-au plecat capetele, când au auzit-o pe înțeleapta Marta răspunzând la acea întrebare, în timp ce fața lui Mobed s-a făcut verde de furie și rușine. Însă, controlându-și firea, i s-a adresat din nou: „Răspunde la întrebarea mea!”. La care înțeleapta Marta a spus: „Am răspuns la întrebarea ce mi s-a pus”.

Mobed a spus atunci: „Ce te-am întrebat și ce răspuns ai dat tu?”. Marta a răspuns: „Domnia ta a întrebat: Ce ești tu?. Iar eu am răspuns: „Sunt o femeie, după cum poți vedea”.

„Te-am întrebat care este religia ta”, a spus Mobed. Slăvita Marta a răspuns: „Sunt creștină, așa cum arată hainele mele”. Mobed a mers mai departe: „Spune-mi adevărul, ești fiica nebunului acela de Posi, care și-a ieșit din minți și s-a împotrivit regelui, ajungând pentru aceasta să fie dat la moarte?”. La acestea, binecuvântata fată a răspuns: „Omenește vorbind, sunt fiica lui, însă de asemenea prin credință sunt fiica aceluși Posi, care a primit ieri viața cea veșnică, prin moartea sa pentru Dumnezeu. Căci numai Dumnezeu mă va face vrednică să fiu cu adevărat fiică a

acestui binecuvântat Posi, care este acum cu sfinții în lumină și odihnă veșnică, de vreme ce eu sunt încă printre păcătoși, în această lume a durerilor”.

Mobed a spus atunci: „Ascultă la mine și te voi învăța ce este mai bine: Regele regilor este milostiv și nu dorește moartea nimănui, căci în bunătatea sa, dorește ca toți prietenii săi să-i urmeze în credință și astfel să-l cinstească. Așa a fost și cu tatăl tău: Pentru că regele l-a îndrăgit, l-a cinstit și l-a sfătuit; dar tatăl tău s-a purtat nebunește și a grăit lucruri nepotrivite, după care regele regilor i-a cerut să nu fie încăpățânat, însă fără vreun rezultat. Din această pricină a fost trimis la moarte. Și acum, în cazul tău, să nu te porți cu încăpățânare, așa cum a făcut tatăl tău, ci să faci voia lui Shapur, regele regilor și domn a toate țările. Dacă vei face întocmai, vei fi împodobită cu cinste și orice vei cere, dorința ta va fi împlinită de rege”.

Slăvita Marta a răspuns: „Fie ca regele Shapur să aibă zile îndelungate, iar bunăvoința niciodată să nu-l părăsească, fie ca mila sa să nu se sfârșească, iar bunătatea să fie moștenită de copiii săi și mila sa să fie peste el și peste poporul care o merită. Fie ca viața pe care o îndrăgește să se dăruiască tuturor fraților și prietenilor săi, iar toți care l-au urmat pe tatăl meu, fie ca aceștia să întâlnească moartea cea rea de care spui că a murit și tatăl meu. Cât despre mine, o netrebnică roabă, cea mai de jos între slujitorii Domnului și ai regelui, pentru ce să vină asupra mea vreo cinste trecătoare? Am hotărât să mă fac pricină de prigoană, asemenea tatălui meu, de dragul Dumnezeului părintelui meu și voi muri asemenea lui pentru credința mea în Domnul”.

Mobed a spus: „Cunosc preabine învârtoșarea inimii, pe care voi creștinii o aveți: un popor vrednic de moarte. Mai mult decât atât, nu putea nicidecum să răsară vreo odrasla ascultătoare dintr-un om ca Posi. Cu toate acestea, pentru ca să nu fiu vinovat înaintea lui Dumnezeu de a nu fi făcut tot ce

mi-a stat în puteri să te previn, te pot scăpa de toată pedeapsa, numai să te aduc la închinarea celor mai de seamă zei, care poartă de grijă lumii acesteia”.

Sfânta Marta i-a răspuns: „Ți-ai spus pe cele ale tale și eu am grăit pe cele ale mele, dacă nu cumva ești orb și nu dai nicidecum atenție celor spuse de mine. De altfel, ați auzit cu toții și ați văzut care lucru este de folos și care nu, care duce la Împărăția cerurilor și care duce la focul Gheenei, care dăruiește viață și care te duce la moarte”.

Mobed a continuat: „Ia aminte la mine și nu fi încăpățânată și întăritnică, luându-te după dorințele tale întru totul pervertite. Mai degrabă, văzând că nu ai de gând să te lepezi de credința ta, poartă-te cum vrei, însă împlinește un singur lucru și vei trăi, și nu vei fi dată la moarte: ești o fată tânără și foarte frumoasă, găsește-ți un soț și mărită-te, naște fii și fice și nu păstra această rânduială absurdă a legământului”.

Înțeleapta Marta a răspuns: „Dacă o fecioară este adusă la un bărbat, oare legea naturală poruncește ca altcineva să apară, să-i atace logodnicul și să o răpească pe aceasta, care fusese mai înainte încredințată spre logodire? Scrie undeva că această fecioară ar trebui să se dăruiască spre căsătorie unui bărbat căreia nu-i aparține?”

„Nu”, a răspuns Mobed. Marta, aleasa lui Hristos, a spus atunci: „Cum ai putea atunci să-mi poruncești să mă căsătoresc cu un bărbat căruia nu i-am fost dăruită, spunând că deja am fost adusă pentru altcineva?”

La care Mobed a zis: „Ești tu cu adevărat dăruită, atunci?”. Și binecuvântata fecioară a răspuns: „Sunt în adevăr dăruită”. „Cui?”, a întrebat Mobed. „Este oare cinstea ta vrednică de Dânsul?”, a spus slăvita Marta. „Unde este?”, a întrebat din nou acesta. Cea înțelepțită de Domnul a răspuns: „A plecat într-o lungă călătorie cu treburi, însă este aproape și din clipă în clipă trebuie să sosească”. „Care este numele

lui?”, a întrebat Mobed. „Iisus”, a răspuns binecuvântata Marta.

Neînțelegând încă, Mobed a mers mai departe: „În ce țară a călătorit? În ce oraș este el acum?”. Marta a răspuns: „S-a ridicat la ceruri și este acum în Ierusalimul cel de sus”.

Auzind acestea, Mobed și-a dat seama că vorbește despre Domnul nostru Iisus Hristos, după care a exclamat: „Nu ți-am spus de la bun început că aceștia sunt un popor încăpățânat și îndărătnic? Te voi umple de sânge din cap și până în picioare, și atunci logodnicul tău poate veni să te găsească plină de praf și gunoi: să se mai căsătorească cu tine atunci!”.

Neînfricată Marta i-a răspuns: „Va veni cu adevărat întru slavă, fiind purtat în car pe deasupra norilor, însoțit de îngeri și de puterile cerești, toate acestea fiind întru totul pregătite pentru ospățul Său cel de nuntă. Va ridica din praf trupurile tuturor celor care s-au dăruit pentru Dânsul, îi va spăla cu rouă cerească, îi va unge cu untdelemnul bucuriei. Va așeza în degetele lor inele, cheazășie a harului Său, iar pe capetele lor va pune cununa frumuseții, care este nepieritoarea slavă. Le va îngădui acestora să stea în carul Său, pe norul cel slăvit, și Se va ridica în văzduh, așezându-i pe dâșii în cămara cea de nuntă, aflată într-un loc nefăcut de mână, dar zidită în Ierusalim, cetatea libertății din ceruri”.

Când Mobed a auzit aceste cuvinte, a lăsat-o în locul ei și a plecat să-i spună regelui despre toate cele auzite. Atunci regele a dat ordin pentru neascultătoarea fiică a neascultătorului tată, pentru a fi scoasă în afara orașului și arsă în același loc în care și tatăl ei fusese martirizat.

19*. NARSAI

În cuprinsul primei sale omilii în versuri (memre), Narsai relatează calvarul prin care a trecut Avraam, atunci când Dumnezeu l-a rugat să-l aducă jertfă pe fiul său Isaac (Facere

XXII). După sublinierea adâncimii durerii lui Avraam în primirea acestei porunci, Narsai continuă:

(...)Puterea cea ascunsă a dat tărie minții omului rațional

Și niciodată să slăbească în frământarea gândurilor dintre trup și suflet.

Dragostea cea dulce și mistuitoare pentru Domnul său l-a întărit pe omul cel drept să stăpânească și să anuleze otrava amestecată în simțămintele sale naturale.

O, Avraame, adevăratul prieten al credinței, care ai dat uitării toate lucrurile frumoase dobândite de la fire. Bine te-a ales Dumnezeu, când a ales să ridice din tine toate semințiile pământului, arătându-te pildă pentru oricine dorește să urmeze dragostea ta cea puternică și tare. Prin dragostea Stăpânului său a reușit omul cel sânguincios să facă voia Stăpânului său, luându-și fiul și mergând în locul pe care l-a primit prin vedere. Vocea i-a poruncit să aducă jertfă într-un loc depărtat, ca să fie văzut de locuitorii pământului și ai cerului deopotrivă. Deasupra tuturor celor zidite a stat Dumnezeu, lămurind tăria sufletului slugii Sale, cât de neclintit a fost, nearătând vreo slăbiciune pe parcursul călătoriei sale.

Trei zile a călătorit, liniștit, fără îndoială în mintea sa. Nu a dezvăluit taina voii Stăpânului la casnicii săi. Nu a lăsat pe nimeni să afle taina lui Dumnezeu, nedescoperindu-i nici măcar Sarei pregătirile pe care le avea în minte. A păstrat ascuns secretul dintre Domnul și sine, ca astfel curăția dragostei sale să fie păstrată de Dumnezeu, care l-a ales pe dânsul. Porunca Domnului său a fost cu greutate peste dânsul, fiind mai importantă decât toate, pregătindu-și voința după cea a Domnului său. Prin acea voință, pornirile sufletești au fost stăpânite, de vreme ce căuta să ajungă la finele călătoriei sale.

Cele trei zile ale călătoriei sale au ajuns la sfârșit și ridicându-și ochii, a zărit locul. Și privind-l, s-a bucurat. Căci cu ochii trupești, Dumnezeu i-a arătat locul jertfei fiului său, în

vreme ce în mintea sa, Dumnezeu (i-a arătat) tipul celor viitoare. Căci prin acea taină, Hristos urma să se facă Jertfă și Dumnezeu i-a prevestit, înainte ca să se întâmple acestea, prin simbolul jertfei, în vreme ce jertfa lui Isaac a fost un simbol al celei împlinite de Hristos. Puterea Ziditorului a îndreptat dragostea lui Avram spre acest scop, ca astfel cei care vor auzi aceste cuvinte, să nu se îndoiască de cele întâmplate.

Astfel a fost mintea lui Avraam în cele trei zile ale călătoriei sale, ca o singură jertfă să aducă mărturie, pentru o alta, simbolul pentru realitate. Avraam și-a îndreptat mintea spre această dorință și sufletul său a găsit odihnă în locul cel de jertfă, pe care Domnul său i l-a descoperit. Pe acest loc de jertfă și-a desăvârșit propria voință și pe cea a Domnului său. A ridicat aici altar, a slobozit lemnele, a adus pe fiul său, a ascuțit pumnalul și cu pumnalul și-a ascuțit voința. Însă glasul l-a tras înapoi, să nu ridice mâna împotriva celui iubit al său: „Avraame, Avraame!”, a strigat ființa cea nevăzută pe cel muritor, „oprește jertfirea sângelui celui muritor, pe care am cerut-o de la tine. Prinde și adu-mi ca jertfă sângele unui animal necuvântător, în locul ființei celei raționale. Nu doresc să-mi aduci acum sângele unei ființe omenesti, căci nu este de ajuns să ștergi prin el zăpădul datoriei. Datoria omenescă nu se poate răscumpăra cu sânge omenesc, până la plinirea vremii, când din neamul omenesc se va naște Omul Desăvârșit. Știu când va veni vremea să se îplinească acestea: atunci când Omul va izbăvi neamul omenesc, Eu voi fi acolo.

Ți-am descoperit ție, Avraame, prin această jertfă, mântuirea neamului omenesc, ca toți să învețe să privească spre vremea mântuirii. Din cele întâmplate cu tine, Ți-am descoperit cele ce vor veni, ca neamul omenesc să ajungă la nădejdea învierii.

Prin această întâmplare am pregătit pe cele ce se vor întâmpla, cerând o jertfă, spre a putea descoperi neamului omenesc voia Mea cea ascunsă. Prin tine, Avraame, am

descoperit ființelor create voia Mea pentru toți. Ascultă, înțelege și prin înțelepciunea ta îi vei înțelepți pe ceilalți. Să nu crezi că am respins jertfa adusă de tine ca având vreo meteahnă. Căci ți-am dăruit cele de trebuință să duci mai departe voia Mea prin jertfa mielului. Ți-am dăruit un miel necuvântător, în locul celui înzestrat cu vorbire...”

21*. IACOB DE SARUG

a.Într-una dintre omiliile sale în versuri (nr. 109), Iacob vorbește de asemenea despre încercarea lui Avraam și despre jertfa lui Isaac, însă într-un mod mult mai detaliat. Următoarele două extrase sunt preluate din pp. 73-77 și pp. 99-101 ale volumului IV, din ediția Bedjan a *Omiliilor* lui Iacob.

(...)Și când a venit ziua a treia, ziua ce aparține Fiului, și călătoria plină de simboluri a Unuia Născut a ajuns la sfârșit,

Avraam a privit și a văzut muntele spre care călătorise, pe care semnul Fiului i-a arătat: „Până aici, omule!”

Odată ce călătoria spre locul jertfei s-a împlinit, cu toate cele ale sale, lângă locul cel de odihnă sta așezată partea arderii de tot. Atunci simbolul i-a arătat: „Vino, urcă spre mine, căci aici sunt; acesta este muntele pe care se va împlini mântuirea lumii.

Vino, urcă și iată jertfa vieții așezată pe rug, sacrificiul care se junghie, dar niciodată nu moare.

Vino, și-ți voi descoperi în ziua Fiului (Ioan VIII, 56), îți voi spune despre Jertfa Celui Unul-Născut. Apropie-te și vei primi tipurile adevăratelor lucruri care vor veni. Cercetează-Mă îndeaproape și vei găsi adevărul. Parabolele sunt prezente aici. Vino și dezleagă-le tu însuși și ia cu tine la coborâre marea descoperire a Fiului lui Dumnezeu. Aceasta este poarta călătoriei tale, omule. Acum intră spre cele ce au rămas. Vino spre Mine și nu trece nepăsător, ca pe lângă un străin. În port trebuie să-ți ancorezi corabia, o, marinarule plin de simboluri,

căci aici se aduce încărcătura comorilor prin care te vei îmbogăți. Vino, zugravule, și primește culorile dumnezeiești, și zugrăvește cu grijă chipul Fiului. Aici este locul din care vei primi lucrurile cele adevărate. Să nu treci dincolo de hotar, căci te vei rătăci. Aici este locul pe care Sfântul Sânge se va vărsa. Vino, sită, prin care simbolul Sângelui Fiului va trece atunci. Acesta este muntele pe care sabia se ascute, gata de jertfire. Vino și încearcă acolo pumnalul care a ascuțit dragostea ta”.

După cele spuse, muntele lui Isaac a fost Golgota și tatăl său l-a adus în locul răstignirii. De vreme ce Sionul a dat lemnul pentru răstignirea Fiului, acolo s-a răspândit simbolul pomului. În locul unde mâinile Fiului au fost străpunse de cuie, legăturile de lemne au fost desfăcute pentru Isaac. Unde sabia s-a ridicat împotriva Mântuitorului (Ioan XIX, 19, 34), acolo altă sabie s-a ascuțit, pentru a fi folosită împotriva copilului unu-născut. Este de cuvânt ca un slujitor să pregătească drumul Stăpânului, care s-a adus ca Jertfă pentru cei păcătoși. Simbolul răstignirii s-a descoperit pe vârful muntelui, pe care Avraam, pe când călătorea, l-a văzut și s-a întors spre dânsul.

Tipul (typos) a stat acolo pe Golgota și s-a făcut lucrător, deși printr-o simplă mișcare l-a îndreptat pe Isaac spre pumnal. Avraam a văzut turnul de veghe pe vârful muntelui, cum răspândea semnale și a înțeles unde era așezată tabăra simbolurilor. Dacă nu ar fi fost astfel, după cum v-am spus, cine i-ar fi arătat atunci pe ce munte să se urce? Domnul tocmai îi spusese să-l jertfească pe unicul său fiu „pe unul dintre munți”, fără să-l lămurească „pe care dintre ei să-și aducă jertfă”. Dacă Avraam n-ar fi văzut prin ochiul profeției unde era, nu ar fi știut spre care munte să călătorească. Dacă nu ar fi primit vreo descoperire mai înainte de a ajunge la locul rânduit, de ce nu l-ar fi putut lăsa în urma, cum a făcut și cu ceilalți munți? Nu a văzut oare vreun semn care să îl ghideze și din ce pricină s-a întors tocmai spre acel loc?

„Jertfește pe fiul tău pe unul dintre munții pe care ți-i voi arăta Eu”, fiind astfel lămurit lucru că tot Dumnezeu i-a spus: „Acesta este muntele!”. L-a lăsat în mod tainic să înțeleagă că pe Golgota trebuie să-l jertfească pe Isaac, ca astfel simbolul să se împlinească pe muntele răstignirii (...)

Vrednicul preot a fost cu totul gata pentru jertfă. Și-a întins mâna, a apucat pumnalul gata pentru junghiere. Și-a spălat mintea în sângele stropit, care a fost turnat acolo. În această minte, el a așezat trupul, alături de sine, fără nicio părere de rău. Gândurile sale au luat-o înainte și au jertfit băiatul înainte de împlinirea actului de jertfă. În această minte, Isaac era deja jertfit, fără să simtă vreo durere. Și când voința sa a împlinit aceasta fără tăgadă, vărsând sângele unuia-născut al său, ca și cum ar fi fost adevărat; și când întregul tip s-a adus să completeze în copil nerodnicia părinților, și mărețul portret a fost gata de vânzare cu toate culorile sale; și când descoperirea Tainelor lui Hristos s-a împlinit, prin singur Sângele Său, când pumnalul s-a tras înapoi și ascuțișul s-a ridicat la înălțime să aducă moartea - o voce i-a împietrit mâna ridicată să împlinească junghierea, o dublă strigare a căutat la mâna ce începuse să coboare. De două ori s-a ridicat vocea și mâna a fost atunci ținută înapoi. Vocea s-a așezat între pumnal și gâtul băiatului, îndepărtând ascuțișul de la fiul Sarei, împiedicând să fie lovit.

Cele două strigări, venite una după alta, au făcut deodată ca mâna bătrânului să nu se pornească spre junghiere. Doi mijlocitori au venit să-i poruncească să nu ridice mâna, celui ce mai înainte nu luase în seamă nicio rugămintă, fiind atât de grabnic spre împlinirea poruncii, încât două mâini nu l-ar fi putut ține, renunțând mai apoi. Mijlocirea fusese făcută. Avraam a stat acolo și nu și-a ridicat mâna asupra celui iubit al său. Tatăl l-a strigat pe dânsul, prin înger, și a grăit către dânsul: „Să nu-ți ridici mâna împotriva băiatului, să nu-l atingi pe el. Ai călătorit singur pe calea

tainelor până la jertfă. Să nu mergi mai departe spre calea morții, căci nu-ți stă în putere să faci aceasta. Mântuirea nu va veni prin vărsarea sângelui lui Isaac. Depărtează sabia ta de la neajutoratul băiat. Dezleagă-l și lasă-l să coboare de pe jertfelnic. Robia lumii nu va fi slobozită prin sângele său firav. De ce să jertfești atunci pe Isaac, de vreme ce nu va aduce mântuirea? Fii răbdător, căci Însuși Fiul Împăratului ne va mântui pe noi toți”.

Avraam s-a bucurat în ziua aceea de Fiul (Ioan VIII, 56) pe care L-a văzut în propriul său fiu. Tainele cele ascunse s-au descoperit în jertfa propriului său fiu (...).

b. Cea de a șasea omilie în proză a lui Iacob (targunime) vorbește despre Înviere și cel mai interesant este faptul că însemnările cuprinse aici sunt folosite în Biserica de Răsărit în rânduiala Hudra, la Praznicul Învierii. Următorul extras este preluat din partea de mijloc a omiliei.

21. În loc să-i lase să mărturisească despre Învierea Sa, Mântuitorul nu și-a trimis prietenii la dușmanii Săi, ca nu cumva, din vrăjmășie, cuvintele lor să fie nesocotite, de vreme ce ar fi putut fi socotiți ca răufăcători. Caiafa nu l-ar fi ascultat nicidecum pe Chefa, Hannan nu s-ar fi lăsat convins de Ioan. Din această pricină și-a arătat Învierea la prigonitorii Săi, care L-au răstignit și Îl batjocoreau pe față cu cei care L-au dat spre vânzare lui Pilat. Căci tovărășia crucificatorilor și a celor care L-au persecutat s-a dovedit a fi vestitoare și apostol al Învierii lui Hristos, pe care, în cele din urmă, au primit-o cu ușurință, de vreme ce erau în tovărășie cu crucificatorii, nefiind prieteni ai Celui răstignit.

22. Toți dușmanii Domnului nostru s-au adunat în taină împreună cu ei, ca să afle de la dânșii cele ce văzuseră la mormântul Celui mort. Și persecutorii au mărturisit în taină ceea ce văzuseră, înștiințându-se unii pe alții, ca nimeni să nu audă, în afară de cei care s-au făcut părtași tainei, păzindu-se încât ceilalți să nu se facă părtași de aceasta.

Prin toate acestea, Învierea s-a făcut și mai luminoasă, deopotrivă pentru prieteni și vrăjmași, și Hristos Cel ridicat din moarte s-a arătat și mai lămurit crucificatorilor, precum și ucenicilor, făcând pe prietenii Săi să se bucure, iar inima vrăjmașilor să tremure.

23. Norul cel de jale, care ieri, cu toată furtuna sa de suferințe, i-a făcut pe ucenici să fugă, astăzi s-a năpustit peste crucificatori cu fiori reci de iarnă. Anotimpurile s-au inversat, căci astăzi pentru ucenici cerul este luminos, senin și plin de bucurie, pe când pentru crucificatori este iarnă geroasă, plină de durere. Roata care Vineri s-a cufundat în sânge, ca să-L ducă pe cel Junghiat în Șeol, astăzi s-a tras spre viață, Învierea întorcând-o din drum, ca să ridice pe Cel Viu din mormânt la ceruri.

22*.FILOXENE

a. În câteva locuri din cuprinsul scrierilor sale hristologice, Filoxene aseamănă lucrarea Sfântului Duh de la Întrupare cu cea din Taina Sfintei Euharistii. Fragmentul de mai jos este din cele trei memre „Despre Preasfânta Treime” și „Despre Întrupare” (Tractatus tres., p. 122).

Despre cum S-a făcut Cuvântul trup vom face următoarea demonstrație, luată din cele ce se întâmplă zilnic cu noi, anume din Sfintele Taine.

Felurile obișnuite de pâine și vin sunt, după obicei, aduse la Sfântul Altar, însă odată Duhul pogorându-Se peste ele, după cum a venit la Bunavestire peste Preasfânta Fecioară, le preface deopotrivă în Trupul și Sângele Celui înomenit. După cum Duhul, dând trup Cuvântului, a arătat mai departe un trup omenesc, întocmai face pâinea și vinul Trupul și Sângele Cuvântului, în așa fel încât acestea să poată împlini în noi toate lucrurile pe care le-a împlinit propriul Său Trup. Pentru aceasta (în timpul prezenței Mântuitorului în fiecare) oricine se apropie de Trupul Său cu credință, primește de la

Dânsul putere pentru cele pe care le-a cerut. Cu toate acestea, nu putem spune, în cazul Tainelor, chiar dacă vom fi întrebați, în ce fel pâinea se preface în Trup și vinul în Sânge, ci mai degrabă recunoaștem pur și simplu pe cele ce sunt, păstrând tăcerea despre „cum” (s-au întâmplat acestea).

Dacă cineva ne-ar cere să lămurim științific problema aceasta, tot ceea ce ar auzi de la noi este că toate aceste lucruri sunt dincolo de cercetarea noastră. Cum se întâmplă acestea, este lucru descoperit numai de Dumnezeu Creatorul. Din partea noastră, credința în aceste Taine trebuie să predomine. Și credința este de asemenea ceva dăruit prin har, dându-ne posibilitatea să ne facem părtași, prin mijloacele sale, la toată tradiția Sfințelor Taine, pe care am primit-o. Însă cunoașterea despre ele, după cum tocmai am spus, este ceva dincolo de fire și de aceea trebuie atribuită Creatorului, văzând că este foarte nimerită și se potrivește cunoașterii acestor mijloace, întrucât acestea ar trebui să fie acordate Lui, Celui cărui îi aparțin.

b. Comentariu la Prologul Ioaneic #23. În câteva locuri ale comentariului său, Filoxene se plânge că traducătorii Peșitei Noului Testament nu i-au urmat îndeajuns de precis pe greci, oferind prin urmare accidental argumente pentru contestatarii diofizitismului său. Aceasta se aplică în mod special la anumite pasaje de importanță pentru controversele hristologice din acele vremuri, fiind totodată potrivit să amintim în această situație că textul filoxenian a suportat o traducere revizuită pe varianta siriacă a Noului Testament, după cum putem afla din pasajul de mai jos. Această versiune, cunoscută astăzi ca *Filoxeniană* și care din păcate nu s-a păstrat, a fost asumată de horepiscopul său Policarp, fiind completată în anul 508 d.Hr. (Analiza lui Filoxene, invocată aici, pe textul de la Evrei II, 9, reflectă o cunoscută variantă de lectură în limba greacă. Manuscrisele Peșitei sunt împărțite la acest punct; vezi aici *Novum Testamentum* 27/1985, p. 236-44).

Apostolul Pavel a vorbit preabine, spunând: „S-a făcut trup” și nu că „El S-a născut” în trup (Romani I, 3), așa cum le-a plăcut primilor traducători să scrie (sc. din Peșita), care au tradus și au interpretat din greacă, aceasta întărindu-i pe eretici să înțeleagă că o ființă s-a născut din alta. Apostolul concură de asemenea aici cu Sfinții Evangheliști și cu îngerul (Gavriil), fiecare dintre ei vorbind mai întâi despre „o devenire” și mai apoi despre naștere.

Dacă cei care au tradus, au presupus că nu este potrivit (literalmente) ca în limba siriacă să se vorbească despre „devenirea” lui Hristos, sau a lui Dumnezeu, sau a Fiului, se cuvenea să-și dea seama că cineva care este preocupat să traducă adevărul nu trebuie să selecteze acele cuvinte care sunt potrivite fiecărei limbi în parte, ci să caute care sunt exprimările și termenii care vin de la Dumnezeu, sau de la Duhul și au fost grăiți prin profeți și apostoli. Căci lucrurile așezate în Sfintele Scripturi nu sunt roadele gândirii omenești, ca să poată fi corectate, sau ajustate prin mijloacele cunoștinței omenești.

După greci, fiecare dintre aceste cuvinte și termeni, despre care am amintit ca fiind spuse de Evangheliști și Apostoli, sunt așezate exact unde am spus, anume: „S-a născut din sămânța lui David și trup” (Romani I, 3), și nu: „S-a născut în trup”. Și iarăși: „Cartea Nașterii lui Iisus Hristos” (Matei I, 1); și: „Nașterea lui Iisus Hristos așa a fost” (Matei I, 18). Și întrucât cărțile Noului Testament au fost rostite în propriul lor grai, este cel mai potrivit să ne aplecăm spre cele spuse în limba greacă de dânsii și nu spre acele lucruri care sunt interpretate de oricine, lucruri care nici măcar nu aparțin acelor persoane despre care se amintește, nefiind nicidecum parte din învățătura inspirată de Duhul Sfânt.

Prin urmare, oricine modifică, sau interpretează diferit cuvintele și termenii grăiți de Duhul, nu este numai de condamnat și vrednic de muștrare, ci de asemenea este un

necredincios blasfemiator, tovarăș al marcionișilor și maniheilor, oameni care ei înșiși au scos din Scripturi lucruri vorbite de Dumnezeu, mai mult, schimbând anumite lucruri pe care le-au înlocuit cu altele, ce le-au socotit a fi mai bune. Căzând întru această impietate, Teodor și Nestorie, mai marii ereziei cinstitorilor de om, au îndrăznit să schimbe anumite cuvinte din Scriptură, dând altora o interpretare contradictorie.

(...) De asemenea, prin pasajul din Epistola către Evrei, unde citim: „Iisus Fiul prin har al Tatălui” – care este din Tatăl – „care a gustat moartea pentru fiecare om” (Evrei II, 9), l-au schimbat pe acesta și au scris: „osebit de Dumnezeu”, grija lor fiind să transmită că Acest Iisus, care a primit moartea pentru noi toți, nu este Dumnezeu.

De asemenea, în loc de ceea ce a scris Evanghelistul, anume: „Cuvântul s-a făcut trup și S-a sălășluit întru noi” (Ioan I, 14), Nestorie a înțeles și a citit după cum urmează: „Trupul a venit la existență și Cuvântul a locuit întru el”.

Prin înclinarea spre asemenea învățături, cei care au tradus la început Scripturile în siriacă au greșit în multe locuri, fie din știință, fie din neștiință. Aceasta nu s-a referit numai la învățătura despre iconomia dumnezeiască în trup, ci și la alte lucruri diferite, care au fost consemnate cu privire la alte învățături. Din acest motiv se face că noi avem astăzi probleme de a interpreta din nou cărțile sfinte ale Noului Testament, din greacă în siriacă.

23*.ISAAC DE ANTIOHIA

a.Primul fragment, din introducerea unei membra încă nepublicate despre Abel și Cain, aparține în mod probabil celui mai vechi dintre scriitorii sirieni cu numele de Isaac.

Mă gândeam la creație și citeam descrierea generațiilor, când am întâlnit acea pereche de frați, dintre care unul l-a ucis pe celălalt.

M-am hotărât să aștept, să văd și să ascult judecata despre cei doi: care a fost pricina luptei și de ce s-a ajuns laucidere, căci un frate a fost ucis de celălalt în vale, în mijlocul pustiului. Nu s-a aflat nimeni care să-l salveze pe cel ucis, sau să-l judece pe cel viclean. Scriptura mi-a dezvăluit întreaga întâmplare, însă mi-a ascuns motivul uciderii. Problema rămâne deschisă și înțelegerea ei este prea slabă pentru a fi explicată (...)

Să lăsăm pe cel plin de dragoste să se apropie, să asculte și să-și spună părerea, dar dacă cineva va naște vreo dispută, să nu fie lăsat, până ce va fi făcut de rușine. Scriptura, asemenea unui învățător, începe deschizând ușa cunoștinței, ispitindu-ne cu știința ei să explicăm pentru noi aceste pilde.

Dragostea de învățătură m-a îndemnat să-ți descopăr poveștile ei. Chem Cartea să-mi fie martor, ca astfel printr-însa Cel Rău să fie condamnat. Abel păstorea oile, pe când Cain lucra pământul și ca întâi născuți au adus dintr-ale lor ofrandă Dreptului Dumnezeu. Abel a adus dintre oile sale un miel, în vreme ce Cain a jertfit din roadele pământului un snop de grâu, cules de sine însuși. Dimpună cu jertfa mâinilor lor, inimile lor au fost puse în balanță și Domnul le-a cântărit cu dreptate după răutatea lor. Nu a respins jertfa adusă, ci a descoperit pornirile înșelătoare. Nici în cazul lui Abel nu s-a mulțumit doar cu ofranda, fără prinosul inimii.

Acum mânia omului păcătos s-a ridicat împotriva lui Dumnezeu, înstrăinându-se de El, pentru că i-a respins jertfa, pentru că și-a pângărit propria voință. Multe amenințări a înălțat Cain împotriva Ziditorului, hulindu-L și împotrivindu-se Lui: se gândea la un proces în ceruri, prin care să vorbească împotriva Judecătorului a toate!

b. Cel de al doilea fragment aparține cel mai sigur unuia dintre scriitorii sirieni cu numele de Isaac, care a trăit mai târziu. În mod probabil, același autor a scris de asemenea o întreagă memră (nr. 57), pornind de la o frază a unui poet

păgân (neidentificat), în care un tânăr își plânge fecioria pierdută:

Am auzit un poet din lume preamărind fecioria și m-am bucurat că și la păgâni alegerea vieții feciorelnice este ceva de preț. Am auzit un tânăr cântând într-o zi: „Oare ar putea cineva să mă tragă în jos, să mă reclădească și să mă facă feciorelnic încă o dată?”. Și i-am răspuns acestuia: „Această cerere a ta este cu puțință numai pentru Iisus”.

În pasajul tradus mai jos (*Omilia XXXV*, ed. Bedjan, p. 452), Isaac explică mai departe felul în care, chiar dacă fecioria trupească se pierde, este cu puțință să obții o feciorie mult mai de preț, prin pocăință și prin folosirea după dreptate a darului liberei voințe. Ființele omenești pot fi născute de două ori, fără vreo dispută anume în acest sens: o dată în pântecul matern și a doua oară ca rezultat al propriei voințe. Pentru cei care și-au pierdut sau distrus fecioria trupească este cu puțință să ajungă să cunoască o altă feciorie, care izvorăște din voință. Această feciorie a voinței este mai mare decât cea trupească, fiind adevărata pecete pentru fecioria care există în fire.

Păstrează-mi, Doamne, fecioria într-o minte curată și în loc de fecioria trupească, să primesc fecioria care vine din libertatea voinței.

O, Doamne al meu, fă ca să nu distrug aceste două lucruri, ca nu cumva să pier din cauza lor.

De vreme ce deja am stricat fecioria trupului, vreau să fiu feciorelnic cu gândul.

Binecuvântat este Cel care ne-a adus nouă medicamentul și leacul pentru rănilile noastre și care, întrucât am dorit aceasta, ne-a reînnoit o altă feciorie, fără vreo îndoială.

Binecuvântat este Cel care a rânduit pentru noi pocăința, pentru a ne reînnoi și care ne-a arătat-o pe aceasta, ca dar al liberei voințe, așezând în mâinile noastre deopotrivă moartea și viața.

c.Descrierile amănunțite, preluate din lumea naturală, constituie de asemenea caracteristici ale autorului, prezente în câteva poeme, așezate sub numele lui Isaac. Fragmentul următor, despre un vultur și un pește, se găsește în *Omilia a XLI-a* (ed. Bedjan, p. 503-4). Vulturul, foarte ambițios, ajunge să se înece din cauza peștelui pe care încerca să-l prindă. Tot astfel, pustnicul, căruia Isaac i se adresează, este în pericol să se adâncească peste puterile sale în lucrarea ascezei (Isaac îl prezintă în cele din urmă pe vultur ca învingător, acesta reușind să prindă peștele, asemănându-l pe acesta cu Hristos, iar peștele, cu omenitatea, pe care El o ridică la ceruri).

Voi prezenta pentru tine o luptă pe care am văzut-o între un vultur și un pește.

Un pește înota în Eufrat, sărea deasupra apei. Un vultur, plutind în văzduh și văzându-l de departe cum sărea, și-a schimbat cursul, măsurând distanța coborârii sale. A privit și a căutat în ce fel, în coborârea sa, ar putea să se întrepătrundă cu peștele în săritura sa și cum peștele sări, îl apucă, înfigându-și în el ghearele sale.

Am văzut cum peștele se dovedi a fi greu pentru vultur în cursul apei: mai întâi, pentru că era mare și apoi pentru că era în elementul său. Căci peștele se adăpostise sub armura apei, în vreme ce vulturul se dezbrăcase de armura vântului.

Priveliștea era uimitoare, asemănându-se cu a ta, sărmane om. Vulturul s-a pogorât să-l prindă, dar apa l-a prins pe el și nu s-a mai putut ridica, așa cum spera să facă.

Același lucru ți se poate întâmpla și ție, dacă nu-ți adăpostești gândurile: peștele l-a ispitit pe vultur și a sfârșit prin a se îneca!

25.CRONICA ANONIMĂ (Iosua Stilitul)

Fragmentul de mai jos datează din anul 808, din perioada seleucidă (=octombrie 496 – septembrie 497 d.Hr.).

29. Anastasie, guvernatorul (Edesei) a fost eliberat din funcție, Alexandru fiind numit în locul său, la sfârșitul anului. A curățat străzile de gunoi, a mutat grajdurile așezate de negustori în arcade și pe străzi. A așezat chiar un cufăr în fața reședinței sale, cu o tăietură pe capac, cu un bilet pe care a scris că, dacă cineva dorește să-l informeze despre orice lucru, poate face acesta în mod public, așezând acolo un bilet, fără să-i fie nicidecum teamă. În felul acesta, a aflat despre multe lucruri mărunte, căci mulți oameni au așezat în cufăr mesaje. Obişnuia să-și ia scaunul în fiecare vineri, la martirionul Sfântului Ioan Botezătorul și al Sfântului Addai Apostolul, și acolo rezolva cazurile legale, fără să ceară vreo cheltuielă anume. Cei oprimați s-au ridicat împotriva opresorilor lor, prădându-i pe cei care mai înainte îi prădaseră de bunuri. Au adus cazurile lor înaintea lui și el le-a judecat. Cazurile mai vechi de cincisprezece ani, care nu fuseseră niciodată cercetate, s-au adus înaintea lui și au găsit răspuns. A construit aleea acoperită lângă Poarta Arcadelor și a început să constuiască băile publice. Plănuise cu mulți ani în urmă să le constuiască lângă grânare. A dat poruncă încât în ajunul Duminicii, negustorii să atârne pe tarabele lor cinci lămpi aprinse, așezate în formă de cruce.

27. SERGIUS DE RESH'AINA

Textul următor este deschiderea și încheierea lucrării „Introducere la Categoriile lui Aristotel”, a lui Sergius, adresată lui Teodor (cunoscut din alte surse ca fiind episcop de Karkh Juddan). Aceasta ilustrează foarte bine importanța acordată logicii din lucrările lui Aristotel, pentru fiecare domeniu de învățatură, inclusiv pentru studiile biblice. În același timp, scoate la lumină felul în care Sergius a procedat în lucrarea sa de traducere a lui Galen. Dacă deci cartea despre *Cauzele universului*, pe care menționează că ar fi scris-o, este aceeași lucrare cu tratatul care s-a păstrat cu același titlu, sub

numele său, atunci a fost ceva mai mult decât o simplă traducere adaptată a lucrării de Alexandru de Afrodiasias (secolul al III-lea d.Hr.).

Tratatul lui Sergius Archiatos despre scopul Categoriilor lui Aristotel Stagiritul după familie și filosof după îndeletnicire.

Este o vorbă rostită de cei vechi, frate al meu Teodore, că pasărea care se numește barză (în siriacă: hurba) se bucură și devine puternică atunci când se desparte de pământurile cultivate și se mută în sălbăticie, spre a trăi în acest loc până la sfârșitul zilelor sale. În același fel, mi se pare mie, nimeni nu poate înțelege părerile celor Vechi și nici să pătrundă tainele cunoașterii din scrierile acestora, până ce se desparte pe sine de întreaga lume și de lucrurile sale, distanțându-se și de cele trupești deopotrivă, nu în spațiu, ci cu mintea, lăsând la o parte toate plăcerile lumești. Numai atunci când mintea se deșertează, întorcându-se spre propria existență și căutând la ale sale, văzând lămurit lucrurile care au fost scrise de cei vechi și judecând drept la cele ce s-au spus corect, și la cele ce nu au fost stabilite în acest fel. Aceasta se împlinește odată înlăturate lucrurile potrivnice creșterii persoanei, izvorâte din aplecările trupești, care îl rănesc în decursul călătoriei sale.

Când traduceam din greacă în siriacă anumite lucrări ale doctorului Galen, obișnuiam să traduc, de vreme ce tu scriai după mine, corectând exprimarea siriacă, după cerințele și specificitatea acestei limbi. Și când ai văzut aleasa împărțire a discursului care se găsește în scrierile acestui om, dimpreună cu definițiile și demonstrațiile care se împărtășesc atât de des și de bine dintr-însul, m-ai întrebat: „De unde a primit acest om sursa și începutul educației sale? A dobândit oare o atât de desăvârșită cunoaștere de sine, sau de la alți scriitori mai înainte de dânsul?”.

Am răspuns la întrebarea pe care tu, în dragostea ta după învățătură, ai adresat-o: „Izvorul cel mai de preț și

începutul a toată educația a fost Aristotel. Aceasta nu se aplică numai la Galen și la prietenii săi doctori, ci la toți scriitorii și noii filosofi de după dânsul. Până la vremea când natura l-a adus pe acest om în lumea moștenită de oameni, toate părțile filosofiei și educației se întindeau ca rădăcinile, erau împrăștiate și separate haotic și neglijent la tot felul de autori. Însă acest om, de unul singur, asemenea unui doctor înțelept, a adunat toate scrierile risipite și le-a așezat împreună într-un mod inteligent, asemenea unui meșter priceput, armonizându-le în metoda unică și completă a învățaturii sale. Căci în cazul celor care se apropie direct de scrierile sale, el dezrădăcinează din sufletele lor boala ignoranței, chiar dacă aceasta este mai grea sau mai ușoară. Este ca la meșterii de statui: cioplesc fiecare parte separat și numai atunci când acestea sunt gata, le așează împreună, fiecare piesă la rândul ei, după rostul pe care îl are și numai atunci statuia este gata. Astfel a făcut și Aristotel, potrivit și așezând împreună fiecare din părțile filosofiei, la locul cerut prin natura sa, alcătuind din scrierile sale un întreg și minunat portret al cunoașterii tuturor lucrurilor care au venit la existență.

Când auzi acestea de la mine, frate al meu Teodore, vei dori de îndată să cunoști care este rostul învățaturii acestui om și care a fost ordinea scrierilor sale, și concordanța ideilor sale. Doream să-ți spun câte ceva din cele ce ai amintit, însă acum m-ai rugat să-mi iau angajamentul de a scrie despre acestea. Având în vedere natura înaltă a subiectului, m-am sustras de la aceasta, spunând că am compus deja un scurt tratat (adresat lui Filotheos) despre scopul scrierilor lui Aristotel și că acesta ar fi suficient pentru oricine le-ar găsi pe acestea de folos, după puterea fiecăruia. Însă tu nu ai fost străbătut de aceasta. În schimb, dragostea față de tine m-a obligat să scriu nu o lucrare generală, despre întreaga învățătură a Înțeleptului, cu privire la cauzele universului, după cum deja făcusem, ci o scurtă introducere la fiecare

dintre scrierile sale. Așadar, de vreme ce nu mă pot sustrage de la cererea ta, înainte de a începe aceasta, te îndemn pe tine și pe toți cei care se vor apleca asupra acestei lucrări, să nu înceapă, doar după o singură citire, cu acuze neplăcute și cu plângeri, ci să persevereze în citirea și aprofundarea ei, o dată, de două ori, de trei ori și chiar de patru ori, după cum o cere subiectul cărții. Dacă ceva i se pare obscur, atunci să nu tăgăduiască a merge la cineva care îl poate povățui și îi poate arăta ceea ce nu știe. În felul acesta, se va feri de neînțelegerea ce există în mintea celor care nu înțeleg ceea ce citesc. Și, mai mult, se va reține de la acuzații mincinoase și plângeri, care nu sunt de niciun folos autorului lucrării.

(...)Fără toate acestea (i.e. lucrările lui Aristotel despre logică) nu pot fi înțelese nici lucrările despre medicină, nici părerile filosofilor nu pot fi cunoscute, nici chiar înțelesul adevăratului sens al Dumnezeieștilor Scripturi, în care se descoperă nădejdea mântuirii noastre, până ce o persoană primește putere de sus, ca răsplată pentru viața sa sfântă, cu daruri de care nu are nevoie în lucrarea omenească. În ceea ce privește puterea omenească, totuși, nu poate fi alt curs al drumului spre toate domeniile de cunoaștere, cu excepția celui al pregătirii în logică.

30*.DANIEL DE SALAH

Următorul text este începutul *Comentariului* lui Daniel, cu privire la *primul verset al Psalmului I*. În acest comentariu este oferit un bun exemplu pentru întrepătrunderea dintre exegeza istorică și spirituală.

Cei care sunt dornici de binecuvântarea (fericirea) dăruită de Sfântul Duh, ar trebui să aplece urechea sufletului și să ia aminte la cele dăruite prin Psalmistul David. Să stea departe de lucrurile neplăcute Sfântului Duh, să se apropie de lucrarea duhovnicească care Îl aduce pe Dumnezeu aproape de dânșii. Pentru orice apropiere de dumnezeieștile

binecuvântări se cere separarea completă de lucrurile păcătoase. După cum și părtășia de lumina dumnezeiască naște în noi depărtarea de întunericul păcatului, astfel că, prin intermediul dorinței după binecuvântările cerești, ne depărtăm de orice întovărășire cu „necazul”, care se lipește de cei păcătoși. Acum este cu neputință pentru oricine să se bucure de binecuvântări, până ce nu scapă de orice fel de lucrare, de care „necazul” se agață, această lucrare de care „necazul” este legat, fiind calea cea păcătoasă a vieții făcătorilor de rele. De aceea, binecuvântatul David , care știe că binecuvântarea cea de sus se descoperă prin Duhul Sfânt, pe care omul Îl primește în suflet, încunoștiințându-se totodată de pedepsele ce vin asupra făcătorilor de rele din dreapta judecată, a pus început psalmodierii sale cu binecuvântata purtare a celor neprihăniți.

Acum ar trebui să cercetăm motivul pentru care a ales acest prim psalm, ca în acest fel să ne dovedească scopul deplin al interpretării sale.

Se spune, de către cei care cunosc limba evreiască, cum că David s-a adresat lui Saul, atunci când a fost la Samuel să-l scape de vrăjitorie (I Samuel XXVIII), aceasta fiind când regele lui Israel s-a depărtat de la calea cea dreaptă, luându-o pe calea greșită, cu alte cuvinte, pe calea care merge spre întunericul greșelilor diavolești. Aceasta a fost când a coborât de pe tronul dreptății și a șezut la un loc cu femeia care făcea vrăji în Ado'ir.

Din această pricină, fericitul David s-a neliniștit, cântându-și cântecul înălțător de laudă, încercând să dea la o parte gândurile ce se grămădiseră peste mintea lui Saul. Fără vreo ezitare a strigat către rege, cel ce fusese numit de dânsul „unsul Domnului”, spunând: „Fericit bărbatul, care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut” (Psalmul I, 1), spre deosebire de Saul, care a părăsit calea dreptății, nesocotindu-o

mai înainte, părăsind tovărășia profeților, care vorbeau în Duhul; un om care a crezut în diavolii care s-au ridicat din pământ și i-au profetit cele ce aveau să se întâmple cu dânsul.

Poate nu vei fi de acord și vei spune: „Nu au fost diavoli, ci Samuel, pe care femeia a spus că l-a văzut”. Ascultă, o înțeleptule și cumpătatule cititor, ia aminte cu băgare de seamă la ce a spus femeia, când Saul a întrebat-o: „Ce ai văzut tu?” (I Samuel XXVIII, 13). Ea a spus: „Am văzut dumnezei ieșind din pământ”. Aceștia sunt diavolii care au fost socotiți de ea a fi dumnezei și pe care ea îi cinstea. Aceștia obișnuiau să i se arate când rostea incantații, înșelându-i pe cei ce veneau după ea. Atunci ea a spus în continuare: „A ieșit din pământ un bărbat foarte bătrân, îmbrăcat cu o haină lungă” (I Samuel XXVIII, 14). La care Saul a zis: „Este Samuel”, căci diavolul care a ieșit și l-a înșelat pe Saul își schimbase înfățișarea și luase pe cea a profetului, pentru a înșela pe păcătosul rege.

Văzând și auzind această faptă de rușine, fericitul David l-a binecuvântat pe bărbatul care nu a călcat în calea păcătoșilor.

Acum, când urcăm pe înălțimile înțelegerii duhovnicești (theoria) ale acestei „Binecuvântări”, îl găsim pe fericitul David căutând la profeția primului om plăsmuit de Dumnezeu. Când era în Paradis, Adam fiița într-un tărâm așezat deasupra necazurilor, dar de îndată ce și-a întors pașii de la cărarea cea luminoasă, care trecea prin mijlocul grădinii, a plecat în cealaltă parte a Paradisului, în latura cea neumblată a îndoielilor, făcându-se astfel ucenic al șarpeului, prin sfatul Evei – la fel cum Saul s-a făcut ucenic al vrăjitoarei, călăuzindu-se spre latura greșită, prin învățătura femeii. În felul acesta, primul om a părăsit Grădina Vieții și Nesticăciunii. Acum Saul, care fusese de asemenea numit „Adam” de către David, a căzut din domnia aceluiași popor sfânt, după ce a fost atras în vrăjitorie.

Cele două înțelesuri duhovnicești le-am desprins prin urmare din începutul acestui psalm. Însă să ne împărtășim puțin de înțelesul acestor trei fraze.

Orice ființă omenească este împărțită în trup, suflet și minte, și lucrarea ei este de asemenea despărțită, având trei direcții: când atribuim „mersul” sufletului, „statornicia” inimii și „șederea” trupului, atunci aflăm că binecuvântatul David a rostit cu înțelepciune aceste cuvinte. Cuvintele: „Fericit bărbatul, care n-a umblat în sfatul necredincioșilor” sunt depline și complete, când picioarele sufletului sunt împiedicate să meargă pe căile întunecate ale răului. Înțeleptul Qohelet, de asemenea, înțelegând că „mersul” se poate aplica sufletului, obișnuia să spună: „Privirea ochilor este mai de preferat decât pribegirea sufletului” (Ecclesiast VI, 9).

Acum, o persoană care „șade în mijlocul păcătoșilor” este cineva care s-a oprit „din mers” și care a atins vârful lucrării sale. Și persoana care „stă pe scaunul pierzătorilor” este cineva care sfârșește într-o lucrare de disperare, coborându-se până la lucrarea făcătorilor de rele, care este plină de dispreț.

31*. CIRUS DE EDESA

Tâlcuirea Înălțării, II, 4. Potrivit înțelegerii naturii universului actual printre elevii Școlii din Nisibe, „tăria”, care desparte pământul (și văzduhul) de cer, constituie o barieră solidă, aceasta putând genera o problemă practică pentru Înălțare. Cyrus oferă aici soluția sa.

Dacă cineva se întoarce, înverșunându-se împotriva noastră: „Cum, mă rog, a reușit Domnul nostru să intre în ceruri, când nu a fost văzut despărțindu-l sau deschizându-l pe acesta?”. Răspunsul nostru este acesta:

S-a petrecut într-o formă dumnezeiască, așa cum a intrat și prin ușile încuiate (Ioan XX, 19). Cu toate acestea, pentru ca mintea lor să se întărească și să se odihnească și

astfel să nu se mai îndoiască de cele întâmplate în chip minunat, vom aduce înaintea lor o mică demonstrație. Întocmai cum apa pătrunde rădăcinile măslinului, sau ale altor pomi și apoi circulă spre tinerele ramuri și clustre, ca și când ar fi purtată prin conducte, chiar dacă acolo nu există scobituri sau canale săpate în el, în același fel, în chip inefabil, Hristos pătrunde în ceruri fără să le împartă. Sau iarăși, gândește-te la oameni în timpul verii: când bem apă sau vin, trupul nostru le varsă afară odată cu transpirația, deși carnea noastră nu a fost pătrunsă. Cu atât mai ușor i-a fost puterii celei nemăsurate a Mântuitorului să intre prin tărie în ceruri, fără să le despartă, sau să le deschidă. Slavă puterii dumnezeiești cu care S-a îmbrăcat Hristos!

32*. IOAN DE EFES

Următorul episod este preluat din așa numita „*Carte a Sfinților Răsăriteni*” (PO 17, p. 250-54). S-a petrecut în mănăstirea din vecinătatea orașului Amid, unde Ioan însuși a trăit, în anul 530. Fragmentul reprezintă un bun exemplu al stilului dialogal, folosit de Ioan și oferă câteva perspective interesante asupra vieții din comunitatea monastică din acele vremuri.

Într-o zi un bătrân, sărac și străin, stătea la mănăstirea în care mă aflam. Când a fost întrebat despre credință, a dat un răspuns pe măsură – venise la vremea Vecerniei, chiar la sfârșitul slujbei – în legătură cu obiceiul pe care îl aveau. L-au rugat să stea la masa Bătrânilor, împreună cu Starețul. Auzind acestea, el a căzut cu fața la pământ și a început să zică: „Iertați-mă, fraților, de dragul Mântuitorului Hristos: sunt doar un om bătrân și nevrednic de aceasta”. Acum, omul avea păr rar și barba despicată. Mai mulți dintre cei de față, dimpreună cu starețul, s-au adunat și au stărui să-l facă se se așeze cu ei, însă a spus, ținându-și ochii în pământ: „Te rog, stăpâne, lasă-mă să mă așez la una dintre mesele obișnuite”.

Când starețul a văzut că este de neclintit, a spus către dânsul: „Lăsați-l să facă după cum dorește!”. În felul acesta, au reușit să-l ridice de la pământ și, prin harul lui Dumnezeu, a venit direct la masa unde eu eram așezat, chiar dacă aceasta era chiar în mijloc și stăteam între alte mese. Ne-am ridicat cu toții, l-am primit pe bătrân bucuroși și apoi ne-am așezat la loc. Când s-a adus vasul cu mâncare gătită, cel care ședea în capul mesei l-a rugat să dea binecuvântarea, însă din nou s-a rugat, spunând: „Iertați-mă!”. În ciuda faptului că prezența sa nu era mare lucru, el nu a dorit să primească invitația și am rămas uimiți de opoziția arătată de bătrân, ca un act de smerenie.

De acum, ori de câte ori binecuvântatul om ridica lingura, își ridica pe furie ochii, puțin câte puțin și buzele sale se mișcau, deși abia se putea observa aceasta. Astfel, ori de câte ori o bucățică de mâncare era dusă la gură, acest semn al recunoștinței îi răsărea din inimă, cunoscându-se prin șoaptele buzelor și prin mișcarea ochilor.

Când porunca a fost dată de stareț pentru ca paharul de vin amestecat cu apă să treacă pe la toți – era obiceiul ca aceasta să se întâmple de trei ori pe săptămână, precum și în duminici – bătrânul primi cupa la fel ca toți ceilalți. Vinul era acum amestecat cu apă rece și circula destul de repede, câte un pahar pentru fiecare persoană, care mai apoi erau strânse. Cu toții rosteau binecuvântarea și odată ce consumau vinul, așezau paharul la locul său. Însă acest binecuvântat om a luat doar o înghițitură, când i-a venit rândul, ca și cum vinul ar fi fost prea fierbinte să poată fi consumat de cineva. În felul acesta, a băut și nu a putut fi forțat să-l bea pe tot dintr-o dată, sorbind până la capăt. Mai degrabă, a împărțit cupa în mai multe înghițituri, după cum i-a plăcut să se laude după aceea, și cu toate că paharul a fost foarte mic, el l-a sorbit din mai mult de o sută de înghițituri. Văzând aceasta, starețul a spus: „Poate bătrânul dorește să-l bea cu apă caldă și de aceea îi

este frică, pentru că este prea rece”. Prin urmare, i s-a adresat acestuia: „Ai dori să-ți aducem puțină apă caldă, părinte?”. „Nu”, a răspuns el, „iertăți-mă: chiar dacă apa este rece sau caldă, obiceiul meu este să beau puțin câte puțin”.

În timp ce stăteam acolo, l-am întrebat pe bătrân: „De unde vine sfinția voastră?”. Însă el, ca și cum ar fi fost preocupat întru totul să mănânce, și-a îndreptat în tăcere mâna în jos și nu a rostit niciun cuvânt. Aceasta s-a petrecut pentru un moment, însă a treia oară, în sfârșit a răspuns: „Iertați-mă, părinților, îmi este foame și vreau să mănânc”. După aceea, am primit (înțeles) povața (aluzia) binecuvântatului om și l-am lăsat în pace.

După ce am terminat de mâncat, privirea bătrânului era îndreptată tot în jos, deși a continuat în mod tainic să facă semne ce căutau spre cer. Atunci, așa cum i-am vorbit prima, a doua și a treia oară, întrebându-l de unde a venit, dintr-o dată a izbucnit în lacrimi, neputându-se opri în niciun fel. Și-a așezat fața pe genunchi și și-a acoperit cu mâinile capul. Chiar și așa, abia a reușit să se abțină și să se oprească din suspinuri. Și astfel, ne-am ridicat de la masă, bătrânul șezând în mijloc, având acoperit capul.

Când s-a făcut rugăciunea pentru mâncare, bătrânul s-a spălat, după cum era obiceiul, și un covor i s-a pregătit în capelă. Văzând toate acestea, a început să spună: „Întrucât sunt slab și foarte obosit, nu mă pot ridica pentru prinveghere. De dragul lui Dumnezeu, rogu-vă să-mi așezați așternutul afară, în vreun colț”. În consecință, spre a nu fi cumva deranjat de slujbă, i-au așezat așternutul unde a cerut el. Acum, pentru că erau câțiva monahi dornici să afle mai mult despre aceste lucruri, l-au rugat pe bătrân să-și mărturisească adevăratul scop al prezenței sale în sfânta mănăstire. Cu toate acestea, s-a așezat degrabă în pat, astfel încât călugării au crezut că deja adormise. Când nu s-a mai auzit nimeni prin preajmă și cu toții se retrăseseră la culcare, binecuvântatul om

s-a întors cu fața în jos în așternutul său și a început să șoptească acolo. Aceasta a durat de la lăsatul serii până când clopotul a anunțat Privegherea, neștiind că cineva ar fi băgat de seamă ce făcea. Și când clopotul a sunat, s-a acoperit asemenea unui bolnav și a zăcut acolo până la sfârșitul slujbei. Apoi, același lucru s-a întâmplat până spre dimineață, deși nu în același fel ca în seara dinainte, căci se păzea de cei ce căutau în cărțile de slujbă și de cei care citeau Psalmii.

Spre dimineață, a căutat să-și ia la revedere și să plece, însă starețul nu l-a lăsat și i-a zis: „Mai odihnește-te câteva zile, părinte, și binecuvintează-ne, și după aceea poți pleca”. Bătrânul a fost împiedicat astfel să plece. A mers în grădină să se plimbe și când am aflat de dânsul de la cei care îl urmăriseră, am ieșit după el. M-a văzut și s-a oprit. Am intrat în vorbă cu el și am spus: „Părinte, de ce te-ai ascuns de noi și ce fel de persoană ești? De la ce mănăstire vii?”. A izbucnit imediat în lacrimi și a tăcut. Cu toate acestea, i-am spus: „Dacă ești creștin și slujitor al lui Hristos, nu te voi lăsa să pleci, dacă nu-mi vei spune de ce ai plâns atât azi noapte și acum iarăși plângi. Îți cer cu îndrăzneală, dacă ești slujitorul lui Hristos, să te juri pe Cel pe care îl slujești: de dragul mântuirii sufletului meu, spune-mi despre acestea și despre felul vieții tale”.

Binecuvântatul om era întristat și supărat: „Nu era nevoie pentru un asemenea jurământ”, a spus el. „Te-am așezat sub jurământ ca să aflu acestea, de vreme ce tu nu vei pierde nimic”, i-am răspuns. Atunci bătrânul s-a jurat ca niciun cuvânt despre cele ce avea să spună să nu iese din buzele mele, decât după ce vor trece trei ani de la această întâlnire. Atunci a grăit: „Am petrecut până acum treizeci de ani în această slujire, fiul meu, și pentru toată această vreme Dumnezeu nu mă va judeca pentru că am cerut cele de trebuință din darurile Sale, fără să aduc mulțumire și să mă rog pentru îndurările Sale cele bogate”.

36*. Ps. ZAHARIA RETORUL

Fragmentul, preluat din *Cartea a XII-a*, capitolul al VII-lea, vorbește despre felul în care Sfânta Scriptură a ajuns să fie tradusă în limba hunilor.

În ținuturile hunilor, acum douăzeci de ani și mai bine, câțiva oameni au tradus mai multe cărți în limba nativă. Despre împrejurările acestei traduceri, pe care Domnul le-a rânduit, voi povesti, după cum am auzit de la un anumiți oameni de încredere, de pildă Ioan de Resh'aina, care a viețuit în mănăstirea întemeiată de Isho'koni aproape de Amid, și de Toma Tăbăcarul. Aceștia doi au fost luați captivi de Kawad acum cincizeci ani sau mai mult. Odată ajunși pe pământ persan, au fost vânduți încă o dată hunilor, astfel trebuind să călătorească pe lângă Trecătoarea Caspică și au petrecut mai mult de treizeci de ani în țara lor (a hunilor), căsătorind și botezând copii acolo. La finele acestei perioade, s-au reîntors și ne-au povestit despre toate cu propria lor gură. S-a întâmplat după cum urmează:

După sosirea captivilor, pe care hunii îi luaseră din teritoriile romane, aceștia, rămânând în țara hunilor vreme de treizeci și patru de ani, un înger s-a arătat unui bărbat pe nume Kardutsat, episcopul regiunii Arran, și a grăit către dânsul, ca episcopul să le spună:

„Ia cu tine trei preoți cucernici și du-te în câmpie și acolo vei primi de la mine un mesaj, pe care ți-l voi trimite de la Dumnezeu duhurilor, căci eu sunt păzitorul robilor care au părăsit pământul roman, să ajungă în ținutul popoarelor păgâne, și care au înălțat rugăciunea lor către Dumnezeu”. Când acest Kardutsat – al cărui nume, în traducerea grecească, înseamnă Theokletos (i.e. – cel chemat de Dumnezeu) – s-a dus cu râvnă în câmpie alături de trei preoți și l-a chemat pe Dumnezeu, îngerul a zis către dânsul: „Vino, așează-te în pământul popoarelor păgâne și vestește copiilor

celor morți. Poruncește preoților pentru dânșii, împărtășește-i cu Sfintele Taine și întărește-i. Eu sunt cu tine și te voi ajuta cu bunăvoință acolo: vei face semne acolo, printre popoarele păgâne și vei găsi tot ce ai nevoie în slujirea ta”.

Alți patru au călătorit împreună cu dânșii, și într-o țară unde niciun loc nu era de găsit, acești șapte preoți au găsit găzduire în fiecare seară, împreună cu șapte pâini și o cană cu apă. Nu au mers prin Trecătoarea Caspică, ci au fost călăuziți peste munți. Ajungând la locul rânduit, au povestit toate cele întâmplate robilor și mulți dintre ei au fost botezați. Au convertit chiar și pe unii dintre huni. Au stat acolo șapte ani întregi, traducând astfel Scripturile în limba hunilor.

37. AHUDEMMEH

Lucrarea lui Ahudemmeh „Despre crearea omului” așează laolaltă elemente din tradițiile greacă și persană. În acest pasaj, cuvântul siriatic „mânie” ar putea să reflecte gama semantică mai largă a grecescului „thymos”, care are sensul de „sentiment puternic, spirit civic” etc., precum și înțelesul de „mânie” (pasajul este din PO 3, p. 103-4).

Sufletul are două facultăți, a rațiunii și a vieții. Facultatea vieții are doi agenți operativi, care înșiși există în această facultate, mânia și dorința. Acum, dorința stă între alți agenți operativi, anume cumpătarea și lăcomia (sau excesul). Aspectul negativ al dorinței este lăcomia, de vreme ce latura ei bună se regăsește în cumpătare. Mânia, de asemenea, șade între teamă și vitejie. Ultimul agent operativ, care este generat de facultate prin mânie, este binele, însă dacă agentul operativ este apărât în fața patimilor și este neînfricat înaintea morții, atunci este rău.

Facultatea rațiunii are alte facultăți, care se manifestă între ele și se împlinesc în lucrărilor lor: mintea (mad'a), gândirea (hushaba), intelectul (hawna) și concepția (tar'ita). Gândirea este așezată între dorință și mânie; mintea între

intelect și gândire; intelectul între calmitate și agitație; conceptul (re'yana) între ascultare și neascultare. Fiecare dintre ele este un ajutor și asistent pentru perechea sa, cu care este legat prin activitatea actului, o activitate care scoate la lumină facultățile ascunse în suflet. Dorința și mânia ne mișcă spre toată lucrarea – fie că trebuie să ne ținem aproape de ele, sau să stăm la distanță de acestea. Fiecare acțiune se poziționează între doi agenți: dorința ne aduce aproape, de vreme ce mânia ne pune la distanță.

39*.ANONIMUS, Peștera Comorilor

Nimrod primește doar o simplă mențiune în Geneză (X, 8-12), de vreme ce despre fiul lui Noe, Ioctan (care joacă un rol important în mai multe lucrări târzii) nu se amintește acolo deloc, „Peștera Comorilor” fiind cea mai veche lucrare în care este menționat. Prezentul pasaj își propune să descrie originea mai multor practici zoroastriene.

În zilele puternicului războinic Nimrod, focul a fost văzut pogorându-se pe pământ. Nimrod a mers să vadă aceasta. A cinstit focul și a rânduit preoți să slujească acolo, și a aruncat tămâie în foc. Din vremea sa, persanii au început să cinstească focul, practică pe care au ținut-o până în ziua de astăzi. Regele Sisan a descoperit izvorul apei în Derogin. A așezat lângă el statuia unui cal alb, pe care a făcut-o el însuși și cei care se îmbăiau într-însul cinsteau acel cal.

Nimrod a mers la Yoqdora, în ținuturile lui Nod, și ajungând la lacul lui TRS, l-a găsit pe Ioctan, fiul lui Noe. Mergând mai jos și îmbăindu-se în lac, s-a închinat lui Ioctan. Ioctan a zis către dânsul: „Cum tu, rege fiind, mi te închini mie?”. Nimrod a răspuns: „Am făcut aceasta întrucât pentru tine am coborât aici”. A rămas lângă dânsul trei ani întregi, vreme în care Ioctan l-a inițiat pe Nimrod în tainele înțelepciunii și i-a făcut cunoscută Cartea Revelației. I-a spus acestuia: „Să nu te mai întorci iarăși la mine”.

Venind dinspre răsărit, a începută să se folosească de această Revelație și mulți au rămas uimiți de dânsul. Ardashir preotul, care slujea focului ce se ridicase din pământ, văzându-l pe Nimrod practicând aceste arte extatice, l-a rugat pe demonul care obișnuia să se arate în vecinătatea focului să-l inițieze în înțelepciunea lui Nimrod. Acum era obiceiul ca demonii să-i nimicească pe cei care se apropiau de ei pe calea păcatului. În cele din urmă, demonul a grăit către preot: „O persoană nu poate fi în același timp preot și vrăjitor, până ce nu se dedă incestului cu mama sau sora sa”. Preotul a făcut după cum îi spusese demonul și de atunci preoții, vrăjitorii și persanii și-au luat mamele, surorile, sau fiicele în căsătorie.

43*.BABAI CEL MARE

a.În decursul controverselor hristologice din secolele V-VI, fiecare dintre părțile implicate au încercat să arate poziția ilogică a celeilalte. Uneori această dezbatere a luat forma unui set de întrebări adresate opozanților, având menirea de a-i obliga să aleagă fie latura absurdă, fie să se arate de acord cu poziția interlocutorului. Asemenea dezbatere sunt ilustrate de Babai în acest prim fragment. Atât primul, cât și cel de al doilea pasaj arată cum cele două părți aveau o perspectivă de înțelegere atât de diferită asupra termenilor cheie: „natură” și „qnomă”. Pentru Babai, primul termen este generic și apropiat ca sens de grecescul „ousia”, „esență”, „ființă”, în vreme ce pentru sirienii ortodocși era înțeles ca particular și apropiat de înțelesul lui „hypostasis”. Grecescul „hypostasis” este tradus în siriacă prin „gnoma”, însă „gnoma” se întâmplă să aibă o gamă diferită de înțelesuri semantice decât hypostasis, pentru Babai având mai mult sensul de „set de caracteristici individuale” (de unde și frecvența sa formulare hristologică: „două naturi și qnomele lor”). Dilema de mai jos vine din „împotrivirea lui Babai” față de cei care spuneau că, după cum trupul și sufletul sunt o qnoma, la fel și Dumnezeu Cuvântul și Omul sunt o

qnomă (Babai obiectează la această analogie de vreme ce ea reprezintă o necesitate și nu o unire voluntară) (Ed. Vaschalde, pp. 293-4).

Să ne spună aceștia nouă, dacă Hristos, această singură qnomă, primește vreo reînnoire la Înviere, când S-a făcut pârga celor adormiți (Coloseni I, 18)? Dacă vor nega că acesta este momentul, atunci (la Întrupare) a luat trup nestricăcios și un suflet firesc (concret, inerent, infailibil), făcând mincinoase cuvintele că „s-a făcut întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat” (Evrei IV, 15), și iarăși „cel firesc, apoi cel duhovnicesc” (I Corinteni XV, 46).

Dar dacă spun că s-a reînnoit – după cum a și fost – atunci să ne spună: A fost dumnezeirea Sa reînnoită deodată cu omenitatea Sa în chip ipostatic, într-o singură qnomă, după cum toate ființele omenești sunt reînnoite în întreaga qnomă a fiecărei persoane?

La acest punct, unul dintre cele două lucruri se poate întâmpla cu dânșii: fie vor admite, fie vor nega aceasta. Dacă sunt de acord, atunci intervine ideea necurată că dumnezeirea s-a reînnoit – dovedindu-se astfel a fi mai rău decât arienii. Pe câtă vreme, dacă vor nega că Hristos S-a reînnoit, potrivit mărturisirii făcute de Biserică despre Dânsul, ca „pârgă a celor adormiți” în omenitatea Sa, distinctă de dumnezeirea Sa, atunci să fie anatema, întrucât aceasta este (în opinia lor) aceeași qnomă din care amândouă firile sunt reînnoite și nu este așa, aceasta fiind cu neputință. Însă, dacă spun că Se reînnoiește în omenitatea Sa, au căzut în plasa noastră, împărțindu-L pe Hristos (în două qnomă), despre Care spun că este cu neputință să fie împărțit.

Propria noastră părere este că qnomă omenității Sale – al Doilea Adam – a fost reînnoită prin dumnezeirea Sa.

b. Babai explică aici câteva din motivele pentru care Biserica de Răsărit preferă să nu folosească termenul de „Născătoare de Dumnezeu” (din grecescul „Theotokos”) pentru

Maria (din Cartea Unității [i.e. despre cele două firi ale lui Hristos], ed. Vaschalde, p. 264).

Trupul (Cuvântului înomenit) este de aceeași natură cu cea care L-a născut, de vreme ce Dumnezeu Cuvântul este de aceeași natură cu Tatăl Său. Datorită acestei uniri (a celor două firi) binecuvântata Maria este numită deopotrivă „Născătoare de Dumnezeu” și „Născătoare de Om”: ea dă naștere Omului în aceea că El este din propria ei natură și Îl naște pe Dumnezeu, datorită unității care s-a petrecut cu omenitatea sa, făcându-se „templu al Său” (Ioan II, 19), începând de la zămislirea firii Sale în pânțe și fiind născut în chip unitar.

De asemenea, întrucât numele de „Hristos” arată cele două naturi, dimpreună cu atributele fiecăreia în parte, anume dumnezeirea și omenitatea Sa, Sfânta Scriptură spune că binecuvântata Maria L-a născut pe „Hristos” (Matei I, 18), și nu pur și simplu „Dumnezeu”, fără să se refere la unire, sau doar „Om”, fără ca Dumnezeu Cuvântul să fie îmbrăcat în El. Iarăși, este întocmai cum am spus că femeia a dat naștere unei ființe omenesti și nu spunem că a născut un suflet, sau că a născut un suflet care s-a întrupat, sau că a dat naștere unui simplu trup.

44*. MARTIRIUS/SAHDONA

Cu câteva ocazii, în lucrarea sa „Cartea desăvârșirii”, Sahdona așează înaintea cititorilor săi pildele oamenilor care și-au închinat viața lui Hristos, printre ei numărându-se și Shirin, o femeie remarcabilă, pe care o știa din copilărie și alături de care și-a descoperit propria chemare monahală (Cartea desăvârșirii, I.iii. 64, 69-79).

64. De ce ar trebui să vorbesc despre om? Să luăm aminte la firea slabă și plăpândă a spiței femeiești, spre a vedea dacă frumusețea vieții virtuose nu se descoperă de asemenea nouă în dumnezeiasca făptură care a învins păcatul

și pe Satan (cf. *Facere III, 15*). Eu însumi mă rușinez să privesc la faptele sale minunate, cunoscând delăsarea noastră a bărbaților. Însă se cade după dreptate ca frumusețea ei să fie vestită tuturor, spre marea noastră mirare și spre slava acestor femei.

69.Între toate aceste femei este de ajuns pilda uneia singure, sfânta Shirin, binecuvântată între femei. Asemenea Iaelei (*Judecători V, 24-27*), care a slujit lui Dumnezeu, a scos afară dorința ca pe un țaruș din cortul trupului său, a învățit-o și a așezat la picioarele sale vrăjmașul cel ascuns, care se luptă împotriva sfinților. Prin luptele văzute și tainice ale rugăciunii, a doborât întreaga lui fire, lovindu-l cu capul de pământ. Căci Cel Rău este foarte rușinat: biruind mai întâi o femeie și reușind să-i vădească greșeala, este acum el însuși învins de o femeie, mulțumită Celui care S-a născut din Fecioară și care dă tărie firii femeiești.

70.Această Shirin a fost o femeie în vârstă, pe care eu însumi am văzut-o când se afla în aceste ținuturi, la vârsta de optzeci de ani. Să povestesc despre toate luptele pe care le-a purtat în trup din tinerețe și până la sfârșitul zilelor sale, ar fi pentru mine o încercare mult prea grea și mi-ar trebui o carte numai pentru aceasta. Este de altfel dorința noastră să împlinim aceasta aici. Mai degrabă, vom aduce câteva exemple din frumusețea virtuților sale, ca mărturie pentru cele ce avea să spună. Pe calea demonstrației, spre a lua aminte cu toții la desăvârșitul mod de viață, vom evidenția mai multe detalii privitoare la frumusețea ei duhovnicească, amestecându-le în povestirea noastră, după cum am făcut mai înainte cu bărbații cei sfinți, a căror pildă de frumusețe a vieții am prezentat-o pe scurt, spre a căuta și noi să le urmăm exemplul.

71.Odată ce această femeie și-a așezat dorința deasupra imitării acestora, a început să-și manifeste întru sine asemănarea. Simpla vedere a ei i-a mișcat pe toți spre uimire și faptele sale neprețuite s-au făcut pricină de rugăciune către

Dumnezeu. Într-o astfel de măsură a fost ea așezată, fiind întru cinste și respect la toți stareții de mănăstire din acea vreme – om al desăvârșirii, a cărei slavă am arătat-o mai devreme – socotindu-o ca pe o binecuvântată maică duhovnicească, vrednică de fericirea cea veșnică. Căci după ce au cinstit-o și au binecuvântat-o pe dânsa, au stăruit ca ea să se roage pentru dânsii. Și când trecea vreodată să-i vadă pe cei care trăiau în apropiere, spre a primi binecuvântare de la dânsii, după legea iubirii, îi slujeau nevoilor ei ca niște ucenici râvnitori, ținând-o în mare respect. Căci o socoteau ca pe una ce avea mai multă trecere la Dumnezeu, cu totul vrednică de o asemenea cinste.

72. Disprețuia pe toate cele ale lumii, din dragoste pentru Dumnezeu și le socotea ca fiind vrednice de aruncat afară, pentru a câștiga dragostea lui Hristos (Filipeni III, 8). A respins și a dat la o parte pe orice altceva, dedicându-se întru totul Lui, cu o dragoste fără vreun fel de viclenie, întocmai după cum trăise în viața desăvârșită a nevoițelor, cu toate greutățile ei. Lucruri care s-au arătat prea grele pentru alții – chiar și celor încercați în virtute – erau ușor de împlinit pentru ea, care dintru început a cunoscut poarta desăvârșirii.

73. Potolind întru totul poftele pântecelui – care s-au arătat foarte tulburătoare pentru mulți – pe care le-a disprețuit întru totul, rânduind întru sine cumpătarea, și-a potolit foamea, mâncând doar cât să-și țină trupul și nu ca răspuns la propriile pofte. În fiecare seară, se hrănea cu puțină pâine și legume fierte. Prin această puțină mâncare, împreună cu câteva înghițituri de apă, își ținea oasele, de vreme ce întreaga sa față era luminată de harul Duhului Sfânt, care o hrănea pe dânsa – astfel ca fiecare să vadă că trăia din bucate alese (cf. Daniil I, 8-15), de vreme ce în realitate ea mânca doar o dată la patru zile, sau chiar o dată pe săptămână.

74. Precum cineva care a ales modul de viață al lui Daniel și al prietenilor săi, se cuvinea ca și ea să primească puterea harului asemenea lor. Căci fața ei întrecea în

strălucire și frumusețe pe cea a tovarășilor ei (Daniil I, 15). Căci cine ar fi putut-o privi stând la rugăciune în vremea Privegherii, în ciuda oboselii și a vârstei înaintate, fără să știe că era întărită de harul Duhului Sfânt? Altfel, cum ar fi putut rezista dorințelor propriiei sale voințe? Eu însumi am mers să o cercetez de mai multe ori, pentru a primi binecuvântare din partea ei și luam seama la dânsa cu uimire, la ușurința cu care împlinea sarcinile cele mai grele.

75. Atât de dornică era în rugăciune și atât de atentă pe întreg parcursul ei, astfel încât cineva, dacă ar fi spus că se ocupă numai de acestea, nu ar fi grăit neadevăr. Lucrarea sa perseverentă consta în citirea Psalmilor și înlăuntrul inimii simțea cum rugăciunea se împletește cu lacrimile, petrecând astfel fiecare noapte fără să doarmă vreun ceas, îndeletnicindu-se cu cântarea permanentă a Psalmilor și cu rugăciunea. Cu toate acestea, de-a lungul zilei își dedica timpul citirii Sfințelor Scripturi, viețuirii cinstite și lucrării înălțătoare a scrisului pentru rânduielile vieții monahicești și pentru învățăturile religiei celei adevărate.

76. Numai cineva care a văzut-o poate înțelege pe deplin cât de senină și liniștită era, cât de curată și întru totul simplă, cât de plină de dragoste și milostivire era pentru ceilalți și cât de bucuroasă era să primească străini și să se îngrijească de dânșii.

77. Monahi și pelerini din întreaga lume, care s-au împărtășit de sfințenia ei întru Domnul, obișnuiau să vină din toate locurile și să o viziteze, căci o iubeau ca pe o maică duhovnicească. Se adunau din locuri diferite, precum copiii veniți să primească învățămintele cele duhovnicești din partea ei, dorind să primească binecuvântarea ei și să se împărtășească de bunătăți. Căci, din partea ei, ar fi primit afecțiune și îngrijire sârguincioasă față de nevoile lor, dovedind deopotrivă întărire trupească, precum și hrană duhovnicească. Fiindcă în timp ce vedea de trupuri, dădea

bucurie sufletelor în același timp, deopotrivă prin faptele și vorbele sale. În felul acesta, se despărțeau de dânsa, dând slavă lui Dumnezeu și purtând cu dâșii tot felul de bunătăți, dobândite din cele pe care le văzuseră și le auziseră.

78.Femeile în special se bucurau de tovărășia ei, văzându-o ca pe cineva la care aveau ușor intrare, având în vedere latura lor comună. Aveau mult câștig de la dânsa, fie din cele ce vorbeau, fie din cele pe care le auzeau, fiind atrase să-i urmeze dăruirea, până acolo unde le era cu putință. Pe toate acestea le-am învățat de la binecuvântata mea mamă: copleșită de vederea ei, maica mea era mistuită de mult zel pentru felul ei de viețuire, pe care dorea să-l urmeze, atâta vreme cât avea putere să facă aceasta. Și de când eram copil, mama mă îndemna să aleg să trăiesc o viață asemenea cu cea a Shirinei.

79.Mama mea se temea foarte mult că iubirea trupească mă va lipsi de cele ale lumii și de aceea mi-a spus: „Mai degrabă aș muri, decât să trăiesc să te văd – ferească Dumnezeu! – amestecat cu cele ale lumii, asemenea multora dintre ceilalți”. Mă aducea adesea să văd această binecuvântată femeie, de vreme ce viețuia în satul nostru. În felul acesta, așeza binecuvântarea cea sfântă a femeii peste mine și presăra în inima mea dragostea cea mare pentru viața desăvârșită, răsărită din cele pe care le vedeam și le auzeam de la dânsa. Această ardoare a crescut mai mare din zi în zi, până ce dorința mea adăpată din acest izvor consumase deplin zilele tinereții mele.

50. SEVER SEBOKHT

În următorul pasaj, Sever Sebokht se ridică împotriva șovinismului cultural grecesc, în acest proces fiind tributar excelentei astronomii și matematici indiene.

În procesul încetinirii în cunoaștere și al lipsei de învățătură a grecilor, să ia aminte la ceea ce grecii înșiși au de

spus. Mă refer aici la Platon, primul filosof al unei asemenea reînnoiri printre ei, și la ceea ce scrie în Timaeos: „La întoarcerea din Egipt, Solon, înțeleptul înțelepților, i-a spus lui Arkitanis (Critias) despre cele ce auze de la un preot egiptean, care ajunsese la vârsta desăvârșirii. Acesta a spus către dânsul: „O, Solon, voi grecii suneți copii tot timpul. Nu există un grec care să fi ajuns la vârsta desăvârșită”. Mai târziu, acesta a spus: „Voi, grecii, sunteți cu toții copii în sufletele voastre. Nu există nici măcar o singură părere antică într-însele, sau vreo doctrină învechită de timp” (Platon, Timaeos, 22b). Această însemnare va trece de la tine către multe generații și vei muri fără de glas” (Platon, Timaeos 23c). Acest citat arată că grecii nu au cunoscut nici măcar scrisul, vreme de multe generații, însă „cu toții au murit fără de glas”, ceea ce înseamnă într-un mod simplu și fără de cunoaștere. Cum se face atunci că unii dintre ei se laudă că ar fi primii descoperitori ai științei matematicilor și ai astronomiei? Nici nu este cazul!

În primul rând, mă voi abține să vorbesc despre știința indienilor, care nu erau nici măcar sirieni, sau despre descoperirile lor în știința astronomiei, descoperiri care sunt cu mult mai iscusite decât cele ale grecilor și ale babilonienilor – și metoda logică de calcul și despre felul de a socoti, care depășește orice descriere: mă refer aici la metoda care folosește nouă semne. Au avut ei (grecii) habar de toate acestea, poporul care își imaginează despre sine că ei singuri au atins culmea înțelepciunii, doar pentru că vorbesc greacă? Ar fi astfel convinși, chiar și în al doisprezecelea ceas, că există alte popoare care au o astfel de cunoaștere și că aceștia nu sunt neapărat greci, ci și alți oameni, care vorbesc, de asemenea, alte limbi?

54*. ISHO'YAHB III

Catolicosul Isho'yahb III îl muștră aici pe Shem'on, mitropolitul de Ravardashir (în Fars) pentru anumite acte necanonice de nesubordonare, nespecificate. De vreme ce mitropolitul Ravardashirului era cel care hirotonea episcopi pentru India, Isho'yahb spune despre creștinii din India că sunt de asemenea afectați de faptele sale. Fragmentul următor se regăsește în *Scrisoarea a XIV-a*.

Dimpreună cu aceasta, frate al meu preaiubit întru Domnul, să-ți aduci aminte că, dacă înaintașii tăi au închis ușa darurilor Domnului (i.e. rânduiala episcopală) în fața nevoilor tale, în felul în care tu ai închis ușa rânduiei episcopale în fața multor oameni în India, privându-i pe aceștia de darurile lui Dumnezeu de dragul ponoaselor dobândite pe nedrept și care hrănesc poftele trupului, atunci poate că ar trebui să gândești la ce fel de ruptură s-a ajuns acum.

Însă în măsura în care darul lui Dumnezeu a călătorit și chiar călătorește, pe linie canonică, pe calea bunei răspândiri, ia aminte cum lumea s-a umplut de episcopi, preoți și credincioși – ca stele pe cer, numărul lor crescând din zi în zi. De vreme ce în regiunea noastră, de când ai adunat împreună cu tine mulțime de potrivnici, contra canoanelor bisericești, lucrarea preoțească a fost întreruptă pentru creștinii din India, așezându-i pe aceștia în întuneric, lipsindu-i de lumina cea dumnezeiască a învățăturii, care vine prin adevărații episcopi.

Acest lucru nu este valabil numai în India, trăgându-se din vremea când hotarele regatului Persiei se întindeau până la locul numit QLH, un ținut de 1200 de parasange,⁵⁵ fiind de asemenea valabil și pentru propria ta regiune, Fars. Vei avea poate șansa să înțelegi pierderea și ghinionul care se ridică

⁵⁵ Unitate antică de măsură a distanței în care se cuprindeau aproximativ 4 mile (n.n.).

dintr-o neascultare ca aceasta în acea înfricoșată zi, când pocăința nu mai este de niciun folos celor ce profită de dânsa.

Ia aminte cu grijă la toate acestea, frate al nostru, și cântărește bine pericolul în care stăruiești – nu-ți voi spune „tu”, căci personalitatea ta este liberă de constrângerea robiei seculare și ai de asemenea, după cum spun unii, o minte care iubește virtutea. Străduiește-te din răputeri să îndrești pe cele ce au trecut și faptele rele cele mai de cuvând petrecute înlăuntrul tău și săvârșite de mâinile tale, fapte care au fost dăunătoare pentru multă vreme legii bisericești. Socotește de unde păcatul și-a început stăpânirea, în nesocotirea canoanelor și cum s-a transmis acesta până astăzi prin credința slabă și felul larg de viețuire. Din acest punct și până în acel punct ar trebui să meargă cursul lucrărilor tale spre bine, însoțite de munca statornică prin frica de Dumnezeu.

55*. ISAAC DE NINIVE

a. Din Omilia a III-a (din „Prima Parte”).

Cere de la Dumnezeu după slava firii Sale. Atunci te va așeza în cea mai înaltă cinste și se va bucura de tine.

Când cineva cere de la un om o povară de gunoi, nu numai că o astfel de persoană va fi disprețuită datorită solicitării sale josnice – văzând că s-a învinuit pe sine prin propria sa ignoranță – ci aduce de asemenea jignire întregului neam omenesc, prin intermediul cererii sale prosteste. La fel se întâmplă când cineva cere de la Dumnezeu lucruri trupești în rugăciune.

Dacă Dumnezeu nu-ți răspunde de îndată și dacă ceri, însă nu primești imediat cele cerute, nu te mâhni, căci nu ești mai înțelept decât Dumnezeu. Când rămâi așa cum ai fost mai înainte, fără să se întâmple nimic cu tine, este fie pentru că faptele tale nu sunt vrednice de cererea pe care ai făcut-o, sau pentru că drumul pe care inima ta a apucat-o este departe de scopul rugăciunii tale, sau pentru că starea ta lăuntrică este

încă necoaptă, în comparație cu măreția lucrurilor pe care le-ai cerut.

b. Următorul extras este din cel de al IV-lea set al „*Capetelor despre cunoașterea duhovnicească*”, ce formează cel de al III-lea capitol al celei mai recente restituiri, „A doua parte” din lucrările lui Isaac (*Kephalaia* IV, 25).

Există o anumită lucrare dumnezeiască, ce însoțește cinstirea cea curată a singuraticilor. Din vreme în vreme, aceasta îi umbrește pe nevoitori în liniștea chiliei și o bucurie de nedescris, din rațiuni de nimeni cunoscute, se pogoară dintr-o dată în inimă, curățindu-o de toate gândurile obișnuite. O parte dintre Părinți numesc momentul acesta „sfera luminoasă”. Unii îi spun „aerul libertății”, în vreme ce alții vorbesc despre ea ca despre „sfera pură și naturală”. Este ca și cum o persoană este într-o Nouă Lume, plină de Dumnezeu în tot lucrul pe care îl face. Această mulțumire și liniște din războiul duhovnicesc stăruiește în anumiți oameni chiar și câteva zile, după care acest dar se îndepărtează de la dânșii și se adâncesc în întuneric. Atunci, după câteva zile, ei îl descoperă iarăși și se umplu de bucurie.

Atâta vreme cât singuraticul se regăsește în această stare de har, nu trebuie să fie acaparat de vreo rânduială din lege, sau din serviciul liturgic, sau de vreo rugăciune anume, sau de citirea zilnică a Sfintei Scripturi, sau într-adevăr de vreuna dintre rânduielile ce au fost statornicite pentru făpturile create. Aceasta este întrucât darul nu vine din proprie voință. Dar, după părăsirea materiei, ar trebui ca el să disprețuiască rânduielile obișnuite pentru singuratici, căci de va face aceasta, va ajunge pradă demonilor. Singurele lucruri care îl scutesc de acestea sunt împrejurările apăsătoare, deasupra puterilor sale, sau cazurile de boală. Acestea sunt valabile chiar dacă se aseamănă îngerilor în propria sa viață. De altfel, aceasta nu se poate întâmpla imediat, ci se vor plini cu siguranță la scurtă vreme.

57. DADISHO

În cuprinsul lungului său *Comentariu* la *Asketikonul* Avvei Isaia, Dadisho apără înțelegerea duhovnicească a Sfintei Scripturi, ca practică întâlnită la mulți scriitori din mediul monahal (XI, 17-18). Ajungând la finele discursului, Avva Isaia dorește să ne învețe că întreaga purtare a singuraticilor – împărțită în trei etape distincte: lucrul mâinilor, rânduiala minții și meditația duhovnicească – se deosebește în simbolurile din Sfânta Scriptură, în ceea ce au făcut prin, și de ce au făcut diferite persoane sfinte. Aici voi evidenția, pe calea demonstrației, trei dintre sfinții Vechiului Testament: Iacob, Moise și Ilie.

Nimeni, fie el educat sau ignorant, nu va îndrăzni să cârtească, atunci când va vedea pe Avva Isaia, sau pe Părinții singuratici, aducând argumente pentru viața cea virtuasă, luate din Sfintele Scripturi, sau din înțelepciunea lumii. Căci dumnezeieștile Scripturi au fost date pentru acest scop, același fiind și motivul pentru care crearea lumii a avut loc. Acesta este într-adevăr scopul ființelor călăuzite de Providență. Mai mult, venirea noastră pe această lume s-a circumscris aceluiași scop, astfel încât, ca rezultat al celor învățate din Sfintele Scripturi, din creația naturală și din înțelepciunea Providenței, să se descopere într-înșii, ca să ajungem să-L cunoaștem pe Creatorul, să-I aducem laudă și să păzim poruncile Sale (...).

Astfel, în toate aspectele exterioare ale Sfintei Scripturi și în întreaga lume naturală se află ascunsă o înțelegere duhovnicească, ce ne învață despre bunătate și virtute. Dacă nu ar fi acesta scopul, ce am putea câștiga oare din citirea dumnezeieștii Scripturi, când vorbește despre cele două fiice ale lui Lot, care s-au culcat cu tatăl lor (Facere XIX, 31-38); sau despre binecuvântatul Iacob, pentru care două soții nu au

fost de ajuns, luându-și alte două servitoare ca și concubine (Facere XXX, 4-9) - și chiar dacă aceasta se întâmplase întrucât Rahela, neputând să nască, i-a dat-o pe servitoarea ei, Bilha, ce nevoie mai avea Iacob să o ia și pe Zilpah, servitoarea Liei, când deja avea patru fii de la Lia, pe Ruben, Simeon, Levi și Iuda?

Nu, este limpede că toate aceste întâmplări exterioare, care s-au petrecut prin Providență cu acești oameni sfinți din vechime, exprimă indicii ascunse ale faptelor duhovnicești săvârșite de singuratici și de oamenii sfinți, în calea duhovnicească a vieții. Binecuvântatul Pavel ne aduce un exemplu de astfel de interpretare în cazul lui Avraam, Sara, Agar, Ismael și Isaac (Galateni IV, 22-25).

De asemenea, în legătură cu crearea lumii și cu dumnezeiasca economie care o împresoară, se află simboluri ascunse și tari, care arată calea cea dreaptă și slăvită.

(...)Binecuvântatul Teodor Interpretul spune următoarele în legătură cu Psalmii lui David: „Când sunt cântați în rugăciune de oamenii sfinți, cu intenția potrivită, alungă demonii departe, din mijlocul nostru, chemând pe sfinții îngeri și pe Domnul îngerilor, Hristos Mântuitorul nostru, aproape de noi”. Este limpede că prin „interpretarea potrivită a psalmilor” nu vorbește despre exegeza lor istorică, sau de cea omiletică, a unora precum Vasile și Ioan (Hrisostomul), exegeza istorică fiind mai degrabă potrivită pentru studenți și exegeza omiletică pentru oamenii laici, ci desemnează ca „intențiile lor potrivite” exegeza duhovnicească a psalmilor, ceva ce se petrece numai cu cei singuratici, sau cu oamenii sfinți la vremea citirii psalmilor.

Am spus despre toate acestea dorind să apăr rânduiala Părinților Singuratici și, în special, pe Avva Isaia, ca astfel să pun stăvilă gurilor unor exegeți nestatornici care, mulțumită cunoașterii vorbirii urâte (cu jargon) pe care au învățat-o (jargonul, care este total despărțit de orice idee de bună

purtare), îi disprețuiesc pe sfinți, când aceștia (sfinții) aduc exemple din Scriptură și din lumea naturală, folosindu-se de ele să arate duhovnicia, evlaviei și dreptatea.

18. Binecuvântatul Avva Isaia, după obiceiul său, face comparație între ce s-a făcut în legătură cu binecuvântatul Iacov, soțiile sale, concubinele și copiii, și calea aceasta a vieții singuraticilor, arătând că aceste lucruri, care s-au făcut de către Iacov și sunt legate de dânsul, sunt de asemenea înțelese în mod spiritual, în legătură cu acest mod personal de viață. De vreme ce Avva Isaia le-a descris pe toate pe larg, voi stabili înțelesul în forma lui scurtă (...).

„Iacob a mers la casa lui Laban, a luat două soții în căsătorie, muncind pentru dânsule câte șapte ani. Una avea ochii gingași și cealaltă era frumoasă”. Aceasta arată că, chiar dacă cunoașterea duhovnicească este mai dorită și plăcută decât virtutea, totuși o persoană nu se va pleca spre niciuna din acestea, până ce nu-și va împlini deplin toată munca și lupta pentru ele.

„Cu toate că o iubea pe Rahela, totuși nu i-a fost dată înaintea Liei. Nici Rahela nu a luat în pântece de la el, până ce Lia n-a dat naștere la toți copiii ei”. Aceasta arată că, chiar dacă singuraticul, tânjește după vederea duhovnicească, totuși, nu se va apleca spre dânsa fără să fi împlinit mai întâi lucrarea amândorura, a trupului și a sufletului.

59. APOCALIPSA lui PSEUDO-METODIE

Punctul culminant al acestei influente *Apocalipse* descrie apariția *fiilor pierzării*. În concurență cu aceasta, împăratul bizantin (a cărui genealogie a generat mai devreme o legătură cu Kush, sau Etiopia) așează coroana sa deasupra Crucii de pe Golgota, după care Crucea este înălțată spre cer. După extrasul de mai jos (XIV, 1-6), autorul continuă cu o exegeză detaliată la textul Genezei XLIX, 17, și mărturisește că Fiul Pierzării va intra în Ierusalim și își va așeza scaunul în

tempul Domnului, „purtându-se ca și cum ar fi Dumnezeu”, deși „la cea de A Doua Venire a Domnului nostru din ceruri, el va fi aruncat în gheena focului și a întunericului” (autorul nu dezvăluie când se va întâmpla aceasta).

1. Atunci Fiul Pierzării va apărea, Falsul Mesia. Va fi conceput și se va naște în Horazin, se va ridica în Betsaida și va domni în Capernaum. Horazinul se va lăuda cu el, pentru că s-a născut acolo, Betsaida pentru că s-a ridicat acolo și Capernaumul pentru că a domnit acolo. De aceea, Domnul nostru le-a „Văitat” pe acestea trei în Evanghelia Sa, spunând: „Vai ție Horazine, vai ție Betsaido și ție Capernaume, care te-ai ridicat până la cer. Până la iad te vei pogori” (Matei XI, 21, 23).

2. La momentul în care Fiul Pierzării va apărea, regele grecilor va veni și va sta pe Golgota și Sfânta Cruce va fi așezată din nou pe locul unde s-a înfipt, când a fost pironit Hristos pe dânsa.

3. Regele grecilor va așeza coroana sa pe vârful Crucii, își va înălța mâinile către cer, și va încredința împărăția lui Dumnezeu Tatăl.

4. Și Sfânta Cruce, pe care Hristos a fost răstignit, va fi ridicată spre ceruri, împreună cu coroana regală. Căci Crucea pe care a fost pironit Hristos – a fost rânduită spre mântuirea tuturor oamenilor care au crezut în Cel răstignit pe dânsa – este semnul care va apărea mai întâi la cea de A Doua Venire a Domnului nostru, spre sminteala necredincioșilor.

5. Și cuvântul binecuvântatului David, când a profețit despre sfârșitul veacurilor, spunând „Kush va fi dat în mâna Domnului” (Psalm LXVIII, 31) se va plini, căci un fiu a lui Kushayat, fiica lui Pil, rege al Kushites-ului, este persoana care „se va da în mâna Domnului”.

6. În momentul când Sfânta Cruce va fi ridicată la cer și regele grecilor își va ridica sufletul la Ziditorul său, atunci toată rânduiala, suveranitatea și puterea se vor dovedi

zadarnice. Atunci, dintr-o dată, Fiul Pierzării se va descoperi. Va fi din seminția lui Dan, după cele profetite de Iacob, care spune în legătură cu acesta: „Dan va fi șarpe la drum” (Facere XLIX, 17), care duce spre Împărăția cerurilor.

61*.JACOB DE EDESA

a.În mai multe locuri din traducerea sa revizuită la Omiliile lui Sever de Antiohia, Iacob realizează câteva scolii sau comentarii destul de consistente. Unul dintre ele este în mod particular de interes, întrucât descrie la modul corect modalitatea de folosire evreiască a pronunției și scrierii Tetragrammatonului (YHWH). Spre sfârșitul acestui discurs de proporții, Iacob menționează folosirea Tetragrammatonului în traducerea Bibliei evreiești.

Scolia este atașată *Omiliei* 123 a lui Sever (PO 29, pp. 194-202).

Prin explicațiile de mai jos voi adăuga următoarele: toți cei care au tradus Sfintele Scripturi din limba ebraică în greacă, au arătat respect acestui nume: unii, precum cei Șaptezeci, l-au prezentat în toată cinstea sa, netraducându-l deloc, fără măcar să strice formele slovelor evreiești în care a fost scris; alții, chiar dacă nu au păstrat caracterele evreiești în care s-a scris inițial, totuși au așezat în corpul traducerii grecești acel termen pe care evreii îl foloseau ca substituent pentru numele preotului, care este „Adonay”. Au folosit această tradiție, neîndrăznind nici măcar să traducă numele și să găsească un echivalent grecesc, sau chiar să-l traducă pe „Adonay”, folosind mai degrabă, prin introducerea lui „Kyrios”, care înseamnă „Domn”, în corpul textului scripturistic; mai degrabă, după cum tocmai am amintit, ei au așezat cuvântul „Adonay” în corpul textului, așezând spre margine pe cel de „Domn”, fără vreun respect față de coloanele textului scripturistic.

Drept rezultat, când Lucian, acel iubitor de jertfelnicie și sfânt martir, a căutat el însuși cu grijă la Sfintele Scripturi, făcând corecturi din loc în loc, sau alterând cuvintele neobișnuite folosite de traducătorii de dinaintea sa, când a ajuns la temenul de „Adonay” din text și la cel de „Domn” din margine, le-a alăturat pe amândouă și le-a așezat împreună. Această pronunție fiind folosită în Vechiul Testament, a fost dată la o parte, ajungând la rezultatul pe care tu îl poți găsi scris în multe locuri: „Aceasta spune Adonay Domnul”, unde termenul alăturat este cel de „Domn”, cei doi fiind citați împreună, ca și cum ar fi un singur nume, cu cei care citesc și spun, așa cum am arătat: „Aceasta spune Adonay Domnul”, „Adonay Domnul a poruncit”, „Adonay Domnul a făcut, sau a spus, sau a săvârșit, așa și așa”.

b. Ca unul din cei mai învățați oameni din vremea sa, Iacob era frecvent consultat pe o mulțime de diferite subiecte, anume pe probleme exegetice, literare și în ceea ce privește legea canonică. În extrasul următor (din *Scrisoarea a XII-a*), Iacob oferă răspuns unui corespondent anonim, care l-a întrebat despre anumite pasaje din *Imnele Sfântului Efrem împotriva ereziilor* (2, 6).

Ai întrebat despre femeia despre care a vorbit Sfântul Efrem în lucrările sale împotriva falselor doctrine, unde spune cum i-a robit pe Shabbataye (Sabatiști), care și-au plecat capul sub mâna ei. Ai întrebat cum era ea și cine erau Shabbataye (Sabatiștii). Îți voi răspunde foarte direct și repede. Era o femeie din Edesa, care din tinerețe a iubit fecioria și viața ascetică. S-a alăturat unui grup de băieți și a învățat împreună cu ei la școală, învățând ceea ce învățau și ceilalți tineri. I se spunea Qamsu după părinții ei. Pentru a-i înșela pe cei care o vedeau, și-a schimbat chiar și numele, în așa fel încât toți să creadă că era băiat. Nimeni nu și-a dat seama că era în realitate femeie. A primit o educație de bărbat între bărbați, cu toții crezând că este eunuc și chiar că s-ar fi născut astfel, sau

că ar fi devenit eunuc prin lucrare omenească. În cele din urmă, a fost acceptată ca bărbat în rangurile clericale, în erezia celor numiți Sambatianoii, sau Shabbataye, de vreme ce respectau și cinsteau Sabatul (Sâmbăta) deopotrivă cu duminica. Aceștia s-au menținut până astăzi în regiunile Galatiei și Frigiei.

Era socotită dimpreună cu cei din cler în biserica Sabatiștilor, care exista atunci în orașul Edesa, fiind renumită și lăudată pentru castitate și ascetism, și pentru istețimea la învățătură. Era de asemenea cu mult mai pricepută la vorbire decât mulți dintre ei, astfel că au ales-o să le fie episcop, crezând că era de fapt bărbat. În acest fel, a ajuns episcop al Sabatiștilor din Edesa, luându-și locul pe tronul arhieresc, după cum spune învățatul Mar Efreem, predicând înaintea lor și bătându-și joc de bărbile lor. Firea ei nu o muștra și nici nu o rușina sub niciun fel.

Scaunul acestei biserici încă se păstrează și astăzi, locul fiind cunoscut în Edesa cu numele de „Biserica Sabatiștilor”. Eu, care vorbesc despre aceste lucruri, am cunoscut-o și am văzut-o.

Acesta este întâmplarea cu femeia și aceasta este erezia Sabatiștilor, sau a celor ce țineau Sabatul, de care a aparținut. Trebuie să știi de asemenea că sunt două secte numite „Sambatianoii”: una ce vine din timpurile străvechi, chiar din vremea Sfinților Apostoli, în vreme ce cealaltă este mai târzie, trăgându-se din schisma lui Noetus, care le-a închis ușa păcătoșilor ce s-au pocăit. Acești oameni sunt acum în Galatia.

Cam atât despre Qamsu și despre Shabbataye, de care și-a bătut joc.

62*.GEORGE, Episcopul Triburilor Arabe

a.Comentariul succint al lui George despre rânduiala baptismală este fundamentat îndeaproape pe un comentariu anonim de la începutul secolului al V-lea.

Cristelnița reprezintă mormântul lui Hristos și apa dintr-însa, pântecul care aduce pentru copiii duhovnicești nemurire, ferindu-i de stricăciune, așa cum va fi și la învierea morților.

Botezul în cristelniță al unei persoane însemnează renașterea duhovnicească. Prin întreita afundare, se descoperă simbolul celor trei zile, pe care Domnul nostru le-a petrecut în mormânt. Mâna cea dreaptă a preotului este semnul transformării tainice a persoanei botezate.

Prin cuvintele: „Se botează robul lui Dumnezeu” și nu „Eu te botez”, preotul arată prin smerenia sa că această înfricoșătoare lucrare nu-i aparține, ci darul s-a revărsat peste dânsul prin harul Duhului Sfânt, ca să poată astfel administra Sfintele Taine.

Ridicarea din cristelniță este semnul ridicării sale la ceruri, asemenea Înălțării Domnului nostru, prin har, la ceruri.

b. În afară de revizuirea traducerilor siriace a câtorva cărți la *Organonul* (lucrarea logică) lui Aristotel, George scrie de asemenea o introducere cu notă personală, totuși bazată pe materialele tradiționale de școală, care merg până în Alexandria secolului al VI-lea. Extrasul următor oferă esență întregii lucrări.

Înainte de a studia oricare din tratatele lui Aristotel, există șase elemente ce trebuie mai întâi lămurite. Acestea sunt: scopul lucrării, utilitatea ei, motivul pentru acest titlu, ordinea în care trebuie citită, dacă lucrarea îi aparține sau nu filosofului (genealogia ei) și împărțirea pe capitole (...).

Acum întrebăm de asemenea dacă această carte îl are ca autor pe Aristotel. Există în consecință trei motive pentru care lucrarea ar fi fals atribuită lui Aristotel, anume: mai întâi, întrucât două persoane împart același nume; al doilea, întrucât există scrieri cu același titlu, și al treilea, din rațiuni de profit economic. Întrucât Ptolomeu obișnuia să plătească

mulți bani pentru a procura cărțile lui Aristotel, multă lume a îndrăznit să scrie sub numele filosofului.

66*.JOAN DE DALYATHA (IOAN SABA)

Scrisoarea de față (Scrisoare a XXXVIII-a) oferă o imagine bună asupra pasiunii ce caracterizează această scriere.

Te cunosc pe tine, omule viteaz întru Domnul: îți îngropi comoara și umbli de colo-colo, cerșind milă de la un sărac ca mine. Bindecuvântat fie cel a cărui comoară se ascunde într-însul, care nu este hrănit din afară. Bindecuvântat fie cel al cărui soare strălucește dintr-însul, vestindu-le celor ce așteaptă să vadă doar soarele cel din afară, oameni care fac rău celor ce caută la soarele lăuntric. Bindecuvântat fie cel al cărui auz este închis de cei care ascultă numai ce este prostesc (...) Bindecuvântat este cel a cărui respirație este legată de Duhul Sfânt, a cărui mireasmă trupească este amestecată cu Cel „a cărui mireasmă este mai presus de orice mir” (Cântarea Cântărilor IV, 10).

Bindecuvântat este omul al cărui suflet s-a adâncit în dulceața Dumnezeului său, ale cărui oase au primit întărire. Cine este de față să vestească toată această binecuvântare? Nici măcar ființele netrupești nu pot face aceasta. Bindecuvântat fie cel căruia i-a fost descoperit locul spre care trebuie să călătorească, arzând de dorință după dânsul. Bindecuvântat este omul care recunoaște locul făgăduințelor, realizând că nu mai știe nimeni de dânsul. Căci el a înțeles marea taină. Bindecuvântat fie cel ce a primit încuviințare să intre în acel loc, făcându-și de acum înainte tovarăși pe cei pe care i-a găsit acolo. Bindecuvântat fie omul care a fost copleșit de frumusețea acestor lucruri, devenind el însuși nepățimitor, uitând de cei care prin păcate o apucă pe căi greșite.

Cât de minunate sunt căile Tale cele ascunse, o, Doamne! Cine oare le va putea crede? Inima mea este purtată în adunarea lor, mădularele trupului meu sunt desprinse de

dulceața lor. Am uitat de tot ceea ce sunt, când cuget la aceste lucruri, spre care nu am nicio înclinare. În dorința mea, încerc să-L forțez pe Dătător, uitând de ceea ce este. Și totuși, El este Cel pentru care m-am luptat să-L dovedesc: Îl înțeleg, însă nu poate fi înțeles; Îl prind, însă nu poate să fie prins. Fiind plin, totuși sunt gol. Căci trăind întru El, El trăiește întru mine.

Fiind ascuns de mine, eu mă ascund întru El. Când doresc să-L văd, îmi dau seama că este înlăuntru. De unde a venit aici, eu nu știu. Când Îl voi așeza în vreun loc, se va îndepărta de la mine. Când este îmbrăcat (în privirea mea), nu rămâne pe loc. Când merge cu mine undeva, nu se amestecă în niciun loc. Când Îl prind, se bucură, dar când Îi dau drumul, se ascunde. Când Îl ascult pe Dânsul, vorbește cu mine. Când Îl ating, nu se mișcă. Când mă mișc spre El, El sălășluește în mine, chiar și atunci când se întinde în afara mea. Când Îl respir, este cu totul înlăuntru. Îmbrăcându-Se în toate, le umbrește pe toate. Când Îl privesc purtându-le pe toate, Îl port de jur împrejur!

În ce fel ar putea soarele cel din afară să-ți arate ceva din cele ascunse ale Celui care strălucește peste toate? Întocmai după cum porți razele soarelui pe umeri, astfel îl porți și pe Dânsul, însă întru tine. Întocmai după cum vezi soarele aici, pe pământ, astfel El este pretutindeni.

Slavă Ție Celuia ce ești ascuns de ochii tuturor, care strălucești permanent pentru cei care Te iubesc pe Tine. O, Întunericule mult strălucitor, o, Lumină de nepătruns datorită strălucirii Tale. Laudă se cuvine Ție pentru toți și peste noi milă! Amin.

67*.IOSIF HAZZAYA (Iosif Profetul)

Rugăciuni din diferite locuri se pot găsi adesea răspândite în scrierile mai multor autori monastici. Următorul text, alcătuit în proză artistică, este o rugăciune contemplativă de folos înainte de Sfânta Împărtășanie.

Slăvit să fii Tu, Întâiule Născut între făpturi, preînălțat și plin de cinstire, căci prin Jertfa Trupului Tău ai adus mântuire lumii.

O, Hristoase, Fiule al Preasfântului Tată, Ție mă rog în ceasul acesta. De la Tine, Doamne, cer îngăduință și implor a Ta milostivire, ca întreg să fiu sfințit prin harul Tău și lovirile Vrăjmașului să nu mă atingă.

Curățește-mi înțelegerea întru a Ta milostivire, ca mâinile mele să se întindă în curăție, spre a primi Sfântul și Înfricoșătorul Tău Trup și Sânge.

Curățește-mi mintea cu isopul harului Tău, ca să mă apropii de Sfânta Sfintelor Tale Taine.

Spală-mă de toată înțelegerea cea trupească și fă ca înțelegerea Duhului Tău să se amestece în sufletul meu.

Fă ca să locuiesc întru mine o credință care privește spre Tainele Tale, astfel ca să pot privi Jertfa Ta, văzându-Te după cum Tu ești și nu după cum sunt eu.

Zidește ochi întru mine, ca să pot vedea cu ochii Tăi, căci nu pot să văd cu ochii mei.

Fă ca inima mea să călătorească înlăuntru și în afara Jertfei Tale, așa cum Tu Însuși ai ieșit în lume, unindu-Te cu Tainele Tale.

În această clipă, fă să uit cu totul de mine și să rămân cu totul străin de mine însumi.

Fă ca fiecare imagine trupească să se șteargă din ochiul minții mele, ca Tu singur să apari înaintea.

Și acum, când Duhul Tău se pogoară din ceruri peste Tainele Tale, fă să mă înalț cu duhul de pe pământ la ceruri.

În acest timp, când puterea Ta se amestecă în pâine, fă ca viața mea să se unească cu viața Ta în duh.

În acest moment, când vinul se preface și devine Sângele Tău, fă ca gândurile mele să se îmbete de amestecătura dragostei Tale.

În acest timp, când Mielul Tău zace junghiat pe Altar, fă ca păcatele mele să fie alungate și scoase cu totul afară din toate mădularele mele.

În acest moment, când Trupul Tău se împarte și se aduce ca jertfă Tatălui, fă ca și eu să fiu adus ca sfântă jertfă, Ție și Celui ce Te-a trimis pe Tine și fă ca rugăciunea mea să se ridice înaintea Ta, dimpreună cu rugăciunea preotului.

Întocmește-mă cu mâini ascunse, ca prin ele să pot purta Cărbunele aprins.

Inimă curată zidește întru mine, ca puterea Ta cea sfântă să se ridice împreună cu mine. Ca astfel, prin puterea Duhului Tău, să respir mântuirea Ta.

Croiește în mine, Doamne, ochi înlăuntrul ochilor mei, ca astfel prin noii ochi să meditez la Dumnezeiasca Ta Jertfă.

Doamne, fă să nu văd cele din afară ale darurilor celor primite, ci țin-mă vrednic să văd și să recunosc, așa cum a făcut Simon pescarul, care s-a numit binecuvântat pentru a sa credință.

Doamne, fă să gust nu numai pâinea în Trupul Tău, sau doar o cupă în Sângele Tău. Dă-mi credință, ca astfel să văd Trupul Tău și nu pâinea, să beau de viață dătătorul Tău Sânge din cupă.

Dă-mi acea plăcere duhovnicescă, în stare să gustे Sângele Tău și nu vinul.

Șterge din mine toate semnele firii trupești și pecetluiește-mă cu semnele firii Tale duhovnicești.

Fă să mă trag lângă Tine și Tu singur vei fi văzut de mine. Fă să nu pricep toate cele ce mă împresoară, ci să merg în casa rugăciunii ca în ceruri și să Te primesc pe Tine, Cel care trăiești în înălțimea cerului.

M-ai zidit ca ființă duhovnicească, când m-ai renăscut în apa baptismală. Fă-mă și acum ființă duhovnicească, căci am venit aproape să Te primesc pe Tine.

Este de mare cinste, Doamne, că Trupul și Sângele Tău, o, Hristoase Mântuitorule, ar trebui consumat și băut de aceleași guri, ce primesc în fiecare zi mâncare și băutură.

Doamne, nu ai dăruit făpturilor celor netrupești ceea ce am primit acum. Amestecă în mine, în ceasul acesta, Doamne, înțelesul dorinței Crucii Tale. Plinește-mă acum cu tăria credinței, ca gândurile mele să se aprindă cu focul dragostei Tale și fă din ochii mei șuvoaie de ape, ca să spele toate mădularele mele. Fă ca dragostea Ta cea ascunsă să se întipărească în cele dinlăuntru ale mele, ca astfel gândurile mele cele ascunse să-Ți slujească Ție cu lacrimi și suspine.

Fă ca trupul meu să fie jertfit de Tine, fă ca sufletul meu să strălucească pentru Tine. Curățește trupul meu de orice imagine de aici, de pe pământ și fă ca gândurile mele să se vindece prin Tine, sfințește de asemenea și mădularele mele. Fă înțelegerea mea să strălucească și mintea să-mi fie luminată de Tine. Fă din întreaga mea ființă sfânt templu al Tău, iar eu să fiu cu totul în stare de a primi Tainele Tale.

Fă din mine pânțece tainic pentru Tine. Atunci să vii și să Te sălășluiști întru mine și Te voi primi pe față, primind bucuria duhovnicească în Sfânta Sfintelor a gândurilor mele. Atunci mă voi desfăta de Trupul și Sângele Tău în mădularele mele.

Mi-ai descoperit pe cele ascunse ale Tale în Pâine și în Vin, descoperă în mine dragostea Ta. Fă ca dorința cea după Tine să strălucească în mine, ca să primesc Sfânt Trupul Tău în dragostea Ta și în dorința cea după Tine să beau Sfânt Sângele Tău.

Cu plinătatea Jertfei Tale, plinește-mi cererea și primește-mi rugăciunea. Ia aminte la cuvintele mele și pecethuiește toate mădularele mele, cele văzute și cele nevăzute.

Doamne, însemna-voi toate mădularele mele cu semnul Crucii Tale. După cuvântul Tău, Doamne, pecetluiește tainic cu adevărul Crucii Tale.

Fă să Te primesc pe Tine, nu în pânțelele cel trupesc, ci în înlăuntrul minții mele, ca să rămâi acolo, ca în pânțelele Fecioarei. Și descoperă-Te în mine prin lucrări duhovnicești și fapte bune, care sunt plăcute voii Tale.

Prin împărtășirea cu Tine, stinge toate poftetele mele. Prin consumarea paharului Tău, potolește toate patimile mele. Întărește gândurile mele, prin ajutorul Tău și prin Sângele Tău cel dătător de viață, al cinstitei Patimii Tale, fă să primesc putere pentru slujire și dreptate.

Fă ca să cresc în chip tainic și pe față să izbândesc. Fă să alerg deîndată și să dobândesc măsura Persoanei Ascunse. Fă-mă desăvârșit și plinește-mă duhovnicește în toate mădularele mele, încununează inima mea cu desăvârșirea mai mult decât toate mădularele duhovnicești.

Fă din mine mărgăritar ales în mâinile Tale, așa cum ai promis, o Dumnezeule cel adevărat, Împărate al tuturor, Doamne al puterilor, Dumnezeule Preaputernic.

Împreunează-mă cu Tine, cu dragostea și dorința Ta, în ziua în care Împărăția Ta va străluci și când cuvintele pe care le-ai spus se vor împlini: „Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt” (cf. Filipeni II, 10).

Și deopotrivă cu făpturile cerești și cu toți cei care Te iubesc pe Tine, să mărturisesc Ție, să mă rog Ție, să Te slăvesc, în acea Împărăție care niciodată nu piere și nu trece, acum și pururea.

69*.ANONIMUS, Cronica Zuqnin (Pseudo-Dionisie de Tel Mahre)

Pentru ultimii ani pe care i-a acoperit (i.e. până la 775 d.Hr.) autorul a fost martor ocular. Totodată, considerațiile sale

cu privire la problemele sociale și economice din perioada de început a Abasizilor sunt deosebit de valoroase. Aceasta era o perioadă când creștinii din nordul Mesopotamiei erau supuși presiunilor economice și sociale, în vederea convertirii la islam. Următorul pasaj, fiind în mod clar și intenționat o prevenire pentru ceilalți, povestește despre situația în care un diacon se convertește la islam din proprie voință, consecințele fiind însă înfricoșătoare.

S-a întâmplat să fiu cu câteva afaceri în Edesa și pe când eram acolo, câțiva oameni au venit și au început să povestească despre faptul că un anumit diacon din valea Edesei a alunecat în această prăpastie și groapă a nenorocirii. Omul, având intenția de a renunța la credința creștină, cu toate că persoanele de vază și oamenii din sat au pus stăpânire și multă presiune pe dânsul, însă el a fost de neclintit. L-au implorat să se întoarcă din rătăcirea în care ajunsese, cu lacrimi din inimă, oferindu-i de asemenea daruri și încercând să-i amintească de toate darurile care erau peste dânsul în slujirea clericală pe care o avea. Însă a fost de neclintit, așa că l-au lăsat în pace.

Atunci a fugit și s-a adăpostit împreună cu unul dintre arabii care erau acolo și a cerut de la acesta să-l facă musulman. Arabul nu l-a constrâns în niciun fel și nici măcar nu l-a zorit să facă acest lucru, pe care l-ar putea regreta mai devreme sau mai târziu, dorind mai apoi să se reîntoarcă la credința creștină, de vreme ce ar fi putut suporta pedepse mai mari. Cu toate acestea, diaconul a spus: „Chiar dacă va trebui să mor, nu mă voi lepăda de credința ta, căci Dumnezeu mi-a arătat că trebuie să vin aici”. Arabul a spus atunci: „Te-ai lepădat de Hristos?”. Și el a spus „Da”. Mai apoi a spus: „Și te-ai lepădat de asemenea de Botez?”. Și el a răspuns: „Chiar mă lepăd”. El a mers mai departe: „Te-ai lepădat tu de Cruce, de Euharistie și de toate cele pe care le cunosc creștinii?”. El a răspuns: „Mă lepăd de toate acestea”. Mai mult, fiul lui

Accuser a rostit vorbe de ocară, fără nicio constrângere din partea arabilui.

Făcându-l să se lepede în felul acesta, arabil i-a poruncit mai apoi, spunându-i: „Știi tu că Mohamed este trimisul (rasula) lui Dumnezeu și Cartea lui a coborât din ceruri peste dânsul?”. El a răspuns: „Cunoasc toate acestea”. Arabil a mers mai departe: „Cunoști tu că Isa este Cuvântul și Duhul lui Dumnezeu, și este profetul, însă nu Dumnezeu?”. Și el a spus: „Da”.

L-a făcut astfel să renunțe la creștinism din propria-i voință. Căci niciunul din acești oameni nu a fost forțat de alții să renunțe la credința sa, afară numai de Accuser, tatăl său. Într-adevăr, mulți dintre ei s-au lepădat de creștinism fără vreun motiv anume.

Atunci arabil i-a spus: „Desfă-ți cureaua încălțămintelor și roagă-te spre sud”. Căci Dumnezeu nu s-a dat la o parte să spele picioarele trădătorului (Iuda), sau să-l oprească să ia parte la Cina cea de Taină, însă în mod expres i-a dat să înmoaie pâine nesfințită, separat de ceilalți Apostoli, arătând astfel că era vânzătorul. În același fel a făcut Dumnezeu și cu acest nenorocit om. Chiar mai mult, atunci când Duhul, pe care-L primise la Botez, a fost lepădat de el, atunci el însuși a fost lepădat de Duhul Sfânt, care l-a arătat exemplu înfricoșător pentru alții. În același fel și noi îl folosim ca pe o oglindă pentru generațiile viitoare, ca toți credincioșii care vor citi cartea aceasta să vadă cele întâmplate cu acest nenorocit și astfel să bage de seamă și să păstreze darul pe care l-au primit, numai ca să nu li se întâmple și lor asemenea.

După ce și-a desfăcut încălțămintea și s-a așezat la rugăciune, trupul său s-a cutremurat și a căzut la pământ. Acolo i-a ieșit ceva din gură ce semăna cu un frumos porumbel alb, care s-a ridicat la ceruri. Când nefericitul a văzut aceasta, a scos un țipăt teribil, asemenea unei femei, care i-a cutremurat pe toți cei de față. „Vai mie, vai mie, vai mie!”, a

strigat. „Ce s-a întâmplat cu mine?”. După ce s-a mai potolit din plânsete, a povestit de față cu toți ce văzuse și ce se întâmplase cu dânsul. Mai mult, a mărturisit toate acestea pe față, înaintea tuturor, cu ochii plini de lacrimi. Cei care au auzit acestea din gura lui, mi-au povestit și mie. Ne fiind foarte implicat în aceste lucruri la vremea aceea, am uitat numele omului și al tatălui său, și pe cel al satului lor.

70*.TEODOR BAR KONI

„Cartea Scoliei” IV, 7. Abordarea istorică a lui Teodor cu privire la criticismul literar al Sfintei Scripturi se regăsește adesea în tradiția lui Teodor de Mopsuestia. Teodor bar Koni se folosește de cântarea (psalmodierea) siriacă de răsărit pentru a genera cadrul istoric al fiecărui psalm în parte.

De ce pericopele profetice nu sunt așezate în ordine cronologică? Pentru că unele dintre ele sunt menționate cu datele anterioare, chiar dacă au fost compuse mai târziu, în vreme ce altele, care au fost alcătuite mai întâi, au fost înregistrate la o dată târzie.

Nu profeții au fost aceia care au scris cărțile așezate sub numele lor, sau cei care au rânduit ordinea narativă a învățăturilor. Mai degrabă alții, care au venit după dânsii, au selectat aceste pericope din profețiile lor și au așezat în formă scrisă ceea ce au găsit. Nu au avut nicio idee despre care din pericope a fost scrisă mai întâi și care mai pe urmă. Aceasta nu se aplică doar în materie de context, întrucât nici măcar nu cunoașteau perioada când a fost rostită fiecare. Astfel, nu profeții au avut intenția de a aduna toate descoperirile lor într-o carte întreagă, căci în cazul fiecăruia dintre ei descoperirea (revelația) nu s-a făcut în același timp, după cum învățăm din cuvintele lui Baruh, când el spune: „El mi-a rostit cu gura Sa toate cuvintele acestea, iar eu le-am scris cu cerneală în sulul acesta” (Ieremia XXXVI, 18). Sulul pe care Iezechia îl rupe și îl aruncă în foc (Ieremia XXXVI, 23) mărturisește despre

aceasta, precum și scrisoarea pe care Ieremia o scrie și o trimite robilor din Babilon, pe care îi învață să o arunce în Eufrat, după ce au citit-o (Ieremia LI, 13).

Iarăși, văzând că toate cărțile profeților au fost stricate și deteriorate în timpul robiei babilonice, după întoarcere, Ezdra Scribul le-a scris și le-a așezat la sfârșitul celorlalte scrieri, după propria sa înțelepciune, toate mulțumită harului care se coborâse peste el. În anumite cazuri, a împlinit această lucrare din memorie, în altele, din textele și pericopele păstrate în Egipt. Ca rezultat, o varietate de perioade diferite se pot găsi în cărțile profetice. Se poate observa aceasta cu exactitate studiind în detaliu cărțile. Aceasta se poate găsi de asemenea în Psalmi, precum și în celelalte cărți. Luăm aici ca exemplu o imagine din Psalmul XVII, care este prioritar din punct de vedere cronologic Psalmului VI. Vedem că persecutarea lui David de către Saul s-a întâmplat înainte ca acesta să fi păcătuit cu Batșeba. Se poate vedea și mai lămurit aceasta în cazul Psalmilor XXII și XVIII. Primul l-a fost rostit când era urmărit de Abesalom, după care l-a compus pe al doilea ca mulțumire, la sfârșitul vieții sale.

71*.TIMOTEI

„Scrisoarea 47”, alcătuită spre sfârșitul veții lui Timotei (care a murit în anul 828), este de interes deosebit. Tratează două teme principale: traducerea siriacă a variantei Hexapla a lui Origen (cunoscută astăzi sub numele de Sirohexapla), realizată de învățatul sirian ortodox Paul de Tella, la cca. 615; și descoperirea, zece ani mai târziu, a unor vechi manuscrise evreiești în regiunea Ierihonului, o descoperire care a anticipat-o pe cea a „pergamentelor de la Marea Moartă”, la Qumran, de peste o mie de ani! Scrisoarea lui Timotei este cea mai veche dovadă a notorietății Sirohexaplei printre învățații Bisericii de Răsărit, oferind de asemenea foarte multe amănunte despre felul în care se copiau și circulau aceste manuscrise. Informația

despre descoperirea manuscriselor evreiești explică (printre altele) apariția în siriacă a așa-numiților „Psalmi Apocrifi”. (152-5, unii reîntorcându-se în originalul lor evreiesc) în Pergamentele Psalmilor de la Qumran, Peștera 11. Chiar la sfârșitul scrisorii sale, Timotei se întoarce la problema numirilor bisericеști, oferind o privire de ansamblu asupra domeniului larg de activitate din Biserica de Răsărit, la începutul secolului al IX-lea.

Venerabilului episcop Mar Sergius, mitropolit de Elam, păcătosul Timotei, mă plec în fața preasfinției voastre și cer mijlocire în rugăciune.

Am citit scrisorile pe care preasfinția voastră le-ați trimis către noi, cu privire la Hexapla și am învățat din toate cele scrise. Aducem mulțumire lui Dumnezeu pentru sănătatea și îndelunga păstorire a voastră, și noi, păcătoși fiind, cerem milă de la Dumnezeu, ca lucrările pe care le împliniți să aducă roadă bogată și multă.

Cu privire la cartea Hexaplei, despre care preasfinția voastră ne-ați scris, v-am scris și v-am informat anul trecut că o copie a acesteia, scrisă pe pergament în formatul nisibeian, s-a trimis către noi printr-o diligență a fratelui nostru Gabriel, cronicarul (synkellos) prealuminatului calif (lit. rege). Am auzit că șase scribi și doi oameni pentru dictat ar fi lucrat la textul exemplarului. Am copiat întreg Vechiul Testament, cu Cronicile, Ezdra, Suzana, Estera și Iudita, realizând trei manuscrise, unul pentru noi și două pentru prealuminatul Gabriel. Din acestea două, unul a fost pentru Gabriel însuși și celălalt pentru Beth Lapat, căci astfel a poruncit Gabriel în cele scrise. Manuscrisele au fost alcătuite cu multă sânguință și băgare de seamă, cu prețul a numeroase greutateți și multă osteneală, peste șase luni și mai bine. Căci niciun text nu este atât de dificil de copiat sau de citit ca acesta, văzând că sunt atâtea însemnări pe margini, anume citate din Aquila, Theodotion, Simachus și alții, preluând în conținutul

manuscrisului aproape la fel de mult spațiu ca la textul din Septuagintă. Există de asemenea un număr mare de diferite semne deasupra lor (însemnări patristice), cât de multe, nu este cu putință pentru nimeni să spună. Însă am avut scribi răi și lacomi, opt oameni pentru numai șase luni. Copierea a fost făcută pe cât s-a putut, folosind corectura, vâzând că se făcuse după dictare. Copiile au fost verificate de două ori și citite cu voce tare. Ca rezultat al acestei riguroase lucrări și munci de corectare, ochii mei au fost vătămați și aproape mi-am pierdut vederea. Poți să-ți dai seama despre aceasta din scrisoarea dezordonată pe care ți-o scriem acum.

Chiar dacă exemplarul după care am copiat avea greșeli și majoritatea numelor grecești erau scrise de-a-ndoaselea, persoana care le-a scris, având poate cunoștințe de greacă mai puține decât noi, afară numai de faptul că nu a fost în stare să inverseze caracterele pe care le-a scris, pe câtă vreme noi am avut habar de acestea! Pentru că nu a observat înlocuirea și schimbarea caracterelor, uneori scriind litera „chi” în loc de „kappa” și „zeta” în locul lui „chi”, precum și introducând tot felul de alte lucruri. Cu toate acestea, noi am recunoscut situația.

La sfârșitul fiecărei cărți biblice au fost scrise următoarele: „Aceasta a fost srisă, completată și comparată cu exemplarul lui Eusebiu, Pamfil și Origen”.

Acesta, atunci, este modul în care s-a copiat Hexapla. Este cu mult diferită de textul pe care l-am folosit (sc. Peșita). Nu sunt de părere că persoana care a tradus acest exemplar din posesia noastră a lucrat după versiunile lui Theodotion, Aquila și Simachus, de vreme ce pentru cea mai mare parte există o mare asemănare cu ale lor, decât cu Septuaginta. Mi-am imaginat că o copie a Hexaplei a fost deja trimisă către preasfinția ta, astfel că atunci când ne-ai scris, imediat am trimis epistolă către nobilul Gabriel, spunându-i să-și împlinească promisiunea față de tine. Însă, dacă nu dorește să

o trimită către tine, să ne scrie nouă, căci o vom copia încă o dată și ți-o vom trimite. Cam atât despre toate acestea.

Am învățat de la anumiți iudei, care sunt vrednici de crezare, convertiți de curând la creștinism, că acum zece ani, anumite cărți au fost descoperite în apropiere de Ierihon, într-o peșteră săpată în munte. După spusele lor, câinele unui arab, care era la vânătoare, a intrat într-o despicătură, după un animal și nu a mai ieșit de acolo. Stăpânul său a intrat după el și a găsit înăuntru o cameră săpată în munte, unde se aflau multe cărți. Vânătorul a mers la Ierusalim și a spus despre aceasta unor evrei. Au fost trimiși mai mulți oameni, care au ajuns imediat acolo. Au găsit cărți ale Vechiului Testament și, osebیت de acestea, alte cărți scrise în evreiește. Întrucât cel care mi-a spus acestea cunoștea scrisul și se pricepea să citească, l-am întrebat despre anumite versete adăugate în Noul Testament, ca fiind din Vechiul Testament, însă niciunul dintre ele nu este menționat în Vechiul Testament, nici printre noi creștinii, nici printre iudei. Mi-a mai spus că s-ar găsi în celelalte cărți descoperite tot acolo.

Când am auzit acestea de la catehumen, am întrebat și alți oameni, de asemenea, și am descoperit aceeași poveste, fără niciun fel de diferențe. Am scris despre acestea prealuminatului Gabriel și de asemenea lui Shubhalmaran, mitropolit de Damasc, pentru ca aceștia să cerceteze aceste cărți și să vadă dacă acolo se poate găsi, în Profeți, acel „sigiliu”: „Nazarinean se va chema” (Matei II, 23); sau: „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit” (I Corinteni II, 9); sau: „Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn” (Galateni III, 13); sau: „A schimbat hotarele lui Israel, după cuvântul Domnului, care s-a spus prin Iona profetul pentru Gad Hafr”; precum și alte pasaje asemenea acestora, care au fost deduse din Noul și Vechiul Testament, dar care nu pot fi găsite în Biblia pe care o avem. Mai departe, l-am întrebat dacă au găsit aceste fraze în acele cărți, căci prin orice mijloace

trebuie traduse. Căci este scris la începutul Cărții Psalmilor: „Fie-Ți milă, Doamne, după harul Tău” (Psalm LI); „Stropește-mă cu isopul sângelui Crucii Tale și mă curățește”. Această frază nu se găsește în Septuagintă, nici în alte versiuni, nici în varianta evreiască. Astfel, bărbatul dintre evrei mi-a spus: „Am găsit un David (i.e. o Psaltire) printre acele cărți, conținând mai mult de două sute de psalmi”. I-am scris despre toate acestea.

Bănuiesc că aceste cărți au fost adăpostite fie de Ieremia profetul, sau de Baruh, sau de oricine altcineva dintre aceștia, care au auzit cuvântul și au tremurat în fața lui; căci atunci când profeții au aflat prin dumnezeiasca vedere despre robie, văzând prăpădul și arderea ce aveau să vină peste popor datorită păcatelor lor, dorind să se încredințeze că niciunul din cuvintele lui Dumnezeu nu va cădea pe pământ, au ascuns cărțile în munți și în peșteri, ca să nu fie arse de foc, sau luate ca pradă de cotropitori. Atunci, cei care le-au ascuns, au murit după o perioadă de șaptezeci de ani, sau mai puțin și când poporul s-a întors din Babilon, nu mai era nimeni în viață, dintre cei care ascunseseră cărțile. Acesta a fost motivul pentru care Ezdra și alții a trebuit să caute, descoperind astfel ce cărți aveau evreii. Biblia în varianta evreiască are în componență trei volume, unul (sc. Pentateuhul) fiind volumul pe care cei Șaptezeci de Interpreți l-au tradus ulterior pentru regele Ptolomeu, care este vrednic de multă cinste; celălalt a fost volumul din care au tradus alții mai târziu, de vreme ce al treilea încă se păstrează printre ei.

Dacă vreuna dintre aceste fraze poate fi găsită în cărțile amintite mai sus, ar fi clar că sunt mai de încredere decât textele care circulă printre evrei și printre noi. De asemenea, am scris că nu am primit niciun răspuns de la dânsii cu privire la această problemă. Nu am pe nimeni alături de mine suficient de capabil prin care le-aș putea trimite. Grijă

pentru ele a fost ca un foc arzător în inima mea, care a aprins oasele mele.

Roagă-te pentru mine. Oasele mele au slăbit foarte, mâinile nu mai sunt bune la scris și ochii mei sunt întunecați. Aceste lucruri sunt prevestiri și mesaje ale morții. Roagă-te pentru mine ca să nu fiu osândit la judecata Domnului nostru.

Duhul Sfânt a uns de curând un mitropolit pentru Turkestan și ne pregătim să ungem un altul pentru Beth Tuptaye (Tibet). Am trimis un altul la Shiarzur și altul la Radan, de vreme ce Nestorie, mitropolitul de Radan, a murit. Ne pregătim de asemenea să așezăm un altul la Ray (regiunea Teheran), de vreme ce Theodor a murit; un altul pentru Gurgan, altul pentru Balad – Cyriacus de Beth 'Abe; altul pentru Dasen, de vreme ce Iacob s-a afundat în groapă (a căzut de la dreapta credință), din care nu va dobândi Învierea; altul pentru Beth Nuhadra, unde nu era episcop. Roagă-te de asemenea împreună cu noi Domnului secerișului, ca să scoată lucrătorii la seceriș.

Shubhalisho de Beth Daylamaye și-a împletit cununa muceniciei. Am trimis în locul său zece călugări de la Beth 'Abe. Roagă-te pentru mine, preasfințite părinte întru Domnul Dumnezeu meu.

Trimite-mi Apologia lui Origen, a lui Eusebiu de Cezarea, ca să o citesc și apoi să ți-o trimit înapoi. Caută-mi și „Cuvântările despre suflet” ale marelui patriarh Mar Aba: sunt trei cu toate, însă numai unul ne este la îndemână aici. Copiază-mi de asemenea și trimite-mi Omiliile lui Mar Narsai, de vreme ce nu le avem; pentru Mar Efrem, de sfântă amintire, scrie-ne nouă despre cât de important este pentru tine, nefiind disponibil aici. Scrie „Tiranului din Fars” și amintește-i că fiecare mitropolit este numit de un episcop dimpreună cu ascultările sale, după cum spune canonul Bisericii lui Dumnezeu, de la Sinodul celor 318 Părinți (Sinodul de la Niceea) și canoanele lui Mar Aba.

72*.ISHO' BARNUN, *Întrebări și răspunsuri din Vechiul și Noul Testament*

Hrana Sfântului Ioan Botezătorul, alcătuită din „lăcuste și miere sălbatică”, a fost o temă însoțită de multe speculații în primele veacuri ale Bisericii. Isho' barnun respinge la scară largă părerea prin care s-a căutat (din diferite motive) ca Ioan să fie prezentat drept un vegetarian, preferând în schimb o interpretare duhovnicească (pentru care folosește termenul grec de „theoria”, în traducere literală „contemplare”) (Un discurs referitor la părerea siriacă despre hrana Sf. Ioan se poate găsi în *Oriens Christianus* 54(1970), 113-24).

Întrebare: Care sunt învățăturile duhovnicești (theoria) ascunse în spatele îmbrăcăminții Sf. Ioan Botezătorul, în miera și lăcustele pe care le mânca?

Răspuns: Prin haina din păr de cămilă pe care o purta se poate înțelege în mod normal trimiterea duhovnicească la pocăința pe care o predica. Prin dulceața mierii pe care o mânca se înțelege dulceața fericirii care avea să vină și prin iscusința lăcustelor de a zbura, se poate vedea ușurimea trupurilor sfinților, care vor zbura pe nori, să-L întâlnească pe Domnul nostru (I Tesaloniceni IV, 17).

Cei care spun că înțelesul (cuvântul) pentru „lăcuste” ar însemna de fapt „rădăcini” etc., folosesc fără pricepere sensul alegoric. Spre a lămuri și mai mult lucrurile, lasă-mă să compar toate celelalte lucruri legate de Ioan. În ziua vestirii zămislirii sale, „Ziua Ispășirii” (10 septembrie, dedusă din supoziția că Zaharia era marele preot), reiese lămurirea duhovnicească pentru ispășirea oferită tuturor în Hristos. Prin ridicarea muțeniei tatălui său, în ziua nașterii sale, se arată slobozirea de greșeli și de păcate, pe care cu toții o primim în Hristos. În plecarea sa în pustie este ascunsă plecarea noastră de pe pământ la cer. În cunoașterea Scripturii, pe care a

primit-o în pustie, se vede cunoașterea desăvârșită pe care noi o vom primi în viața cea veșnică. Prin pustietatea stearpă a Iudeii unde predica, se face trimitere la pustiul morții, văzând că acesta va fi nimic. Prin cingătoarea care-i cuprindea mijlocul, se prefigurează castitatea, statornicia și fericirea, care sunt în Hristos.

73*.IOV DE EDESA, Cartea Comorilor, II, 15

Observația că părul omenesc se albește la bătrânețe, însă părul animalului nu, necesită o explicație. Iov explică acest fenomen pe baza doctrinei lui Galen despre cele patru dispoziții, toate omniprezente în Antichitatea târzie și în Evul Mediu.

De ce numai părul omenesc albește la bătrânețe?

Motivul este următorul: ființele umane consumă cantități de diferite feluri de hrană; mai mult, chiar și după ce foamea a fost potolită, acestea mănâncă și beau în continuare. Acest proces generează un exces de grăsime, care devine tot mai vizibil la nivelul pielii, care se depune mai apoi sub piele. Astfel, latura externă a trupului devine moale și netedă, fiind ușor supusă schimbării. Aceasta durează atât timp cât omul este tânăr. Astfel, după pubertate, căldura se alătură umidității și arderile înlătură excesul de apă, acest proces generând părul închis pe toată suprafața corpului. Însă când un om ajunge în ultimul stadiu al vieții sale, la bătrânețe, atunci căldura care se găsește în umiditate se diminuează și rapid se evaporă, datorită închiderii porilor și substituției stării de umiditate. Atunci răceala pune stăpânire pe întregul trup, părul începând astfel să albească. Odată ce răceala a intrat în umezeala părului, acesta se solidifică și devine alb. Mai întâi de toate, se albesc capul și barba, pentru că acolo se găsește cea mai mare cantitate de grăsime (sebum) care produce secrețiile părului.

Părul altor animale nu se albește la bătrânețe, pentru că nu folosesc cantități de diferite feluri de hrană și nici nu mănâncă după ce și-au potolit foamea. Acesta este motivul pentru care au mai puțină fluiditate acumulată sub piele, aceasta întărindu-se și uscându-se, apăsându-și și închizându-și porii, făcând astfel fluiditatea mai puțin supusă schimbării. De asemenea, ceea ce se acumulează este în cantitate mică. Datorită naturii sale, părul animalului este dens și fluiditatea acumulată sub piele se usucă repede, porii lor fiind strâmți. Aceasta explică de ce la bătrânețe nu au de-a face cu evaporarea. De vreme ce căldura lor se păstrează împreună cu fluiditatea, fără să suporte vreo creștere, părul lor rămâne închis și nu se albește la bătrânețe.

Acesta este de asemenea și motivul pentru care părul lor nu crește foarte lung, rămânând aproape la fel, din copilărie până la vârsta bătrâneții. Excepție fac însă caprele și oile, precum și alte specii; întrucât, datorită umidității mari și a căldurii pe care natura lor o posedă, în comparație cu cea a speciei noastre, părul lor este supus unei creșteri continue.

74*.IOAN DE DARA

În acest fragment din *Comentariul său la Sfânta Liturghie* (I, 7) este interesant că Ioan folosește, în legătură cu Întruparea, caracteristicile frazeologiei siriace timpurii a Cuvântului „îmbrăcat cu trup”. După controversele hristologice din secolele V-VI, scriitorii sirieni ortodocși au încercat să renunțe la folosirea acestei expresii, văzând-o ca având implicație diofizită (vezi 22, b), în vreme ce scriitorii Bisericii de Răsărit au continuat desigur să o folosească.

Mai mult, când preoții și diaconii își îmbracă veșmintele, ar trebui să înțeleagă și să realizeze că se îmbracă în același fel în care dumnezeiescul Cuvânt S-a îmbrăcat pe Sine cu trup: căci Dumnezeu Cuvântul a luat trupul nostru și apoi l-a adus în Născătoarea Sa prin intermediul creșterii Sale,

la fel ca în cazul preoților și diaconilor, când își îmbracă veșmintele; este ca și cum ei ar aduce trupul Cuvântului înaintea lui Dumnezeu Tatăl pentru a doua oară. Cât de slăviți ar trebui să fie în starea de cinstire și cutremur.

75*.ISHO'DAD DE MERV

Comentariul lui Isho'dad la Vechiul și Noul Testament adună laolaltă păreri anterioare. În fragmentul de mai jos (de la Facere XXII), el include o scurtă citare a pasajului din Narsai, oferit mai sus.

„Dumnezeu l-a încercat pe Avraam” (Facere XXII, 11). Aceasta s-a spus în cuvinte omenești, după cum era obiceiul în Scriptură; la fel ca în cazul pasajului: „un înger l-a întâlnit pe Moise și a încercat să-l ucidă” etc. (Ieșire IV, 24). Întocmai este și pasajul: „Domnul a venit să te încerce, să-ți rânduiască lege și să te încerce” (Deuteronom VIII, 2).

Aici, de asemenea, dorind să statornicească în lume chipul virtuții lui Avraam și să arate că (Dumnezeu) nu l-a ales pe dânsul fără niciun scop, ci mai degrabă pe dreptate și datorită purității dragostei sale etc., i-a poruncit să-și sacrifice fiul.

Chiar dacă profetul (Moise) a vorbit ca un povestitor despre eveniment, după obiceiul Scripturii, descriind ce este văzut, mai degrabă decât ce este de fapt cazul în sine – la fel ca și pasajul: „Trei oameni au fost văzuți de Avraam” (Facere XVIII, 2) și alte pasaje similare – cu toate acestea, el a descris mai înainte semnificația Revelației, în aceea că Îmbrăcarea (i.e. trupul) Cuvântului urma să se jertfească pe lemn, folosindu-l ca tip pe Isaac, din a cărui seminție El urma să strălucească.

De asemenea, se referă la: „Avraam, părintele vostru, a fost bucuros ...” (Ioan VIII, 56); și Pavel spune că „l-a primit înapoi ca o pildă” (Evrei XI, 19) etc.

Anumiți oameni spun că Sara nu a știut că Avraam s-a dus să-l jertfească pe fiul lor, pe motivul că el nu i-a descoperit aceasta. Căci era convins de firea slabă a femeii, de ce tulburare ar fi făcut și probabil ar fi oprit întreaga lucrare. La fel a spus și Mar Narsai: „Nu a descoperit secretul Domnului său membrilor familiei, sau Sarei, din dragoste fierbinte față de Domnul Său”.

Alții, nedorind să o lipsească pe Sara de împărțășirea lucrării virtuozose a lui Avraam, spus că ar fi știut etc.

„A tăiat lemne” (c. 3) – adică vreo două sau trei brațe de lemne, numai de ajuns ca focul să se prindă de dânsul, căci mergeau în pământul Palestinei (vezi Facere XXI 21, 34), care este plin de o mulțime de copaci.

Pe de altă parte, „muntele” (v. 2) ar fi fost muntele Sionului, iar locul, Golgota.

„Pentru trei zile” (v. 4). Anumite calcule încep de Miercuri, când iudeii au făcut sfat să-L răstignească, fiind socotit ca mort din acea zi, cu Joi și Vineri.

„Au văzut locul de departe” (v. 4). Însemnând că numai după o lungă perioadă de timp aceste lucruri se vor împlini.

Se ridică întrebarea despre ce a văzut Avraam, ca astfel să recunoască locul unde avea să îplinească jertfa: unii au spus că Dumnezeu a așezat în mintea sa o idee a locului, fără niciun semn din afară; alții spun că a văzut un stâlp de lumină în locul acela, întinzându-se până la cer; alții au spus că a văzut un stâlp de lumină în formă de cruce.

77*.ANTON DE TAGRIT

Din cartea sa de Retorică V, 12, 2.

Asemenea unui aforism (sau parabolă), este o ghicitoare; sau mai degrabă, o ghicitoare este un aforism, al cărui înțeles este în particular ascuns și secret; la modul general, este așezarea împreună fără folosirea vreunei

similitudini, ca în cazul ghicitorii lui Samson: „Din cel ce mănâncă a ieșit mâncare, și din cel tare a ieșit dulceață” (Judecători XIV, 14).

Sau iarăși, cea care s-a păstrat la Homer despre pescarii arcadieni, care prindeau păduchi pe malul unui râu; el a întrebat despre pește, însă ei au răspuns cu păduchii în minte:

„O, bărbați arcadieni”, a spus el, „pescari de meserie, ați prins ceva?”

„Tot ce am prins, am aruncat”, au spus ei, „dar ce nu a fost prins, purtăm în hainele noastre”.

Sau ca aceea pe care câțiva oameni au compus-o despre o umbră:

Din trei, unul caută după dânsa,
din cinci, unul o prinde,
patru îi conține numele,
și șaptezeci îi oferă interpretarea.

Dacă merge în față, nu este prinsă,

dacă rămâne în urmă, nu se pierde niciodată în spate.

Asemănătoare acesteia este tipul de aforism pe care Evagrie, cel mai iscusit dintre „Bocitori”, l-a compus:

Carul înțelepciunii este focul și aerul,

cel al neștiinței este aerul și apa (Kephalaia Gnostica/Capetele Gnostice II, 51).

Sau iarăși,

Când purtătoarele de copii încetează să-i mai poarte,
atunci străjerii casei vor tremura; apoi ambele capete vor
aduna trandafirul și inul subțire (Kephalaia Gnostica/Capetele
Gnostice II, 50).

78*.Ps. GEORGE DE ARBELA

Secțiunea a V-a din comentariul extins la serviciul liturgic al acestui autor anonim tratează rânduiala baptismală. În Biserica primară, rânduiala Tainei Sfântului Botez se

săvârșea fie la Praznicul Epifaniei, fie la Paști, în conformitate cu fiecare tradiție locală. În reformele sale liturgice de la mijlocul secolului al VII-lea, Isho'yahb III a menționat că Botezul ar trebui să se săvârșească numai în ajunul Praznicului Învierii. Rațiunea care stă în spatele acestei teze se regăsește în următorul extras, preluat din începutul primului capitol al acestei secțiuni (ed. Connolly, pp. 96-97).

Primul Capitol: Care a fost motivul pentru care Isho'yahb (III) a rânduit Botezul în ajunul Praznicului Învierii, de vreme ce Domnul nostru a fost botezat de Epifanie?

Prin purtarea de grijă a Domnului nostru și la rugăciunile tale, frate al nostru, am ieșit din marea încercare de a tălmăci cele referitoare la Liturghia Tainelor dumnezeiești și teama noastră cu privire la aceasta s-a risipit, chiar dacă explicațiile date s-au dovedit a fi neputincioase. Cu toate acestea, după puterea noastră le-am completat pe ele, pentru a ne ține promisiunea față de tine.

Astfel, în acest moment, să ne întoarcem să explicăm rânduiala Sfântului Botez. Ai întrebat, frate al nostru, despre cele cu privire la ziua împlinirii Botezului. Întrucât Botezul Domnului nostru a simbolizat în chip tainic moartea Sa, însă pentru noi nimic de felul acesta – moartea Sa simbolizează botezul nostru, văzând că la moartea și învierea Sa suntem botezați astfel încât, asemenea Lui, să ne putem în sfârșit ridica – în consecință, este cu totul adevărat că nu suntem botezați împreună cu Domnul nostru la Epifanie, căci binecuvântatul Pavel spune: „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții” (Romani VI, 3-4). Întocmai după cum a fost botezat și apoi și-a împlinit scopul Său dumnezeiesc, astfel, numai atunci am primit venirea Sa. Și întocmai cum, când a fost botezat, a prefigurat moartea Sa și apoi după

moartea Sa simbolică a murit de moarte fizică și S-a ridicat, astfel, haideți să lăsăm botezarea noastră până în perioada liturgică a morții Sale. Principalul motiv este pentru că El este diferit de noi; alt motiv este acela că S-a ridicat de fapt înaintea noastră, în timp ce cu o fângăduință ne-a fângăduit învierea. Iarăși, întrucât prin moartea Sa am fost mântuiți și nu s-a slăvit cu nimic mai mult afară de moarte. Căci, atunci când suntem botezați, împreună cu moartea, îl izgonim de asemenea și pe Satana, de vreme ce nu l-a biruit în mod văzut pe Satana în ziua botezului Său, în aceea că El a postit după ce a fost botezat și a prelungit acest post, prin care l-a alungat pe Satana.

Așadar, să ne desfătăm, de vreme ce El Și-a prefigurat moartea Sa în botez, biruindu-l astfel pe Satana și în felul acesta și moartea deopotrivă. Să coborâm împreună cu El în apele Iordanului (i.e. de asemenea cu înțelesul de „cristelniță”), ca și în Șheol, ca, dimpreună cu învierea Sa, care este în realitate (în mod concret), să prefigurăm în taină propria noastră înviere. Căci aceasta ne aduce tipul botezului Său.

De aceea, împlinim rânduiala botezului nostru la vremea Învierii și nu în ziua când El a fost botezat. Astfel că, atunci când se va ridica din mormânt, să ne ridicăm din „Iordan” (i.e. din cristelniță).

79*.TOMA DE MARGA

În capitolul său despre Mar Narses, episcop de Shenna (sec. al VIII-lea), Toma subliniază că nu numai sfinții creștini au fost lăudați și s-au bucurat de o viață de nepătimire și liniște, ci și anumiți filosofi precreștini greci. El merge apoi mai departe, pentru a evidenția câteva exemple, luate în mod clar dintr-o sursă în care acești filosofi au suferit anumite transformări surprinzătoare (astfel, Homer a devenit alchimist!) (*Cartea celor desăvârșiți*, V, 13).

Pitagora, mare între filosofi, a spus, ca rezultat al experienței pe care o câștigase de-a lungul timpului, că „așezarea trupului în nepătimire și liniștea limbii de la vorbire, filosofia nu poate fi dobândită”. I-a instruit pe toți cei care învățau în școala sa să păstreze liniștea pentru cinci ani și intrarea în înțelepciune era insuflată de el în acea școală numai prin auzire și vedere. Cu ajutorul a numeroase ingrediente, a focului și a unui cuptor, el a prefăcut plumbul în argint, bronzul în aur și a făcut pietre prețioase prin folosirea preparatelor din plante. Pornind de la aceste lucruri obișnuite, el a produs de asemenea alte lucruri din alte materiale.

În ceea ce îl privește pe Platon, care a fost mai înțelept în filosofie decât toți ceilalți, și care a câștigat o glorioasă cinste între atenieni, s-a spus și de asemenea s-a scris că și-ar fi construit o chilie în mijlocul deșertului, dincolo de hotarele locuite și cultivate. Acolo a luat Testamentul binecuvântatului Moise și a meditat la versetul: „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeu tău este unul” (Deuteronom VI, 4), vreme de trei ani, până când Dumnezeu, Domnul a toate, a văzut lucrarea și osteneala sa și i-a dăruit mila Sa. Și a scris, spunând: „Domnul iudeilor este Unul în ființă și întreit în persoane”. Această sintagmă a sa, despre similitudinea unității naturii lui Dumnezeu și despre Persoanele Treimice și atributele Lor, s-a răspândit printre cărțile Bisericii. Se spune mai departe următorul lucru despre el: odată, când mintea sa era preocupată de contemplarea lucrurilor create, a pătruns în adâncul intelectul său și a căzut într-o mare apăsare și deznădejde; însă de vreme ce și-a dezrădăcinat dorințele și a conștientizat frământarea contemplării sale și fiind convins de aceasta, a spus: „Cu adevărat, am atins numai o parte din ea”. După aceasta a rămas tăcut în bucuria sa trei nopți întregi și trei zile fără nicio mișcare.

Maestrul fizicienilor, arhiiatrul (mai marele doctor) Hipocrate, filosoful, cu toată înțelepciunea pe care o

dobândise din singurătate și liniște, s-a cufundat în mintea sa, adânc în gânduri, a intrat în lupta gândurilor și astfel a înțeles cum este hrănit un copil în pântecul mamei sale.

Și dacă Dumnezeu, Domnul a toate, a revărsat peste păgânii, care au fost scoși de la cunoașterea duhovnicească, înțelepciunea pe care au căutat-o mai apoi, fie să le dea bucurie datorită dragostei lor, ca să fie spre folosul altora prin mijloacele muncii lor de profundă nemișcare, liniște și separare de omenitate, aceasta înmulțindu-se în cazul oamenilor sfinți, care au păstrat poruncile și au urmat după voia Sa foamea, setea, suferința, lacrimile și rugăciunea de toată noaptea și ziua.

80.ISHO'DNAH

În Cartea sa „Despre castitate” (#125/124), Isho'dnah a lăsat unele dintre puținele însemnări biografice care s-au păstrat despre Isaac de Ninive: „Despre Sfântul Mar Isaac, episcop de Ninive, care a lăsat episcopatul și a compus scrieri despre felul de viețuire al singuraticilor”.

A fost hirotonit episcop de Ninive de Mar Giwargis Catolicosul (661-681), în Mănăstirea de la Beth 'Abe. După ce a stat cinci luni în slujirea de păstor al ninivitenilor, urmându-i lui Mar Moise, episcopul de dinaintea sa, a părăsit episcopatul pentru un motiv doar de Dumnezeu știut, și a plecat să trăiască în munți.

După ce scaunul a rămas vacant pentru o vreme, binecuvântatul Sabrisho era cel mai potrivit să-i succeadă. La rândul său, și acesta și-a părăsit episcopatul și s-a făcut anahoret, în zilele Catolicosului Hanananisho (686-700). A murit în mănăstirea de la Mar Shahin, în dioceza Qardu.

Atunci Isaac, după ce părăsise tronul de Ninive, a mers în muntele Matut, care este cuprins de regiunea Beth Huzaye, și a trăit în singurătate, împreună cu anahoreții de acolo. A venit mai apoi în mănăstirea de la Rabban Shabur. Era

extraordinar de bine familiarizat cu dumnezeieștile Scripturi, atât de mult încât și-a pierdut vederea datorită lecturii și nevoițelor ascetice. Era înaintat în dumnezeieștile taine și a scris cărți despre modul de viață al singuraticilor. A vorbit despre trei cheștiuni (principii), care nu au fost acceptate de nimeni. Daniel, fiul lui Tubanitha, episcop de Garmai, s-a scandalizat de el datorită acestor cheștiuni. S-a despărțit de viața pământească la adânci bătrâneți, trupul său fiind înmormântat în Mănăstirea Shabur. Familia sa era din Beth Qatraye.

Cred că invidia a fost stârnită împotriva lui prin cei din mănăstire, întâmplându-se întocmai ca și în cazul lui Iosif Profetul, Ioan de Apamea și Ioan de Dalyatha.

82*.MOISE BAR KEPHA

a.În conținutul *Introducerii* la Psaltire, Moise bar Kephă enumeră diferitele versiuni biblice, începând cu cele grecești și continuând cu cele în limba siriacă. Cu privire la originea Peșitei Vechiului Testament, menționează numai una din cele câteva tradiții diferite, care erau curente în vremea aceea (unele ajungând până în vremea lui Solomon, altele, cu înțelepciune, prezentate ca necunoscute). El amintește de asemenea două păreri diferite, după care versiunea siriacă a traducerii Vechiului Testament ar fi fost de primă autoritate, Peșita sau Sirohexapla (numită aici „Șaptezeci și doi”).

În limba noastră siriacă există două traduceri ale Vechiului Testament. Una este Peșita, pe care o citim. Aceasta a fost tradusă din ebraică în siriacă. Peșita a fost tradusă din ebraică în siriacă în vremea regelui Abgar de Edesa, după cum a spus Mar Iacob. Mar Iacob spune că Addai Apostolul și credinciosul rege Abgar a trimis un om la Ierusalim și un altul în regiunea Palestinei și au tradus Vechiul Testament din ebraică în siriacă. Versiunea celor „Șaptezeci și doi” a fost tradusă din greacă în siriacă de Paul, episcop de Tella d-

Mauzelat, în vremea împăratului Heraclie, după spuselor unora. Dintre toate aceste traduceri, Peșita este cea mai exactă, dat fiind faptul că limba ebraică este strâns legată de limba siriacă. Însă Filoxene de Mabug spune că din toate aceste versiuni, a celor „Șaptezeci și doi” este cea mai exactă: aceasta reiese din faptul că Domnul nostru și Ucenicii Săi au adus mărturii dintr-însa în Evanghelie și Fapte, la fel făcând și Sfântul Apostol Pavel.

b.În Comentariul său la rânduiala baptilmală, Moise bar Kepha folosește și popularizează un număr de comentarii timpurii despre acest serviciu liturgic.

15.Preotul pune mâna pe creștetul unei persoane care se botează și spune: „Se botează robul lui Dumnezeu..., în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”. Fața celui botezat trebuie să fie îndreptată spre răsărit, de vreme ce fața preotului privește spre apus, stând în fața celui care se botează.

Preotul pune mâna pe creștetul persoanei care se botează din următoarele motive. Mai întâi: după cum Dumnezeu l-a modelat pe Adam cu propriile Sale mâini la creația originală, astfel trebuie să facă și preotul la această a doua creație. Al doilea: pentru a se asemena lui Ioan, care și-a pus mâna pe creștetul Fiului la Botez. Al treilea: mâna preotului arată persoana care urmează să se boteze, ca și cum ar fi arătată cu un deget, de vreme ce Tatăl glăsuiește: „Acesta este Fiul Meu iubit întru care am binevoit” (Matei III, 17). Al patrulea: mâna preotului este semnul tainic că persoana, fiind botezată, se naște din nou.

Preotul spune: „Se botează robul lui Dumnezeu” și nu „Eu te botez”, de vreme ce botezul nu este lucrarea sa, ci a lui Dumnezeu, fiind ales prin har să fie săvârșitorul văzut al Tainei Sfântului Botez.

83.ILIE DE ANBAR

„*Cartea veacurilor*”, Memra III, 3, 63-65, 63. Aceasta prezintă doar un singur aspect legat de nevoile rațiunii – cu toate că multe o înconjoară – care, asemenea unui glorios suveran, va împărăți peste gândurile sufletului. Și dacă, neînfricată fiind, se arată în stare să supună valurile mării, se va dovedi bun cârmaci al corăbiei sufletului.

64.Nu este nimic în creație care să aparțină acestei lumi a simțurilor, fără să fie simbol sau tip al lumii spirituale, fiind în stare să zugrăvească în inima sa un portret al lumii ce o să vină, testament, pornind de la această lume trecătoare, înfățișând un simbol ce poartă asemănarea celeilalte.

65.Cel care dorește să moștenească Împărăția pe care Mântuitorul a făgăduit-o nouă, trebuie să se pregătească pentru ea în sine însuși, prin reflecții permanente asupra făgăduințelor spre lumea care vine. Aceste făgăduințe din simbolurile Realității sunt asemenea făcliilor aprinse, care luminează înaintea rațiunii, ca să poată vedea, să călătorească spre Împărăție.

84*.ANONIMUS, *Cartea Cauzei Cauzelor*

Autorul necunoscut stabilește circumstanțele referitoare la scrierea acestei lucrări ample (ed. Kayser, pp. 7-10): motivul pentru care s-a scris această lucrare, despre ce este vorba într-însa, de către cine a fost alcătuită și cui i-a fost destinată.

Pentru toate popoarele de sub cer, cu toții frați, rude și tovarăși unii altora, toți parte a unei singure familii și rase, împărtășind același suflet rațional și duhovnicesc, care are capacitatea inteligenței și a înțelegerii, și împărtășindu-ne deopotrivă de un trup alcătuit și compus din patru elemente materiale – salutări! Fie ca pacea să fie peste voi și de la adevăratul Dumnezeu pace, dimpreună cu sănătate desăvârșită, bunăstare și zile îndelungate, într-o viață trăită în lumina și cunoștința adevărului. Căci fără acestea, nu există

viață adevărată, nici bunăstare, nici sănătate desăvârșită, ci numai întuneric, minciună, rătăcire pe căi greșite ale păcatului și moartea pierzării, din care fie ca noi, împreună cu toți ai noștri, să fim păziți. Amin!

Să trăim în lumina și în cunoștința adevărului, ca toți să ne bucurăm de harul și milostivirea Bunului Domn al tuturor, Înțeleptul Povățuitor al sufletelor, Iconomul preadarnic al vieții noastre, căruia se cuvine rugăciunea permanentă din partea noastră, dimpreună cu dreapta mărturisire a adevăratei și duhovniceștii cinstiri, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

Fratele vostru, ultimul dintre voi toți, un membru de nebăgat în seamă, care împarte cu voi toate în familia pământescă, om păcătos din Edesa, mai marele Mesopotamiei, oraș situat între marile râuri Eufrat și Tigru, face recunoaștere de cinstea și adevărata voastră înțelepciune, având drept intenție adevărata dragoste și afecțiune divină.

Într-un fel sau altul, eu, fratele vostru mai mic, am ajuns în postul de conducător al poporului, fie prin voința lui Dumnezeu, fie prin mijlocirea omenească, rugându-mă Aceluia ce singur pe toate le cunoaște. Am rămas în această slujire în fruntea poporului meu vreme de treizeci de ani, timp în care am fost încercat în multe lucruri și a trebuit să port nenumărate chinuri și multe nenorociri, laolaltă cu supărările și necazurile, felul în care m-am condus pe această lume provocând confuzie și întuneric, trăind ceea ce conducătorii poporului și păstorii trebuiau să rânduiască de obicei prin mâinile lor pentru popor și pentru turmă. Am căzut de multe ori și m-am ridicat. Am suferit și am fost încercat, am fugit departe, dar am fost chemat înapoi și astfel m-am întors, numai ca să fiu copleșit de problemele lumii. Mi-am spus că dacă nu voi scăpa pentru totdeauna și dacă nu mă voi rupe definitiv de lume și de cele ce sunt într-însa, sufletul meu va deveni întunecat și rațiunea mea oarbă, și voi pieri față de Adevărata

Viață. Încă o dată am fost încercat în gândurile mele și am căzut în îndoială: poate această idee nu se potrivește cu puterea adevărului; sau, poate, după ce voi pleca, voi fi nevoit încă o dată, fie din dragoste față de semenii mei, fie din constrângere, sau din ispitire, să mă mai întorc o dată în lume.

Fiind întru totul conștient de aceste gânduri, Îl rog pe Bunul Dumnezeu, care poartă grijă de zidirea Sa, să mă călăuzească spre cele ce sunt plăcute înaintea Lui și potrivit voii Sale, să-mi fie deopotrivă folositoare sufletului meu și să mă lumineze spre cunoștința adevărului. Atunci gândurile mele se vor statornici cu tărie spre fuga și depărtarea mea de lume(...).

Am întors spatele lumii și am plecat, îndreptându-mă spre muntele pustiu și spre sălbăticia singuratică, un loc lipsit de vreo ființă omenească, ascuns departe și rupt de orice mijloc de sosire și de plecare, neavând niciun fel de așezare omenească prin apropiere. Acolo am trăit în liniște și singurătate, în apropierea a doi sau trei singuratici, care trăiau același fel de viață. Ori de câte ori îmi aminteam de lume și îmi veneau în minte felurile ei de conducere și judecată, care erau într-însa, începeam să mă scutur și să tremur; era ca și cum stăteam în frică și teroare de un foc năpraznic, sau ca de o mare agitată, care amenința cu distrugerea. Dar, atât timp cât înduram în liniște și singurătate, departe de grijile și neplăcerile lumești, inima mea era întărită și prindea putere, și mintea mea se limpezea, ca și cum o mare bucurie și o adâncă liniște începea să mă cuprindă, astfel că lumina adevărului începea să strălucească peste mine.

Odată ce gândurile mele s-au întărit, m-am plecat la picioarele Bunului Dumnezeu și am adus mulțumire pentru marele și negrăitul har, care a lucrat întru mine prea păcătosul. Și inima mea s-a umplut de dragoste față de cei care m-au prigonit, sau m-au necăjit, sau mi-au făcut întristare, și

m-am rugat și am cerut să fie sloboziți din întuneric și din nepăsare.

(După multă rugăciune am ajuns să realizez că) după cum soarele strălucește peste cei buni și peste cei răi, astfel mila lui Dumnezeu este răspândită peste toate ființele omenesti, ca oricine cere bine, să fie răsplătit de Dânsul cu prisosință – aceasta fiind întrucât a cerut binele. Astfel, atunci când Domnul a cercetat și îngrijit cu harul Său făptura mea slăbănogită, ca rezultat al celor făptuite de păcătosul meu suflet, am ajuns să pricep și să înțeleg marea dragoste și nesfârșita iconomie pe care Bunul Dumnezeu, Înțeleptul Creator și Darnicul Proniator, o are pentru preaiubita sa făptură. Și odată ce am devenit conștient de marea cinste adunată în ființele omenesti, din ce origini și descendență se trag, păstrându-și scopul existenței lor și transformarea care se va face cu ele la sfârșitul lumii, care este locul pregătirii lor, am fost lovit de o mare dragoste față de ele și această dragoste pentru toate ființele omenesti de sub cer s-a făcut un aprig foc arzător înlăuntrul meu(...).

Am reușit să scriu aceste lucruri către toți oamenii, ca astfel oriunde s-ar găsi cineva leneș și indolent ca mine, poate să citească și să audă despre acestea, și să se trezească din somnul indolenței, și să scape din noaptea cea întunecată a ignoranței, pășind în schimb pe calea luminii adevărului, ca astfel să poată ajunge în Cetatea Împărăției cerești, să se bucure și să se veselească acolo, alături de Marele Împărat și Domn al slavei, a Cărui ușă este deschisă pentru toți cei pe care îi cunoaște și a cărui Împărăție cuprinde toate veacurile, fiind în stare să țină întreaga creație.

87*.DIONISIE BAR SALIBI

Introducere la Comentiul său la Apocalipsă. Comentariul lui Dionisie la întreaga Biblie include acele cărți din Noul Testament, precum Apocalipsa, care lipseau din

Peșita, fiind traduse mai târziu numai în siriacă, pentru cercurile siriene ortodoxe. În discuția sa despre autoritatea Apocalipsei, Dionisie citează un număr de lucrări ale unor autori creștini din primele veacuri, care nu s-au mai păstrat (mai cu seamă *Capitolele* lui Hipolit împotriva lui Gaius, din care numai mici fragmente din traducerea siriacă au supraviețuit, fiind păstrate în biblioteca Mănăstirii „Sf. Ecaterina”, din Sinai).

La început, observăm că majoritatea învățătorilor au avut îndoielile lor cu privire la Apocalipsa lui Ioan și au spus că nu ar fi în realitate a sa. Aceasta este ceea ce susține Eusebiu de Cezareea în lucrarea sa intitulată „Ekklesiastike”, care este „Istoria Bisericească”. Dionisie, episcop de Alexandria, spune că Apocalipsa nu este scrisă de Ioan Apostolul, ci de un alt Ioan, un preot (sau: cel bătrân) din Asia. Stilul Evangheliei nu seamănă cu cel al Apocalipsei. Mai departe, Ioan nu menționează nicăieri numele său în Evanghelie, de vreme ce acest al doilea autor se semnează atât la începutul, cât și la sfârșitul Apocalipsei. Însă cunoaștem faptul că persoana care a scris, a primit Apocalipsa prin descoperire de la Domnul nostru.

Irineu episcopul și Hipolit de Bostra spun că Apocalipsa este într-adevăr a Sfântului Ioan Evanghelistul și că i-a fost descoperită la sfârșitul domniei lui Dioclețian. Eusebiu de Cezareea este de acord cu aceasta și continuă, spunând că „dacă cineva nu o acceptă ca Apocalipsa Sfântului Ioan Apostolul și Evanghelistul, vom spune atunci că este a lui Ioan preotul (sau: cel bătrân), care a trăit în vremea Sfântului Ioan Apostolul. Există două morminte în Asia, unul aparținând Evanghelistului, celălalt lui Ioan preotul (sau: cel bătrân)”.

Ipolit Romanul spune că a apărut o anumită persoană pe nume Gaius, obișnuind să spună că nici Evanghelia, nici Apocalipsa nu au fost ale lui Ioan, ci ar fi aparținut ereticului Cerint. Binecuvântatul Ipolit a luat atitudine împotriva acestui

Gaius și a arătat că învățătura lui Ioan din Evanghelie și din Apocalipsă a fost destul de diferită de cea a lui Cerint. Acest Cerint obișnuia să învețe despre circumciziune și s-a mâniat pe Pavel pentru că nu l-a circumcis pe Tit. Într-una dintre epistolele sale, îl numește pe Apostol și pe ucenicii lui „falși apostoli și lucrători înșelători”. A învățat de asemenea că lumea a fost creată de îngeri, că Domnul nostru nu s-a născut dintr-o fecioară și că nu a consumat hrană trupească și băutură – împreună cu alte multe blasfemii. Cu toate acestea, Evanghelia și Apocalipsa lui Ioan sunt compatibile cu perspectiva celorlalte Scripturi și astfel cei care spun că Apocalipsa este a lui Cerint și nu a lui Ioan Apostolul, se înșeală.

Noi suntem de acord cu Ipolit. Sfântul Chiril și Sfântul Sever de asemenea mărturisesc că Apocalipsa este a lui Ioan Evangelistul. De asemenea și ceilalți învățători, care folosesc citate din ele în diferitele lor cărți. Sfântul Grigorie Teologul aduce de asemenea mărturie din ea, în lucrarea sa numită Syntaksarion, unde spune: „După cum mă învață Ioan în Apocalipsa sa: «Croiește drum pentru poporul Meu și dă la o parte pietrele acestea ...», numind pe eretici și învățăturile lor pietre”.

89*.MIHAIL CEL MARE

*„Cronica lui Mihail” cuprinde numeroase documente vechi, printre ele numărându-se și *Viața lui Iacob de Edesa* (Cartea XI, 14).*

Despre Iacob de Edesa. Familia sa era din ținuturile Antiohiei, din satul numit „Ein Di’ba”, în regiunea Gomah. În perioada tinereții, a fost adus în tovărășia lui Cyriacus, un bătrân cast, care era inspectorul regiunii. A citit toate cărțile Vechiului și Noului Testament și Învățăturile (Bisericii) și a câștigat o învățătură bună din ele. A mers mai apoi la mănăstirea din Aptonia, unde s-a deprins cu obiceiul

monahicesc. A studiat în profunzime Psalmii în limba greacă și lectura Scripturilor, precum și limba greacă în de-amănunt. De acolo (Aphtonia) a plecat spre Alexandria. Stând o perioadă și acumulând cunoștințe despre științele de acolo, s-a reîntors încă o dată în Siria și a venit în Edesa, unde și-a făcut retragerea în monahism.

Câștigând o bună reputație printre toți, a fost chemat la tronul episcopal al orașului Edesa și a fost hirotonit de Patriarhul Atanasie, „Interpretul cărților” (683/4-687). A rămas pe tronul episcopal patru ani. A fost supus multor probleme de oameni pe care îi oprise de la Sfintele Taine, datorită faptelor lor necanonice și de asemenea de alții, pe care îi excomunicase și îi scosese afară din Biserica lui Dumnezeu. De vreme ce zelul său și fervoarea sufletească nu i-au îngăduit să ridice aceste pedepse, a demisionat din oficiul pastoral și a predat tronul episcopal către Patriarhul Mar Iulian (687-707/8) și a plecat împreună cu ucenicii săi, Daniel și Constantin. Înainte de a pleca, a avut o ceartă cu Patriarhul și cu episcopii, cu privire la păstrarea corespunzătoare a canoanelor bisericești, însă nimeni nu l-a ascultat. În schimb, cu toții i-au spus că trebuie făcute concesii, legate de timp și de situație. Acesta este motivul pentru care a adus cartea de canoane bisericești și i-a dat foc, arzând-o în fața porții mănăstirii Patriarhului, strigând că a făcut acest lucru, întrucât „canoanele sunt călcate în picioare de voi și nu sunt respectate; astfel, eu le ard în foc ca fiind searbede și de niciun folos”.

Un bătrân liniștit, pe nume Habbib, a fost hirotonit episcop de Edesa.

Cât despre Iacob, călugării din Eusebona i-au cerut să vină la dânsii să-i învețe și să reînnoiască acolo studiul limbii grecești, care se stinsese de tot. În acea mănăstire, el a predat Psalmii în greacă, citirea Scripturilor și limba (greacă) pentru unsprezece ani. Cu toate acestea, anumiți frați, din gelozie, i-

au vrăjmășit pe greci și au stârnit un conflict cu dânsul. Și astfel a plecat, transferându-se la marea mănăstire din Tel 'Ada, împreună cu șapte dintre ucenicii săi.

Ucenicul său Constantin a fost uns episcop pentru credincioșii din Bitinia, însă când, din anumite motive, el nu a mers acolo, l-au transferat în ținuturile de la Homs.

Iacob a locuit acolo vreme de nouă ani. În această mănăstire, el a corectat (traducerea) Vechiului Testament.

Când Habbib, episcopul lor, a murit, edesienii – și în special bătrânul Atanasie învățătorul – au pornit cu zel la Patriarh și i-au cerut să-l silească pe Iacob să se întoarcă la dânsii (ca episcop). Astfel a venit înapoi și a șezut pe tronul său episcopal. El a administrat scaunul vreme de patru luni și apoi a pornit spre vest să-și aducă și cărțile și ucenicii, intenționând atunci să se reîntoarcă la biserica sa. Ajungând la mănăstire, și-a încărcat cărțile și le-a trimis înaintea sa. Însă i-a venit ceasul și și-a sfârșit viața pământească în mănăstire. Trupul său a fost înmormântat acolo. Aceasta s-a întâmplat în anul 1015 (704 d.Hr., însă data este eronată și în altă parte Mihail oferă data corectă, 1019–708 d.Hr.), pe 5 iunie. Multe minuni s-au întâmplat la mormântul său.

91.SOLOMON DE BOSRA

„Cartea albinei”, cf. 30

Numeroase legende au crescut de-a lungul timpului cu privire la istoria următoare, sau în anumite cazuri, a strămoșilor, a obiectelor materiale care au jucat un rol în istoria biblică. Un exemplu bine cunoscut ambelor tradiții creștine, de răsărit și de apus, este lemnul Crucii, care este așezat înapoi în timp, din Templul lui Solomon, la Arca lui Noe și chiar mai în urmă. În exemplul următor, specific „Cărții albinei”, aflăm că lemnul toiagului lui Moise a avut o preistorie și o viață de apoi, sfârșită eventual ca parte a lemnului Crucii.

Despre istoria toiagului lui Moise.

Când Adam și Eva au părăsit Paradisul, Adam, realizând astfel că nu se va mai întoarce iarăși în casa sa, a rupt o ramură din Pomul Cunoștinței Binelui și Răului – care era un smochin – și a luat-o cu sine când a plecat. I-a servit ca toiag toate zilele vieții sale. După ce Adam a murit, fiul său Seth l-a primit. Nu erau încă arme pe vremea aceea. Acest toiag a trecut din mână în mână până la Noe. De la Noe, i-a revenit lui Shem și de la Shem a fost înmânat ca o binecuvântată relicvă din Paradisul Dumnezeiesc, până la Avraam. Avraam l-a folosit pentru a sparge statuile cioplite și idolii pe care tatăl său obișnuia să-i facă. Acesta a fost motivul pentru care Dumnezeu a zis către dânsul: „Jeși din casa tatălui tău” etc. (Facere XII, 1). Îl purta în mâinile sale pretutindeni, luându-l în îndepărtatul Egipt și din Egipt l-a purtat în Palestina.

După aceea, l-a primit Isaac și de la Isaac a trecut la Iacob, care l-a folosit în timp ce păstorea turmele lui Laban Armeanul în Padan Aram. Cel de al patrulea fiu al lui Iacob, Iuda, l-a primit mai apoi. Acesta era toiagul pe care Iuda i l-a dat nurorii sale Tamar, împreună cu inelul și eșarfa, ca răsplată pentru cele ce făcuse (Facere XXXVIII, 18). De la ea a trecut la Peres. De atunci s-au pornit războaie pretutindeni și un înger a luat toiagul și l-a așezat în Peștera Comorilor, în munții Moab, până la ridicarea Madianului. Acum, în Madian era un bărbat, care era cinstit și drept înaintea lui Dumnezeu, al cărui nume era Ietro. În timp ce-și păstorea turmele în munți, a dat peste peșteră și, prin descoperire dumnezeiască, a luat toiagul. L-a folosit în vreme ce-și păstorea turmele, până la bătrânețe. Când Ietro a dat-o pe fiica sa lui Moise în căsătorie, i-a spus acestuia: „Intră, fiul meu, ia toiagul și du-te mai departe cu turmele”. În ceasul în care Moise a trecut pragul ușii, un înger a făcut ca toiagul să se miște și să iasă la iveală de bunăvoie, pentru a-l întâlni pe Moise. Moise a luat toiagul și l-a ținut cu dânsul până când Dumnezeu a vorbit cu

el pe Muntele Sinai. Când Dumnezeu i-a spus: „Aruncă toiagul la pământ” (Ieșire IV, 3), el a făcut întocmai și toiagul s-a prefăcut într-un șarpe mare. Domnul a zis atunci: „Ridică-l!”; și când l-a ridicat, a redevenit toiag, cum fusese înainte.

Acesta este toiagul pe care Dumnezeu i l-a dat spre oblăduire și eliberare, să se facă obiectul dorinței, care să-l slobozească pe Israel din robia egiptenilor. S-a prefăcut în șarpe în Egipt, la porunca Dumnezeului Celui viu. Printr-însul, Dumnezeu a vorbit lui Moise și a înghițit toiagul lui Posdi, vrăjitorul egiptean. Cu el a bătut și a despicat Marea Roșie și adâncurile s-au micșorat chiar în inima mării. Acest toiag a fost în mâinile lui Moise în pustia Ashimon și cu el a despicat stânca, din care a început să curgă apă (Numeri XX, 11). Dumnezeu a dat atunci putere șerpilor să-i distrugă pe israeliți, pentru că L-au mâniat în Cearta pentru Apă (Meribah). Moise s-a rugat atunci Domnului și Dumnezeu i-a spus: „Fă-ți un șarpe de bronz și încolățește-l pe toiag, ca astfel israeliții să privească la el și astfel să se vindece” (Numeri XXI, 8). Moise a făcut după cum îl învățase Domnul și a așezat șarpele de bronz în vederea tuturor israeliților, în pustie. Când au privit la el, au fost vindecați.

După toate acestea, israeliții, afară de Iosua, fiul lui Nun și Caleb, fiul lui Yephunnah, au murit, au intrat în Pământul Făgăduinței, luând toiagul cu ei, datorită războaielor cu palestinienii și amaleciții.

Fineas a ascuns atunci toiagul în pustie, în nisip, la poarta Ierusalimului. El, prin voie dumnezeiască, i l-a arătat lui Iosif, protectorul Mariei, acesta păstrându-l până la întoarcerea din Nazaret. De la Iosif, fiul său Iacov – cel care este numit „fratele Domnului” – l-a primit. Iuda Iscarioteanul, fiind un hoț, l-a furat de la Iacov. Când iudeii l-au răstignit pe Domnul nostru, nu au avut îndeajuns lemn pentru a întinde mâinile Sale și astfel, Iuda, în slăbiciunea sa, le-a dat toiagul.

Astfel, acesta a devenit pentru ei cauză de sminteală și pentru mulți ridicare.

93*.ANONIMOUS, *Cronica anului 1234*

În secțiunile cu privire la perioadele biblice, autorii cronicilor despre lume se inspiră adesea din surse ne-biblice, precum și din cele biblice. Astfel, pasajele următoare, cu privire la soția etiopiană (Numeri XII, 1) provin din materialele a două surse diferite: scriitorul elenistic Artapanus și *Antichitățile* lui Iosif (II, 217-57).

(O discuție asupra acestor surse în cronicile siriace se poate găsi în *Jurnalul de Studii Iudaice* 33(1982), 237-55).

Privitor la soția etiopiană cu care Moise s-a căsătorit.

Prezicătorii și vrăjitorii lui Faraon, regele Egiptului, l-au informat că cineva din poporul lui Israel se va ridica și va domni peste împărăția egiptenilor. Auzind acestea, Faraon, regele Egiptului, și-a învârtoșat inima, poruncind ca fiecare copil de sex bărbătesc născut între israeliți să fie atunecat în râu.

În vremurile acestea se născuse Moise și mama sa s-a gândit și a făcut un coș, în care l-a pus pe Moise și apoi i-a dat drumul coșului pe apă.

Acum, regele Faraon avea o fiică, ce se numea Merris și a dat-o pe ea în căsătorie lui Chenephres, regele Memfisului.

Fata Faraonului a ieșit în zilele acelea să se scalde în râu și văzând cufărul, l-a tras la liman. Deschizându-l, a văzut copilul înlăuntrul său. L-a luat și l-a crescut ca fiu al ei.

Într-o zi, regele Faraon l-a luat și l-a așezat pe genunchii săi, pentru a o cinsti pe fiica sa. Și luând coroana împărătească, a pus-o pe capul copilului. Prin lucrarea lui Dumnezeu, copilul a luat coroana de pe capul său, a așezat-o pe pământ, înaintea lui Faraon și a călcat-o în picioare, neștiind încă ce era bun și ce era rău.

Astfel, văzând regele ce se întâmplase din cauza lui Moise, și-a imaginat că el trebuie să fie acela care va domni peste împărăția egiptenilor, după cum îl înștiințaseră prezicătorii săi. Și astfel a dorit să-l omoare, însă din respect față de fiica sa, nu a făcut aceasta. Căci aștepta un prilej ca să-l omoare. Când fiica sa a prins de veste despre aceasta, l-a luat pe Moise și l-a ascuns, până ce s-a făcut mare.

Când s-a făcut mare, l-a dat ca să învețe înțelepciunea egiptenilor, incredințându-l lui Ianes și Iambres, înțelepții care i s-au împotrivit mai târziu cu vrăjile lor. De la ei, el a învățat toate felurile de înțelepciune, prin grija fetei lui Faraon. A învățat ghicitul și proorocirea, și toate artele incantațiilor. Și Faraon a auzit de înțelepciunea lui.

Atunci când etiopienii au venit să se lupte cu egiptenii, Faraon i-a zis fiicei sale: „Am auzit că Moise este înțelept și priceput în toate științele; îl voi trimite împotriva vrăjmașilor noștri și dacă va birui, îl voi face rege până la sfârșitul vieții mele”. Cu toate acestea, ea bănuia că era o viclenie în inima sa și astfel l-a pus pe tatăl său să jure. Tatăl ei a jurat atunci că nu-l va ucide, ci că mai degrabă îl va ridica la mare cinste. Atunci, ea l-a adus pe Moise înaintea tronului lui Faraon, tatăl ei. Făcându-l atunci lider și conducător peste armată, l-a trimis la război, în jos spre mare, la Cush. Căci nimeni nu a putut să ajungă pe uscat la Cush, pentru mulțimea viperelor și șerpilor care erau acolo.

Acum, Moise a adus o pasăre care vâna astfel de reptile rele. Oriunde astfel de jivină îi auzea țipătul, dispărea și se ascundea de ea departe. Numele acestei păsări este „ibis”. Moise a adus pasărea sa și a făcut o cușcă din bronz pentru ea și a luat-o cu el. Și astfel au hotărât să meargă prin deșert, de vreme ce cushiții controlau marea. De îndată ce pasărea a prins mirosul unei reptile, a dat un țipăt și toate reptilele au fugit. În felul acesta, au fost în stare să ajungă la Cush.

La sosirea în cetate, au văzut că era înconjurată de un râu și nu știau cum să intre în ea. O anumită femeie etiopiană a privit de pe zid – era fata regelui – și a văzut cât de frumos și chipeș era Moise, și s-a îndrăgostit de el. A trimis vorbă la el printr-un traducător și i-a spus: „Dacă juri că te vei căsători cu mine, atunci îți voi arăta cum să intri în oraș”. Moise și-a dat atunci cuvântul și i-a arătat calea de intrare în oraș. A capturat atunci orașul și l-a distrus, iar pe femeie a luat-o în căsătorie, după cum făgăduise și a adus-o în Egipt.

94*.IACOB SEVERUS bar SHAKKO

Definiții ale filosofiei și alte întrebări asemănătoare erau elemente standard în educație, încă din primele veacuri ale antichității și ale Evului Mediu, și multe texte siriace au folosit aceste teme, rădăcinile lor provenind de obicei din gândirea scriitorilor greci din Școala Alexandrină a secolului al VI-lea și începutului de secol al VII-lea. Fragmentul de mai jos este din „*Cartea Dialogurilor*”, II, 7.

Întrebarea a șasea: De ce este filosofia împărțită în două părți?

Răspuns: Pentru că sufletul are două moduri de viață, după cele două facultăți pe care le posedă prin natura sa, anume cea a contemplării și cea a lucrării/acțiunii. Căci obiectivul filosofiei este acesta: să împodobească viața sufletului. Din acest motiv are două părți, contemplarea și lucrarea. Acest lucru este pentru că, prin lucrare, se poate împodobi viața dinamică a sufletului, și prin contemplare se poate împodobi viața cognitivă a sufletului. Iată de ce filosofia este împărțită în două părți.

Iarăși, avem prin natura noastră facultățile cunoașterii și lucrării/acțiunii. Cunoașterea primează, văzând că toate ființele omenești doresc să cunoască și că nu este nimic mai plăcut și mai satisfăcător decât dorința de a cunoaște totul. Să luăm următorul exemplu: o persoană cere în permanență să

află noutăți din toate locurile și dorește să aibă o înțelegere desăvârșită a tot ceea ce vede. Astfel, când sufletul vede o mulțime de oameni de la distanță, atunci o persoană va întreba și se va interesa care este motivul pentru care sunt adunați laolaltă; și dacă învață, atunci este mulțumit și satisfăcut; în vreme ce, dacă nu i se spune motivul, atunci este supărat, pentru că a fost lipsit de cunoașterea celor întâmplăte.

Apoi, mai este facultatea lucrării/acțiunii, căci nici atunci când suntem împliniți, nici când ne găsim aruncați în necaz, nu ne putem odihni de lucrare: uneori ridicăm de jos un pai, sau o piatră de moară; sau ne punem o pălărie pe cap, sau facem altceva de felul acesta. Tot timpul nu rămânem fără vreun fel de lucrare.

În consecință, din acest motiv, filosofia este împărțită în două părți, contemplarea și lucrarea.

95*.BAR 'EBROYO/BARHEBRAEUS

a., „Istoria Bisericească” a lui Barhebraeus se referă la Biserica de Răsărit, precum și la Biserica Siriacă Ortodoxă din care făcea parte. În următorul fragment, el descrie un eveniment contemporan, alegerea monahului uighur⁵⁶ Maru ca și Catolicos, cu numele de Yahballaha III.

În anul 1592 după greci (1280/1 d.Hr), în timp ce Catolicosul (al Bisericii de Răsărit) Mar Iohannan Denha călătorea spre Bagdad, a adormit. La sosire, a rămas în dureri mari, vreme de câteva zile și apoi a încetat din viață, în noaptea dinaintea zilei de luni 24 februarie, prima dimineață a Postului Mare. În timp ce Mar Denha era încă în viață, doi călugări uighuri au venit din China, pentru a se închina la Ierusalim. Când au sosit în această regiune, nu au mai știut în ce parte să-și continue călătoria, astfel că s-au oprit pentru o vreme pentru a-l vizita pe Mar Denha. Pentru a-l împiedica pe

⁵⁶ Membru al unei grupări etnice turcești.

adversarul său Bar Qualigh să meargă în China, Mar Denha a hirotonit pe unul dintre călugării uighuri, sau turci, ca mitropolit pentru China, dându-i numele de Yahballaha. Acum, când se pregăteau să se întorcă acasă, Denha a murit. Prin urmare, Emirul Ashot, care era din același neam, i-a povestit regelui regilor despre Yahballaha, spunând: „Creștinii doresc să le fie Catolicos. Poporul din Bagdad se bucură de asemenea de dânsul”, spunând că, având legături strânse atât de rasă, cât și de limbă cu mongolii, aceștia vor avea de câștigat de la dânsul. În consecință, regele a poruncit ca acesta să fie făcut Catolicos. Au fost convocați douăzeci și patru de episcopi, care au coborât în Seleucia Ctesiphon, unde l-au hirotonit Catolicos. Acest Mar Yahballaha era slab în vorbire și scrierea limbii siriace, însă era un om cu o viață religioasă reînnoită și a arătat dragoste multă pentru iacobiți.

b. „Candelabrul Sanctuarului” I (PO 22, p. 595-7)

Atât traducătorii vechi și moderni, cât și exegeții sunt în dispută asupra sensului cuvântului ebraic *ruah elochim* din Facere I, 2, unii luând pe *ruah* (*ruha* – în siriacă) cu trimitere la Sfântul Duh, alții afirmând că Duhul Sfânt nu este menționat și că *ruah* ar însemna simplu „suflare de vânt”. Barhebraeus descrie diferitele interpretări folosite în cercurile siriace. Observațiile sale cu privire la viziunea Sfântului Efrem sunt întru totul corecte și același punct pe care Barhebraeus îl evocă în cele din urmă s-a evidențiat pentru cercetătorii moderni. În următorul fragment, Barhebraeus continuă să analizeze natura fizică a aerului, norilor, ploii, ninsorii etc.

Cu privire la ruha (Duh/suflu) care se purta (sau clocea) pe deasupra apelor (Facere I, 2). Sfântul Vasile spune, în cea de a doua Omilie a sa la Hexaemeron (Comentariu la cele Șase Zile ale Creației) că a fost o discuție între predecesorii noștri cu privire la cuvântul ruah de aici. El însuși a spus că era Sfântul Duh și acesta este un lucru pe care îl vom accepta ca opinie personală. A mai spus că a învățat

despre această înțelegere a lui „a se purta/zbura/plutea” de la un anume om iscusit, un sirian – căci limba aramaică este legată de ebraică. Acest om a spus: „Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor, ca astfel să fie gata să dea naștere sufletului viu după chipul Său, în același fel în care o cloșcă, în dragostea ei, clocește ouăle de sub ea, ținându-le de cald, ca să nască viață într-însele și să însufle mișcarea în ele”.

Iacob, episcopul Edesei, este de acord cu această imagine, de vreme ce Mar Efrem, în comentariul său faptic la Geneză, Mar Iacob de Sarug, în Hexaimeronul său, și Teodor, Interpretul lui Nestorie, au spus că termenul ruha nu se referă la Sfântul Duh, ci la suflarea Sa de viață, împrăștiată în aer. Mar Iacob spune:

*Era întuneric și vântul sufla peste apă,
-vântul creator și nu Sfântul Duh, cum s-a presupus.*

Moise l-a numit „suflarea Domnului”, după cum s-a spus,

ceva creat de Dumnezeu, care se purta pe deasupra creației.

Este prima părere, care este corectă. Aceasta este lucru clar, din faptul că ruha nu a fost aici Sfântul Duh, nefiind numit „ruha lui Dumnezeu”, întrucât nimeni nu a făcut nicio mențiune despre „suflul lui Dumnezeu”, sau „apa lui Dumnezeu”, sau „pământul, sau focul lui Dumnezeu”. Întrucât se vorbește adesea despre Sfântul Duh în acest fel, ca și în cazul: „Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi” (Psalm CIII, 31). De asemenea, despre Fiul: „Voi slăvi Cuvântul lui Dumnezeu” (Psalm LVI, 11). Mulți alții au fost în acord cu această părere, dar o discuție scurtă nu este de ajuns pentru mine ca să-i amintesc pe toți. Sfințitul Sever, în cartea sa „Împotriva Grammarianului”, a pus că „bărbatul sirian” a fost Efrem. Că acesta nu este cel de față, se vede foarte clar din faptul că acest sfânt nu a avut o astfel de părere.

c.În lucrarea sa „*Povestiri cu tâlc*”, Barhebraeus adună laolaltă material din diferite surse, oscilând de la maximele filosofilor greci, la Părinții Deșertului, până la colecția lui Abu Sa'd al-Abi, de la începutul secolului al XI-lea (dependența lui Barhebraeus de această ultimă sursă a fost recent scoasă la iveală).

252.*Unul dintre învățători obișnuia să spună: „O mare parte din învățătură mi-a scăpat, anume, ce mi-a fost prea rușine să învăț de la oamenii care sunt mai jos decât mine. Prin urmare, copiii mei, să nu socotiți ca o rușine dacă îi întrebați pe cei ce sunt mai jos decât voi (inferiori vouă) cum puteți să ajungeți desăvârșiți și împliniți”.*

515.*O femeie a întrebat pe vecinul ei: „De ce trebuie un bărbat să își ia servitoare și apoi să se culce cu dânsa și să facă tot ce dorește, de vreme ce unei femei nu îi este permis să-și dorească pe față asemenea lucruri?”. Vecinul a răspuns: „Aceasta este pentru că toți regii, judecătorii și legiuitorii au fost bărbați și astfel și-au apărât propriile lor interese, și au tratat femeia cu nedreptate”.*

96*.'ADISHO'BAR BRIKA

'Abdisho a inclus în colecția sa de poeme, intitulată „*Paradisul*”, unul sub formă de dialog între trup și suflet. Aceasta a fost, la timpul său, o temă tradițională și alte trei poeme asemănătoare au supraviețuit. 'Abdisho folosește un elaborat acrostih alfabetic, în vreme ce penultima literă din fiecare rând corespunde literei din alfabet, care deschide fiecare vers.

1.*Am auzit povestindu-se despre o întrecere între trup și suflet; ca unul având rațiune, am dorit să văd care dintre aceștia a atins ținta.*

SUFLETUL (Alfa) 2.Sufletul spune: Oricât de mult aş trudi, oferind purtare de grijă și liniște, totuși trupul mă

copleșește cu furtuna purtărilor sale necuviincioase și-mi obosește fierea.

TRUPUL (Alfa) 3.Trupul a răspuns: Nu se cuvine și nici nu este potrivit ca să descopăr faptele tale rele. Întru aceasta, mi-ai sugerat să mă descoper în tot felul de fapte de ocară.

SUFLETUL (Beth) 4.Fiul, care ne-a slujit pe amândoi în dragostea Sa și care cunoaște pe cele ascunse ale inimii, îmi este martor că tu ai pornit război mare asupra mea din fiecare parte.

TRUPUL (Beth) 5.În mâinile tale sunt capcane și curse, și tu ești acela care ai înfipt răutatea în groapă.

Prin mulțimea ademenirilor tale rele chiar și pământul semănat se va pustii din pricina ta.

SUFLETUL (Gamal) 6.Este clar că în încăpățânarea ta, plănuiești să treci dincolo de hotarul permis, pervertind facultatea dorinței prin poftă amestecată cu mânie.

TRUPUL (Gamal) 7.Adevărul este vădit, fără nicio îndoială, că un trup mort nu cunoaște pofta; astfel, atâta vreme cât este simțitor, atunci tu ești acela care îl ispitești.

SUFLETUL (Daleth) 8.Curat și luminos deopotrivă m-a creat pe mine Făcătorul la început;

patimile tale, o trupule netrebnic, mi-au urâțit făptura, atunci când am fost aduși laolaltă.

TRUPUL (Deleth) 9.Sunt pentru tine întocmai cum este ucenicul pentru învățătorul său, sau sclavul pentru stăpân, în robie; acest lucru este bine mărturisit și l-ai acceptat fără nicio rușine.

99.ANONIMOUS, Istoria lui Rabban Sauma și Yahballaha III

De îndată după sosirea în Bagdad a celor doi călugări mongoli/uighuri, Markos și Sauma, din Khan-Baligh (Peking/Beijing), Catolicosul Bisericii de Răsărit, Denha III, l-

a hirotonit pe cel dintâi mitropolit, cu numele Yahballaha și pe cel de al doilea „Oaspete Permanent” (sa'ora). În următoarea vizită în Bagdad, Mar Yahballaha s-a întâmplat să ajungă după moartea lui Denha. Următorul fragment, care descrie alegerea acestuia în slujirea de Catolicos, oferă o paralelă a celor expuse de Barhebraeus (traduse mai sus).

În ziua următoare, părinții s-au adunat să aleagă o persoană potrivită, care să stea pe tronul patriarhal. Au fost prezenți următorii: Maran'ammeh, mitropolitul Elamului, alt mitropolit, de Tangut, altul de Tirhan, altul din munți, împreună cu nobili, șefi, secretari, avocați și doctori din Bagdad. Unul spunea că ar trebui să fie acesta, altul zicea că celălalt ar trebui ales. În cele din urmă, au căzut de acord că Mar Yahballaha ar trebui să fie cap și conducător pentru Tronul de Seleucia Ctesiphon. Motivul alegerii a fost acesta: regele, care ținea cârma guvernării întregii lumi, era mongol și niciunul dintre mitropoliți, afară de Yahballaha, nu era familiarizat cu felul lor de viață, cu obiceiurile și limba lor. Când i-au spus aceasta, Yahballaha și-a cerut iertare, motivând că: „Sunt sărac în educație și învățatură bisericească; mai mult, vorbirea mea este slabă, prin urmare, cum aș putea să împlinesc eu aceasta? Nici măcar nu știu limba siriacă și este ceva de primă necesitate”. Sinodalii au persistat în argumentele lor și, în cele din urmă, și-a venit în fire și a acceptat. Cu toții și-au dat consimțământul pentru dânsul: episcopi, preoți, secretari, precum și doctorii din Bagdad.

El atunci s-a ridicat și a venit la Sfânta Mănăstire Mar Mihail din Ter'el, pentru a-l vedea pe Rabbanul Sauma. Monahii auziseră deja despre moartea sfântului părinte, Mar Densha. La sosirea lui Mar Yahballaha, ei l-au primit cu bucurie și l-au încurajat, fiind de acord ca el să le fie Catolicos: „Dacă a fost după rânduiala lui Dumnezeu și rezultatul trebuie să fie de la Dânsul; astfel, întreaga zidire

lucrează spre împlinirea acesteia după necesitate”. Și când a vorbit cu Rabban Sauma, cel din urmă a spus: „Toate sunt rânduite de Dumnezeu; nu te poți opune Acestuia. Ar trebui să mergi acum la regele Abaga și, dacă încuviințează, vom împlini această lucrare”.

Astfel, s-a ridicat și a pornit spre Adhorbaigan, împreună cu episcopii și călugării care îl însoțeau, întrucât acolo își petrecea prințul vara. Ajungând la rege, la Munții Negrii – care se numesc în limba persană Syah Kuh – emirul i-a însoțit înăuntru și, în prezența sa, au cerut următoarele: „Fie ca regele veșnic să trăiască! Catolicosul a murit și creștinii au fost cu toții de acord ca locul său să fie luat de mitropolitul care a venit din regiunea de răsărit, dorind să meargă la Ierusalim. Ce poruncește regele nostru?”. Regele a răspuns: „Vrednică de admirație este curățenia gândului și a conștiinței: Dumnezeu este cu aceia care Îl caută pe Dânsul și împlinesc voia Sa. Acest om și tovarășul său au venit de la răsărit să călătorească spre Ierusalim și acum acest eveniment s-a întâmplat cu ei prin voia lui Dumnezeu. Noi deopotrivă vom purta pe mai departe voia dumnezeiască și cererea creștinilor. Să fie el capul lor și să stea pe Tronul patriarhal”. A luat mai apoi mâna lui Mar Yahballaha și i-a spus: „Primește tărie și putere. Și fie ca Domnul să fie cu tine și să te întărească”. I-a acoperit capul cu gluga (ma'pra), căci gluga atârna pe umerii săi și i-a dat lui un sandali – care este un scaun mic – și de asemenea un baldachin (shatar), care se cheamă sukur în limba mongolă. Acesta se ridică deasupra capului regilor și reginelor, și copiilor lor, scopul său fiind să-i protejeze de căldura soarelui și de ploaie, dar cel mai des se dă acestora în semn de mare cinste. El i-a dat de asemenea și o paiza de aur, care este un semn al acestui rege; și mandatele obișnuite, spre a se arăta că are jurisdicție deplină, împreună cu marele sigiliu, care a aparținut Catolicosului de dinaintea

sa. Mai mult, i-a plătit cheltuielile care vor fi fost cerute pentru consacrarea sa în slujirea de Catolicos.

După aceasta, s-au ridicat și au plecat spre Bagdad. Au mers în marea biserică din Kikhe și Mar Yahballaha a primit hirotonia prin punerea mâinilor, ca astfel să poarte de grijă cârmei și să conducă Biserica de Răsărit. Astfel, a șezut pe Tronul de Seleucia Ctesiphon, înconjurat de următorii: sfântul părinte Maran'ammeh, mitropolit de Elam, sfințitorul și păzitorul Tronului Apostolic; Mar Isho'z'kha, mitropolit de Soba (Nisibe) și Armenia; Mar Moshe, mitropolit de Arbela; Mar Gabriel, mitropolit de Mosul și Ninive; Mar Ilie, mitropolit de Daqoq și Beth Garmai; Mar Avraam, mitropolit de Tripolis și Ierusalim; Mar Iacob, mitropolit de Samarkand; Mar Iohannan, mitropolit de Adhorbaigan, împreună cu ceilalți episcopi, care au fost douăzeci și patru la număr. Această hirotonie s-a făcut în noiembrie, în prima duminică a praznicului Quddash'Idta (Cincizecimea), în anul 1593 după greci (1281 d.Hr.), când Yahballaha avea 37 de ani.

TRADUCERI DIN SIRIACĂ

Sunt date aici trei exemple: unul din *Peșita Noului Testament*, al doilea din traducerea siriacă extinsă a „*Vieții Sf. Antonie*”, a Sf. Atanasie cel Mare, și al treilea din traducerea siriacă de secolul al VI-lea (făcută în Orientul Mijlociu) a colecției de povestiri indiene, cunoscute ca „*Kalilah și Dimnah*”.

(1) I Petru III, 9-21, *Peșita*. S-ar dovedi folositor să comparăm acest text cu varianta standard revizuită (sau cu alte traduceri moderne de calitate) la versiunea grecească a Noului Testament.

9. Pentru aceasta ați fost chemați, ca să moșteniți binecuvântare. 10. De aceea, cel ce voiește pentru viață (sau: mântuire) și dorește să vadă zile bune, trebuie să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască vreo înșelăciune.

11.Să treacă peste rău și să dorească binele; să caute pacea și să o urmeze pe ea. 12.Căci ochii Domnului sunt peste cei dreپți, urechile Lui sunt (acolo) ca să-i asculte; iar fața Domnului este (de asemenea) peste cei păcătoși. 13.Cine vă va face vouă rău, dacă sunteți plini de râvnă pentru bine? 14.Și dacă veți suferi pentru dreptate, binecuvântați veți fi; iar de frica lor să nu vă temeți, nici să vă tulburați. 15.În schimb, strigați „Sfânt” Domnului Hristos în inimile voastre și să fiți gata totdeauna să răspundeți oricui vă cere socoteală despre nădejdea credinței voastre. 16.(făcând așa) în blândețe și în frică, având conștiință bună, ca aceia care vorbesc împotriva voastră, ca împotriva oamenilor păcătoși, să fie rușinați ca unii care batjocoresc purtarea voastră cea bună în Hristos. 17.Căci e mai bine pentru voi, ca făcând lucruri bune, să îndurați răul, dacă aceasta este voia lui Dumnezeu, decât să faceți pe cele rele. 18.Pentru că și Hristos a suferit odată moarte pentru păcatele noastre: El, Cel drept, pentru cei nedreپți, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu. El, care a fost omorât cu trupul și a înviat cu duhul. 19.Și a propovăduit sufletelor care erau ținute în Șeol. 20.Care fuseseră neascultătoare în zilele lui Noe, când îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu aștepta și se pregătea Arca în care puține suflete, adică opt, s-au mântuit prin apă. 21.Și tu în același fel (lit.: tip) ești viu (sau: mântuit) în botez, nu spălându-ți trupul de murdărie, ci cunoscându-L pe Dumnezeu cu cuget curat și învierea lui Iisus Hristos, care S-a înălțat la cer, unde șade de-a dreapta Tatălui; și îngerii, stăpânirile și puterile I se supun Lui.

(2) Unii au presupus că traducerea siriacă a „*Vieții Sfântului Antonie*” este o dovadă pentru o mai veche și mai originală formă a lucrării, decât cea oferită de extrasul grecesc, text atribuit Sfântului Atanasie cel Mare. Nu pare să fie cazul aici, fiind mult mai probabil ca traducătorul sirian să fi oferit o parafrizare extinsă, spre deosebire de cea a traducerii literale a

acestei lucrări. Acest tip de traducere liberă este caracteristic câtorva versiuni grecești din secolul al VII-lea (traducerile din secolul al VI-lea și în special cele de secolul al VII-lea încearcă se se țină mai aproape de originalul lor grecesc). În capitolul 74, tradus aici, traducătorul siriatic extinde și deopotrivă (în mod uzual) restrânge.

74, 1. *S-a întâmplat iarăși că au venit la dânsul câțiva oameni învățați – așa cum erau socotiți în lume –, care erau la mare cinste printre greci. Când (au început) să ceară de la el un cuvânt despre credința noastră în (Domnul nostru Iisus Hristos), 2. dorind să-l pună în încurcătură cu privire la Cruce și la predica (Domnului nostru), văzând că se pregăteau de batjocură (și insultă), nu le-a dat atenție o vreme. Apoi (după ce s-a uitat la ei un timp îndelungat) s-a mâhnit (în inima sa) de falsitatea (care se cuibărise) într-înșii. Le-a vorbit printr-un interpret, ce tradusese cuvintele bine (din egipteană în limba greacă).*

3. *(Acum, el le-a spus aceasta la începutul zicerii sale): „Ce este mai potrivit, ca să mărturisească cineva Crucea, sau ca să dea crezare cineva adulterului (păcatului trupesc) și faptelor rele care s-au săvârșit de cei care se numesc „buni” între voi? Ceea ce este spus și (crezut) de noi este pildă și model al omului care disprețuiește moartea (și prin care lumea s-a disprețuit). De vreme ce cuvântul vostru va stărui în săvârșirea necurăției și a slăbiciunii spre pofte necurate”.*

4. *„Ce este astfel mai de folos, în care ar trebui să credem, decât cele arătate cu adevărat de Fiul lui Dumnezeu (nu era cazul în care S-a schimbat din ceea ce era în dumnezeire)? Căci de dragul mântuirii pe care a împlinit-o pentru neamul omenesc, a luat trup din omenitatea noastră (și s-a amestecat cu firea noastră), astfel ca prin asumarea omenității, să împreuneze firea omenească cu dumnezeirea Sa;*
5. *Sau, pe de altă parte, să-L asemănăm pe Dumnezeu cu fiarele sălbatice (și vitele) și, ca rezultat, (am fi înclinați) să*

cinstim asemănarea animalelor sălbatice, sau pe cea a firii omenеști, sau târâtoarele pămîntului?

(Textul grecesc are cîteva fragmente lipsă (5b, 6, 7a) din cel siriatic).

7.Acum, credința noastră mărturisește venirea lui Hristos pentru mîntuirea neamului omenesc (și nu că ar trebui să avem o scuză pentru patimile trupești, sau minciună, sau asuprire, sau vină, sau întuneric, sau destrăbălare și alte lucruri de ocară, care se întîmplă în lume. Pentru toate acestea am fost povățuiți și preveniți să stăm departe, fiind rînduită pedeapsă pentru oricine dorește să păcătuiască în vreunul din aceste lucruri. Cu toate acestea, voi, prin cuvinte viclene, v-ați făcut mreje ale lucrărilor necurate, de vreme ce noi, bazându-ne pe puterea și milostivirea lui Dumnezeu, credem că chiar și lucrarea Crucii a fost ușoară pentru El. Voi, însă, fără judecată, atribuiți tot felul de lucruri necurate zeilor voștri, ca să faceți orice fără de minte).

(Versiunea siriacă nu corespunde punctului 8 din textul grecesc).

9.Cu privire la suflet, voi spuneți că este imaginea minții, însă odată ce ați avut această idee bună, vă răzgîndiți și spuneți că sufletul este pieritor. Și apoi, cu aceste discuții în rațiune voastră, socotiți de asemenea că mintea este împărțită și se poate schimba.

10.Potrivit a ceea ce este în fapt o imagine, este necesar ca aceasta să fie după chipul celui a cărui imagine este (în aceasta constă asemănarea creată). Acum, când vă gîndiți la aceasta a minții, vă dați seama că le batjocoriți pe amîndouă, și pe Tatăl și mintea (creată de El – Tatăl minții).

(3) În secolele VI-VII, cîteva texte din Orientul Mijlociu, cu specific creștin (precum „Viața Catholicosului și Mărturisorului Mar Aba”) și laic deopotrivă, au fost traduse în limba siriacă. Traducerea de secol al VI-lea a lui „Kalilah și Dimnah” este cel mai vechi fragment, martor al acestui foarte

popular ciclu de povestiri din arealul indian. Versiunea pierdută din Orientul Mijlociu a fost mai târziu tradusă în arabă, toate celelalte versiuni derivând din adaptarea acesteia. Printre ele există și două traduceri siriace târzii, date în perioada secolelor X-XIX, fiind preluate și traduse de numeroși traducători europeni (în special în secolele XV-XVI).

Erau doi negustori în cutare loc, care erau parteneri și prieteni. Unul era ager la minte, pe când celălalt era încet la minte. Au plănuit să meargă într-o anumită țară pentru afaceri și înainte de a pleca departe, cel simplu a găsit o desagă în care erau 1000 de dinari. A mers de îndată și i-a arătat vicleanului său tovarăș și s-au întors acasă. Apropiindu-se de oraș, s-au așezat să împartă banii și cel simplu a zis celui viclean: „Jumătate pentru mine, jumătate pentru tine”. Însă omul viclean, care dorea pe cât se poate să ia cât mai mult de la cel simplu, a zis: „Să nu împărțim încă monezile, căci atât timp cât vor sta împreună și noi vom fi în armonie și nu ne vom despărți; în schimb, deocamdată, să luăm doar cât avem nevoie dintr-înșii, fiecare câte o sută de dinari”. Au îngropat ceea ce rămăsese la rădăcina unui copac, au luat dinarii și, după ce au netezit locul, au plecat.

După un timp, negustorul cel simplu a zis către vicleanul său tovarăș: „Am nevoie de bani. Vino să împărțim câțiva dinari”. Așa că au pornit împreună. Când au descoperit locul și nu au mai găsit nicio monedă acolo, cel viclean a început să-și bată cu putere capul și pieptul, să jelească și să urle, spunând către cel simplu: „Este cu neputință ca cineva să se mai încreadă în prietenul său, căci tu ai fost cel care ai luat dinarii, de vreme ce nu mai era nimeni să știe de ei, afară de tine și de mine”.

Atunci s-au ridicat și au mers la un judecător. Omul viclean l-a acuzat pe cel simplu înaintea judecătorului, spunând: „Tu ai luat monedele!”. Judecătorul a cerut omului viclean să aducă martori, la care el a răspuns: „Am martori!”.

Judecătorul a întrebat: „Unde sunt martorii tăi?”. „Pomul este martorul meu”, a răspuns cel viclean. Judecătorul a întrebat cum ar putea copacul să depună mărturie, dar, cu toate acestea, i-a dat chezașie celui viclean, asigurându-se că se va întoarce a doua zi și își va stabili mărturia.

Negustorul viclean a cerut apoi permisiunea chezașului său și a mers apoi acasă să-i povestească tatălui său toate cele întâmplate: „Am luat monezile și, dacă tatăl meu este binevoitor, voi câștiga procesul”. Tatăl său a zis către dânsul: „Și ce trebuie să fac eu?”. El a răspuns: „Copacul este scobit la mijloc și într-însul se află o ascunzătoare; dacă în noaptea asta te ascunzi în scorbura și stai acolo, atunci când judecătorul și cu mine vom veni mâine și judecătorul va interoga copacul, tu să spui: Acești dinari au fost ascunși la rădăcina mea. Cel simplu i-a luat”. Tatăl a zis către dânsul: „Până și un om isteț, cu o bună apărare, poate să piardă, și această apărare a ta nu va merge. Ai grijă ca nu cumva unele pierderi să vină din acest plan, așa cum a fost în cazul stârcului”. El a întrebat: „Care a fost pierderea pe care a suferit-o stârcul?”. Tatăl său i-a spus: „Era odată un stârc și perechea sa și aproape de ei trăia un șarpe. Ori de câte ori făceau pui, șarpele îi mânca. De vreme ce stârcul se obișnuise cu locul acela, fiindu-i foarte greu să-l schimbe și în bocetul său refuza să mănânce sau să bea. Un crab s-a hotărât să-l întrebe: „Ce se întâmplă cu tine de stai aici în nefericire?”. Stârcul i-a povestit tot ce i se întâmplase și câte suferise de la șarpe. Crabul a spus: „Îți voi arăta calea prin care să te răzbuni pe șarpe”. „Care este?”, a întrebat celălalt. Crabul i-a arătat vizuina unei nevăstuici și a spus: „Leagă câțiva pești pe o frânghie de la vizuina nevăstuicii, la vizuina șarpelui; când nevăstuica va ieși să mănânce peștii, șarpele va ieși de asemenea să-i mănânce”. El a făcut întocmai și nevăstuica a ieșit din vizuină după pești. Șarpele a întâlnit-o și nevăstuica l-a ucis, eliberând puii de la șarpe. Acesta este motivul pentru

care ți-am spus că o persoană înțeleaptă are grijă că nu cadă în primejdie”.

Omul cel viclean a spus: „Tată, am auzit toate astea; dar nu te teme în cazul acesta”. Astfel, în acord cu dorința fiului său, el a mers și s-a ascuns în scorbura copacului. Ziua următoare, judecătorul a venit să cerceteze copacul, după care tatăl celui viclean a vorbit dinlăuntru în copacul, zicând: „Cel simplu a luat monezile de la rădăcina mea”. Judecătorul a rămas înmărmurit și uimit, spunând: „Asemenea lucru nu se putea întâmpla în cursul firesc al evenimentelor”. Au căutat și au găsit scorbura. Judecătorul s-a uitat într-înșea și a poruncit să fie umplută cu paie uscate și să i se dea foc. Tatăl nu a putut suporta fumul și, plângând cu amar, a cedat (a murit). Judecătorul l-a scos afară, l-a bătut pe cel viclean și i-a dat toți dinarii celui simplu, în timp ce negustorul cel viclean plângea la sicriul tatălui său.

(...)Era odată un sârman negustor, care a plecat să facă negoț în altă parte, având cu dânsul o sută de monezi mici bătute în fier. Neavând nicio cunoștință acolo, a lăsat monezile la un cunoscut să aibă grijă de ele, atât timp cât el era plecat. Acum, omul a vândut fierul și l-a cheltuit pentru sine, spunându-i astfel negustorului: „Șoarecii au ros fierul”. Negustorul, nedorind să-l înfricoșeze sau să îl sperie, i-a spus: „Atunci este adevărat ce se spune, că acolo nu este nimic cu patru picioare sau cu două, care să aibă dinți mai ascuțiți decât un șoarele. Însă văzând că aceasta s-a întâmplat și că te-am găsit teafăr și nevătămat, voi uita de paguba pe care au adus-o șoarecii”. Celălalt om era bucuros că negustorul fusese înșelat de vorbele sale.

Fiind invitat în ziua aceea să mănânce la casa sa, negustorul l-a luat pe fiul prietenului său și l-a ascuns. Prietnul a zis către dânsul: „Când l-ai luat pe fiul meu, ce ai făcut cu el?”. Negustorul i-a răspuns: „Nu ți-am luat fiul: el a venit după mine și am văzut un șoim, care s-a năpustit spre el

și l-a înșfăcat”. Prietenul său la început a scos un țipăt și a cerut de îndată să meargă la judecata regelui, bătându-și capul și pieptul și spunând: „Unde s-a mai auzit, sau s-a mai văzut ca un șoim să poată înșfăca un tânăr?”. Atunci negustorul a zis către dânsul: „De vreme ce un șoarece poate mânca o sută de monezi de fier, nu ar fi de mirare ca un șoim să apuce și să ridice chiar și un elefant”. La care acesta a mărturisit: „Eu ți-am cheltuit monezile și îmi pare rău. Ia valoarea lor și adu-mi înapoi fiul”.

Așa cum marinarul se bucură odată ce corabia sa a ajuns la liman, întocmai se bucură și scribul de ultimul rând pe care-l așterne.

(Acest catren, care este încă folosit de unii scriitori sirieni contemporani, poate fi datat în secolul al VI-lea, în manuscrisele siriace; există de asemenea și în formele latine și grecești, în acestea fiind mai târziu decât în textul siriac amintit mai devreme, care este datat în anul 543 d.Hr.).

VIII. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

În cea mai mare parte, următorul capitol se rezumă la lucrări în limba engleză.

a. Lucrări de introducere în literatura siriacă

O orientare inițială este oferită de S.P. Brock, *An introduction to Syriac Studies*, în J.H. Eaton (ed.), *Horizons in Semitic Studies* (Birmingham/Sheffield 1980), 1-33; o ghidare introductivă mult mai detaliată se poate găsi în capitolele despre literatura siriacă din două manuale:

(1) de M. Albert, în vol. A. Guillaumont și alții, *Christianismes orientaux* (Paris 1993), 297-372;

(2) și P. Bettolo, în vol. A. Quacquarelli (ed.), *Complementi interdisciplinari di Patrologia* (Rome 1989), 503-603.

Broșuri introductive, acoperind diferite aspecte ale studiilor siriace, sunt disponibile ca parte din *Correspondence Course* (1990) al SEERI.

Istoriile (standard) ale literaturii siriace în limbile răsăritene sunt (în ordine cronologică):

- J.S. Assemani, *Bibliotheca Orientalis* (3 vols., Rome 1719-28; repr. Hildesheim 1975). Această lucrare monumentală (a unui cercetător maronit) oferă o bază pentru istoriile ulterioare ale literaturii siriace, cu toate că multe dintre ele sunt încă nedatate, rămânând singura sursă pentru cele mai importante informații de bază.

- W. Wright, *A Short History of Syriac Literature* (London 1894). W. Wright avea cunoștințe vaste despre literatura siriacă, de vreme ce a înregistrat o impresionantă colecție de manuscrite siriace în Muzeul Britanic (British

Museum). Cartea sa rămâne însă o lucrare importantă pentru cei mai avansați studenți pe acest domeniu. Cu toate acestea, nu este potrivită ca lucrare introductivă.

- R. Duval, *La litterature syriaque* (3rd ed. Paris 1907). Aceasta rămâne cea mai bună introducere generală.
- De Lacy O'Leary, *The Syriac Church and Fathers* (London 1909). Este o tratare sumară și mai degrabă nedată.
- A. Baumstark, *Die christlichen Literaturen des Ostens*, I (Leipzig 1911). Secțiunea de literatură siriacă reprezintă o utilă orientare generală, fiind mult mai ușor lizibilă decât lucrarea următoare.
- A. Baumstark, *Geschichte der syrischen Literatur* (Bonn 1922). Aceasta rămâne lucrarea standard, indispensabilă pentru orice studiu serios pe acest subiect. Are de departe cea mai detaliată acoperire (inclusiv detalii despre manuscrise), însă prezentarea și stilul german „înghesuit” îngreunează lectura (într-adevăr, este mai întâi o lucrare pentru referințe, mai degrabă decât de lectură fluentă).
- J.B. Chabot, *La litterature syriaque* (Paris 1934). Mai scurtă decât cea a lui Duval, este însă o utilă lucrare introductivă, a unui cercetător care a avut cunoștințe excepțional de complexe despre literatura siriacă.
- A. Baumstark și A. Rucker, *Handbuch der Orientalistik III, Semitistik* (Leiden 1954), 169-204. Este o lucrare folositoare, dar în mod inevitabil mai degrabă selectivă.
- I. Ortiz de Urbina, *Patrologia Syriaca* (2nd ed. Rome 1965). Acest manual latin este o lucrare extrem de folositoare pentru referințe (stabilește foarte clar și are, dar nu de multe ori actualizate, referințe) bibliografice. O traducere franțuzească (de R. Lavenant), cu aducere la zi, este în curs de pregătire.
- R. Macuch, *Geschichte der spat - und neusyrischen Literatur* (Berlin 1976). Aceasta acoperă deopotrivă latura clasică și pe cea modernă a literaturii siriace, până în prezent.

Prezentarea literaturii siriace clasice este din secolul al XIV-lea înainte, perioada neglijată în alte istorii ale literaturii siriace. Cartea se bazează în fapt pe trei importante istorii ale literaturii siriace, alcătuite de cercetători din Siria (E. Barsaum, 2nd ed. 1956), Irac (A. Abouna, 1970) și Iran (P. Sarmas 1969-70).

Informații generale despre anumiți autori se pot găsi în cele trei volume ale lui A. Voobus, *History of Ascetism in the Syrian Orient* (CSCO Subs. 14, 17, 81 -1958, 1960, 1988).

b. Monografii despre anumiți autori sirieni (în ordine alfabetică)

- BARDESAN: H.J.W. Drijvers, *Bardaisan of Edessa* (Assen 1965).
- SCRIITORII TIMPURII: R. Murray, *Symbols of Church and Kingdom: a study in early Syriac tradition* (Chambridge 1975); S.J. Beggiani, *Early Syriac Theology* (Lanham 1979).
- EFREM: S.P. Brock, *The Luminous Eye: The Spiritual World Vision of St. Ephrem* (Rome 1985; Kalamayoo 1922); T. Bou Mansour, *La pensee symbolique de Saint Ephrem* (Kaslik 1988).
- IACOB de SARUG: T. Bou Mansour, *La theologie de Jacques de Saroug, I* (Kaslik 1993).
- IOAN SABA (IOAN de DALYATHA): R. Beulay, *L'enseignement spirituel de Jean de Dalyatha* (Paris 1990).
- FILOXENE: A. de Halleux, *Philoxene de Mabboug. Sa vie, ses ecrits, sa theologie* (Louvain 1963).
- TIMOTEI I: R. Bidawid, *Les Lettres du patriarche nestorien Timothee I* (Studi e Testi 187, 1956).

c. Teme specifice

1. Primele veacuri ale istoriei siriace

Următoarele titluri sunt principalele lucrări disponibile în limba engleză (în ordine cronologică):

- W. Wigram, *An Introduction to the History of the Assyrian Church* (London 1910). Acoperă intervalul de timp până la sfârșitul perioadei sasanide și rămâne o introducere foarte utilă.
- W.A. Wigram, *The Separation of the Monophysites* (London 1923). Lucrarea este o relatare foarte detaliată, bazată pe surse siriace, despre Biserica Siriacă Ortodoxă din secolul al VI-lea.
- W.H.C. Frend, *The Rise of the Monophysite Movement* (Crambridge 1972). Studii de Istorie Bisericească în Imperiul Roman de Răsărit, de la mijlocul secolului al V-lea, la invaziile arabe, bazate în principal pe surse grecești.
- W.G. Young, *Patriarch, Shah and Caliph* (Rawalpindi 1974). Lucrarea este o foarte folositoare relatare despre istoria Bisericii de Răsărit până la și inclusiv despre perioada abasidă.
- J. Spencer Trimingham, *Christianity among the Arabs in Pre-Islamic Times* (London 1979). Lucrarea abordează frecvent istoria Bisericii Siriene.
- W.S. Mc. Cullough, *A Short History of Syriac Christianity to the Rise of Islam* (Chico 1982). Autorul acordă o atenție aparte Bisericii din Imperiul Persan.
- S.H. Moffett, *A History of Christianity in Asia, I, to 1500* (San Francisco 1992). Tratează pe larg istoria Bisericilor Siriene.
- J.C. England, *The Hidden History of Christianity in Asia before 1500* (Delhi/Hong Kong 1996). Lucrarea este o introducere utilă pentru cititorul de rând.

În limbile **franceză și germană** sunt importante următoarele lucrări:

- J. Labourt, *Le christianisme dans l'empire perse* (Paris 1904). Aceasta rămâne cea mai completă relatare.

- P. Kawerau, *Die jakobitische Kirche im Zeitalter der syrischen Renaissance* (Berlin 1960). Lucrarea studiază secolele XII-XIII.
- J-M. Fiey, *Jalons pour une histoire de l'église en Iraq* (CSCO Subs. 36; 1970). Autorul acoperă perioada sasanidă și îl completează pe J. Labourt.
- Idem, *Chretiens syriaques sous les Mongols* (CSCO Subs. 44, 1975).
- Idem, *Chretiens syriaques sous les Abbasides* (CSCO Subs. 59, 1980).

2.Topografie

- E. Honigmann, *Eveques et eveches monophysites au VIeme siecle* (CSCO Subs.2, 1951).
- Idem, *Le couvent de Barsauma et le patriarcat jacobite* (CSCO Subs. 7, 1954).
- J.B. Segal, *Edessa, the Blessed City* (Oxford 1971).
- J-M. Fiey, *Assyrie chretienne I-III* (Beirut 1965-8).
- Idem, *Nisibe, metropolesyriaque orientale* (CSCO Subs. 54,1977).
- Idem, *Communautes syriaques en Iran et Iraq des origines a 1552* (London 1979).

3.Spiritualitate

- S. Abouzayd, *Ihidayuta: a study of the life of singleness in the Syrian Orient* (Oxford, 1993).
- S. Beggiani, *Early Syriac Theology* (Lanham 1983).
- Idem, *Introduction to Eastern Christian Spirituality: the Syriac Tradition* (Toronto/London 1991).
- R. Beulay, *La lumiere sans forme. Introduction a l'etude de la mystique chretienne syro-orientale* (Chevetogne 1987).

- G. Blum, *Mysticism in the Syriac Tradition* (SEERI Correspondence Course, 7).
- S.P. Brock, *The Holy Spirit in the Syrian Baptismal Tradition* (Syrian Churches Series 9, 1979).
- Idem, *The Syrian Fathers on Prayer and the Spiritual Life* (Kalamazoo 1987). Conține o colecție de traduceri, cu scurte introduceri.
- Idem, *Studies in Syriac Spirituality* (Syrian Churches Series 13, 1988). Colecție de articole republicate în mare parte din „Sobornost” și „Eastern Churches Review”.
- Idem, *Spirituality in the Syriac Tradition* (Moran Etho Series, 2; 1989).
- S. Griffith, „Asceticism in the Church of Syria”, in V.L. Wimbush and R. Valentasis (eds.), *Asceticism* (1995), 220-48.
- A. Guillaumont, *Aux origines du monachisme chretien* (Spiritualite Orientale 30, 1979).
- A. Guillaumont and I.H. Dalmais, „Syriaque (spiritualite)”, în *Dictionnaire de Spiritualite* 14(1990), 1429-50.
- A. Thottakara (ed.), *East Syrian Spirituality* (Bangalore 1990).
- A. Voobus, *History of Ascetism in the Syrian Orient, I-III* (vezi mai sus (a)).

4.Aghiografie

Cea mai cunoscută lucrare este: P. Peeters, *Bibliotheca Hagiographica Orientalis* (Bruxelles 1914). O ediție adăugită a însemnărilor siriace despre acestea este pregătită de C. Detienne, urmând să fie publicată cu titlul *Bibliotheca Hagiographica Syriaca*. Alte lucrări, de o valoare academică mai mică, urmează de asemenea să apară în scurt timp: J.M. Fiey, *Les saints syriaques* (Princeton). Însemnări despre alți

câțiva sfinți sirieni se pot găsi în *Bibliotheca Sanctorum* I-XIII (Rome 1961-70).

Sunt disponibile un număr de traduceri englezești din Viețile Sfinților Sirieni, după cum urmează:

- S.P. Brock and S.A. Harvey, *Holy Women of the Syrian Orient* (Berkeley 1987).
- W. Brooks, *John of Ephesus, Lives of the Eastern Saints*, PO 17-19 (1923-4).
- E.A. W. Budge, *The Histories of Rabban Hormizd and Rabban Bar 'Idta* (London 1902).
- C. Burkitt, *Euphemia and the Goth* (London 1913).
- R. Doran, *The Lives of Symeon Stylites* (Kalamazoo 1992).

d. Colecții de texte. Cele mai relevante periodice și enciclopedii

1. Colecții de texte și serii monografice

Cu toate că nu formează o serie - colecție anume, trebuie făcute de la început mai multe mențiuni cu privire la numeroasele volume de texte siriace publicate la Leipzig, între 1888 și 1910 și de către preotul caldean, părintele Paul Bedjan (1838-1920):

- *Patrologia Syriaca* (PS), din care doar trei volume au apărut (1897, 1907, 1927). Textele vocalizate Sertō sunt însoțite de traducerea latină, un index complet de cuvinte însoțind fiecare text.
- *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium* (CSCO), *Scriptores Syri* (Paris/Louvain/Louven). Seria a început în anul 1903 și până în prezent au apărut peste 200 de volume de texte siriace și traduceri. Textele sunt printate în Estrangelor. Traducerile sunt în volume separate. Cele mai vechi au apărut în limba latină, însă cele mai recente sunt în cele mai cunoscute limbi de circulație europeană.

- *Patrologia Orientalis* (PO). Această colecție a început de asemenea în anul 1903 și mai multe fascicule au fost dedicate textelor siriace. Scrisul folosit este Sertö, textul fiind însoțit pe aceeași pagină de o traducere latină, în primele volume, dar mai ales franceză, în cele mai noi.
- *Woodbrooke Studies*, I-VII (1927-1934). Acestea sunt publicațiile semnate de A. Mingana pe textele siriace (și câteva arabe) găsite în manuscrisele din Mingana Collection, Selly Oak Colleges, Birmingham, England. Traducerile englezești sunt de asemenea incluse.
- *Gottinger Orientforschungen, Reihe Syriaca* (GOFS). Mai multe volume din această serie, începând din 1971, sunt publicații cu texte siriace, dintre care majoritatea sunt însoțite de traducerea germană.
- *Barhebraeus Verlag* (Monastery of St. Ephrem, Holland). Un număr mare de texte siriace, literare, precum și liturgice, au fost publicate de Mănăstirea Siriană Ortodoxă a Sf. Efreim din Glane/Losser, în estul Olandei.
- *Moran Etho Series* (Kottayam; 1988-). Acestea sunt primele monografii, cu toate că două volume conțin ediții de text.

Între alte serii monografice, care vizează uneori elementul siriac, amintim: *Orientalia Christiana Analecta* (Rome; Oriental Institute of Religious Studies India-Kottayam).

2.Periodice

Foarte puține periodice sunt în mod expres dedicate studiilor siriace, însă câteva dintre ele publică în mod frecvent articole de relevanță în acest domeniu. Iată enumerate cele care sunt în primul rând, sau în mare măsură, preocupate cu studiile siriace:

- *L'Orient Syrien* (Paris; 12 vols., 1956-67). Foarte multe articole folositoare, unele introductive, altele mai mult de

specialitate, pot fi găsite în aceste volume, editate de Mgr. G. Khouri-Sarkis. Un index al acestei serii complexe se poate găsi în lucrarea *Memorial to G. Khouri-Sarkis* (Louvain, 1969).

- *Melto* (Kaslik; 1-5; 1965-9) și *Parole de l'Orient* (Kaslik; 1-; 1970-). Inițial concepută ca sursă pentru *L'Orient Syrien*, revista *Melto* și succesoarea sa, *Parole d'Orient*, au cuprins multe publicații importante de texte siriace, precum și studii. Un index la vol. I se poate găsi în *Jurnal (Bulletin) of Syriac Section* și în *Oriental Studies* (Kottayam; 1-; 1987-). Majoritatea articolelor sunt în limba arabă.
- *The Harp: A Review of Syriac and Oriental Studies* (Kottayam; 1-; 1987-). Lucrările din seriile conferințelor internaționale de teologie siriacă, organizate de SEERI, sunt de asemenea publicate în *The Harp*.

Periodicele cu o deschidere mai largă, însă care includ adesea articole relevante pentru literatura siriacă, sunt: *Analecta Bollandiana* (1882-), ocupându-se de hagiografie; *Le Museorum* (1882-), cu index pentru 1882-1931 în vol. 44; index pentru 1932-1973 de G. Lafontaine (1975); *Revue de l'Orient Chretien* (1896-1946), cu index din zece în zece volume; *Oriens Christianus* (1901-), cu index pentru 1901-1986 de H. Kaufhold (1989); *Orientalia Christiana Periodica* (1935-), cu index pentru 1960-1984 în vol. 52 (1986); *Arm* (1989-).

3. Enciclopedii

Singura enciclopedie dezvoltată numai pentru studiile siriace este în limba arabă (cu titlul siriac „Hudra d-seprayuta suryayta”), din care numai primul volum, acoperind partea literei Alef, a apărut (Bagdad, 1990). Mult mai relevantă este *Enciclopedia maronită*, din care, iarăși, numai un singur volum (acoperind litera A) a apărut până acum (Kaslik 1992). Următoarele sunt mai mult enciclopedii și dicționare generale,

conținând adesea articole bune despre autorii sirieni:

- în limba **engleză**: *Encyclopedia of the Early Church*, în două volume (Chambridge 1992); E.A. Livingstone, *Oxford Dictionary of the Christian Church*, într-un singur volum (3rd edn, 1997); *Dictionary of Eastern Christianity* (Oxford, în curs de apariție); *Encyclopedia Iranica* (6 volume la zi, A-D);
- în limba **franceză**: *Dictionnaire de Spiritualite* (1932-1995, 17 volume); *Dictionnaire d'Histoire et de Geographie Ecclesiastique* (1912-, 26 de volume la zi, ajungând doar la litera I!);
- în limba **germană**: *Kleines Worterbuch des christlichen Orients* (1975), cu o traducere în limba franceză (Turnhout 1991); *Lexikon fur Theologie und Kirche* (2nd edn. 1993-, 5 volume la zi până la litera K, scriitorii sirieni fiind destul de bine reprezentați); *Marienlexikon* (1988-1994, în 6 volume); *Theologische Realenzyklopaedie* (1976-, 26 de volume la zi, până la litera P).

e. Volume colective

Din anul 1972 au avut loc Conferințele Siriace, cu o frecvență din patru în patru ani. Referatele au fost publicate în *Orientalia Christiana Analecta* (OCA), după cum urmează:

- I.Symposium Syriacum 1972 (ed. I. Ortiz de Urbina; OCA 197, 1974);
- II.Symposium Syriacum 1976 (ed. F. Graffin and A. Guillaumont; OCA 205, 1978);
- III.Symposium Syriacum 1980 (ed. R. Lavenant; OCA 221, 1983);
- IV.Symposium Syriacum 1984 (ed. H.J.W. Drijvers, R. Lavenant and others; OCA 229 1987);
- V.Symposium Syriacum 1988 (ed. R. Lavenant; OCA 236, 1990);

- VI.Symposium Syriacum 1992 (ed. R. Lavenant; OCA 247, 1994).

Următoarele volume conțin contribuții depline sau generoase în ceea ce privește studiile siriace (în ordine cronologică):

- *Gottinger Arbeitskreis fur syrische Kirchengeschichte* (eds.), *Paul de Lagarde und die syrische Kirchengeschichte* (Gottingen 1968).
- A. Dietrich (ed.), *Synkretismus im syrisch-persischen Kulturgebiet* (Gottingen 1975).
- N. Garsoian, R. Thomson, T. Mathews (eds.), *East of Byzantium: Syria and Armenia in the Formative Period* (Washington DC 1982).
- M. Schmidt (ed.), *Typus, Symbol, Allegoric be den ostlichen Vatern und ihren Parallelen im Mittelalter* (Regensburg 1982).

Articole adunate în volume comemorative și memoriale (în ordinea alfabetică):

- (J. Assfalg), *Lingua Restituta Orientalis: Festgabe fur J. Assfalg* (ed. R.Schulz and M. Gorg; Wiesbaden 1990).
- S.P. Brock, *Syriac Perspectives on Late Antiquity* (London 1984).
- Idem, *Studies in Syriac Christianity* (Aldershot 1992).
- Idem, *A Festschrift for Sebastian Brock* (ed. S. Abouzayd), *Aram* 5 (1993).
- A. de Halleux, *Patrologie et ecumenisme. Recueil d'eiudes* (Louvain 1990).
- H.J.W. Drijvers, *East of Antioch* (London 1984).
- Idem, *History and Religion in Late Antique Syria* (Aldershot 1994).
- J-M. Fiey, *Communautes syriaques en Iran et Iraq des origines a 1552* (London 1979).

- Idem, *In Memoriam Jean Maurice Fiey o.p. 1914-1995*, Annales du Departement des Lettres Arabes, Universite Saint Joseph, 6-B (1991-2 [1996]).
- (F. Graffin), *Melanges offerts au R.P.Francois Graffin*, Parole de l'Orient 6/7 (1978).
- (A. Guillaumont), *Melanges Antoine Guillaumont: Contributions a l'etude des christianismes orientaux* (Geneva 1988).
- (W. Hage), *Syrische Christentum weltweit. Studien zur syrischen Kirchengeschichte. Festschrift W.Hage* (ed. M. Tamcke, W.Schwaigert, E. Schlarb; Munster 1995).
- (G.Khoury-Sarkis), *Memorial Mgr G. Khouri-Sarkis* (ed. Graffin; Louvain 1969).
- (A. Van Roey), *After Chalcedon: Studies in Theology and Church History* (ed. C. Laga, J.A. Munitiz, L. Van Rompay; Orientalia Lovaniensa Analecta 18, 1985).
- (A. Voobus), *A Tribute to Arthur Voobus* (ed. R. Fischer; Chicago 1977).
- (W. Strothmann), *Erkenntnisse und Meinungen II* (ed. E. Wiessner; GOFS 17, 1978).

f.Istoria studiilor siriace

O privire de ansamblu asupra studiilor siriace în Europa este dată de S.P. Brock, „The developement of Syriac studies”, in K. Cathcart (ed.), *The Edward Hincks Bicentenary Lecturers* (Dublin 1994), 94-113. Pentru cercetările despre studiile siriace în ultimele decade, vezi: S.P. Brock, „Syriac studies in the last three decades: some reflections”, VI *Symposium Syriacum* (OCA 247, 1994), 13-29, și A. de Halleux, „Vingt ans d'etude critique des Eglises syriaques”, in R. Taft (ed.), *The Christian East: its Institutions and Thought* (OCA 251, 1996), 145-79.

g.Bibliografie

O acoperire aproape completă a publicațiilor apusene despre literatura siriacă se poate găsi în două cărți:

(1) pentru publicații de texte și studii până în anul 1960: C. Moss, *Catalogue of Syriac Books and Related Literature in the British Museum* (London 1962). Această bibliografie este prezentată alfabetic de autor (urmărind perioada antică și modernă);

(2) pentru publicațiile din perioada 1960-1990: S.P. Brock, *Syriac Studies: a Classified Bibliography* (1960-1990) (Kaslik 1996). Lucrarea este sistematizată alfabetic pe autori sirieni și teme, cu un index de nume ai autorilor moderni (cea mai recentă lucrare a fost inițial publicată în patru părți, în *Parole de l'Orient*, 4 (1973) [pentru 1960-70], 10 (1980/1) [pentru 1971-80], 14 (1987) [pentru 1981-1985] și 17 (1992) [pentru 1986-90]). O viitoare bibliografie, care să acopere perioada 1991-1995, este în pregătire (în *Parole de l'Orient*).

h. Colecții de manuscrise siriace

Un neprețuit ghid de manuscrise siriace este oferit de A. Desreumaux și F. Briquel-Chatonnet, *Repertoire des bibliothèques et des catalogues de manuscrits syriaques* (Paris, 1991). Pentru manuscrisele ilustrate există o lucrare standard: J. Leroi, *Les manuscrits syriaques a peintures* (2 vols., Paris, 1964).

Aproape toate manuscrisele siriace ce s-au păstrat, care sunt mai vechi de secolul al XI-lea, provin în cele din urmă din mănăstirea siriană din Deșertul Nitric, în Egipt, unde au fost strânse cândva prin secolul al X-lea de starețul Moise de Nisibe. Câteva dintre aceste manuscrise însă se mai păstrează în mănăstire (acum Ortodoxă Coptă), majoritatea dintre ele fiind achiziționate fie de Biblioteca Vaticanului, în secolul al XVIII-lea, fie de Muzeul Britanic, în secolul al XIX-lea (cel mai vechi manuscris siriac a fost scris în Edesa, în noiembrie 411). Pentru manuscrisele siriace din India, vezi: J.P.M. van

der Ploeg, *The Christians of St. Thomas in South India and their Syriac Manuscripts* (Bangalore 1983).

i.Gramatici și dicționare

1.Gramatici introductive

Câteva dintre ele sunt disponibile în engleză, anume:

- T.H. Robinson, *Paradigms and Exercises in Syriac Grammar* (4th edn, Oxford 1968). Aceasta acoperă foarte bine gramatica de bază, dar exercițiile sunt foarte plictisitoare. Este folosit scrisul Serto.
- J. Healey, *First studies in Syriac* (Sheffield 1980). Această introducere, de altfel folositoare (cu exerciții bune), mai degrabă exagerează când este vorba de verbele slabe. Lucrarea este o selecție de texte adnotate în cele din urmă. Stilul siriac Serto este scris de mână;
- T. Muraoka, *Classical Syriac for Hebraists* (Wisbaden 1987). Aceasta va fi în mod deosebit de folos pentru cei care abordează limba siriacă, având anumite cunoștințe de ebraică. Conține exerciții și folosește transcrierea Serto. O ediție revizuită urmează să apară în curând.
- W.M. Thackston, *Introduction to Syriac: A elementary grammar with readings in Syriac* (Harvard University, Dept. of Near Eastern Languages and Civilizations, 1992). Această excelentă lucrare nu a fost publicată, însă se pot obține copii xerox din Departamentul amintit al Universității Harvard. Siriaca este nevocalizată, însă este oferită de asemenea transcrierea.

În alte limbi: A. Ungnad, *Syrische Grammatik* (Munich 1913; reeditată la Hildesheim 1992); L. Palacios, *Gramatica Syriaca* (Rome, 1954); și J-B. Frey, *Petite grammaire syriaque* (Fribourg 1984). Numeroase introduceri au fost realizate în Bisericile Siriene, tocmai pentru a-i învăța pe copii (și pe alții) limba siriaca, ca limbă liturgică și/sau cel puțin ca limbă vorbită: Abrohom Nouro, Suloko, I (St. Ephrem Monastery,

Holland, 1989); A. El-Khoury, *Companion* (Beirut 1972).

2. Gramatici de referință

Cele mai bune referințe gramaticale sunt:

- R. Duval, *Traite de grammaire syriaque* (Paris 1881).
- Th. Noldeke (tr. J.A.Crichton), *Compendious Syriac Grammar* (Londra 1904). O republicare (Darmstadt 1966) a celei de a doua ediții germane (1898), conține anumite suplimente și de asemenea un index al pasajelor citate.

Două gramatici folositoare, de dimensiune intermediară, sunt:

- C. Brockelmann, *Syrische Grammatik* (Leipzig 1899, cu mai multe ediții ulterioare). Aceasta conține o selecție bună a textelor, din care a fost realizat un glosar siriaco-englez, de M.H. Goshen-Gottstein (Wiesbaden, 1970).
- L. Costaz, *Grammaire syriaque* (2nd edn. Beirut 1964).

3. Dicționare

Dintre cele mai practice dicționare pentru uzul curent amintim:

- J. Payne Smith (Mrs Margoliouth), *A Compendious Syriac Dictionary* (Oxford 1903, cu multe retipăriri). Acesta este aranjat alfabetic, mai curând decât după rădăcina siriacă (trilaterală), fiind astfel mult mai ușor pentru cititorii mai puțin experimentați în limba siriacă. Este într-adevăr de mare folos pentru fraze și idiomuri.
- L. Costaz, *Dictionnaire syro-francais-arabe-anglais* (Beirut 1963, repr. 1986). Acest dicționar mobil de Siriaco-Franceză-Arabă-Engleză este aranjat după rădăcini și acoperă aproape tot, dar mai cu seamă ce este specific vocabularului.
- Un Dicționar concis de Siriaco-Engleză, Engleză-Siriaco, compilat de G. Kiraz și S.P. Brock, este în curs de pregătire. Aranjamentul se va face alfabetic.

Niciuna dintre lucrările de mai sus nu oferă referințe pasajelor din scriitorii sirieni (uneori este o problemă de importanță și interes). Pentru acestea trebuie să se consulte alte două dicționare:

- C. Brokelmann, *Lexicon Syriacum* (2nd ed., Halle 1928). Dicționarul Siriac-Latin, aranjat după rădăcina cuvintelor, oferă un număr destul de restrâns de fraze și idiomuri, fiind în special de folos mai degrabă pentru referințe, decât pentru cuvinte. Prima ediție (1895) are un index Latin-Siriatic, însă în cea de a doua, paginile oferă indicații numai pentru partea siriacă, fiind nevoie a se căuta la început de fiecare dată.
- R. Payne Smith, *Thesaurus Syriacus*, 2 volume (Oxford 1879, 1901). Dicționarul Siriac-Latin, așezat după rădăcina cuvintelor, este o lucrare magnifică (și o excepțional de fină piesă printată), ce oferă citate ample de fraze și idiomuri (multe dintre ele fiind luate din *Compendious Syriac Dictionary*, însă fără referințe).
- Un supliment la lucrarea *Thesaurus* a lui R. Payne Smith a fost publicată de J. Pyne Smith (Oxford, 1927), în care explicațiile (Siriacă-Engleză) sunt aranjate alfabetic, mai degrabă decât prin rădăcină. Acesta se bazează pe texte publicate ulterior în *Thesaurus*. Având în vedere numeroasele texte care s-au publicat până la data acestor dicționare, un viitor supliment este de dorit în acest sens, însă aceasta va fi o sarcină foarte greu de îndeplinit. Este de asemenea de folos *Dicționarul Siriac-Siriatic* al lui T. Audo, *Dictionnaire de la langue chaldeenne* (Mosul 1897, rept. St. Ephrem Monastery 1985).

INDEX PENTRU AUTORII SECȚIUNII III

(Numerele se referă la înregistrarea din sub-secțiunile A-D; asterixul * indică faptul că un fragment este tradus în Secțiunea VII).

Abdisho'bar Brika 96*
Avam bar Lipeh 52
Avram de Nathpar 38
Avram bar Dashandad 68
Afram, Gabriel F
Ahikar 10*
Ahudemme 37*
Aksenoyo (Filoxene) 22*
Alexandru cel Mare, omilii în versuri la 49
Anonymous – cronici 25*, 33, 36*, 53, 69*, 93*
Anonymous – comentarii 63,81
Anonymous – literatură de secol V: 17*, 18*; de secol VI: 39*;
de secol VII: 49, 53, 59*
Anton de Tagrit 77*
Afraate 11*
Babai de Nisibe (vezi 43)
Babai cel Mare 43*
Balai 15
Bar 'Ebroyo/Bar Hebraeus 95*
Badesanes 4*
Barhadbeshabba 'Arbaya 40
Barhadbeshabba de Halwan 41
Barsaum, Efrem F
Basil (Vasile) Ishaq Gobeyr E
Basileios Shem'un de Tur Abdin E
Behnam, Paulos F

Book of Steps (Cartea Treptelor) 13*
Causa Causarum (Cauza Cauzelor) 84*
Cave of Treasures (Peștera Comorilor) 39*
Cirilona 14
Cirius de Edesa 31*
Dadisho 57*
Daniel de Salah 30*
David Fenicianul E
Comentariul lui Diyarbekir 63
Dionisie bar Salibi 87*
Dioscor de Gozarto 98
Dolabani, Filoxene Yuhanon F
Elia/Ilie 65
Elias 29
Elijah de Anbar 83*
Elijah III Abu Halim 88
Elijah de Nisibe 86
Elyas, Ghatta Maqdasi F
Emanuel bar Shahhare 85
Efrem 12*
Fa'yeq, Na'um F
Gabriel, Paulos F
Gabriel de Qatar 51
George (pseudo -) de Arbela 78*
George Episcopul Arabilor 62*
Giwargis Warda 92
Grigorie de Cipru 48
Hagiografie 18*, 29, 34*, 39, 44*, 49, 60, 80*, 89*
Iohannan/Ionatan bar Zo'bi 90
Iohannan/Ionatan – vezi Ioan
Isaac de Antiohia 23*
Isaac de Ninive 55*
Isaia de Beth Sbirina E
Ishaq Sbadnaya E

Ishaq' barnun 72*
Isho' dad de Merv 75*
Isho' dnah 80*
Isho' yahb II 45
Isho' yahb III 54*
Iacob Severus bar Shakko 94*
Iacob de Sarug 20*
Iacob de Edesa 61*
Iov de Edesa 73*
Ioan al Sedrelor 46
Ioan de Efes 34*
Ioan Saba 66*
Ioan Singuraticul (Ioan de Apamea) 16*
Ioan bar Penkaye 58
Ioan de Dalyatha 66*
Ioan de Dara 74*
Iosif II E
Iosif Hazzaya 67*
Iosua Stilitul, Cronică 25*
Khamis bar Qardahe 97
Cronica Kuzistan 53
Liber Graduum 13*
Mara, Scrisoare la 9
Martyrius/Shadona 44*
Marutha de Tagrit 47
Mas'ud E
Melito Filosoful 7
Menander, Sentințele la 8
Metodie, pseudo - (Apocalipsa) 59*
Mihail cel Mare 89*
Moise bar Kepha 82*
Narsai 19*
Nonnus de Nisibe 76
Nuh E

Petru de Kallinikos 35
Philoxenos (Filoxene) 22*
Philoxenos Yuhanon Dolabani F
Rabban Sauma, Istoria la 99*
Rahmani, Efrem F
Shadona/Martyrius 44*
Sargis bar Wahle E
Sergiu Stilitul 64
Sergiu de Resh'aina 27*
Severus Sebokht 50*
Shem'on cel Grațios (d-Taybutheh) 56
Shem'un de Beth Arsham 28
Shubhalmaran 42
Simion Olarul 21
Solomon, Odele la 5*
Solomon de Bosra 91*
Ștefan bar Sudhaili 26
Symmachus 24
Toma Audo F
Teodor bar Koni 70*
Toma de Edesa 32
Toma de Marga 79*
Toma, Faptele la 6*
Timotei I 71*
Timotei II 100
Yeshu' de Beth Sbirina E
Zaharia Retorul (Pseudo-) 36*
Cronica lui Zuqnin 69*

Cuprins

Cuvânt înainte

Prefață

I. Analiză retrospectivă: principalele perioade ...

II. Contextul laic și bisericesc

a. Perioada A-C (secolele 2-7) ...

b. Perioada D-F (secolele 7-20) ...

III. Cele șase perioade principale ...

A. Secolele 1-3 ...

B. Secolul 4 ...

C. Secolul 5 până la mijlocul secolului 7 ...

a. Secolul 5 ...

b. Secolele 5/6 ...

c. Secolul 6 ...

d. Secolele 6/7 ...

D. De la jumătatea secolului 7 până la sfârșitul sec. 13 ...

a. A doua jumătate a sec. 7 ...

b. Sec. 7/8 ...

c. Sec. 8 ...

d. Sec. 8/9 ...

e. Sec. 9 ...

f. Sec. 10 ...

g. Sec. 11 ...

h. Sec. 12 ...

i. Sec. 13 ...

E. Sec. 14 până în sec. 19 ...

F. Sec. 20

Apendice: Listă cronologică (perioadele A-D)

IV. Teme specifice ...

a. Biblia

- b. Exegeza
- c. Liturghia
- d. Dreptul canonic
- e. Literatura monastică
- f. Cronicile
- g. Literatura laică

V. Traduceri din Siriacă

VI. Ghid sumativ al traducerilor din Engleză

VII. Mostre de text din cei mai importanți scriitori
Traduceri din Siriacă

VIII. Bibliografie selectivă
Index de nume